گۈلستان

(ئەدەبىي تەرجىمىلەر)

23

مىللەتلەر نەشرىياتى

گۈلستان

(ئەدەبىي تەرجىمىلەر)

(23)

مىللەتلەر نەشرىياتى

مۇندەرىجە

نەجىب مەھمۇد ھېكايىلىرىدىن
ئاللانىڭ دۇنياسى ..... (1)
قاتىل ..... (26)
زىنە ..... (49)
پىكپوسنىڭ ئىمزاسى ..... گ. سىمېنون (80)

نەجىپ مەھفۇز ھېكايىلىرىدىن

نەجىپ مەھفۇز 1988 - يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن مەشھۇر مىسر يازغۇچىسى. مەھفۇز ھېكايىلىرى مىسىردا ئىنتايىن ئالقىشلىنىدۇ. مەجمۇئەمىزنىڭ 22 - سانىدا يازغۇچىنىڭ «مۇستەبت» ھېكايىسىنى بەرگەنىدۇق، بۇ سانىدا «ئاللانىڭ دۇنياسى»، «قاتىل»، «زەينە» ھېكايىلىرىنى كىتابخانلارغا سۇنىدۇق. مەجمۇئەمىزنىڭ كېيىنكى سانىدىمۇ مەھفۇز ھېكايىلىرى داۋاملىق بېرىلىدۇ.

ئاللانىڭ دۇنياسى

تازىلىق ئىشچىسى ئىبراھىمنىڭ ئىشقا چۈشۈشى بىلەن كاتىبات باشقارمىسى جانلىنىپ كەتتى. ئۇ ئالدى بىلەن دېرىزىلەرنى بىر-بىرلەپ ئاچتى، ئاندىن ئالدىرىماي يەرلەرنى سۈپۈرۈشكە باشلىدى. بۆلمە ناھايىتى چوڭ ئىدى، ئۇ ئېغىشىپ تۇرۇپ، ئۇزۇن سۈپۈرگىنى بىر خىل ھەرىكەتلەندۈرۈپ، بىر قەدەمدە بىر توختايتتى، ئۇنىڭ بېشى سۈپۈرگىنىڭ رىتمىغا ئەگىشىپ ئاستا لىڭشيتتى، گويا بىر نەرسىنى مەززە قىلىپ چاينۇاۋاتقاندەك، ئىڭەكلىرىمۇ توختىماي مىدىرلايتتى. ئاق كىرگەن ساقاللىرىمۇ بېشىنىڭ ھەرىكىتىگە ئەگىشىپ لەپپەكشيتتى. ئۇنىڭ تاقىر بېشى پارقىراپ تۇراتتى. ئۇ ھەربىر ئىشخانىغا كىرىپ، شىرەدىكى توپىلارنى سۈرتتى، چېچىلىپ ياتقان دېلو، خەت - چەك، ئارخىپ خالتىلىرى، يېزىق قورالىلىرىنى

رەتلىك تىزىپ قويىدى، ئاندىن ئىشىك ئالدىدا تۇرۇپ، ئىشخانىغا تەكشى كۆز يۈگۈرتۈپ چىقتى ۋە قايىتىدىن ھەربىر ئىشخانىغا كىرىپ تەكشۈرۈپ باقتى. ئۇنىڭ كۆزىگە چىرايىدىن تۇرۇپ مەنزىلۈق ئۇرغۇسا، تۇرۇپ غەم ـ قايغۇ ياغدىغان ئەپەندىلەرنىڭ ئىشلەۋاتقان قىياپىتى كۆرۈنگەندەك بولدى. ئۇ بىردەم قاراپ تۇرغاندىن كېيىن، ئۆزىگە ئۆزى: "ئەتىگەنلىك تاماق ئەكىلىدىغان ۋاقىت بولۇپ قاپتۇ" دېدى.

بىرىنچى بولۇپ ئارخىپچى كاتىپ ئەخمەت ئەپەندى ئىشقا كەلدى، 50 ياشلارغا كىرگەن بۇ قىزان ئادەمنىڭ قۇرۇپ قالغان قاخشال دەرەخنىڭ قوۋزىقىدەك يۈزىگە غەم ـ قايغۇلار ئىز قالدۇرۇپ كەتكەنىدى.

ئۇنىڭدىن كېيىن ماشىنىست مۇستاپا ئەپەندى ئىشخانىغا كەلدى. بۇ ئادەم كۆلۈپلا يۇرەتتى، لېكىن ئۇنىڭ ئەسەبىيلىك بىلەن تولغان كۆلكىسى ئىچىدىكى كۈنسانىڭ ئېغىرلىشىۋاتقان غەم ـ ئەندىشىنى يوشۇرۇپ قالالمايتتى. ئۇنىڭ كەينىدىنلا يۈرۈش ـ تۇرۇشى سىرلىق، كىشىگە سىر بەرمەيدىغان سەمىر كەلدى، باشقارمىدىكى لەرنىڭ ئۇنىڭغا بولغان بۈنداق قارىشىدا ئىختىلاپ يوق ئىدى. جۈنىدى چىرايىدىن قارىغاندا ئاغزىدىن ئانا سۈتى تېمىپ تۇرغان گۆدەك بالىدەك كۆرۈنەتتى. بۇ چاغدا سىپتا ـ سىپايى مۇستاپا ئەپەندىدىن كېلىۋاتقان ئەترە پۇرىقى ئىشخانىنى بىر ئالدى. ئۇنىڭ قولىدىكى ئۇزۇك ۋە سائىتى پارقىراپ تۇراتتى، گالىستۇكنى قىسىپ قويغان، ناھايىتى ئۈستىلىق بىلەن چىرايلىق بىر كەپتەرنىڭ سۈرىتى چۈشۈرۈلۈپ نەپىس ئىشلەنگەن قىستۇچ ئالا سىدە كۆزگە چېلىقىپ تۇراتتى. ئاخىرىدا، كاتىبات باشقارمىسىنىڭ مۇدىرى پروفېسسور

كامل ئەپەندى كەلدى. ئۇ بەكمۇ سۈرلۈك ـ سالاپەتلىك بولۇپ، قولىدىكى تەسۋىيى پارقىراپ كۆزنى قامаشتۇراتتى.

كاتىبات باشقارمىسى قىزىپ كەتتى، كىشىلەرنىڭ ۋاراڭ ـ چۇرۇڭلىرى ۋە قەغەزلەرنىڭ شىرلاشلىرى ئۇزۇلمەي قۇلاقنى كەرىپ تۇراتتى. لېكىن ئەھۋالىيەتتە بولسا ھېچكىم ئىشقا كىرىشمەگەنىدى. مۇدىر جانابلىرىمۇ پۇتۇن دىققىتى بىلەن تېلېفون بېرىۋاتاتتى. گېزىتلەر خۇددى شامالدا لەپىلدىگەن بايراقتەك شارت ـ شۇرت قىلىپ ۋاراقلىناتتى. لۇتفى ئىسىملىك بىرەيلەن گېزىتتىكى خەۋەردىن كۆزىنى ئۈزمەي تۇرۇپ:

ـــ بۇ يىل ئاخىر زامان بولغۇدەك... ـــ دېدى.

مۇدىر تېلېفون تۇرۇپكىسىغا يۈقىرى ئاۋازدا خۇشاللىق بىلەن:

ـــ ئايمۇ ئۆچۈپ كېتەرمۇ، ـــ دېدى.

ـــ توي قىلىش، بالىلىق بولۇش دېگەنلەر ئۆزىگە ئۆزى ئاۋارە چىلىق تاپقانلىق ئىكەن، بىز نېمىشقا يەنە توي قىلىمىز، بالىلىق بولىمىز؟ ھەي، بىر ياش ئانىسىغا كۆرسىتىپ تۇرۇپ دادىسىنى ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ! ـــ دېدى سەمىر.

ـــ بۇ دورا بازاردا بولمىسا، بۇنداق رېتسېپنى يېزىپ بەرگەننىڭ نېمە پايدىسى؟ ـــ دېدى ئەخمەت ئەپەندى ھاسىراپ تۇرۇپ بوغۇق ئاۋازدا.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ جۇندى بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۇدۇلدىكى بىنادىكى ئامبۇلاتورىيىگە قارىدى، دېرىزە ئالدىدا ئۆزى ئاق پىشماق، مەڭزى قىزىل كەلگەن نېمىس ئايال سېستىرا پەيدا بولدى. بۇ چاغدا لۇتفى يەنە كەسكىنلىك بىلەن دېدى:

ـــ مېنىڭ گېپىمگە ئىشىنگىلار، ئاخىر زامان يېقىنلىشىپ قاپتۇ،

سىلەرنىڭ ئويلىغىنىڭلاردىكىدىنمۇ تېز بولغۇدەك!

مۇدىر تېلېفون تۇرۇپكىسىنى قولىغا بىلەن توسۇپ تۇرۇپ، ھەمامغا بۇيرۇق قىلىپ:

— 130 - نومۇرلۇق 1 - ، 2 - ئالاقىنى تەييارلاپ قويۇڭ! — دېدى - دە، يەنە تېلېفوندا قىلىشۋاتقان قىزىق پاراڭ بىلەن بولۇپ كەتتى. ھەمام بېشىنى كۆتۈرۈپمۇ قويماي گېزىتكە تىكىلىپ ئولتۇرۇۋەردى ۋە چىشىنى غۇچۇرلىتىپ:

— ئاناڭنى نەس باسسۇن! — دېدى.

بۇ چاغدا ئىبراھىم تاغا چوڭ بىر پەتنۇستا سەندۈشى، گۆشسىز قېيما، ئېرىمچىك، قەن - گېزەك ئېلىپ كىرىپ، كۆپچىلىككە تارقىتىپ بەردى. كىشىلەر بۇ ئېسىل يېمەكلىكلەرنى مەززە قىلىپ چايناپ، ئاغزىنى چاكىتىپ يېيىشەتتى، لېكىن كۆزلىرىنى گېزىتتىن ئۈزمەيتتى. ئىبراھىم كاتىبات باشقارمىسىنىڭ ئىشكى ئالدىدا تۇرۇپ، ئىشتىما بىلەن ناشتىلىق يەۋاتقان بۇ كىشىلەرگە ھارغىن، نۇرسىز كۆزلىرى بىلەن قىزغىچ قاراپ تۇراتتى. تۇيۇقسىز، ئەخمەت ئاغزىغا لىق تىقىۋالغان يېمەكلىكنى مالاچلىتىپ چايناپ تۇرۇپ:

— ئىبراھىم تاغا، ماڭاشنى ئېلىپ كېلىڭ! — دېدى.

ئىبراھىم چىقىپ كەتتى. بىر سائەتتىن كېيىن گىرىم بۇيۇمىلىرى ساتىدىغان سېيتقچى كەلدى، ئۇ ھەر ئاينىڭ بېشىدا دېگۈدەك كېلەتتى ۋە ئىشخانىمۇ - ئىشخانا يۇرۇپ مالىلىرىنى بازارغا سالاتتى. خادىملار كەينى - كەينىدىن چىقىشىپ ئۇنى ئورۇپلىپ، مالىلارنى تاللاشقا باشلىدى. ئىبراھىمنىڭ قايتىپ كېلىدىغان ۋاقتى بولۇپ قالغانىدى، كۆپچىلىك ئۇنىڭ ماڭاشنى تېزرەك ئېلىپ كېلىشىنى

كۆتەتتى. يەنە بىر سائەت ئۆتتى، سېرىق ماي ساتىدىغان سېتىقچىمۇ كەلدى. ئېھتىياجلىق بولغانلار ئۇنىڭدىنمۇ ئېلىشتى، سېتىقچى بىر ياندا كۆپچىلىكنىڭ پۇل تۆلىشىنى كۈتۈپ تۇراتتى، لېكىن ھېچكىمنىڭ ئۇنىڭ ئالدىرىغىنى بىلەن كارى يوق ئىدى. پەقەت مۇستاپالا كۈلۈپ تۇرۇپ:

ــ ئىبراھىم تاغا كەلگەندە بىر نەرسە دەيلى...، ــ دېدى باشقىچىرەك تەلەپپۇزدا.

چىرايى تۈتۈلغان سېتىقچى بىرنېمىلەرنى دەپ غۇتۇلداپ ئىشك ئالدىدا تۇراتتى. ماشىنكىنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىشقا باشلىدى، سەمىر بىرمۇنچە مۇھىم ماتېرىيالنى كۆتۈرۈپ ئىشخانىغا كىرىپ كەلدى. بۇ چاغدا ھويلىدىن ئىشخانىغا كۇنىنىڭ ئازراق شولىسى چۈشتى، جۈندى يەنىلا دېرىزىدىن ئۈدۈلدىكى بىنادىكى ئامبولاتورىيىنىڭ دېرىزىسىگە قاراپ تۇراتتى. مۇدىر بىر جىددىي ئىش چىقىپ قالغاندەك، ئىبراھىمنى تۇۋلىدى. مۇستاپا شۇ چاغدىلا ئىبراھىمنىڭ مالىيە بۆلۈمىدىن تېخى قايتىپ كەلمىگەنلىكىنى ئېسىگە ئالدى، ئەخمەتمۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ:

ــ بۇ ئادەم ئەجەب كەلمەي كەتتىغۇ؟! ــ دېدى.

سېرىق ماي ساتىدىغان سېتىقچى بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ، باشقا ئىشخانىلارغا بېرىپ كېلىش ئۈچۈن كەتتى. ئەخمەت ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشكىنىڭ يېنىغا كېلىپ، بېشىنى چىقىرىپ ئەتراپقا بىر قۇر قاراپ چىققاندىن كېيىن كەينىگە بۇرۇلۇپ:

ــ ئۇنىڭ سايىسىمۇ كۆرۈنمەيدۇ، نېمىشقا قايتىپ كەلمەيدىغاندۇ ئۇ ھاماقەت! ــ دېدى.

ئۇچىنچى سائەتمۇ ئۆتۈپ كەتتى، ئەخمەت تاقەت قىلىپ

تۇرالماي، مالىيە بۆلۈمىگە بېرىپ ئىبراھىمنى تېپىپ كېلىمەن دەپ ۋارقىراپ چىقىپ كەتتى، لېكىن ھەش-پەش دېگۈچە يەنە قايتىپ كېلىپ، ئاچچىقلانغان ھالدا:

— ئۇ بىر سائەت بۇرۇن ماڭاشنى ئېلىپ كېتىپتۇ! شۇ چاققىچە نەدە يۈرۈيدىكىنە ئۇ سارالا؟! — دېدى.

— ئۇ ئۆزىنىڭ ماڭاشىنى ئاپتۇمۇ؟ — دەپ سوردى لۇتفى.

— ئاپتۇ! ئۇلار ماڭا ئۇنىڭ پۇلىنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ كەتكەنلىكىنى ئېيتتى، — دېدى ئۇ ئەلپازىنى بۇزۇپ.

— بەلكىم بازارغا كەتكەندۇ.

— ماڭاشنى بىزگە تارقىتىپ بەرمەيلا كېتەمدۇ؟!

— ئۇ يىراقتا كەتمەيدۇ، چۈنكى ئۇ ھەر كۈنى ئەتىگەنده ئىشقا كېلىدۇ-دە.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ كۆڭلىچىلىكىنىڭ چىرايى ئازراق ئېچىلدى. مۇستاپا ئادىتى بويىچە كۈلۈپ تۇرۇپ:

— ئويلاپ بېقىڭلار، پۇلنى يولدا كەلگىچە ئوغرىغا ئالدۇرۇپ قويغان بولسىچۇ؟ — دېدى.

كۆڭچىلىك كىشىنىڭ غىدىقىنى كەلتۈرگۈدەك دەرىجىدە سوغۇقلا كۈلۈپ قويۇشتى، روشەنكى، بۇ كۈلكىدىن ئۇنىڭ سۆزىنى ئىنكار قىلىش ئىپادىسى چىقىپ تۇراتتى. لۇتفى دېدى:

— ياكى باشقا چاتاق چىقىپ قالغان بولسىچۇ!

ئۇ باشقىلارنىڭ ئىشەنمەيۋاتقانلىقىنى سېزىپ:

— ئىبراھىمدىن چاتاق چىقىپ قالمىغان بولسا، پۈتۈن كاتىبات باشقارمىسىمىزدىكىلەرنى تازا نەس باسقىنى شۇ! — دەپ قوشۇپ قويدى.

— ئۇ ئۆز ئالدىغا ئايرىم ھېساب ئاچماقچى بولۇشىمۇ مۇمكىن، — دېدى ئەخمەت گەپنىڭ ئوچۇقىنىلا قىلىپ.

كۆپچىلىككە ئۇنىڭ بۇ گېپى ئىچى قارىلىق قىلىپ ئېيتىلغاندەك تۇيۇلدى. لېكىن، مۇدىر بولسا ئۆزىنىڭ بىر چاغلاردىكى بەختسىلىك مىنۇتلاردا ئېرىشكەن قەلبى بىلەن شىرەنى قاتتىق چېكىپ، پۈتۈن باشقارمىنى تىنچلاندۇردى. ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ كۆڭلى باشقىلارنىڭكىدىنمۇ پەرىشان ئىدى.

— بىرەر كېلىشىمسىلىك بولۇپ قالغان بولسا، بۇ پۇل قانداق بولۇپ كەتتەر؟ — دېدى جۇندى.

— ئوغرى ئېلىۋالغان بولسا دېمەكچىمۇ - سىز؟

ھېچكىم كۈلمىدى. جۇندى يەنە دېدى:

— ھەر خىل ئىشلار يۈز بېرىشى مۇمكىن.

— بۇنىمۇ بىر نەرسە دېگىلى بولمايدۇ، ئالايلى، ئادەم جىق، قىستا-قىستاكچىلىق بولۇپ كەتكەن يەرلەردە بىرسىنىڭ قاپچۇقى يوقاپ كەتكەن، باشقىلار ئىبراھىمدىن گۇمان قىلىپ ئۇنى ساقچى ئىدارىسىگە ئاپىرىپ بەرگەن بولسا، ئىش ئېنىقلىنىپ بولغاندىن كېيىن ئاندىن قويۇپ بېرىدۇ - دە؛ يا بىر يەردە ئۆلۈپ قالدىمىكىن بۇ ھارامزادە!

چاقچاق دەرھال توختاپ قالدى، كىشىلەرنىڭ چىرايلىرى بىر - بىرىدىن جىددىي تۇس ئېلىشقا باشلىدى، كەيپىياتىمۇ سۈسلاشتى، ۋاقىت ئىنتايىن ئاستا ئۆتمەكتە ئىدى، ھېچكىم گەپ قىلمىسىمۇ، ھەممەيلەننىڭ چىرايىدىن "بۇگۈن مەن نېمە بولدۇم؟" دېگەن سوئال چىقىپ تۇراتتى.

ئەخمەت ئىبراھىم تاغىنى تېپىپ كېلىش ئۈچۈن ساقچى ئىدارە-

سىگە كەتتى. قايتىپ كەلگەندە ئۇنىڭ چىرايى كىشىلەرنى تېخىمۇ ئۇمىدسىزلەندۈردى. بۇ چاغدا مۇدىرنىڭ كاللىسىدا كىشىنىڭ زادىلا ئىشەنگۈسى كەلمەيدىغان ئاجايىپ بىر خىيال پەيدا بولدى: ئۇ ساراڭ قېرى تۆيۈقسىزلا ئىشىك ئالدىدا پەيدا بولۇپ قالسا، ئۇ چاغدا قانداق بولار؟ ئەلۋەتتە ھېچكىم ئۇنى ئاياپ قويمايدۇ، ھەممەيلەن ئاغزىنى بۇزۇپ تىللايدۇ، ئۇنىڭ باشقىلاردىن كەچۈرۈم سوراشتىن باشقا ئىلاجى بولمايدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا نېمە قىلالايدۇ؟ لۇتفىنىڭ خوتۇنى باي ئايال؛ سەمىر ئۇچىغا چىقىقان قۇلاق كەستى بىرنېمە، ھەرنېمە قىلىپ پۇل تاپالايدۇ؛ لېكىن نۇرغۇن بىچارىلەر بار، مەسىلەن، ئەخمەتنى ئالساق، ئۇ بۇ قېتىم تۇڭگەشتى ـ دە!

سېرىق ماي ساتىدىغان سېتىقچى قايتىپ كەلدى، ئۇ بىرنېمە دېگۈچە مۇدىر ئالدىغا ئۆتۈۋالدى:

ـــ ساقلاپ تۇرۇڭ، دەم ئېلىش ۋاقتى تېخى بولمىدى! بۇ يەر بازار ئەمەس، ھۆكۈمەت ئورگىنى.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ ھەيران قالغان سېتىقچى ئىلاجسىزلىقتىن لام ـ جىم دېمەي كېتىشكە مەجبۇر بولدى. تەپسىلىي ئەھۋال ئىگەللەش ئۈچۈن ساقچى ئىدارىسىدىن ئادەم كەلدى، دەسلەپتە ئۇلار بۇلار چاقچاق قىلىۋاتقان بولسا كېرەك، دەپمۇ ئويلىغانىدى، لېكىن كېلىپ قارىسا كەيپىيات راستتىنلا باشقىچە، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار چاقچاق ـ پاقچاق دېگەننى قويۇپ، بۇ ئىشقا جىددىي قاراپ، بىردىن ـ بىردىن ئەھۋال ئىگەللەشكە باشلىدى. ئەخمەت ئۆزىنى بېسىۋالالماي:

ـــ مېنىڭ كۆڭلۈم تۇيۇپ تۇرۇۋاتىدۇ، ئىش خېلىلا چاتاق، پۇلنىڭ يۈتكىنى يۈتكەن بولدى، ـــ دېدى ۋە ئورنىدىن تۇرۇپ

سۆزىنى داۋام قىلدى، ــ مەن چىقىپ بۆلۈمنىڭ ئىشىك باقىۋچىسىدىن سوراپ باقاي! ــ ئۇ ئالدىراشلا چىقىپ كەتتى، قايتىپ كېلىپ كۆچىلىككە:

ــ ئىشىك باقار ئىبراھىمنىڭ ئەتىگەن سائەت 9 لاردا چىقىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپتۇ، ــ دەپ ۋارقىرىدى ئۆزىنى باسالماي. ئۇنىڭدىن كېيىن:

ــ بۇ بىر كېلىشمەسلىك بولدى، بەكمۇ ئېچىنىشلىق ئىش بولدى! ئەمەلىيەتتە ئۇ قېرىنىڭ ئۆزىنى ساتقىنىغا بۇنچىلىك پۇلغا ئالمايدۇ. ۋاي خۇدايىم، بۇ ئايىنى قانداقمۇ ئۆتكۈزەرمىز؟! ــ دېدى كۆڭلى بۇزۇلغان ھالدا يىغلامسىراپ.

لۇتفى بەزىلەرنىڭ تۇرۇپ ــ تۇرۇپ ئۆزىگە قارىۋاتقانلىقىنى سېزىپ، قاپىقىنى تۇرۇپ، روھى چۈشكەن ھالدا:

ــ بۇ راستتىنلا بىر كېلىشمەسلىك بولدى، بەلكىم سىلەر مەندىن بۇ ئىش ساڭا تەسىر قىلامدۇ، قىلمامدۇ دەپ سوريىشىڭلار مۇمكىن، دۇرۇس، مېنىڭ باي خوتۇنۇم بار، لېكىن ئۇ بەكمۇ پىخسىق، ماڭا بىر تىينمۇ بەرمەيدۇ! ــ دېدى.

كۆچىلىك: "ئۆزەڭنى كەمبەغەل كۆرسىتىۋاتقىنىڭنى تېخى!" دەپ ئويلىدى، ھېچكىمنىڭ ئۇنىڭ بىلەن كارى بولمىدى. ئەخمەت ئېغىز ئاچتى:

ــ سىلەر ئاللاغا ئىشىنەمسىلەر؟ ھەممىدىن ئۇلۇغ، رەھىم-شەپقەتلىك ئاللاغا ئىشىنەمسىلەر؟ مەن ھەر ئايدا مائاش ئېلىپ، ئىككىنچى كۈنلا يانچۇقۇم قۇرۇغدىلىپ قالىدۇ، ھەر كۈنى ئىشقا كېلىمەن، كېتىمەن، بىر ئوتلام قەھۋە، بىر ئىستاكان چاي ئىچىلىمەيمەن، بىرەر تال تاماكمۇ چېكىلمەيمەن، ھېچقانداق قاتناش

قورالمۇ يوق، باللىرىم كۆپ، ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئوتتۇرا مەكتەپتە، بەزىلىرى ئالىي مەكتەپتە ئوقۇيدۇ، كىتاب-دەپتەر خراجىتى مېنى قەرزگە بوغۇۋەتتى، ۋاي خۇدايىم، مەن نېمىمۇ قىلالايتتىم؟!

سائەت بىردىن ئەمدىلا ئاشقان ئىدى، مۇدىر روھسىز ھالدا ئورنىدىن تۇردى، ئىشخانىدىن چىقىپ كېتىۋېتىپ:

ــ باش تەپتىشكە خەۋەر قىلىش كېرەك، ــ دېدى.

باش تەپتىش خاپىلىق ئىچىدە ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ بولۇپ سورىدى:

ــ نۇرغۇن پەرەزلەرنى قېپسىلەر، ئۇ ئەمدى قايتىپ كەلمەسمۇ؟

ــ راستىنى ئېيتقاندا، مەن ئۇنىڭ قايتىپ كېلىشىدىن پۈتۈنلەي ئۈمىدىمنى ئۈزدۈم، ھازىر سائەت ئىككى بولاي دەپ قالدى!

باش تەپتىش تەنقىدي تەلەپپۇزدا:

ــ سىزگە ئايان، سىلەرنىڭ ئۇسۇلۇڭلار خاتا، مىنىستىرلىكنىڭ ئىزچىل تەلىمگە خىلاپ...، ــ دېدى.

مۇدىر بېشىنى سالغىنىچە جىم ئولتۇرۇپ، باش تەپتىشنىڭ تەنبىھىنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن دۈدۈقلاپ تۇرۇپ دېدى:

ــ ھەممە ئورۇنلار مۇشۇنداق قىلىدۇ غۇ...

ــ ئوبدان ئاڭلاڭ، تېزىنى يېپسا مېزى چىقىپتۇ دېگەن شۇ-دە! سىز ماڭا بىر پارچە ماتېرىيال يېزىپ بېرىڭ، مەن ئۇنى مىنىستىرلىكنىڭ يارەمچىسىگە تاپشۇرىمەن...

لېكىن، مۇدىر قىلچە تەۋرەنمىدى:

ــ ھازىر ھەممەيلەن ماڭا شۇنى ئېيتىشقا بەكمۇ ئالدىراۋاتىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇنداق ئەھۋال بۇ چاغقىچە بولۇپ باقمىغان...

ـــ سىزگە مەن قانداق قىلىپ بەرسەم بولىدۇ؟

ـــ بىز ماڭاشسىمزنى ئالالمىدۇق، ماڭاش دەپتىرىگە قولىمۇ قويمىدۇق...

ـــ پاكىتنى ئىنكار قىلغىلى بولمايدۇ، مەسئۇلىيەتتىنمۇ قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايدۇ...

كەيپىيات تېخىمۇ جىددىيلەشتى، ئۆزىگە تەمەننا قويۇپ يۈرگەن مۇدىر لەسسىدە سولىشپ قالدى، باش تەپتىش ئۇنى ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويغانىدى. مۇدىرنىڭ پوزىتسىيسى يۇمشىدى، ئۇ ئېغىر قەدەم تاشلاپ ئىشىك تەرەپكە قاراپ ماڭدى، باش تەپتىش زۇۋان سۇرمەستىن، شىرەدىكى خەت ـ چەكلەرگە تىكىلىپ تۇرىۋەردى، مۇدىر ئىشكىتىن چىقاي دېگەندە باش تەپتىشىنىڭ ئىلاجسىزلىقىتىن ئېيتقان مۇنۇ سۆزى ئاڭلاندى:

ـــ سىلەر ساقچىغا مەلۇم قىلىڭلار.

ئۇلار ساقچى ئىدارىسىگە كېلىپ، باشلىقنىڭ ئىشخانىسى تەرەپكە ماڭدى، كارىدۇردا بىرمۇنچە ئايالار ئولتۇراتتى؛ بىر ساقچى ئۇرۇشۇپ كىيىملىرى يىرتىلىپ ۋە قان بولۇپ كەتكەن بىرنەچچە ئەركىشىنى سىرتقا ھەيدەۋاتاتتى؛ ئىشكى مەھكەم يېپىقلىق بىر ئۆيدىن ئېچىنىشلىق ناله ـ پەريات ۋە يالۋۇرغان ئاۋاز ئاڭلىنىپ تۇراتتى. مۇدىر كامال ئەپەندى ساقچى باشلىقىغا ئىشنىڭ جەريانىنى بىر ـ بىرلەپ سۆزلەپ بەردى. ئۇ مۇنۇلارنى ئېيتتى: ئىبراھىم 55 ياشلىق خىزمەتچى، ئۇ 10 ياشقا كىرگەن يىللا منىستىرلىككە كىرىپ، باسما زاۋۇتىدا ئىشلىگەن، كېيىن باشلىقنىڭ چىشىغا تېگىپ قويغانلىقى ئۈچۈن قارا خىزمەتچىلىككە چۈشۈرۈپ قويۇلغان، ئاساسىي ماڭاشى ئالتە فوند ئىدى، باشقارمىدىكى ئەرنىڭ

هەممىسى ئۇنى ياخشى ئادەم دېيىشىدۇ، لېكىن بەزى ۋاقىتلاردا باشقىچە ئەھۋاللارمۇ بولۇپ قالاتتى، بەزىدە ئۇ ئېگىز - پەس گەپلەرنىمۇ قىلىپ قويۇاتتى، ئۆزى بىلەن مۇناسىۋىتى يوق ئىشلارنىمۇ قىلىپ قويۇاتتى، ئۆزىنىڭ سىياسىي قاراشلىرىنى نامۇۋاپىق ئىپادىلەپ قويۇاتتى، ۋەھاكازالار. ئۇنىڭ قەيەردە تۇرىدىغانلىقىغا كەلسەك، ئاڭلىشىمىزچە، ئۇ ھەللە كوچىسىدىكى 111 - ئۆيدە تۇرىدىكەن. ئۇنىڭ ئوغرىلىق قىلىپ جازالانغانلىقىنى ياكى گۇمانلانغۇدەك ئەسكى ئىشلارنى قىلغانلىقىنى ئاڭلاپ باقمىدۇق.

ساقچى باشلىقى بۇ ئەھۋاللارنى تەپسىلىي يېزىۋالغاندىن كېيىن:

— ئالدى بىلەن مۇنداق بىر نەرسىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈش كېرەككى، ئۇ مەلۇم بىر ۋەقەنىڭ قۇربانى بولغان ئەمەس. باشقا ئەھۋاللارنى بولسا ئويلاپ ببقىشقا توغرا كېلىدۇ، — دېدى.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، ئۇلار بۇ يەردىن كېتىشكە مەجبۇر بولدى ۋە خۇددى ھوشسىزلاندۇرۇش دورىسى ئىچكەندەك خۇدىنى يوقتىپ قويۇشتى. ئۇلار ئىشكتىن چىقىپلا ۋاراڭ - چۇرۇڭ قىلىشقا باشلىدى، ئۇلار ئۆيلىرىگە قايتىپ بارغاندىن كېيىن دۇچ كېلىدىغان ئېغىر سىناقتىن — تۇڭمەس سوراق ۋە تاپا - تەنىلەردىن ئەندىشە قىلاتتى. ئۇلارنىڭ بىردىنبىر ئارزۇسى كۆپچىلىك بىللە مەسلىھەتلىشىپ، بۇ مەسىلىنى ھەل قىلىشنىڭ ئۇسۇلىنى تېپىش ئىدى. لېكىن ئاخىردا ھېچ ئامال تاپالمايى بولدى قىلىشتى. مۇدىر مەيۇس ۋە ئۇمىدسىز ھالدا ئۆيگە قايتىپ كەلدى - دە، دېمىنى ئىچىگە يۇتۇپ، قارت ئويناش بىلەن بولۇپ كەتتى؛ ماشىنىست مۇستاپا شەئىدىيە دەرۋا- زىسى تەرەپكە كەتتى — ئۇ قولى سەل قىسقىراپ قالغان چاغلاردا

ئۇ يەرگە بېرىپ كۆرۈشكەندىن جازانىكە پۇل ئالاتتى؛ لۇتفىغا كەلسەك، ئۇنىڭ خوتۇنى بار ـ دە! ئۇنىڭ خوتۇنىنىڭ تاپقان ـ تەرگىنى ئۆينىڭ خىراجىتىگە يېتىدۇ، لېكىن ئۇ ئازراق پەم ئىشلەتسە، ئۆزىنىڭ بىر ئايلىق خىراجىتىنى ئۇنىدۇرۇۋېلىشى كېرەك؛ جۇندى بولسا بويتاق، دادىسىنىڭ ياردىمىگە تايىنىپ ياشايدۇ. ئۇ ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ، ئاخىرى دادىسىغا: "دادا، مېنى بىر ئوقۇغۇچى قاتاردا كۆرۈپ، مېنىڭ مۇشۇ بىر ئايلىق تۇرمۇش خىراجىتىمنى ئۆزىڭىز چىقىرىڭ" دېيىش قارارىغا كەلدى. ھەممام قوشنىلار ئۇيۇشتۇرغان ھەمكارلىق گۇرۇپپىسىغا قاتناشقان خوتۇنىنى گەپكە كىرگۈزۈپ، ئۇنىڭ كېيىم ئالدىغان پۇلىنى ئېلىپ ئىشلەتمەكچى بولدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ يالۇۇرۇشقا، ھەتتا تىل ئىشتىپ، تاياق يېيىشكە توغرا كەلسىمۇ، بۇنىڭدىن باشقا ئامالى يوق ئىدى. سەمىر ئۇچۇن بولسا بۇ ئانچىمۇ چوڭ ئىش ھېسابلانمايتتى، ئۇ ئىشخانىدا ئۆزى يالغۇز قالغان چاغدا:

ــ ئەگەر پارا بەرمىگەن بولسام، ئالىلىقاچان تۇرمىگە كىرىپ كەتكەن بولاتتىم ـ دە! ــ دەپ قويدى.

ئەدى خىزمەتداشلىرى قاپقىدىن قار ياغمىغان ئادەم دەپ قارايدىغان ئارخىپچى كاتىپ ئەخمەتلا قالدى. ئۇ گاڭگىرىغان ھالدا، دەلدۇگۇنۇپ كېتىپ باراتتى، يولدا ئۆتۈشۈپ تۇرغان ماشىنىلارنىڭ گۇر ـ گۇرلىرى ۋە ئادەملەرنىڭ ۋاراڭ ـ چۇرۇڭلىرى ئۇنىڭ قۇلقىغا كىرمەيتتى. ئۇ ئېسىنى يوقاتقان بولۇپ، چىرايى تاتىرىپ كەتكەنىدى. ئۇ ئۆيىگە كىرىپلا ئورۇنداققا ئۆزىنى تاشلىدى ـ دە، كۆزلىرى قارانغۇلىشىپ، ھوشىدىن كەتكىلى تاس قالدى. ئۇنىڭ ئايالى تاماق كۆتۈرگەن پېتى ئالاقزادە بولۇپ

يۇگۇرۇپ كېلىپ ئۇنىڭدىن سورىدى:

ــ نېمە بولدىڭىز؟

ئۇ باش ـ ئايىغى يوقلا قىلىپ دېدى:

ــ بۇ ئايلىق ماتاشمىز يوق بولدى!

ئايال ئەجەبلىنىپ سورىدى:

ــ بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟! ئىبراھىم تاغا ماتاشىنى چۈشتىن بۇرۇن ئۆيگە ئەكىلىپ بەردىغۇ!

ئەخمەت بۇ گەپتىن ھەيران قېلىپ ئورنىدا ئىتتىك راۋرۇس ئولتۇردى. ئۇ خوتۇنىنىڭ بىر تاتارا پۇلىنى كۆتۈرۈپ كەلگىنىنى كۆرۈپ، ئۆزىنىڭ كۆزىگە ئىشەنمەي قالدى ــ چۇنكى ئۇنىڭ بىر ئايلىق ماتاشى ئالدىدا تۇراتتى! ئۇ خۇشاللىقدىن خۇددىنى يوقتىپ قويايلا دەپ قالدى ۋە ئىككى قولىنى دۇئاغا كۆتۈرۈپ:

ــ ئىبراھىم تاغا، ئالال سىزگە شانۇ ـ شەرەپ ئاتا قىلسۇن! بەختىڭىزنى زىيادە قىلسۇن! ــ دەپ ئىبراھىمغا چىن كۆڭلىدىن بەخت تىلىدى.

مانا مۇشۇ ۋاقىتتا، ئىبراھىمنىڭ ئۆيىگە ساقچىلار تۈيۇقسىز ھۇجۇم قىلدى. بۇ ئۆڭ ئىتنايىن كونا ۋە پاكار بولۇپ، ھويلىسىنىڭ تاملىرى ئۆرۈلۈپ چۈشەيلا دەپ قالغانىدى. ئۆيدىكى بىساتلار بەكمۇ ئاددىي بولۇپ، ئۆيدە بىر ئەجەق ئورۇنداق، بىر بورا، بىر مەش، بىر قۇر كېيىم ۋە يوغان بىر يوتقان بولغانىدىن سىرت سىگار كۆز بىر ئايال بار ئىدى. بۇ ئايال ئىبراھىمنىڭ خوتۇنى ئىكەنلىكى چىقىپ تۇراتتى. ئۇنىڭدىن ئېرىنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى سورىغاندا، ئۇ مىنىستىرلىككە كەتتى، دەپ جاۋاب بەردى. يەنىمۇ قىستاپ سورىغاندا بولسا، ئۇنىڭ نەگە كەتكەنلىكىنى بىلمەيدىغان-

لقىنى ئېيتتى. ساقچىلار دەرھال ئۆينى ئاختۇرۇۋېدى، ئۆيدىن بىر يەكتەكتىن باشقا ھېچنېمە تېپىلمىدى، ئۇلار يەكتەكنىڭ يانچۇقىدىن ئازغىنا تاماكا ئۇۋاقلىرىنى تاپتى. ھېچ ئامال قىلالماي، ئاخىرى ئۇ ئايالىنى ساقچى ئىدارىسىغا مەجبۇرىي ئېلىپ كەتتى. خېلى ئۇزاق ۋاقىت سوراق قىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ ئايال ئىبراھىمنىڭ قېچىپ كەتكەنلىكى ۋە ئوغرىلىق قىلىدى، دەپ ئەيىبلەنگەنلىكى توغرىسىدا ھېچنېمە بىلمەيدىغانلىقىنى ئېيتتى، ئۇ توختىماي يىغلايتتى ۋە ئۇنى تىللايتتى. ئاغزى بېسىلماي سۆزلەپ، ئۆزىنىڭ يېڭى توي قىلغان ۋاقتىدىكى ئىشلارنى ھېكايە قىلاتتى: ئۇ چاغدا ئىبراھىم بىر ياخشى ئادەم ئىدى، ئىككەيلەن باللىق بولدى، كۈنى قېينىراق بولسىمۇ، ئىناق ئۆتۈشتى. ئۇنىڭ بىر بالىسى قانال رايونىدا ئىشلەيتتى، نەچچە يىلدىن بۇيان ئوغلى بىلەن ئالاقە ئۈزۈلۈپ قالدى؛ يەنە بىر بالىسى ئون ياش ۋاقتىدا تۇرام دېگەن يەردە يۇز بەرگەن ۋەقەدە قازا تاپقانىدى؛ قىزى بىر قۇرۇلۇش ئىشچىسى بىلەن توي قىلغاندىن كېيىن، ئېرى بىلەن بىللە مىسىرنىڭ ئەگ يېراق بىر يېرىگە كەتكەنىدى، شۇنىڭدىن باشلاپ ئۇمۇ چوڭ ئاكىسىغا ئوخشاش ئاتا ـ ئانىسىنىڭ تۇرمۇشىدىن غايىب بولدى. ئۇ ئىبراھىمنىڭ يېقىنقى بىرنەچچە ئايدىن بۇيان ئۆزگىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى، راستىنلا قېرىغانسېرى ھاماقەتلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ئېتىراپ قىلدى. مانا قاراڭ، سىرتتا ئىبراھىم فۇئاد قەھۋەخانىسىدا لاتارىيە بىلىتى ساتىدىغان بىر قىز بىلەن ئاپاق ـ چاپاق بولۇپ كېتىپتۇ دېگەن گەپلەر تارقىلىپ يۈردى، مۇشۇ ئىش توغرۇلۇق ئەر ـ خوتۇن ئىككىسى قوشنا ـ قولۇملار ئالدىدا نۇرغۇن قېتىم ئۇرۇشقانىدى.

پايلاقچىلار دەرھال فۇئاد قەھۋەخانىسىنى ئاختۇرۇپ، بىر-نەچچە ياش بالىنى تۇتۇپ كەلدى، ھەتتا ئاياغ مايلايدىغان مايلاما-چى بالىلارنىمۇ قالدۇرماي ئېلىپ كەلدى. ئۇلار ئىبراھىمنىڭ قىلغان - ئەتكەنلىرىنى ئەسلەشكە تىرىشتى. ئۇلارنىڭ دېگەنلىرى مۇنۇلار ئىدى: يېقىنقى بىرنەچچە ئايدىن بېرى، ئىبراھىم ھەمىشە يول بويىدىكى ئورۇندۇقلارنىڭ ئەڭ ئاخىرقىسىدا ئولتۇرۇپ، قەھۋە ئىچكەچ ھېلىقى ئەنگلىيەلىك قىزغا ئاچكۆزلۈك بىلەن قارايتتى. قەھۋەخانىدىكىلەرمۇ لاتارىيە بېلىتى ساتىدىغان بۇ قىزغا ئالاھىدە دىققەت قىلاتتى، ئەمدىلا 17 ياشقا كىرگەن بۇ قىزنىڭ يوغان كۆزلىرى، يەلكىسىدە يېيىلىپ تۇرىدىغان ساپسېرىق چاچلىرى كىشىنى بەكمۇ مەھلىيا قىلاتتى. ئۇ قىز ئەسلىدە تاماكا كۆتىكىنى تېرىدىغان قىز ئىدى. ئېلىپ كېلىنگەنلەرنىڭ ھەممىسى ئۇ قىز بىلەن ئالاھىدە مۇناسىۋەتتى بولغانلىقىنى ئېتىراپ قىلدى، قەھۋەخانىغا دائىم كېلىپ تۇرىدىغان بەزى ئاقكۆڭۈل كىشىلەرنىڭمۇ ئۇ قىز بىلەن مۇناسىۋىتى بار ئىدى. بۇلارنىڭ ئىچىدىن ئىبراھىم ئۇ قىزغا بەكمۇ دىققەت قىلاتتى. ئىبراھىم دەسلەپتە ئۇ قىزنى يولدا ئۇچراتىتى، كېيىن ئۇنىڭ فۇئاد قەھۋەخانىسىدا ئىشلەيدىغانلىقىنى بىلىپ، ھەر كۈنى كەچتە شۇ يولنىڭ دوقمۇشىدا ساقلايدىغان بولدى. بەزىدە ئۇ لاتارىيە بېلىتى سېتىۋېلىش ئۈچۈن ئۇ قىزنى چاقىراتتى، ئەمەلە-يەتتە، مەقسىتى ئۇ قىزنى بىردەم بولسىمۇ كۆرۈۋېلىش ئىدى. قىز ئۆزىنىڭ سەزگۈرلۈكىي بىلەن ئىبراھىمنىڭ ئۆزىگە شەيدا بولۇپ يۈرۈۋاتقانلىقىنى سېزىپ، بۇ سىرنى شېرىكلىرىگمۇ ئاشكارىلىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئىبراھىمنى پايلاپ يۈرىدىغان بولدى ۋە چاقچاق قىلىپ ئىچ پۈشۈقىنى چىقىرىدىغان ئوبيېكت

قىلىۋالدى، بۇلاردىن خەۋىرى بولمىغان ئىبراھىم بىخارامان ھالدا ئۇ قىزغا ئاشىق بولۇپ يۈرىۋەردى.

بىر كۈنى ئۇ قىز شەپەكلىرىگە تۈيۈقسىزلا ئىبراھىمنىڭ ئۆزىنى ئالماقچى بولغانلىقىنى، ئۇنىڭ سەرگەردانلىق، ئىگە - چاقسىزلىقتىن قۇتۇلدۇرۇپ، بەختلىك تۇرمۇشقا ئېرىشتۈرمەكچى بولغانلىقىنى ئېيتىۋىدى، ئۇلار ئۆچىيى ئۆزۈلگۈدەك كۈلۈشتى، ئۇ قىزنى قىزىقىچلىق قىلىپ، چاقچاق قىلىۋاتىدۇ دەپمۇ قېلىشتى، چۈنكى توي قىلىش ئۇلارنىڭ خىيالىغمۇ كىرمەيتتى، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئىبراھىم ئۇنىڭ لايىقى ئەمەس ئىدى.

ئۇلاردىن بىرى مەسخىرە قىلىپ:

— ئۇ بەئەينى بىزگە ئوخشايدۇ، — دېدى.

ئۇ قىز خۇددىنى بىلەلمىگەن ھالدا:

— ئۇنىڭ دېگەن پۇلى كۆپ، — دېدى.

بۇ گەپتىن ئۇلار يەنە كۈلۈشۈپ كەتتى، بىراق كۈلكە ئۇزاققا بارمىدى. چۈنكى قىز غايىب بولۇپ كەتكەنىدى، قەھۋەخانىغمۇ ئىككىنچى كەلمىدى، كېيىنچە ئۇ توغرىسىدا ھېچقانداق خەۋەرمۇ بولمىدى.

قانداقلا بولمىسۇن، ساقچىلارنىڭ كۆڭلى بىرئاز ئىزىغا چۈشتى، چۈنكى ئۇلار ئازراق بولسىمۇ يېپ ئۆچىغا ئىگە بولاليدى، لېكىن ئۇلار بۇ يېپىنىڭ يەنە بىر ئۇچىنىڭ ئەبۇقەيردە ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتى — ئىبراھىم دەل شۇ يەردە ئىدى. ئۇ قىرغاقتا ئولتۇرۇپ بىردەم دېڭىزغا قارايتتى، بىردەم يېنىدىكى غۇنچە بويى جانانغا قارايتتى. قىزنىڭ سېرىق چاچلىرى شامالدا يەلپۇنۇپ تۇراتتى. چاچ - ساقالىرىنى يېڭىلا ئالدۇرغان ئىبراھىمنىڭ تاقىر بېشىغا

كىيۈالغان ئاق تەقىيسى ئۇنىڭ يۈزىنى تېخىمۇ ئاق كۆرسىتەتتى. قىزنىڭ چىرايلىقىنا كۆڭلىكى ئۆزىگە تولىمۇ ياراشقانىدى، گۈزەل ھۆسنى كىشىنى مەپتۇن قىلاتتى. ئۇ ئىبراھىمنىڭ يېنىدا خۇددى ئۆيىدە ئولتۇرغانىدەك خاتىرجەم، بەھۇزۇر ئولتۇراتتى. 4 - ئاي مەزگىللىرىدە ھاۋا تازا ئىسسىپ كېتىلمىگەچكە، ئۇنىڭ ئۇستىگە دېڭىز بويىدا شامال كۆچلۈك بولغاچقا ئادەم ئاز ئىدى، سالقىنلىغىلى كېلىدىغانلار تېخى كەلمىگەنىدى، گرېتسىيە ئاھالىلىرى تېخى دېڭىز بويىدىن يىراق يەرلەردە تۇراتتى. سۆيگۈ - مۇھەببەت بۇ گۈزەل ماكاندا جەۋلان قىلىپ ئۇچماقتا ئىدى. ئىبراھىم بىغۇبارلىقى بىلەن دۇنياغا تۇنجى قېتىم كەلگەندەك، كۆزلىرىدىن ئۇمىد ۋە خۇشاللىق ئۇچقۇنلىرى چاقنايتتى. ئۇ ئىلگىرى دېڭىزنى كۆرۈپ باقمىغان، قاھىرە شەھىرىدىن چىقىپ باقمىغانىدى. ئۆركەشلەپ تۇرغان دېڭىز، ئۇزۇنغا سوزۇلغان دېڭىز قىرغاقلىرى، سۈپسۈزۈك ئاسمانىدا ئۇزۇپ يۈرگەن ئاق بۇلۇتلار ئۇنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرۈپ، كەيپىنى خۇش قىلىۋەتكەنىدى. ئۇ يېنىچە ئولتۇرۇپ، بىردەم كۆتۈرۈلۈپ، بىردەم پەسىيىپ تۇرغان دولقۇن ئاۋازىغا دىققەت بىلەن قۇلاق سالاتتى، خۇددى ئېغىر كىشەندىن ئەمدىلا قۇتۇلۇپ ئەركىنلىككە ئېرىشكەندەك، كىشىنى مەھلىيا قىلىدىغان شېرىن مۇھەببەت قاينىمىدا ئۇزۇۋاتقاندەك، ئۇنىڭ چىرايىدىن خۇشاللىق ۋە بەخت كۆلكىسى كەتمەيتتى.

قىز ئېرىنچەكلىك بىلەن ئۇنىڭ يېنىدا ئۇنچىقماي ئولتۇراتتى، بۇنداق مەنسىز كەيپىيات بارا - بارا ئۇنى زېرىكتۈرۈپ قويغاچقا، ئۇ ئولتۇرۇپ مۇگدەشكە باشلىدى. بىر قېتىم، كاتىبات باشقارمىسىنىڭ خىزمەتچىسى لۇتفى ئەپەندى گەپتىن گەپ چىقىپ ئۆزىنىڭ

ئەبۇقەير دېگەن بۇ يەرنى بىلىدىغانلىقىنى، ھەر يىلى يازدا بۇ يەرگە سەگدەشكە باردىغانلىقىنى، بۇ يەرنىڭ مەنزىرىسى گۈزەل، مۇھىتى جەمجىت، راك، بېلىقلىرى مول جاي ئىكەنلىكىنى زوق-شوق بىلەن سۆزلەپ بەرگەنىدى. بۇ سۆزلەر ئىبراھىمنىڭ كاللىسىدا چوڭقۇر تەسىر قالدۇرغاچقا، ئۇنىڭدا بۇ يەرگە كېلىش خىيالى تۇغۇلۇشقا باشلىغانىدى. كېيىن ئۇ بۇ يەرگە قانداق بارىدىغانلىقىنى بىلۈالدى-دە، شېرىن ئاينى ئۆتكۈزۈشكە لازىم بولىدىغان كىيىم-كېچەك، گىرىم بۇيۇملىرى، سوۋغا-سالام ۋە باش ياغلىقى قاتارلىق ئايالالارغا ئېھتىياجلىق نەرسىلەرنى ئېلىپ بۇ يەرگە كەلگەنىدى. ئۇ ئىنتايىن خۇشال ئىدى، كۈنبويى ئىجارىگە ئالغان ئۆيىدە ۋە دېڭىز بويىدا بولاتتى، بۇ يەردە ئۇنىڭغا مۇھەببەت ۋە خاتىرجەملىكلا ھەمراھ ئىدى، ئۇ بۇ يەرنىڭ گۈزەل مەنزىرىسىگە قاراپ قانمايتتى؛ ئېسىل نازۇ-نېمەتلەرنى يەپ تويمايتتى، پۈتۈن كۈنىنى تاماكا چېكىش، چاي ئىچىش ۋە پاراڭلىشىش بىلەن ئۆتكۈزەتتى. ئۇ بۇ يەردە بىر ھەپتىدىلا ئىلگىرىكى بىر يىللىق تۇرمۇشىغا يەتكۈدەك پۇلنى خەجلەپ بولدى! بۇ سۆيۈملۈك جانان ئېغىز ئاچسىلا، ئۇنىڭ دېگەنلىرىنىڭ ھەممىسىنى تەل قىلاتتى. قىزنىڭ ھەۋىس قىلىدىغان نەرسىلىرى كۆپ ئىدى، ئۇ ھەممە ئىشنى قىلاتتى، ھاراق ئىچەتتى، تاماكا چېكەتتى، بىر نەرسە دېمەكچى بولسا، گەپنى قىلچە يوشۇرۇپ ئولتۇرمايتتى.

— سىز بۇ پۇللارنى نەدىن تاپتىڭىز؟ — دەپ سورىدى ئۇ بىر كۈنى گەپنى ئەگىتمەستىن تۇزلا قىلىپ.

— مەن دېگەن ئىسىلزادىلەردىن، — دەپ جاۋاب بەردى ئىبراھىم كۈلۈپ تۇرۇپ.

قىزنىڭ مەڭزى ھاراقتىن قىزىرىپ كەتكەنىدى، ئۇ گۇمانلىنىپ دېدى:

— مەن بىلمەن!

— ئاللا سىزنى كەچۈرگەي!

— سىزنىڭ ئاغزىڭىزدا ئەچچە چىشىڭىز بارلىقىنىمۇ بىلمەن، نۆۋەت چىشىڭىز بار، ئۇستىدە بىرى، ئاستىدا ئۈچى بار، — دېدى قىز زاڭلىق قىلىپ.

ئۇ بۇنداق مەسخىرىنى قىلچە پىسەنتىگە ئالمای، كۈلۈپلا ئۆتكۈزۈۋەتتى. ئۇ ھەممە ۋاقىت غەم ـ قايغۇ ئىچىدە تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ، جاھىللىق بىلەن بەخت ئىزدەيتتى. بەختنىڭ ئۇنىڭ ئۈچۈن ۋاقىتلىقلا نەرسە ئىكەنلىكىنى ئۇ ھەممىدىن ئوبدان بىلەتتى. ھازىر ئۇ تەستە ئېرىشكەن بۇ بەختنى ساقلاپ قېلىش كويىدىلا ئىدى، ئۇنىڭدىن باشقىنى ئارزۇ قىلمايتتى؛ ئۇ ئۆزىنىڭ بەختىغا بەخت قۇشى قونغان چاغدا، قوللىرىغا كويزا سېلىنىپ تۇرمىگە ئېلىنىشتىن بۇرۇن، بەختتىن ئازراق بولسىمۇ بەھرىمەن بولۇۋېلىشنىلا ئۈمىد قىلاتتى. شۇڭا ئۇ يېنىدىكى بۇ گۈزەل نازىنىن ئەلپازىنى بۇزۇپ، ھە دەپ چاتاق چىقىرىپ تۇرسىمۇ، يەنىلا كۆز ئالدىدىكى مۇشۇ بەختتىن بەھرىمەن بولۇشقا تىرىشاتتى.

ئۇ قىزنىڭ ئىسكەندەرىيە پورتىنى بىر كۆرۈۋېلىش ئويى بولسىمۇ، ئىبراھىم بۇنىڭغا قوشۇلمىغاندى. بۇنى ئويلىغاندا قىزنىڭ كۆڭلى يېرىم بولۇپ، قەستەنگە مۇنداق دېدى:

— مەن سىزگە سىزنىڭ نېمە ئىش قىلىۋاتقانلىقىڭىزنى بىلمەن دېگەنىدىم!

ئۇ بۇ سۆزگە بىۋاسىتە جاۋاب بەرمىدى، بەلكى چىرايلىق

زىننەت بۇيۇملىرىنى، مېۋە ـ چېۋە، سوغۇق تېچىملىك ھەتتا سېتىش مەنئىي قىلىنغان تاماكىلارنى ئەكىلىپ ئۇنىڭ ئالدىغا قويىدى، ئۇنىڭ قىزىلگۈلدەك يۈزلىرىگە سۆيىدى ۋە كۈلۈپ تۇرۇپ مېھرىبانلىق بىلەن دېدى:

ـــ قاراڭ بۇ دېگىنغا، بۇ مەنزىرە نېمىدېگەن گۈزەل. قاراڭ، مەن سىزگە شۇنداق كۆپ ياخشى نەرسىلەرنى ئېلىپ بەردىم، بۇلارنىڭ ھەممىسى سىزنى پۈخادىن چىققۇچە ئوينىۋالسۇن دېگەندىلىكىم ئەمەسمۇ؟

ئۇ ھەقىقەتەن قىزىنىڭمۇ ئۆزىنى بەختلىك ھېس قىلىشىنى ئۈمىد قىلاتتى.

ئۇ پۈتۈن ئۆمرىدە "خوش ـ خوش" دەپ، توققۇز تەزىم بىلەنلا ئۆتكەندى، ئۇنىڭ نەزىرىدىكى دۇنيا بىر پارچە لاي ـ تۇپراقتىنلا ئىبارەت ئىدى، ئۇ كۈنبويى ئۆلە ـ تىرىلىشىگە قارىمايلا ئىشلەشتىنلا بىلەتتى، ئۇنىڭ كۆڭلى ھەسرەت ـ نادامەت بىلەن تولغانىدى. لېكىن ئۇ بۇگۈن بۇ يەردە ئۆمرىدە كۆرۈپ باقمىغان نەرسىلەرنى كۆردى. دېگىز بويىدىكى قەھۋەخانىنىڭ رىشاتكىسىغا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ، ئەتىگەنكى شەپەققە قاراپ تازا ھوزۇرلاندى.

كېيىن ئۇ دېگىز بويىغا سايا‌ھەت قىلىشقا كەلگەن بىرنەچچە ئائىلىنى كۆردى ـ دە، كۆڭلى دەككە ـ دۈككىگە چۈشتى، ئۇنىڭغا ھازىرلا بالا ـ قازا كېلىدىغاندەك، بۇ ئائىلە ئۇ بەھرىمەن بولۇۋاتقان بەختنى پۈتۈنلەي تارتىۋالىدىغاندەك بىلىنىپ كەتتى. ئۇ بۇلارنى ئويلاپ، بەختىتىن بەھرىمەن بولۇشنى تېزلەتتى، تاماكىنى تازا قاتتىق شوراپ ئۆزىمەي چېكىشكە باشلىدى.

بىركۈنى ئۇ كۆكتات ساتىدىغان يەردە كاتىبات باشقارمىسىدىكى

لۇتفى ئەپەندىنىڭ ئۆيى باشقۇرغۇچى بىلەن بىللە كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، يۇرىكى قارتتىدە قىلىپ قالدى ـ دە، غىپىدە يانداپ كوچىغا كىرىپ كەتتى، كېيىن ئۇ كوچىدىن ئاستا چىقىپ ئىجارىگە ئالغان ئۆيىگە پەم بىلەن كېلىۋالدى. لۇتفى ھەر يىلى 7 ـ، 8 ـ ئايلاردا تۇرىدىغان ئۆيىنى ئالدىن تىزىملىتىش ئۈچۈن بۇ يەرگە كېلەتتى، ئۇ بۇ يەردە نەچچە ھەپتىنى ئۆتكۈزۈپ، دېگىز ساھىلىنى ئايلىناتتى، دېگىز مەنزىرىسىنى تاماشا قىلاتتى.

ئىبراھىم مەيۈس ھالدا ئىشكنى قاقتى. ئۇ ئۆزىنى يوشۇرىدىغان يەر تاپالماي قالغانىدى، ئۇنىڭ شېرىن خىيالى تېز سۈرۈلۈۋاتقان بۇلۇتىنى ئۈچۈپ كېتىۋاتاتتى، ئەمدى ئۇ گۈزەل جانان خۇددى ئەپەس ئالغاندا چىقىقان ھاۋادەك ئۇنىڭدىن يىراقلاپ كېتەتتى. گەرچە قىز شۇنداق چېچىلغاق، مىجەزى غەلىتە، بويىنى قاتتىق، ئاغزى يامان بولسىمۇ يەنىلا ئوماق ئىدى، ئىبراھىم ئۇنى يەنىلا سۆيەتتى، قىزنىڭ ئۆزىگە بەخت ئېلىپ كەلگەنلىكىدىن بەكمۇ مىننەتدار ئىدى، ئۆز ۋۇجۇدىغا سىڭدۈرگەن ياشلىق كۈچىدىن مەست بولۇپ كەتكەنىدى. ئۇ ئالىلادىن قىز ئۈچۈن كەچۈرۈم ۋە بەخت تىلىدى! ئۇ ئۆزىدە ئۆزىنىڭ يالغۇز ئىكەنلىكىنى ئېسىگە ئېلىپ، قېيقالغان پۇلىنى ساناشقا باشلىدى، پۇلنى ساناپ بولۇپ چىڭ يۆگەپ مەيدە يانچۇقىغا سېلىپ قويدى. بۇ چاغدا ئىشىك ئېچىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى، ئۇ ئىتتىك كەينىگە قارىغانىدا قىز كىرىپ كېلىۋاتاتتى. ئۇ قىزدىن ئۆزىنىڭ نېمە ئىش قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ـ كۆرمىگەنلىكىنى سوريغانىدى، ئۇنىڭ كۆزلىرىدە ھېيىلىگەرلىك ئالامەتلىرى پەيدا بولدى. ئىبراھىمنىڭ ئۈيقۇسى قاچتى، قىزنىڭ يېنىدا ياتقان بولسىمۇ كۆزىگە ھېچلا ئۇيقۇ كەلمىدى، پۈتۈن كېچىنى

هەر خىل ئويلار بىلەن ئۆتكۈزدى. ئۇنىڭغا كۆڭلىنىڭ قات-قېتىدىن چىققان: "پۈلنىڭ ھەممىسىنى ئۇنىڭغا بېرىپ، ئۇنى كەنتكۈزۈۋەتكىن" دېگەن پىكىرلىق بىر ئاۋاز ئاكىلانغاندەك بولدى، ئۇ ئۆزىمۇ جاۋابەن: "مەن يەنە بىرنەچچە كۈن ياخشى تۇرمۇش ئۆتكۈزۈشۈم كېرەك!" دېدى. ھېلىقى ئاۋاز يەنە ئاكىلاندى: "بولدىلا، پۇلنى ئۇنىڭغا بېرىپ، ئۇنى تېزرەك يولغا سېلىۋەتكىن!" بۇ گۈزەل سەرگەردان جاناننىڭ ئاتا-ئانىسى زادى كىمدۇ؟ بىر قېتىم ئۇ قىز ئادەتتىكىچە قىلىپلا ئۇنىڭغا: "بۇ دۇنيادا ھېنىڭ يېقىن ئادەمىم يوق" دېگەنىدى.

ئىبراھىم مۇشۇلارنى ئويلاپ ياتاتتى، تۇيۇقسىز ئۇنىڭدا قاراڭغۇ كېچىدە بىر يىلان چىرمىۋالغانىدەك غەلىتە بىر خىل تۇيغۇ پەيدا بولدى. ھە، بىر قول ئۇنىڭ مەيدىسىنى سىلاۋاتمامدۇ! ئۇغرى! ئىبراھىم ئۇخلاپ قالغان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، ئۇنىڭ پۇلىنى ئوغرىلىماقچى بوپتۇ-دە! نېمىدېگەن ھىيلىگەر نېمە بۇ-ھە! بۇ گۇناھكارنى دەمەمدىغان! ئىبراھىم كاپ قىلىپ قىزنىڭ قولىنى تۇتۇۋالدى، قاراڭغۇدا ئۇ قىزنىڭ ھاسىراپ تىنىۋاتقان ئاۋازىلا ئاڭلىناتتى. ھەر ئىككىسى جىم بولۇپ قالدى، ئاخىر ئىبراھىم ئېچىنغان ھالدا:

— نېمىشقا مۇشۇنداق قىلىسەن؟ مەن سېنىڭ قايسى تەلىپىڭگە ماقۇل بولمىغان، — دېدى.

قىز كاپ قىلىپ ئىبراھىمنىڭ قولىنى تۇتۇۋېلىپ تازا قاتتىق بىرنى چىشلىدى. ئىبراھىم "ۋايجان" دەپ ۋارقىرىدى-دە، ئۇنى كۈچەپ ئىتتىرىۋەتتى. بۇ ئۇنىڭ قىزغا بىرىنچى قېتىم قاتتىق قوللۇق قىلىشى ئىدى. ئىبراھىم چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ،

چىراغنى ياندۇرغاندىن كېيىن قولىنىڭ بېغىشى قىپقىزىل قانغا بويالـغانلىقىنى كۆرۈپ:

— ھۆي، شۇمتەك، مانا سېنىڭ قىلغان ياخشى ئىشىڭ! — دېدى.

قىز خىجىل بولغان ھالدا كۆزىنىڭ قىرىدا ئۇنىڭغا قاراپ قويدى. ئىبراھىم يەنە:

— سەن نېمە ئۈچۈن ئۆزەڭنىڭ پۇلىنى ئۆزەڭ ئوغرىلايسەن؟ — دېدى.

ئۇ بۇ گەپنى ئاڭلاپ، ئىزاغا چىدىمايۋاتقاندىن، قاپىقىنى تۇرگىنىچە گەپ قىلمايلا ئولتۇرۇۋالدى. ئىبراھىم يەنە:

— مۇشۇ كەمگە كەلگىچە، مەن ئېرىشكىنىمدىن باشقا نەرسىنى تەلەپ قىلغىنىم يوق، — دېدى. بىردەمدىن كېيىن ئۇ ئاچچىق كۈلۈپ قويۇپ: — ئاللا مەن ئۈچۈن ئوبدان جاجاڭنى بەرسۇن! — دېدى.

ئەتىسى ئەتىگەندە، ئىبراھىم پۇلىنىڭ كۆپ قىسمىنى ئۇنىڭغا بەردى، يۈك ـ تاقلىرىنى تېڭىشىپ، ئۇنى ماشىنا بېكىتىگە ئۇزىتىپ كەلدى.

شۇنىڭدىن كېيىن، ئەبۇقەير تېخىمۇ جىمىپ كەتتى. بىراق، ئۇزاق ئۆتمەي ئەھۋال ئۆزگەردى، يازلىق دەم ئېلىشقا كېلىدىغانلار ئايبىغى ئۇزۇلمەي كېلىشكە باشلىدى. تېخىمۇ ياخشىراق دەم ئېلىش ئۈچۈن، ئىبراھىم ئەتراپىدىكى ھەممە نېمىنى نەزەردىن ساقىت قىلىپ، ئىسكەندەرىيە پورتىغا كەتتى. بىركۈنى ئۇ ئەبى ئابباس مەسچىتىگە كەلدى، مەسچىتكە كىرىپ ئىككى رەكئەت نامازئوقۇدى، ئاندىن يۈزىنى تامغا قىلىپ يۈكۈنۈپ ئولتۇردى. ئۇ قاتتىق ئازاب

ۋە ئېغىر ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە ئالىلاغا مۇنداق دەپ شىكايەت قىلدى:

"مېنىڭ ئېرىشكىنىم سېنى رازى قىلالمايدۇ، ھەرقانداق يەردە ئېرىشكەن نەرسىمۇ كىشىنى خۇش قىلىۋەرمەيدۇ. كىچىكىنە بىر قىز — گۈزەل ئەمما يامان نىيەتلىك بىر قىز سېنى رازى قىلالامدۇ؟ مېنىڭ باللىرىمچۇ؟ ئۇلار ھازىر قەيەردە؟ دۇنيا مېنى قوغلىماقتا، مېنىڭ پەقەت ساڭا بولغان مۇھەببىتىملا سېنى رازى قىلالامدۇ؟ مەن مىليونلىغان ئادەملەرنىڭ ئارىسىدا ياشاۋاتقان بولسامۇ، بەك يالغۇزسىرايمەن، بۇنىڭدىن سەن رازى بولامسەن؟" ئۇ مۇشۇ گەپلەرنى قىلىپ قاتتىق يىغلاپ كەتتى.

ئۇ مەسچىتتىن چىقىپ ئازراق مېڭىپلا بىرسىنىڭ "ئىبراھىم!" دەپ توۋلىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ قالدى. ئۇ ئىتتىك كەينىگە قاراپ، بەستلىك بىر ئادەمنىڭ مەغرۇر قىياپەتتە ئۆزى تەرەپكە ئىلدام كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتى. ئۇ بىر قاراپلا بۇ ئادەمنىڭ پايلاقچى ئىكەنلىكىنى بىلدى ـ دە، تىنىق تۇرۇپ ئىككى قولىنى ئۇنىڭغا ئۇزاتتى. ئۇ ئادەم ئۇنىڭ مۇرىسىگە قولىنى قويدى، ئۇنىڭ كۆزلىرى قىزىرىپ كەتكەندى، ئۇ دېدى:

— سەن بىزنى ئەجەبمۇ ئىزدەتتىڭا! ئىبىتقىنا، قېرىغاندا سېنىڭ بۇنداق ئىشنى قىلىشىڭغا نېمە سەۋەب بولدى؟

ئىبراھىم ھېيىقسىدا كۆلۈپ قويدى، ئاندىن ئىككى قولىنى كۆتۈرۈپ ئۆزىگە ئۆزى: "ئاللا" دېدى.

ئارقىدىنلا ئۇ قاتتىق بىر ئۇھ تارتتى.

تەرجىمە قىلغۇچى: نۇربىيە ئەزىز

تەرجىمە مۇھەررىرى: ئەخمەتجان ھوشۇر

قاتىل

بۇنداق نەسلىك، شور پېشانىلىكتىن قانداق قۇتۇلغىلى بولار؟

ئۇ تۇرمىدىن چىقىقاندىن بېرى، بۇنىڭدىن پۇل ـ پىچەك، ئۇنىڭدىن نان ـ پان تىلەپ، ئاچ ـ يالىڭاچلىقتا كوچىمۇ كوچا سەرسان بولۇپ يۈردى. بىرەر ئىش تاپالمىغانلىقى ئۈچۈن، دۇنيادىن ئۈمىدىنى ئۈزدى.

ئۇ تۇرمىگە بىرىنچى بولۇپ كىرگەن ئادەم ئەمەس، تۇرمىدىن ئەڭ ئاخىردا چىققان ئادەممۇ ئەمەس. لېكىن ئۇ قانچە ئويلانسىمۇ، خۇدانىڭ ئۆزىنى بۇنداق يەكلىشىنى ئەقلىگە زادىلا سىغدۇرالمايتتى، دۆكان خوجايىنلىرىنىڭ ھېچقايسىسى ئۇنى قارشى ئالمايتتى، تونۇش ـ بىلىشلىرىدىن بىرەرسىمۇ ئۇنىڭغا قاراپ قويمايتتى، ئەقەل ـ لىسى پايدىنى كۆرسە بەش كۈنلۈك يەردىن ئۆزىنى ئاتىدىغان ئاشۇ ئەپيۇن ـ نەشە سودىگەرلىرىمۇ ئۇنىڭغا ئىشەنمەيدىغان بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ كۈنى بارغانسېرى تەسلىشىپ، ئۆزى كۈندىن كۈنگە ئەبگالـ شىپ، سارالىڭ بولۇپ كېتەيلا دەپ قالدى، ئۇ ھالسىزلىنىپ ھېچ ئامال قىلالماي، بۇرنىدىن تارتسا يىقىلغۇدەك ھالغا كەلگەندە، كونا تونۇش ـ بىلىشلىرىم ئۈچراپ قالسا، ئۇلاردىن ئانچە ـ مۇنچە بىرنەرسە ئالارمەن دەپ قەھۋەخانىغا باراتتى. بىراق، ئۇ نەگە بېرىپ ئولتۇرسا، شۇ يەر يېتىم ئارالغا، كىشىلەرنىڭ ئېسىدىن چىقىپ كەتكەن بۇلۇڭ ـ پۇشقاقتا ئايلىنىپ قالاتتى؛ كىشىلەر ئۇنىڭ بىلەن گەپلىشىشتىن ئۆزىنى قاچۇراتتى، كۆتكۈچىلەرمۇ ئۇنى كۆرمەسكە سالاتتى، ھەمىمىلەن ئۇنىڭغا بىر خىل ئۆچمەنلىك ھەم يىرگىنىش

نەزىرى بىلەن يىراقتىن كەمستىپ قارىشاتتى.

ئاق كۆڭۈل، سەبىي بىر بالا ئۇنىڭغا قىزىقسىنىپ ھەم ئىچ ئاغرىتىپ، كىشىلەرگە سەزدۈرمەي بىر قاچا قىزىلچا شورپىسى ئەكىلىپ بەردى. ئۇ خۇددى بىباھا نەرسىگە ئېرىشكەندەك، قاچىنى ھايت ـ ھۇيت دېگۈچىلا قۇرۇقدىۋەتتى، شۇنىڭ بىلەن چىرايىغا بىردىنلا قان يۈگۈرۈپ، خىلى تېتىكلىشىپ قالدى. ئىلگىرى ھېچقا ـ چان مۇنداق تاتلىق چۈش كۆرۈپ باقمىغانىدەك، ئۇنى شۇ ھامان شېرىن خىياللار ئىلكىگە ئالدى: ئۇنىڭ ئالدىغا ئىسلام ئېمپېرىيە ـ سىنىڭ ئېمپېراتورى خۇلەفا ۋە ھىسان ھەرم لەززىتىنى تېتىغان ئېسل تاتارلار، ناھايىتى كۆپ نازۇ نېمەتلەر تىزىلىپ كەتكەندەك تۇيۇلدى. ئۇ كۆزلىرىنى يېرىم يۇمغىنىچە، 25 يىلدىن كۆپرەك ۋاقىتتىن بېرى خان جەنئەر قەھۋىخانىسىدا كىشىلەردىن ئاڭلىغان ھېكايىلەردىكى ئادەمنى مەپتۇن قىلىدىغان قىزىقارلىق كۆرۈنۈشلەرنى بىر ـ بىرلەپ خىيالىدىن ئۆتكۈزدى.

ئۇنىڭ باشلىرى گاراڭ بولۇپ، قاپاقلىرى ساڭگىلاپ، چاچلىرى پاخپىيىپ، تۇگۈر ـ تۇگۈر چىگىشلىشىپ كەتكەنىدى. ئۇنىڭ ئىششىپ كەتكەن قاساق تېنىنى جۇل ـ جۇل ماتا كۆڭلىكى ئارانلا يېپىپ تۇراتتى. كۆڭلەك ھەر خىل قۇرت ـ قوڭغۇز ۋە باكتېرىيە ـ مىكروبلارغىمۇ ئۇۋا بولغانىدى. ئۇ بۇرۇن ھۆسەينىيىنىڭ دەبەس كوچىسىدىكى بىر كونا كەپىدە تۇراتتى. ئۇنىڭ يېرىم پالەچ، ئەما ئانىسى ئۇ يەردە قولۇم ـ قوشنىلارنىڭ سەدىقە ـ پىترلىرىگە تايىنىپ كۈنىنى ئاران ئۆتكۈزەتتى. ئۇ تۇرمىگە كىرىشتىن ئىلگىرىكى كۈنگىچە شۇ يەردە تۇرغانىدى. ئانىسى دۇنيادا ياشاۋاتقان بىر ئوغلىنىڭ بارلىقىنمۇ ئاللىقاچان بىلمەيدىغان دەرىجىگە بېرىپ قالغانىدى، ئۇ بەلكىم

ئوغلىنى مەڭگۈ ئېسىگە ئالالماسلىقىمۇ مۇمكىن.

ئۇ ھېلىھەم شېرىن چۈشىنىڭ پەيزىنى سۈرمەكتە ئىدى: ئەلە، چەكسىز كەتكەن دېڭىز، ھەيۋەتلىك ئېگىز چوققىلار، بۇك ـ باراقسان ئورمانلار، خىلۋەت، يالغۇز ئاياغ يوللار، پەرىزاتتەك چىرايلىق مەلىكىلەر... ئەپسۇسكى، رېئال تۇرمۇش نەدىمۇ بۇنداق راھەتبەخش بولسۇن! شېرىن ئارزۇلار ئۇنىڭ كەيپىگە ھېچقانچە خۇشلۇق ئاتا قىلالمىدى. ئۇنىڭ ـ تاتلىق خىياللىرىمۇ ھېچقانداق پايدا بەرمىدى. ئۇ بۇنداق نەسلىك، شور پېشانىلىكتىن قانداق قىلسا قۇتۇلغىلى بولىدىغانلىقى ھەقىقىدە دائىم خىيال سۈرۈپ، ئۆزى: نەگە بېرىشىم كېرەك؟ نېمە قىلىشىم كېرەك؟ دەپ سوئال قويۇاتتى. ئۇنىڭ ئۆتمۈشى "جاھاندارچىلىق"، "مۇساپىرچىلىق" بىلەن ئۆتكەنىدى، ئۇ ھامماللىق، زەھەرلىك بۇيۇم ئەتكەسچىسى، ئوغرى بولغانىدى، جېدەلخورلۇق ئۇنىڭ تۇنجى قېتىم تۇرمىگە چۈشۈشىگە سەۋەب بولغانىدى. ئەمدى ئۇ 40 ياشلارغا كىرىپ قالدى، ئۇنىڭ تىرىكچىلىكى تەۋەككۈلچىلىك ۋە جەبر ـ جاپا بىلەن ئۆتمەكتە. ئۇنىڭ بىرەر ئۆينى ئىتتىرىپ ئۆرۈۋەتكۈچىلىك كۈچى بولسىمۇ، ئۇ ياخشى ئىش قىلىشنى خىيالغا كەلتۈرۈپمۇ قويمايتتى.

بۇ ئۇنىڭ ئۇچىنچى قېتىم تۇرمىگە كىرىشى ئىدى، لېكىن ئۇ دۇنيانىڭ ئۆزىگە مۇنداق تارلىق قىلغانلىقىنى ھازىرقىدەك ھېس قىلمىغانىدى، ھەتتا بەزىدە ئۇمىدسىزلىنىپ: بۇنىڭدىن كۆرە تۇرمىگە كىرىپ، كېيىنكى ئۆمرۈمنى شۇ يەردە "خاتىرجەم" ئۆتكۈزگىنىم ياخشى ئىكەن، دەيتتى ئۇ ئۆزىگە ئۆزى.

ھېلىمۇ ئۇنىڭ ئېسىدە: بىرىنچى قېتىم تۇرمىدىن قويۇپ بېرىلىشتىن ئىلگىرى، ئۇنىڭ ئوغلى دارىلئېتامدا ئۆلۈپ كەتكەنىدى:

ئىككىنچى قېتىم تۇرمىگە كىرگەندە خوتۇنى يوقاپ كەتكەنىدى، ئۇ تا ھازىرغىچە خوتۇنسىنىڭ كىم بىلەن، نەگە كەتكەنلىكىنى بىلمەيدۇ. لېكىن، بۇنىڭدىنمۇ ئەجەبلىنىشكە بولمايدۇ، ھە دېسىلا تۇرمىگە كىرىپلا يۇرىدىغان ئەرگە كۆنۈكۈپ، سادىق بولۇپ ئۆتۈۋېرىدىغان ئايال دۇنيادا ھەققەتەن ئاز ـ دە. ئۇنى "ئەقىللىق" كىشىگە ئايلاندۇرالايدىغان قانداقتۇر بىر مۆجىزىنىڭ قەيەردە بارلىقىنى كىم بىلسۇن؟ ئۇ كىشىنى گوللايدىغان ساختا شېرىن خىيال بىلەن مەست ئىدى، قارىغاندا، دۇنيا ئەمدى ئۇنىڭ دېۋىدەك كۆچتۈكىگۈر بەستىگە موھتاج ئەمەستەك قىلاتتى. ھەي ـ ي، جاھان راستلا ئۇنى ئۇنتۇپ كەتكەنمىدۇ؟ ئۇنىڭ ئۇمىدى پۈتۈنلەي كۆپۈكىكە ئايلىنىپ كەتكەنمىدۇ؟

ئۇ گاڭگىرىغان ھالدا قىستا ـ قىستاڭ ئادەملەر ئىچىدە كېتىۋېتىپ، توساتتىن بىر كىمنىڭ ئۆزىنى قاتتىق ئاۋازدا چاقىرغانلىقىنى ئاڭلاپ قالدى.

— بىيۇمى!

ئۇ بۇ ئاۋازنى ئاڭلاپ، گويا بىر كىم ئۇنى قامچا بىلەن يۆگەشتۇرۇپ بىرنى سالغاندەك، قاتتىق چۆچۈپ كەتتى. ئۇ شۇ ھامان ھېلىقى كىشىنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ بېرىپ، يېقىملىق كۈلۈمسىرىدى، ھەر ھالدا ئۇنى چاقىرىدىغانمۇ ئادەم چىقتى ـ دە! بۇ ئاۋاز ئۇنى قالتىس سۆيۈندۈرۈۋەتتى. ئۇ ھېلىقى كىشىنىڭ قولىنى تارتىپ تۇرۇپ:

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم! مۇدەررىس! ئۇزاق بولدى كۆرۈنمەيلىغۇ، قانداق تۇرۇۋاتىلا؟ ھەممە ئىشلىرى كۆڭۈلدىكىدەك كېتىۋاتقاندۇ؟ — دېدى.

مۇدەررىس قولىنى غاچىدە تارتىۋېلىپ، گويا يىرگەنگەندەك، چاپىنىنك پېشىگە سۈرتتى ۋە:

— قارىغاندا تۇرمىدىكى راھەتلىك تۇرمۇشۇڭدىن ئايرىلغىنىڭغا كۆڭلۈڭ يېرىم ئوخشىمامدۇ؟ — دېدى.

— دۇنيادا سىزدەك ئادەم بولمايدىغان بولسا، ھەقىقەتەن كۆڭلۈم يېرىم بولاتتى!

— بەللى، سەن تەنتەك گەپكە ئۇستا ئىكەنسەنغۇ، ساڭا ئوردىن لېنتىسى ئېسىپ قويىدىغان گەپ ئىكەن!

مۇدەررىس ئۇنىڭغا ماڭا ئەگىشىپ ماڭ دەپ ئىشارەت قىلدى. ئۇلار ھارۋا توختايدىغان مەيدانغا كەلدى، مەيدانىدا خۇددى ئۇلارنى كۈتۈپ تۇرغاندەكلا بىر ھارۋا تۇراتتى، ئىككىسى بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى ھارۋىغا چىقىپ ئولتۇردى. مۇدەررىس ھارۋىنى ئۆزى ھەيدىمەكچى بولۇپ، تىزگىننى سىلكۈيدى، ئات شۇ ھامان تۆياقلىرىنى تاقراقشىتىپ تاغ تەرەپكە ئۇچقاندەك چاپقىلىدى. مۇدەررىسنىڭ تۇرقىدىن ۋە سۆزىنىڭ ئورانىدىن مۇدەررىسنىڭ مۇھىم بىر ۋەزىپىنى، يەنە كېلىپ پەقەت بېيۇمىلا ئورۇندىيالايدىغان مۇھىم ۋەزىپىنى تاپشۇرماقچى ئىكەنلىكىنى بېيۇمى شۇ تاپتا ناھايىتى ئېنىق بىلىپ تۇراتتى. ھارۋا كىشىلەر كەمدىن كەم ئايىغ باسىدىغان تاغلارنىڭ يان باغرىدا سىلىق يورغىلاپ كېتىۋاتاتتى، ھارۋىنىڭ كەينىدىن چاڭ كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى. قوشۇمىسى چىڭ تۇرۇلگەن، يۈزىنىڭ گۆشلىرى چىڭ تارتىشقان مۇدەررىس يىراقلارغا نەزەر تاشلاپ ئولتۇراتتى، بىر چاغدا ئۇ پەرۋاسىزلارچە بۇيرۇق ئاھاڭىدا ئېيتتى:

— سەن بېرىپ ھاجى ئابدۇسەمەت ھەبانىنى جايلىۋەت!

بىيۇمى بىردىنلا دىققىدە چۆچۈپ، تۇرۇپلا قالدى، مۇدەررىس- نىڭ پەرۋاسىزلارچە قىلغان سۆزى ئۇنىڭغا گويا تىنىق ئاسماندا چاقماق چىقىلغاندەك تۇيۇلدى! ئۇ ئۆزىگە ئۆزى گەپ قىلىۋاتقاندەك:

— سىلە مېنى ئادەم ئۆلتۈر دەۋاتاملا! — دېدى.

— ھەئە! — ئادەم ئۆلتۈرۈش ئېغىرغا ئالغۇچىلىكى يوق كىچىك- كىنە ئىشتەك، بۇ سۆزمۇ مۇدەررىسنىڭ ئاغزىدىن شۇنداق پەرۋا- سىزلارچە چىقتى.

— بىراق، مەن ئەزەلدىن ئادەم ئۆلتۈرۈپ باقمىغانمەن.

مۇدەررىس تىزگىننى تارتىپ قويۇپ، ئاۋۋالقىدەكلا توغرىلۇق بىلەن دېدى:

— ئۇنداق بولسا يولۇڭغا ماڭ، ئەمدى مېنى ئىككىنچى ئىزدەپ كەلمە!

بۇ بىر ئېغىز گەپ بىلەن بىيۇمىنىڭ بېشى چۈشۈپلا كەتتى، ئۇ غەمكىن ھالدا سورىدى:

— ئەمسە بۇ سىلىگە ھېساب بولامدۇ؟

مۇدەررىس تىزگىننى تارتىپ تۇرغان قولىنى بوشاتتى، چىرايىدا بىر خىل ئاچچىق مەسخىرە ئەكس ئەتتى.

— ماڭا ھېسابمۇ ياكى باش مۇدەررىسكە ھېسابمۇ، بۇنىڭ بىلەن سېنىڭ نېمە ئىشىڭ؟ — دېدى ئۇ.

باش مۇدەررىس! دەھلى مەھمۇد! كاناپ ۋەكالەت سودا كارخا- نىسىنىڭ باشلىقى — كاناپ ھايانكەشلىرىنىڭ باش كاتتىبېشى! ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغان بۇ باش مۇدەررىسنىڭ ئەس-ھوشىنى يوقتىپ، تۇگىشەيلا دەپ قالغان بىر كىشىنى تاللىشنى ئۇ خىيالىغىمۇ

كەلتۇرۇپ باقمىغاندى. ئۇ دۇدۇقلاپ:

— مەن باش مۇدەررىسنىڭ چاكىرى، ئۆزلىرىنىڭمۇ چاكىرى مەن! — دېيىشكە مەجبۇر بولدى قورقۇمسىراپ.

— ئەزمەگىنى ئەزمەي، بېرىپ ھېلىقى ئادەمنى جايلىۋەت، قانداق، زادى قانداق قىلىسەن؟

بىيۇمى بىر ئۆھ تارتىۋېلىپ، نائىلاج زورمۇزور كۆلۈپ تۇرۇپ دېدى:

— بولىدۇ، ئۇنداق بولسا، ئۇنى راھەت كۆرگىلى جەننەتكە يولغا سېلىپ قويايلى!

— ھە، مۇنداق دېمەمسەن، ئاللا ئۇنىڭغىمۇ، ساڭىمۇ نەزەرىنى تىكىپ تۇرۇپتۇ.

بىيۇمى بۇ گەپنى ئۆزىگە بىلدۈرۈلگەن سەممىي قىزغىنلىق دەپ بىلىپ، ئۆزىچە كۆلۈپ قويىدى. مۇدەررىس بولسا ياقتۇرمىغان تەرىزدە:

— قارىغاندا، سەن تۇزۇك پۇل كۆرۈپ باقمايتىكەنسەن ـ دە! — دېدى.

— تۇرمىدىن چىقىشتىن ئىلگىرىمۇ كۆرۈپ باقمىغانىدىم...

— 50 فوند بولامدۇ؟

— 50؟

— گېپىمىز گەپ.

— بۇ دېگەن ئادەم ئۆلتۈرىدىغان ئىش تۇرسا! ئاران مۇشۇنچىلىك پۇلمۇ؟

— قەدىناس بۇرادەر، مەن بىر گەپنى ئىككى قىلمايمەن، سودىلىشىپ ئولتۇرىدىغان ئادەم ئەمەسمەن.

بىيۇمى ئىمكانىيەتنىڭ بېرىچە ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ دېدى:

— ماڭما نۇرغۇن پۇل لازىم. مېنىڭ ياشىنىپ قالغان ئانام بارلىقىنى ئۇنتۇپ قالمىسلا، ئىش ئوڭمۇغا تارتىماي چاتاق چىقىپ قالسا، ئانام پېقىر ئوغلىدىنمۇ ئايرىلىپ قالىدۇ!

— ئاناڭنىمۇ؟ — دېدى ئۇ ئەسەبىيلەرچە كۆلۈپ ۋە يانچۇقىدىن بەش فوند پۇلنى چىقىرىپ ئۈنكۈغا سۇنۇپ تۇرۇپ:

— مە، بۇ ئۆزى زاكالەت... — دېدى.

ئىككى كۆزىدىن ئوت چاقناپ كەتكەن بىيۇمى ۋارقىراپ ئېيتتى:

— ياق، ئەپەندىم، مەن ئۇچۇن سىلىنىڭ ئابرويلىرىنى ساقلاش مۇھىم!

مۇدەررىس ئۈنكۈغا بېرىدىغان سوغۇق تىكىلىپ تۇرغانىدىن كېيىن، ئاخىرىدا يۇمشاپ مەيۇسلۇك بىلەن:

— ئۇنداق بولسا، زاكالەت پۇل ئون فوند بولسۇن! ئەمدىغۇ بولغاندۇ، يەنە بىزدىن گۇمانلىنامسەن؟ — دېدى.

— نەدىكىنى، ئۇنداق ئەمەس، مۇدەررىس، ئېھتىمال بۇ مېنىڭ بۇ جاھاندىكى ھەققىمدۇ!

— سەن ئۇنى قاچان ئۆلتۈرىسەن؟

بىيۇمى بىردەم ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن ئېيتتى:

— بىر ھەپتىلىك ۋاقىت بەرسىلە، شەنبە كۈنى قول سالاي.

— ياق، بولمايدۇ، شەنبە كۈنى مۇڭاپىق ئەمەس.

— ئەپەندىم، مەن ئائىلاج ھۆسەينىيىگە قېچىپ كەلگەن. بۇنىڭدىن مەقسەت ئەتراپتىكىلەرنىڭ گۇمانىنى قوزغاپ قويماسلىق. ئىشنى ئۆزۈم تۇرۇنلاشتۇرۇشۇم، پىلانىنى ئۆزەم تۈزۈشۈم كېرەك. مەن بۇ بىر ھەپتە ئىچىدە خاتىرجەم، خۇشال ـ خورام، پۇخادىن

چقققوده‌ك ياشىشم كېرەك، چۈنكى ھەپتىنىك ئاخىرى مېنىك ئەجىلىم توشقان كۈن بولۇپ قېلىشىمۇ مۇمكىن...

مۇدەررىس ئەندىشە قىلىپ، ئۇنىڭ دېمەستىن يانچۇقىدىن بەش فوند چىقىرىپ، ئۇنىڭغا سۇنۇپ تۇرۇپ سورىدى:

— ۋاقتىنى كېچىكتۈرۈپ قويىدىغان بولساڭ، سېنى قانداق ئاقۇۋەت كۈتۈپ تۇرىدىغانلىقىنى بىلەمسەن؟

بىيۇمى پۈلنى قوش قولىلاپ مەھكەم سقىمدىغىنچە كۈلۈپ تۇرۇپ دېدى:

— كېچىكتۈرۈپ قويسام ئاللانىڭ دەرگاھىدىن مەھرۇم قالىمەن شۇ.

مۇدەررىس تىزگىنىنى تارتىپ ھارۋىنى توختاتتى، ئۇ بىيۇمغا ئېيتتى:

— ماڭ ئەمدى! ھازىردىن باشلاپ قاچان، نەدە بولسۇن، ماڭا ياكى بىزنىڭ ھەرقانداق ئادىمىمىزگە يېقىن يولىما!

بىيۇمى "ھمم" دەپ قويۇپ، ھارۋىدىن سەكرەپ چۈشتى. ھېلىقى ئادەم ھارۋا بىلەن يۇرۇپ كەتتى. بىيۇمى ھېلىقى ئادەمنى شۇ تاپتا مەندىن كۆزىنى ئۇزمەي قاراپ تۇرىۋاتقىنىغۇ دەپ ئويلاپ، ئارقىسىغا قايرىلىپ قولىنى پۇلاڭلىتىۋىدى، ھېلىقى ئادەم ئۇنىڭغا پىسەنتمۇ قىلىپ قويمىدى. بىيۇمى قولىدىكى پۈلنى مەھكەم سقىمىدىغىنچە تۆت ئەتراپقا قارايتتى. ئۇ خېلى زېرەك، قولىدىن ئىش كېلىدىغان ئادەم بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭغا ئىلگىرى بىر فوندلىق پۇتۇن پۈلنى سقىمداش ئانچە نېسىپ بولمىغانىدى. ئۇ ھېچقاچان ئادەم ئۆلتۈرۈپ باقمىغانىدى، دۈرۈس، ئۇ ئادەم ئۇرغان، ئوغرىلىق قىلغان، ئەمما ئادەم ئۆلتۈرۈپ باقمىغان، كىشىلەرنى ئۆلگۈدەك

ئۇرغىنى راست، لېكىن ئۆلتۈرۈپ قويغىنى يوق.

ئۇمۇ ئوبدان كۈن ئۆتكۈزۈشنى ئويلىغان، بەزىدە ئۆلۈمگە نەپرەتلىنىپ، ئادەم ئاسىدىغان دارىدىن بىزار ئىكەنلىكىنى بىلدۈرگەن. ئۇ ئادەم ئۆلتۈرۈش مەقسىتىگە يېتەلمىسە، ئۆزىنىڭمۇ ئۆلۈمدىن قېچىپ قوتۇلالىشى تەس ئىدى، ئۇ چاغدا ھەرقانچە قىلغىنى بىلەنمۇ پايدىسىز ئىدى. ئۇ ناھايىتى ھوشيار بولۇپ، ھەر-بىر قەدەمنى ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئويلىنىپ باسمىسا بولمايدۇ. كەلگۈسىدە كۆتۈلمىگەن قانداق ئىشلار يۈز بەرگىنى بىلەنمۇ بەربىر، ئىشقىلىپ ئۇ خەقتىن 40 فوند پۇل غەملۇالدى. بۇ پۇل ئۇنىڭ خېلى ۋاقىتلىق خراجىتىگە كەڭتاشا يېتىدۇ. ئۇ راستلا بۇنچىۋالا كۆپ پۇلۇم بولار دەپ ئويلاپ باقمىغانىدى! بەلكىم مۇدەررىس دەھلى ئۇنىڭ بېشىنى سىلاپ، پۇللىرىنى بانكىغا ئامانەتكە قويۇپ بېرىشى، ئۇ پۇللىرىنىڭ ئۆسۈمىنى ئېلىپ خەجلىشىمۇ مۇمكىن! راستىنلا شۇنداق بولىدىغان بولسا، ئۇنىڭ راھەتىنىڭ قەنتىنى چېقىش شېرىن خىيالى رېئاللىققا ئايلاندى دېگەن گەپ.

ئۇ قەھۋەخانىغا كېلىپ، ئەل-جامائەتكە ھۆسەينىيىدىن ئايرىلىپ، باشقا ياققا پۇل تاپقىلى بارىدىغانلىقىنى جاكارلاپ، ئونلۇك ئاۋاز بىلەن:

— بۇرادەرلەر، ئۆزەڭلەرنى ئوبدان ئاسرىغايسىلەر، خوش ئەمسە! — دېدى.

كۆپچىلىك ئۇنىڭ كېتىمەن دېگەنلىكىنى ئاڭلاپ، ئىچىدە بۇ كاساپەتتىن قوتۇلىدىغان بولدۇق! دەپ خۇشال بولۇشتى.

ئۇ قەھۋەخانىدىن چىقىپ كېتىۋېتىپ، ئۆزىگە ئۆزى: "ھوي سەنلەرنىڭ مۇشۇ ئەپتىڭنى، بىر-بىرلەپ بوغۇزلاپ تاشلايدىغان

نەرسىلەر سەنلەر!" دېدى.

ئۇ بازاردىكى مۇنچىنىڭ ئالدىغا كەلدى، مۇنچىغا توپا-تەرەت، كۆرۈمسىز ئەپتى بىلەن كىرىپ، يۇيۇنۇپ-تارىنىپ پاكىزكىز بولۇپ، رەتلىك كىيىنىپ چىقتى — ئۇچىسىغا يېڭى پەرىجە، كۆڭلەك، كالاشپاي پۇتلىرىغا لايىق كېلىدىغان باشقا ئاياغ كىيىم ئالالمىغاچقا ئۆتۈك كىيگەنىدى. ئۇ كۆرەڭلىك بىلەن سەيىد ھەمراتى ئاشپۇزۇلىغا كىردى، ئۇنىڭ ئاچ قالغان بۆرىدەك تاماق يېيىشىدىن كۆتكۈچىلەرمۇ ھەيران قېلىشتى. ئۇ پۇتۇن ئىشتىياقى بىلەن تاماقنىڭ پەيزىنى سۈرەكتە ئىدى، ئۆزىگە ئۆزى: "ئادەم ئۆلتۈر-مەي، خاتىرجەم ياشاپ، مەڭگۈ مۇشۇنداق راھەت-پاراغەتلىك تۇرمۇش ئۈتكۈزسەمتىم" دەيتتى.

ئۇ خەقنىڭ كۆرسەتمىسى بىلەن ئۆلتۈرمەكچى بولغان ھاجى ئابدۇسەمەت ھەبانىنى بىرئازمۇ چۈشەنمەيتتى، پەقەت ئۇنى ئىلگىرى بىرنەچچە قېتىملا كۆرگەن، لېكىن ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىپ باققان ئەمەس، خىيالىغا كەلتۈرۈپمۇ قويمىغان، ئەمدى ئۇنىڭ بارلىق ئەھۋالىنى تولۇق ئىگەللەپ، قانداقلا بولمىسۇن، ئۇنى ئۇ-جۇقتۇرۇۋېتىشى كېرەك. ئۇ ھاجىنىڭ جەمامىز كوچىسىدىكى كونا ئۆيىگە بېرىپ چارلاپ باققىنى تۇزۈك. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆينىڭ جايلىشىش ئەھۋالى ۋە ئۇ يەرگە بارىدىغان يولىنى پەملىدى ھەمدە بىرنەچچە قېتىم ئۇنىڭ مۇبىيزىدىكى ۋەكالەت سودا كارخانىسىغا بېرىپ، پۇتۇن زېھنىنى يىغىپ تاكى ئۇنىڭ سىياقىنى كاللىسىغا چوڭقۇر ئورناشتۇرۇۋالغىچە ئۇنى كۆزەتتى. ئۇ ئۇنىڭ ھاياتلىق كۆچمگە تولۇپ تاشقان يۈزلىرىگە ۋە ئۇنى سالاپەتلىك كۆرسىتىپ تۇرغان شەرقچە پەرىجسىگە ئالاھىدە دىققەت قىلدى. بىركۈنى، ئۇ

ئىككىسىنىڭ كۆزى ئۇچرىشىپ قالىدى، ئۇ شۇ ھامان كۆزىنى چىڭ يۇمۇۋالىدى ھەم بېشىنى بىر تەرەپكە قىيسايتىۋالىدى. ئۇ ئۆزىگە ئۆزى: مۇدەررىس دەھلى نېمىشقا ئۇنىڭ بىلەن سغىشالمايدىغاندۇ؟ نېمىشقا ئۇنى ئۆلتۈرمەكچى بولىدىغاندۇ؟ دەپ سوئال قويياتتى. ئەجەبا، ئۇنىڭ بۇ ئادەمنىڭ نېمە ئۈچۈن ئۆلتۈرۈلىدىغانلىقىنى بىلىپ بېقىشقا ھەققى يوقمۇ؟ بىراق، ئۇ مۇدەررىستىن بۇلارنى سورايدىغان بولسا، ئۇنىڭ تويغۇدەك تىل ـ ئاھانەت ئاڭلايدىغانلىقى تۇرغان گەپ. ئۇ ئەبلەخلەرنى بىرنېمە دەپ بولمايدۇ، خۇددى ئۆزلىرىلا مۇشۇ دۇنيانىڭ بىردىنبىر خوجايىنىدەك كۆرەڭلىشىدۇ. ئۇ ئەمدىلا ئورۇن تېپىپ ئولتۇرۇشقا، ھېلىقىلارنىڭ خۇددى كۆكۈيۇن چاققان بايتالدەك تىپىرلىشىپ، بىردەم ئورنىدىن تۇرسا، بىردەم تالاغا چىقىپ، بىردەمدە يەنە قايتىپ كىرىپ، بىرىنىڭمۇ قىسپ ئورنىدا ئولتۇرالمىغانلىقىنى كۆردى.

كەچقۇرۇنلۇقى ئۇ غەرق مەس ھالەتتە ھەمىلاۋى ماشىنا بېكىتىگە كېلىپ قالىدى، كۆزىنى يېرىم يۇمۇپ، ھېچنېمىنى سەزمەستىلا ئۇخلاپ قالىدى. ئۇ ئۇيقۇلۇقتا: ئادەم ئۆلتۈرمەي، مۇشۇنداق ياشسام نېمىدېگەن ياخشى ـ ھە! دەيتتى. شۇنداق ئەمەسمۇ، ئۇ ئۆيلىنىشى، ئۆيى ـ ئوچاقلىق بولۇشى، پۇل تېپىشى لازىم ـ دە. ئۇ چاغدا، ئۇ ھەر ۋاقىت ئېھتىياتچان بولۇشى، پوقراچە كىيىنگەن ساقچىلارنىڭ كۆزىگە چېلىقىپ قېلىشتىن ساقلىنىشى لازىم. لېكىن ئۇنى يەنە نېمىلەرنىڭ كۆتۈپ تۇرغانلىقىنى كىم بىلىدۇ؟ ئۇ ھۇسەيـنىيىدىكى قېينىچىلىقتا نومۇسسىزلارچە پەسكەش رولىنى ئالغانـدىن كېيىن يەنە نېمىلەرنىڭ كۆتۈپ تۇرغانلىقىنى كىم بىلىدۇ؟ ئۇ ھېلىقى جىنايەتكار گۇرۇھتا كىرىپ، مەشقتە قاتناشقاندىن كېيىن ــ تاغدا ۋە

يايليپدا مەشق قىلغانـدىن كېيىن، كېچىلەردە دوقمۇشتا ئادەم توسۇپ بۇلاڭچىلىق قىلىپ، قەھۋىخانىلاردا زەھەرلىك بۇيۇمنى قاناداق بۆلۈشۈشنى پىلانلىغانـدىن كېيىن ئۇنى يەنە نېمىلەر كۆتۈپ تۇرغاندۇ؟

كۆتىكەن شەنبە ئاخىر كەلدى، ئۇ ئورنىدىن قاق سەھەردىلا تۇرۇپ كەتتى، بۇ كۈن ئۇنىڭ ھاياتىدىكى ئەڭ خەۋپلىك كۈن ئىدى، ئۇ بىر يانچۇقىغا توڭلىتىلغان گۆش، يەنە بىر يانچۇقىغا بىر بوتۇلكا ئالىي ھاراق سالدى، مەيدە يانچۇقىغا كىشىنىڭ تېنىنى شۇركەندۈرىدىغان بىر ئۆتكۈر خەنجەرنى سالدى. مۇدەررىس دەھلى ۋە ئۇنىڭ شېرىكلىرى بولسا دۆكاندىن كۆزىنى ئۈزمەيتتى، كۆزگە چېلىقىپ قالماسلىق ئۈچۈن خەقلەرنىڭ ئارىسىغا كىرىۋالغانىدى. بۇنداق ھېيلە ـ مىكىرلەر ئۇنىڭغا بەش قولدەك ئېنىق ئىدى. بۇ جىنايەتكار ئەبلەخلەرنى دېمەمدىغان! ئۇلاردىن يەنە 40 فوند ئۇنداۋرۇۋۇپلىش كېرەك، بۇ ھەرگىز ۋەدىسىگە خىلاپ ھالدا ئۆچ ئېلىپ ئادەم ئۆلتۈرۈش ئۇچۇن ئەمەس.

ئۇ ھاجى ئابدۇسەمەت ھەبانىنىڭ ئۆيىدىن بىرنەچچە مېترلا نېرىدىكى دەرەخنىڭ ئارقىسىغا مۆكۈنۈپ، ھاجىنىڭ چىقىشىنى كۈتۈپ ماراپ تۇردى، دەرۋازىدىن قولىتۇقىغا بىردىن كىتاب سومكىسى قىستۇرۇۋالغان ئىككى يىگىت ۋە بىر قىز چىقتى. بۇ ئۇچەيلەنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ چوڭ يىگىت ھاجى ئابدۇسەمەت ھەبانىغا قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشايتتى. بۇ ھال ئۇنىڭغا ئۆز ئوغلىنى ئەسلەتتى. ئوغلى ئۆلگەندە ئۇ ئوغلىنىڭ قېشىدا ئەمەس ئىدى، بۇ سەۋەبتىن ئۇ تولىمۇ ئازابلىنىپ، ئۇزاققىچە ئۆكۈنگەنىدى. ئۇنىڭ ھاياتىدا يۈرەكنى سەدپارە قىلىدىغان ئىشلار ھەققەتەن بەك كۆپ

بولەی!

هاجی ئابدۇسەمەت ئاخىرى ئۆيىدىن چىقتى. ئۇ هويلىنىڭ ئوتتۇرىسىغا كەلگەندە بۇرۇتىنى تولغاپ قويۇپ، هاسسىغا تايىنىپ تۇرۇپ قالدى. ئۇ بىردەمدە يەنە كەينىگە بۇرۇلۇپ بىرنەچچە قەدەم مېڭىپ، كىمدۇ بىرى بىلەن پاراڭلاشتى. ئۆيدىكى ئادەمنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى كۆرگىلى بولمىدى. هاجى ئابدۇسەمەت ئۆيىگە قاراپ بىرنېمىلەرنى دەپ قولىنى پۇلاڭلاتقاندىن كېيىن يەنە دەرۋازا ئالدىغا بىمالال مېڭىپ كەلدى. ئۇنىڭ گۆشلۈك يۈزىدە تەبەسسۇم ئەكس ئېتىپ تۇراتتى. ئۇنى بۇنچىۋالا خۇشال قىلغان قانداق ئىشتۇ؟ ئۇ نېمىشقا باشقىلارغا ئوخشىمايدىغاندۇ؟ بىرمۇنچە ئادەملەر ئۆزىنىڭ ئىشىدىن رازى بولغاندىلا مۇشۇنداق كۆلۈمسىرەيدۇ، مەسىلەن: تۇرمە باشلىقى شۇنداق ئىدى، دەپ غودۇڭشىدى ئۇ ئىچىدە. توۋا، بىيۇمى ئۇ ئادەمنى قانداقمۇ ئۇنتۇپ كېتەلىسۇن؟ بىركۈنى، تۇرمە باشلىقى بىيۇمنى بۆلمىسىگە چاقىرتتى، ئۇ تۇرمە باشلىقىنىڭ ئۆزىنى يوقلاپ كەلگەن بالىسى بىلەن چاقچاق قىلىشىپ ئۇچەيلىرى ئۈزۈلگۈدەك كۈلۈشۈپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. دائىم قاپقىدىن قار ياغدۇرۇپ يۈرىدىغان تۇرمە باشلىقى شۇ تاپتا بىردىنلا ئادەتتىكى ئادەملەردەك بولۇپ كەتكەنىدى. ئۇمۇ ئادەم ـ دە!

بىيۇمى هاجى ئابدۇسەمەتكە بىراقتىن ئەگىشىپ ماڭدى. ئۇنىڭ كۆڭلى دەككە ـ دۈككە بولۇپ تۇراتتى. شۇ تاپتا ئۇ ئىككىسى بىللە، بىر ماكاندا ياشاۋاتسىدۇ، لېكىن، كۆزىنى يۇمۇپ ئاچقۇچە ئىككىسى مەڭگۈلۈككە خوشلىشىدۇ. قىزىق ئىش، هاجىم تېخىچە هېچنېمىدىن غېمى يوق يۈرىدۇ، ئۇ بىردەمدىن كېيىن ئۆزىنىڭ ئائىلىسى ۋە

خوتۇن ـ باللىرنى كۆرەلمەيدىغانلىقىنى ئويلاپ يېتەلەمىتى، بۇگۈن ئۇنىڭ ئەجىلى توشقان كۈن! نېمىدېگەن بىچارە ـ ھە! ئۇ بىر كىمنىڭ ئۆزىنى پايلاپ ئارقىسىغا چۈشۈۋالغانلىقىنى نەدىن بىلىۋېلىپ، ئۇنى بىر كىمنىڭ ئۆچۈقتۇرماقچى ئىكەنلىكىنى تېخىمۇ بىلمەيدۇ ـ دە. بۇ ئادەم ئۇنىڭ تەقدىرىدىن ئالدىن بىشارەت بېرەلەيدىغان بىردىنبىر ئادەم، 50 فوند ئۇچۇن ئۆلتۈرمەكچى بولغان ئادەم، لېكىن ئۇنىڭ ئىلكىدىكى مال ـ دۇنيانىڭ ئۇنىڭ 50 فوندلىق جېنىدىن نەچچە ھەسسە كۆپ ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتى!

ئۇ خىيالىنى شۇ پەردە توختىتىپ، ئالدىدىكى يولغا قارىدى، ھاجىم نەگە بارىدىكىنە؟ بۇ يول مۇبىزەگە بارىدىغان يول ئەمەستۇ! بەلكىم ئۇ بەخت كوچىسىغا بارسا كېرەك، بىراق ئۇ نېمىشقا ۋەكالەت سودا كارخانىسىغا بارمايدىغانىدۇ؟ ھۆي، ئۇ ئىشىكى ئالدىغا كەپە تىكىلگەن بىر ئۆيگە كەلدىغۇ، ھە، ئۇ مېيىت نامزىغا قاتناشماقچى ئىكەن ـ دە، بۇ شۇنداق ئېنىق تۇرامدۇ!

دۇرۇس، ھاجى ئابدۇسەمەت ھازىردار ئائىلىگە پەتە ئوقۇش ئۈچۇن كەلگەنىدى، ئۇ ئىشىك ئالدىدىكى ھازىردارلارغا بىرقۇر تەسەللىي بەرگەندىن كېيىن، بوسۇغىدا غايىب بولدى.

بىيۇمى داۋاملىق ئالدىغا مېڭىۋەردى، ھاجى ئابدۇسەمەت غايىب بولغان تەرەپكە ئارىلاپ ـ ئارىلاپ قاراپ قويۇاتتى. ئۇ توڭلىتىلغان گۆش بار يانچۇقىغا قولىنى سالدى، گۆش خۇددى ئەبنوس قېقىدەك تۇراتتى، ئۇ گۆشتىن بىر پارچە ئېلىپ ئاغزىغا سېلىپ چاينىشقا باشلىدى. شۇ تاپىتا ئۇنىڭ بىر يۇتۇم ئالىي دەرىجىلىك براندى ئىچكۈسى كېلىپ كەتكەن بولسىمۇ، نەپسىنى يېغىدى، ھالقىلىق پەيتتە ئىچمەسۇنمۇ!

ئۇزۇلۇپ ـ ئۇزۇلۇپ قىلىنغان قىرائەت ئاۋازى ئارىلاپ ـ ئارىلاپ ئۇنىڭ قۇلىقىغا كىرىپ قالاتتى. بۇ ئاۋاز گاھ كۆتۈرۈلۈپ، گاھ تۆۋەنلەپ دولقۇنلۇق چىقاتتى، قىرائەت تاكى سائەت 11 گىچە ئوقۇلدى. ئۇ ئۆزىگە ئۆزى ھاجى ئابدۇسەمەتنى بۇ دۇنيادىن ئۇن ـ تىنسىزلا يوق قىلىۋەتمەسلىك ھەققىدە ئاگاھ بېرىپ تۇراتتى. كىشىلەر تاۋۇتنى كۆتۈرۈپ چىقىشتى، ھاجى ئابدۇسەمەت ئالدىنقى قاتارنىڭ كەينى تەرىپىدە پەيدا بولدى، ئۇ كېتىۋاتىپ قول ياغلىقى بىلەن كۆز يېشىنى سۈرتەتتى. بىيۇمى جايىدا تۇرغىنىچە خىيالغا پاتتى، يۈرەكنى ئەزگۈدەك ئەلەملىك يىغا ئاۋازى، تارام ـ تارام ياشلار ئېقىپ تۇرغان قايغۇلۇق يۈزلەر، كىشىگە يىغا ئولاشتۇرىدىغان تەسىرلىك كۆرۈنۈشلەردىن ئۇنىڭ تېنى جۇغۇلداپ كەتتى.

ئۇ يەنە بىرنەچچە قەدەم ئالدىغا ماڭدى، ئۆزىنىڭ ساراسىمىلىكىنى بېسىقا تىرىشتى. ئۇ ئۇجۇقتۇرماقچى بولغان كىشىسىنىڭ ھېلىھەم كۆز يېشىنى سۈرتۈپ تۇرغانلىقىنى كۆردى. ئۇ يەنە ئۆزىگە سوئال قويدى: ئۇلار نېمە ئۈچۈن ئۇنى ئۆلتۈرمەكچى بولۇشىدۇ؟ ئۆلتۈرۈلدىغان ئادەم مۇشۇنداق بىر ئادەم بولسا، ئۇنىڭغا قول سېلىشنى ئۇ ھەقىقەتەنمۇ خالىمايتتى. لېكىن، ئۇنداقتا 40 فوند قولىدىن كېتەتتى. بۇنىڭ بىلەنلا قالماي، ھېلىقى 10 فوند زاكالەتنىمۇ قايتۇرۇشقا توغرا كېلەتتى. ئۇنىڭ ھېيىت ئۈزاتقۇچىلار بىلەن قەبرىستانلىققا بارغۇسى كەلمەي، كوچىنىڭ ئاغزىدا توختاپ قالدى.

بۇ چاغدا ئۇنىڭدا ئاجايىپ بىر ئوي ـ گۆركار بولۇش ئويى پەيدا بولدى. ئۇنىڭ قارىشىچە، بۇ تازا پۇل تاپقىلى بولىدىغان ئىش ئىدى، چوقۇم كۆپ پۇل تاپقىلى بولاتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، بۇ يەرگە ئۇنىڭ ئۆتمۈشىنى سۈرۈشتۈرۈپ يۈرىدىغان ئادەم

كەلمەيتتى، بۇ ئىشنى قىلغاندا خالىغىنچە سودىلاشقىلى بولاتتى، قەبرىستانلىقتا ئىشلىگەنسە بېيىشقا گەپ كەتمەيدۇ! ئۇ بۇ يەرگە ئادەم ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن كەلگەنىدى، كۆتۈلمىگەندە بۇنىڭدىن مۇشۇنداق بىر يېڭى چارە تېپىلىپ قالدى.

هاجى ئابدۇسەمەت قايتىپ كەلدى، بىۋىمى يەنە ئىختىيارسىز هالدا ئۇنىڭ ئىزىغا چۈشۈپ، تاكى ئۇ مۆبىيزە ۋەكالەت سودا كارخانىسىغا كىرىپ كەتكۈچە پايلاپ ماڭدى ۋە دوقمۇشتىكى بىر قەھۋىخانىغا كىرىپ ئولتۇرۇپ چاي ئىچتى، بىرنەچچە قېتىم چىلىم چەكتى، ئازراق گۆشمۇ يېدى، لېكىن باشتىن ئاخىر دېگۈدەك ۋەكالەت سودا كارخانىسىنىڭ ئىشىكىدىن كۆزىنى ئۈزمىدى. توساتتىن، سودا كارخانىسىدىن بىر ئادەم چىقىپ كەلدى، بۇنىڭغا ئادەمنىڭ ئىشەنگۈسى كېلەمدۇ؟ بۇ ئادەم مۆدەررىس دەھلى ئەمەسمۇ؟ مانا مۇشۇ قورقۇنچلۇق ئادەم ئۇنىڭغا هاجى ئابدۇسەمەتنى ئۆلتۈر دەپ پۇل بەرگەنمۇ؟ نېمە ئىش بۇ؟ ئۇ تېخى هاجى ئابدۇسەمەتنىڭ مۆدەررىسنى ئۆزىتىپ چىققانلىقىنىمۇ كۆردى، ئىككىسى هېچ ئىش بولمىغاندەك كۆلۈشەتتى، شۇنداق تەمكىن، سالماق كۆرۈنەتتى، مۆدەررىس هارۇنغا چىقىپ خېلى يەرگە ئۇزاپ كەتكۈچە هاجى ئارقىسىدىن قاراپ تۇردى.

دېمەك، ئىككىسىنىڭ "دوستانە مۇناسىۋىتى" ئۇزۇلمىگەنىكەن - دە! بۇ بەدنىيەت قاراقچىنىڭ ئېپلاسلىقىنى دېمەمدىغان! ئۇنىڭ بىر قاراقچى ئىكەنلىكىگە قىل سىغمايدۇ، شۇ تاپتا ئۇنىڭ ئۆز مەنپەئىتى ئۈچۈن پالاقلاپ يۈرگەنلىكىگمۇ قىل سىغمايدۇ. بۇ بىچارە بايقۇش ئۇزاققىچە خىيالغا پاتتى، ئۇ ئىشنىڭ قانداق نەتىجىلىنىدىغانلىقىنى تەشۋىشلىنىپ كۈتەتتى، ئوخشىلىق بولۇشىنى ئارزۇ قىلاتتى. ئۇ

هبلقى ئادەمنىڭ ئىسمىنى ئاغزىدىن چۈشۈرمەي قايتا ـ قايتا تەكرار ـ لايىتتى، كاللىسىدا شۇ ئادەمنىلا ئويلايتتى. ھەي بىيۈمى، بۇ بىرنەچچە كۈندىن بېرى سەن دەككە ـ دۈككىدىلا ئۆتتۈڭ، بۈگۈن ئەڭ خەۋپلىك كۈن، شۇنداقلا مۆھلەتنىڭ ئەڭ ئاخىرقى قەرەلى. ئەتە قانداق بولۇپ كېتەر؟ ئۇ مەيدىسىگە قاتتىق مۇشتىلاپ قويۇپ، خيالىنى داۋاملاشتۇردى: ئەتە نېمە بولار؟ بەلكىم ھېچقانداق ئىشمۇ بولماس! ناۋادا پاش بولۇپ قالسىچۇ؟ ئۇ چاغدا ئۇ زادى قىساس ئوبيېكتى بولۇپ قېلىپ، چىقاي دېسە ئاسمان يىراق، كىرەي دېسە يەر قاتتىق بولۇپ كېتىدىغان گەپ. مەسىلىنىڭ ماھىيىتى ئۇ ئۆزى قىلچە بىلمەيدىغان بىر ئادەمنى ئۆلتۈرمەكچى بولغانلىقىدا، ئۇنىڭ بىلەن ھاجى ئوتتۇرىسىدا ھېچقانداق ئاداۋەت ياكى ئۆچمەنلىك يوق، ئۇ ئۆزى بىلەن ھېچقانداق ئۆچمەنلىكى بولمىغان بىر ئادەمنى قىلچە سەۋەبسىزلا ئۆلتۈرۈۋەتسە، كىشىلەر ئۇنى ساراڭ بىرنېمە ئىكەن دەپ نەپرەت بىلەن تىللىمامدۇ!

ئۇ قەھۋىخانىدا چۈشتىن كېيىن سائەت تۆتكىچە ئولتۇردى، ۋەقالەت سودا كارخانىسىنىڭ ئىشكى تاقىلىدىغانلىقىنىڭ ئالامەتلىرى چىقىپ تۇراتتى: كارخانىغا قول ھارۋىلىرى ئەكىرىپ كېتىلدى، ئىشچى ـ خىزمەتچىلەر كارخانىدىن كەينى ـ كەينىدىن چىقىشقا باشلىدى، دېرىزىلەر تاقالدى. ئەڭ ئاخىردا ھاجى ئابدۇسەمەت تۆت خىزمەتچى بىلەن بىللە چىقتى. بىيۈمى ئورنىدىن تۇرماقچى بولۇپ تۇرۇشغا، ئۇلار قەھۋىخانىغا كىرىپ، ئۇنىڭدىن سەللا نېرى جايغا كېلىپ ئولتۇردى. ھاجى ئابدۇسەمەت:

ـــ مەن بۇ بەردە بىردەم ئارام ئېلىۋېلىپ، ئاندىن ئۆيگە قايتاي، ـــ دېدى.

ئۇلارغا قەھۋە بىلەن چاي كەلتۈرۈلدى.

ــ ياسى، ئالـلا ساڭـا رەھـم قىلـغاي! سېـنىڭ بۇگۈن يەر قوينىغا كىرىشىڭ كىمنىڭمۇ خىيالىغا كەلسۇن، ــ دېـدى ھاجى يەنە ئېغىر بىر ئۇھ تارتىپ قويۇپ.

ــ تۇنـۇگـۈن مانا مۇشۇ چاغـدا، ئۇ تېخـى بىز بىلەن بىللە ئولتۇرۇپ شېرىكتىمىزنى قانداق ياخشىلاش توغرىسىدا پاراڭلاشقانـدى! ــ دېدى بىرەيلەن چاي ئىچىۋېتىپ.

ــ ئۇ ھەر كۈنى شۇنداق ئىدى...

بىيۈمى ئۈنىڭـغا ئوغرىلىقـچە نەزەر تاشلىـدى، ئۈنىڭ چىرايـى تولىمۇ غەمكىن، ھەسرەتلىـك ئىـدى، لېكـىن قارىماقـتا ناھايـىتى ساغلام، ئۆزىگە ئىشىنىشچان، ھەرقانداق دەرد ـ ئەلەمگە بەرداشلىق بېرەلەيدىغاندەك كۆرۈنەتتى. ئۈنىڭ يۈزى گۆشلۈك، بوينى بۇقىنىڭ پاتىڭىدەك تۈرۈلگەن، خېلى قۇرساق سالغانىدى. ئۇنى جايلىۋېتىش ھېچقانچە گەپ ئەمەس ئىدى، ھەممە ئىش بىردىم كېچىـدىن كېيىـن تامام بولاتتى، ئۇ ئۆيىگە قايتىشىدا بىيۈمى ئۆزى ئوبدان پەمـلەپ قويغان بىردە قول سالىدۇ.

ــ ئەتە "يۇقـرىقى مىسـر"غا بارامدىـمەن؟ ــ دەپ سورىـدى ھاجى ئابدۇسەمەتتىن بىرەيلەن.

ــ شۇنداق، ــ دېدى ھاجى ئابدۇسەمەت، ــ بۇ ئۇخلاپ چۈشـمىزدىمۇ كۆرەلمەيدىغان ئالتۈندەك بەلەن سودا.

ــ مەن قانچە پۇل بېرىمەن؟

ــ دېيىشكىنـىمىز بويىـچە بولـسۇن، ھە، راسـت، يەنە بىرئاز قوشساقمۇ بولىدۇ، 100 فوند قوشايلى، بۇ دېگەن ئىشەنچلىك سودا.

ئۇ خـۇددى كۆكۈلسـىز ئىشـلارنىڭ ھەمـمىسى ئۈنـتۈغانـدەك

مۇزۇرلىسپ كۆلۈپ قويدى. بۇ چاغدا بىرەيلەن ئورنىدىن تۇرۇپ، خىجىللىق بىلەن دېدى:

ــ كەچ كىرىپ قالدى، مەن ئەمدى قايتاي، تويدىن ئىلگىرى يېتىپ بارمىسام بولماس!

ــ خوش ئەمىسە، ئەتە پۈتۈشۈپ قويغان ۋاقىتنى ئۇنتۇپ قالمغىن! ــ دېدى ھاجى ئابدۇسەمەت ئۇنىڭغا.

ــ سائەت بەشتىغۇ؟

ــ ھەئە، سائەت بەشتە، كېچىكىپ قالسام، سەن بەك ئالدىراپ كەتمىگىن، مەن چوقۇم ئۆلگۈرۈپ كېلىمەن.

ھاجى ئابدۇسەمەتنىڭ خەق بىلەن ۋاقىتنى پۈتۈشۈپ قويۇشى بىيۇمنىڭ كۆڭلىنى پاراكەندە قىلدى. ئۇ ھاجى ئابدۇسەمەتنىڭ ئىشەنچىكە تولغان ئوتلۇق كۆزلىرىنى كۆرۈپ، تېخىمۇ بىئارام بولدى. ئۇ يەنە ئۆزىگە سوئال قويدى: مەن بۇ ئادەمنى نېمىشقا ئۆلتۈردىمەن؟ مەن ئۇنى تونۇمايدىغان تۇرسام؟ ھاجىنىڭ ئوبرازى ئۇنىڭ كاللىسغا ئانچە چوڭقۇر ئورناشمىغان، ئىككىسىنىڭ ئەزەلدىن تونۇشلۇقى يوق، پېتىشالمايدىغان ئادەتتىمۇ يوق، يەنە كېلىپ ھاجىنىڭ ئۇنىڭغا ھېچقانداق زىيىنى يەتمەيدۇ. شۇنداق تۇرسا، ئۇ نېمە ئۈچۈن ھاجىنى ئۆلتۈردىكەن؟ بىراق، ئۆلتۈرمىسە، ئۆزى ئۆلۈمدىن قۇتۇلالمايدۇ، ئۆلتۈرسە، ئاۋۇال كېلىشكىنىدەك، كۇنى ئوبدان ئۆتۈشى مۇمكىن، ئەگەر ياخشىسى، ئىرادىنى سۇسلاشتۇرىدىغان خىياللار ئالدىدا بوشاشمىغىنى، تەسلىم بولمىغىنى تۇزۇك، ئۆزى خاتىرجەم بولۇشى كېرەككى، كېيىن قىلچىمۇ ئەيىبىكە قالمايدۇ، ئۇنىڭدىن گۇمانلانغۇدەك نېمە بار ئىكەن؟ ئۇنىڭ ئادەم ئۆلتۈرۈشىنى مەقسىتى نېمە؟ ئىش يۈزىدە، ئۇ پۈلغا ئېھتىياجلىق بولغانلىقى

ئۇچۇنلا ئادەم ئۆلتۈرۈشكە ئۇنى تاللىۋالغان، بۇنداق قىلمىشنى ئۇ ئۆزى خالىغان، مانا بۇ ئۇنىڭ ئەنزە تۈگىدۈرۈشتىكى مەقسىتى.

بۇ چاغدا ھاجى ئابدۇسەمەت:

— روزى ھېيىت كېلىپ قالدى، سىلەرگە قۇت ۋە شادلىق يار بولغاي، بەخت يۇلتۇزىمىز نۇرلىنىپ تۇرغاي، — دېدى.

روزى ھېيت! ھاجى ئابدۇسەمەتنىڭ ئاۋازى ئۇنى تەمتىرىتىپ قويدى. ئۇ ھاجى ئابدۇسەمەت ئۆلگەندىن كېيىنمۇ ئاۋازى قۇلىمىنىڭ تۈۋىدە جاراڭلاپ تۇرۇۋالارمىكىن دەپ ئەندىشە قىلاتتى.

ھاجى ئابدۇسەمەت ئورنىدىن تۇرۇپ:

— مەن ئەمدى قايتاي، خەيىر ئەمسە! — دېدى.

بىيۇمى يىراقتىن ئۇنىڭغا چوشۇپ، ئۇ تاكى بەخت كوچىسىدىكى ھېلىقى ئۆلۈملۈك چېدىر ئۆيىگە كىرىپ كەتكۈچە ئەگىشىپ كەلدى، ئاندىن قاراڭغۇ بىر بۇلۇڭغا كېلىپ يوشۇرۇندى، ئۇ كۆڭلىدە ھاجى ئابدۇسەمەتنى چوقۇم چېدىردىن ھەممىدىن كېيىن چىقىدۇ دەپ ئويلايتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ خاتىرجەم بولۇپ، يەنە بىرنەچچە پارچە گۆش يەپ، بىرانىدى ھاراقىدىن بىرنەچچە يۇتۇم ئىچتى. ئۇنىڭ نېرۋىسى قىزىپ، يۈرىكىنىڭ سوقۇشى تېزلەپ، قانلىرى ئۇرغۇماقتا ئىدى. ئوقۇلۇۋاتقان سۈرە ئاۋازى ئاڭلاندى، ئۇ ھە دەپ يەيتتى، ئىچەتتى، ئۇنىڭ ئىچى ئوتتەك قىزىپ كەتتى. بىر ساقچىنىڭ بۇ تەرەپكە غادىيىپ تەكەبىۋرلارچە كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، بىردىنلا ئۇنىڭ يۈرىكى دۈپۈلدەپ كەتتى. كۆزى، قۇلقى، بۇرنى...سەزگۈ ئەزالىرىنىڭ ھەممىسى ناھايىتى سەزگۈرلىشىپ كەتتى، ئۇنىڭ دىمىقىغا ئاجايىپ بىر خىل تېرە پۇرىقى ئۇرۇلغاندەك بولدى، بۇ پۇراق ئۇنىڭغا ساقچى ئىدارىسىنى ئەسلەتتى. ئۇ ئۆزى

ئېرىشكەن كاچات، تىل ـ ھاقارەت، قامچا، چىلەك، بوراۋ، قامچا، گۈندىخانا قاتارلىق "ئالاھىدە غەمخورلۇق" لارنى ئېسىگە ئالدى. بۇ تەرەپكە قاراپ كېلىۋاتقان ساقچى مۇرىسىدىكى ملتىقنى تۇزەشتۇرۇپ قويۇپ بۇرۇلۇپ كېتىپ قالدى. يەنە بىرئاز ۋاقىت ئۆتتى، چىدىر ئۆيدە پەقەت پاتمە ئوقۇۋاتقان كىشىلا قالغاندى. ئۇ ئورنىدىن تۇردى، ئۇنىڭ كۆزلىرى قىزىرىپ كەتكەنىدى. ئۇ بەخت يولى تەرەپكە كېتىۋېتىپ ئىختىيارسىز ھالدا قوينىدىكى خەنجەرنى سىلاپ قويدى، خەنجەر ئۇنىڭغا ئىنتايىن قاتتىق بىلىنىپ كەتتى.

ھاجى ئابدۇسەمەتنىڭ ئۆيىدىكىلەر ۋە ئۇنىڭ قوشنىلىرى ئۇخلاپ بولغانىدى، بۇ يەردە دۇكان يوق ئىدى، يولۇچىمۇ كۆرۈنمەيتتى؛ سەمەرى كوچىسى بىلەن بۇ كوچىنىڭ ئارىلىقىدا قاپقاراڭغۇ، سۇرلۇك بىر تار كوچا بار ئىدى، ئۇ سەمەرى كوچىسىنى ۋە كوچىدا كېتىۋاتقان ئادەمنى ئېنىق كۆرگىلى بولمىسىغان بىر قاراڭغۇ جايغا كېلىپ يوشۇرۇندى؛ شۇ تاپتا ئۇ يەرمۇ قاراڭغۇ ئىدى، ئۇ ئورنىدىن تۇردى، قولى خەنجەرنىڭ سېپىدىن نېرى ئەمەس ئىدى، ۋاقتىنىڭ تولىمۇ ئاستا ئۆتۈشى ئۇنىڭغا ئىنتايىن ئېغىر ئازاب بولۇپ تۇيۇلماقتا ئىدى.

كونا قوڭغۇراق جارانلاپ، كىشىلەرگە كېچە سائەت بىر بولغانلىقىنى ئۇقتۇردى. ئۇ ھاجى ئابدۇسەمەتنىڭ بۇ يەردە پەيدا بولغانلىقىنى كۆرۈپ قالدى، بىراق ئۇنىڭ يېنىدا يەنە بىر ئادەم بار ئىدى. ئۇ ھولۇقۇپ، ئۆزىگە ئۆزى: "ئەمدى قول سالمىسام، ئىككىنچىلەپ پۇرسەت كەلمەيدۇ، مېنىڭ ھاياتىم ياشىيالىشىمۇ تەس، ئۆلۈم مەڭگۈ مېنى قوغلىشىپلا يۈرىدۇ" دېدى. ھېلىقى ئىككىلەن سەمەرى كوچىسىنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىغا كەلدى، ھېلھەم ئايرىلماي،

يانمۇيان كېتىۋاتاتتى، بىيۇدى ئۇمىدسىزلىنىپ قالدى. ئۇ روھىي ھالىتىنى يوشۇرۇش ئۈچۈن، قاقاقلاپ كۈلۈۋېتىشكە تاسلا قالدى.

ئىككىيلەن توختاپ، ئۆزئارا قول ئېلىشىپ خوشلاشقاندىن كېيىن، ھاجىنىڭ ھەمراھى قايرىلىپ بىر خالتا كوچىغا كىرىپ كەتتى.

ئەمدى ھاجى ئابدۇسەمەت ئۆزى يالغۇز كېتىۋاتاتتى. ئۇ بۇ تەرەپكە قاراپ قويدى، بىيۇمىنىڭ يۈرىكى دۈپۈلدەپ كەتتى، ئۇ جۇرئەتلىنىشكە تىرىشتى.

ھاجى ئابدۇسەمەت بىر قولىدا ھاسسىغا تايىنىپ، بىر قولىدا سائىتىنىڭ بېغىنى تۇتۇپ بېشىنى سىلىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇنىڭ چىرايى گاھ خاتىرجەم، گاھ سۇلغۇن ھەم تەشۋىشلىك كۆرۈنەتتى، مانا، ئۇ قارىغۇ تار كوچىغىمۇ كىردى، ئەمدى قارىغۇلۇقتا بىر قارا نەرسىنىڭ مىدىراۋاتقانلىقىنىلا ئىلغا قىلغىلى بولاتتى. بىيۇمىنىڭ تەسەۋۋۇرىدىن مۇنۇلار كەچتى: ئۇ پەم بىلەن يورغىلاپ بېرىپ ھاجى ئابدۇسەمەتكە يېتىشۋالدى، ئىككىسىنىڭ ئارىلىقى بىر قەدەمچىلا كېلەتتى، ئۇ خەنجىرىنى چىقاردى، شۇ تاپتا ئۇ غاپىلدە تىقىدىغانلا بولسا، يالتىراپ تۇرغان ئۆتكۈر خەنجەر ھاجى ئابدۇسەمەتنىڭ ئەجەللىك يېرىگىلا پاتىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئىش تامام، ۋەسسالام بولۇپ، كۆزىنىڭ يېغىنى يەيدىغان 50 فوند ئۇنىڭ چۆنتىكىگە كىرىدۇ، ئۇ بۇ پۇلنى ئېلىپ پىنھان بىر جايغا قېچىپ بېرىپ، كېيىنكى ئۆمرىنى شۇ يەردە ئۆتكۈزسە بولۇۋېرىدۇ.

لېكىن ئۇ نېمىشقىدۇر خەنجەر سىپىنى سىقىمدىغىنىچە، تاكى ھاجى ئابدۇسەمەت ئۆيىگە كىرىپ كەتكۈچە ئەسلىدىكى ئورنىدا بۇتتەك قېتىپ تۇرۇۋىلا قالدى.

تەرجىمە قىلغۇچى: تۇرسۇن رەھىم

تەرجىمە مۇھەررىرى: ئەخمەتجان ھوشۇر

زەينە

رەمسس كوچىسىدىكى 115 ـ بىنا كەسپىي ئىشلىرى ئىنتايىن ئالدىراش ھەر خىل شىركەتلەرگە پۇتۇنلەي ئىجارىگە بېرىۋېتىلگەن بولغاچقا، بىنانىڭ ئىشكىدە ئادەملەر تىقما ـ تىقىلاق بولۇشۇپ كەتكەنىدى، لىفت ئىشكىنىڭ يېنىدا بىناغا چىقىش ئۈچۈن ساقلاپ تۇرغان ئادەملەر تېخىمۇ كۆپ ئىدى. بۇ بىنانىڭ ئىشىك ئالدى ئادەملەر بىلەن ھېچقاچان خالىي بولۇپ باقمىغانىدى.

بىناغا چىقىشنى كۈتۈپ تۇرغانلار ئىچىدە ئىكىكى ئەر بىلەن بىر قىز بىنانىڭ ئىشكىگە تەڭلا دېگۈدەك كېلىشكەنىدى. بۇ يەرگە كەلگەن كىشىلەرنىڭ كۆپىنچىلىرىگە ئوخشاشلا، ھېلىقى ئۈچەيلەنمۇ بىر ـ بىرى بىلەن تونۇشمايتتى. بۇنداق چاغلاردا، ھېچكىمۇ ھېلىقى ئىككى ئەركىشىگە دىققەت قىلىپ كەتمەيتتى، ئەلۋەتتە، ھەممىنىڭ كۆزى تەبىئىيلا ھېلىقى قىزغا چۈشەتتى. ئۇ قىز ناھايىتى چىرايلىق، سىپايە ۋە بەكلا ياش ئىدى. ھايال ئۆتمەي، ھېلىقى ئىككى ئەرنىڭ بىرى ئۆزىچە ئارامسىزلىنىپ جىم تۇرالماي قالىدى، گويا ئىچكى دۇنياسىدا قاتتىق داۋالغۇش بولۇۋاتقانىدەك، بىر تۇرۇپ قولىنىڭ تىرنىقىنى چىشلەيتتى، بىر تۇرۇپ كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا ئەتراپقا قاراپ قوياتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرى قىزنىڭ كۆزلىرى بىلەن ئىختىيارسىز ئۇچرىشىپ قالغانىدا، قىزنىڭ كۆزلىرىدىكى جۇلالىق گۈلدەك كۆز قاماشتۇرىدىغان نۇر ۋە جۇشقۇنلۇق ئەرنىڭ كۆزلىرىدە بىلىنەر ـ بىلىنمەس ھەسرەت پەيدا قىلىپ، ئۇنى چوڭقۇر خىيالغا سالدى.

بۇ ئۇچەيلەنىنىڭ بىرىنچىسى 3 ـ قەۋەتىكە چىقتى ـ دە، 18 ـ ئۆينىڭ ئىشىك قوڭغۇرىقىنىڭ كۈنۈپكىسىنى بېسىپ، كاتىبات باشقارمىسىغا كىردى، ئاندىن قىزىقچى ئايال كاتىپقا سالام بەرگەندىن كېيىن، ئۆزىگە ئىشەنچ قىلغان تەرىزدە سىپايىلىق بىلەن ئۆزىنى تونۇشتۇردى:

ــ مۇھەممەت بەدران بولىمەن...

ئايال كاتىپ مۇدىر ئىشخانىسىغا ئىمپىدە كىرىپ كەتتى ـ دە، هايالسىزلا قايتىپ چىقىپ:

ــ مەرھەمەت! ــ دېدى.

مۇھەممەت بەدران مۇدىر ئىشخانىسىغا كىرىپ كەلگىنىدە، مۇدىر تېلېفون تۇرۇپكىسىغا هاياجان بىلەن بىر نەرسىلەرنى دەۋاتاتتى، ئۇ ئىش شىرەسىنىڭ ئارقىسىدىن بىر قولىنى چىقىرىپ ئۈنىڭغا ئولتۇرۇشقا ئىشارەت قىلىپ قويۇپ، ئۆزى يەنە شىرەنىڭ ئالدىدىكى يوغان خۇرۇم ئورۇندۇققا چۆكتى. هاۋا تەڭشىگۈچتىن چىقىۋاتقان سوغۇق شامال ئۈنىڭغا ئۇرۇلۇپ تۇراتتى، ئۈنىڭ بەدىنلىرى خېلى سالقىنلاپ قالغانىدى. يولدا كەلگۈچە ۋە لىفتتىكى قىستا ـ قىستاڭچىلىقتا پەيدا بولغان تەر تامچىلىرىمۇ ئاستا ـ ئاستا غايىب بولدى. ئۇ شۇ تاپتا ئۆزىنى ناهايىتى راهەت ئىلكىدە هېس قىلىپ، بەجايىكى بۆشۈكتىكى بوۋاقتەك ئوخشاش لەززەتلىك ئۇيقۇغا كېتىۋاتاتتى. ئۇ دەرهاللا ئۆزىگە ۋەدە قىلىپ، هەممە ئەهۋال ياخشىلانغاندىن كېيىن ئۆز ئىشخانىسىغىمۇ مۇشۇنىڭدەك بىر هاۋا تەڭشىگۈچ ئورنىتىشنى، كېيىنچە باللىرى بىلەن پاراڭلاشقاندىمۇ، تومۇز ئىسسىق پەيتىدە ئايالى بىلەن دەم ئېلىپ ئولتۇرغان چاغلىرىدىمۇ هاۋا تەڭشىگۈچ ئورنىتىشنى كۆڭلىگە پۈكۈپ قويىدى. ئۇ يەنە ئادەتتىكى

چاغلاردىكىگە ئوخشاش يوقىلاڭ. خىياللارغا بەنىد بولۇپ، بايلىق - دۆلەت ھەققىدە ئۇخلىمايلا چۈش كۆرگىلى تۇردى. بۇ چاغدا، چۈش ئىلاھى ئۇنىڭغا ئائىلىگە لازىمەتلىك بولغان جىمىكى زامانىۋى ئۆيلۈ جاھازلىرىنى تەييار قىلىپ بەردى: بىر يۇرۇش يېڭى ئۆيلۈ توخۇ فېرمىسىدىن يېراق پاكىز جايغا سېلىنىدۇ؛ ئۆيلۈ جاھازلىرى كۆركەم، ھەشەمەتلىك ھەم مودىغا لايىق بولىدۇ، ئاشخانا ئامېرىكا پوسۇندا، ھاجەتخانا فرانسىيە پوسۇندا بولىدۇ، پارقازىنى، پار ئۇسكۇنىلىرى چوڭراق بولىدۇ، ماشىنىمۇ يېڭىچە ۋە ھەشەمەتلىك بولىدۇ، ھە راست، ئىسكەندەرىيە پورتىغا يازلىقى ئىسسىقتىن پاناھلىنىشقا، باشقا چاغلاردا دەم ئېلىشقا بولىدىغان بىر داچا سېلىش كېرەك.

ئۇشتۇمتۇتلا ئۇنىڭ خىيالىغا بىنانىڭ ئىشىكى يېنىدىكى لىفت ئالدىدا ئۇچرىغان ھېلىقى گۈزەل قىز ناھايىتى روشەن كېلىپ قالدى. ناۋادا ئاشۇ قىز بىلەن تونۇشۇپ، دوستلىشىپ قالالمىسا نېمە- دېگەن ياخشى بولاتتى - ھە! ئۇ قىز ھەقىقەتەن تولىمۇ گۈزەل ئىدى، قىزنىڭ ھۆسن - جامالى ئەر زاتىنىڭ مەجنۇنلارچە ئىشقى - مۇھەببىتىنى قوزغىيالايدىغان سېھرىي كۈچكە ئىگە بولۇپ، كىشىنىڭ ئىشقى - زوقىنى تارتىپلا تۇراتتى. ئۇ مۇراد - مەقسىتىگە راستلا يېتەلىسە، ھېچ بولمىسا گۈزەل تەسىراتىنى ئەبەدىلىئەبەد ساقلاپ قالالىسمۇ، كۆڭلى قانائەت ھاسىل قىلغان بولار ئىدى. ئەپسۇسكى، مۇدىرنىڭ ئاۋازى ئۇنى خىيال دۇنياسىدىن ھەيدەپ چىقىرىپ، دەرھاللا رېئاللىققا ئېلىپ كەلدى:

— پروفېسسور مۇھەممەت، قانداق تۇرۇۋاتىسىز؟

— ئوبدان، ناھايىتى ئوبدان، مۇدىر جانابلىرى! — دېدى ئۇ كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ تۇرۇپ.

ئىككەيلەن تەڭلا كۆلۈپ كېتىشتى، ئەمما ئۇلارنىڭ كۆلكىسى بىر-بىرىگە پەقەتلا ماسلاشمايتتى. مۇدىرنىڭ ياڭراق كۆلكىسى ئۇنى ئۇڭايسىزلاندۇرۇپ قويدى. ئۇ مۇدىرغا ئەگىشىپ زورغا كۆلۈپ قويغاندىن كېيىن، "بىرەر ئىش بارمىدى؟" دېگەنىدەك مۇدىرغا قارىدى.

ــ مېنىڭ ئەھۋالىمنىڭ قانداقلىقىنى سوراۋاتىسىزغۇ دەيمەن؟ مەن ناھايىتى ئوبدان تۇرىۋاتىمەن، ھازىر كاللامدا پىلانلار كۆپ. سىزنىڭ پىلانلىرىڭىزنى ئەمەلگە ئاشۇرالايدىغانلىقىڭىزغا قول باغلىشالايمەن. مېنى ئادەم ئىشلىتىشتە مۇتەخەسسىس دېسىمۇ بولىدۇ.

ــ بىزنىڭ بىر خىزمەتدىشىمىز بار، ئۇنى سىزمۇ تونۇيدىغانسىز، بىر گېزىتخانىدا ئىشلەيدۇ، ئايلىق مائاشى 30 فوند، ــ دېدى ئۇ كۆلۈمسىرەپ تۇرۇپ.

ــ سىزگىمۇ ياخشى پۇرسەتلەر كېلىدۇ. بۇنىڭدىن بەش يىل ئىلگىرى مەن قانداق ئىدىم؟

ئىككىسى يەنە كۆلۈشۈپ كەتتى. مۇدىر بىردىنلا ئۆزىگە سالاپەت بېرىپ چوڭ سۆپەت ئولتۇرۇپ، ئىشنىڭ ئۆزىگە ئۆتتى:

ــ مەن بىر ئامال تاپتىم، بىراق بۇ ئامال بويىچە **بولغاندا** سىز خېلى چاپا چېكسىز...

مۇھەممەت دەككە-دۈككىگە چۈشۈپ، ئۇنىڭغا **دىققەت بىلەن كۆز** تىكمەكتە ئىدى: ئۇ: چاپا چەكسەمغۇ مەيلى، ئىش **ھەقلىنىڭ** ئۆسۈشىگە تەسىر يەتمىسلا **بولاتتىغۇ**، دەپ ئەندىشە قىلىۋاتاتتى. شۇڭا دەرھاللا:

ــ مەن جاپا چېكىش، ھېرىپ چارچاش دېگەنلەردىن قورقۇپ

كەتمەيمەن. مەن تالاپ قويغان بىرقانچە تېما بار. ئۇلارنى ئوقۇغانلىكى كىشى، ئەسەرلەرنىڭ مەشھۇر يازغۇچىنىڭ قولىدىن چىققانلىقىغا گۇمانىد بولمايدۇ.

مۇدىرنىڭ چىرايىدا ھېچقانداق ئىپادە كۆرۈلمىدى، ئۇ پەرۋاسىزلىق بىلەن ئىش شىرەسىنىڭ تارتمىسىدىن بىرقانچە ۋاراق قەغەزنى چىقىرىپ، بىردىنلا ھەيرانلىق تەلەپپۇزىدا سورىدى:

— نېمە، بۇلار سىزنىڭ ئەسىرىڭىزمۇ؟

— كۆڭۈلدىكىدەك يېزىلمايلا قالدى. بىراق، ھازىر پەقەت سىزنىڭ ئىمزايىڭىزلا كەم.

— لېكىن، — دېدى مۇدىر ۋەزمىن ئاھانىدا.

ئۇنىڭچە بولغاندا، مۇدىرنى ئاز - تولا قىزىقتۇرۇپ قويۇش لازىم بولغاندەك قىلاتتى، شۇڭا:

— سەۋرچان بولۇپ، ئالدىراش ۋاقتىڭىزدىن كېچىككىنە چىقىرىپ بىرەر قۇر ئوقۇپ كۆرگەيسىز، مېنىڭ تار قورساقلىق قىلغان، قانداق ئاقتۇرۇشنى خالىمىغان يەرلىرىمنى قاچان كۆرگەنىدىڭىز؟

مۇدىرنىڭ چىرايى سەل ئېچىلغاندەك بولدى، ئۇ يېنىكلىكىنە بىر تىنۋېلىپ، نارازى بولغاندەك كەيپىياتتا:

— خوپ، ئاسان گەپ. شۇنىسى...، — دېدى.

مۇھەممەت مۇدىرنىڭ قولىدىكى ماقالىنى ئىتتىك ئالدى - دە، ئىززەت - ھۆرمەت بىلەن دېدى:

— سىز ئولتۇرۇڭ، ماقالىنى ئۆزۈم ئوقۇپ بېرەي، ئىلتىپاتلىق ئېتىبارىڭىزنى قاچۇرماسلىقىڭىزنى سورايمەن، — ئۇ سۆزلەپ بولۇپ، ئونلۇك ئاۋازدا ئوقۇشقا باشلىدى: "قەدىرلىك ژۇرنالخان، سىز A . B . C دېگەن يېڭى دورىنى ئالماپ باقمىغان بولغىدىڭىز؟ بەلكىم

ئۇنى تۇنجى قېتىم ئاڭلاۋاتقاندۇرسىز، سىزگە شۇنداق دەپ كېسىپ ئېيتالايمەنكى، شۇ تاپتا بۇ دۇرنىڭ پۈتۈن دۇنياغا داڭقى كەتكەنلىكىدىن سىزنىڭ خەۋىرىڭىز يوق، نۇرغۇنلىغان مەشھۇر ئالىملار ئۇ دورا توغرىسىدا مەخسۇس ماقالە، ئەسەرلەرنى يېزىپ، ئۇنى كەشىرى تەشۋىق قىلماقتا. ژۇرنىلىمىزنىڭ ئەزالىرىدىن ئىلمىيلىكىنى، دەۋر خۇسۇسىيىتىنى ۋە چىنلىقنى گەۋدىلەندۈرۈپ كېلىۋاتقانلىقىدەك ئالاھىدىلىكىنى ئەزەردە تۇتۇپ، ئۇنىڭ ژۇرنالخانلارغا قىياس - تەسەۋۋۇر بېرىش بىلەنلا چەكلىنىپ قېلىشىنى خالىمايمەن؛ ژۇرنالخانلار شۇنىڭدىن خاتىرجەم بولغايكى، مەزكۇر دورىنىڭ ئۆز ئىستېمالچىلىرىنى قايتىدىن ياشارتالايدىغانلىقىنىڭ ھېچقانچە ئىش ئەمەسلىكىگە، ھېچ بولمىغاندىمۇ كىشىنىڭ قېرىشىنى 10 يىلدىن 15 يىلغىچە كەينىگە سۈرەلەيدىغانلىقىغا ئىشەنچىنى كامىل قىلغاي...“

ئۇ ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي ئوقۇيتتى، مۇدىر كۆزلىرىنى يېرىم يۇمۇپ ئاڭلىدى دېسە ئاڭلىمايۋاتقاندەك، ئاڭلىمىدى دېسە ئاڭلاۋاتقاندەك قىياپەتتە ئولتۇراتتى، مىيقىدىن مەسخىرە ئالامىتى بىلىنىپ تۇراتتى. ئۇ ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، ئىككىلەن بىر ھازاغىچە ئۇندىمەستىن بىر - بىرىگە قارىشىپ تۇرۇپ قېلىشتى.

— قانداق ئاقىلانە پىكرىڭىز بار ئىكەن مۇدىر؟ — دېدى ئۇ ئاۋازىنى پەسەيتىپ ئېھتىيات بىلەن.

— قالتىس ياخشى بوپتۇ، تولىمۇ ھەيران قالارلىق بوپتۇ! يېزىق ۋە گراماتىكا جەھەتتىكى بەزى خاتالىقلارنى ئىخلاس بىلەن تۈزىتىشكە توغرا كېلىدىكەن، ئەلۋەتتە. ئېيتىلا دېگەن بىلەن بۇ ئەسەر كىشىنى جەلپ قىلارلىق مۇھىم ئەسەر ئىكەن! باش بەتكە بىرنەچچە ماقالىسى قىلىپ ئېلان قىلسا بولىدىكەن.

مۇھەممەت بەدران غەلىتە يوسۇندا مۇنداق دېدى:

ــ سىز مېنى خېلى بۇرۇندىن تونۇپسىز. لېكىن، بەزى نەرسىلەر مېنىڭ بىلىم ـ مەلۇماتىمنى ئىسپاتلىشىڭىزغا ياكى ئەڭ كەم بولغاندىمۇ بەزى جەھەتلەردە مۇڭلاپىقراق يوسۇندا تەڭشەپ قويۇشىڭىزدا پايدىلىنىشىڭىز ئۈچۈن ئەسقېتىپ قالار، چۈنكى ژۇرنىلىمىز ـ نىڭ ھازىرقى زامان پەنلىرى ھەققىدىكى ژۇرنال ئىكەنلىكى ھەمـمەيلەنگە ئايان.

مۇدىرنىڭ چىرايى بىردىنلا ئۆڭدى، ئۇ:

ــ توختامنى تـۈزۈپ بولغان بىز، ئەمـدى بىرتىپنـەمۇ قوشمايـمەن! ــ دېدى سوغۇققىنا.

ــ ئۇنداق دېمەكچى ئەمەسمەن.

ــ ياق، سـىز شۇنداق دېـمەكـچى! ئادەم دېـگەن ئۇنـچۇالا نائىنساپ بولۇپ كەتسە بولمايدۇ! ژۇرنال چىقىرىش ھەققىڭىز ئانچە تۆۋەن ئەمەس، سىز يەنىلا توختام بويىـچە مۇكاپات ئېلىـۋېرىسىز، سىز ئەمدى يەنە مەندىن قۇسۇر چىقىرىپ چاتاق تېرىۋېرمەڭ!

مۇھەممەت مۇدىرنىڭ پوزىتسىيىسـىنىڭ قاتتـىق بولۇۋاتقانلىقـىنى كۆرۈپ، تەلەپپۇزىنى سەل يۇمشـىتىپ، چىرايىـغا كۈلكە يۈگۈرتۈپ تۇرۇپ، بۇ كىچىككىنە مەغـلۇبىيىتـىنى يوشۇرۇشقا تىرىشىپ مۇنداق دېدى:

ــ مېنىڭ ئەندىشە قىلىـۋاتقىنىم، سـىزگە مەلۇم، بۇنداق دورا كۆپ ئىچىۋېتىلسە، ئۇنىڭ ئاقىۋىتى...

ــ نېمىدېگەن چىرايـلىق ئىنسانـپەرۋەرلىك مەدھىـيىسى ـ ھە! ئاغلاپ قويۇڭ، مېنىڭ ئىنسانپەرۋەرلـىك ھېسسـىياتىم سىزنىڭكـىدىن كۆپ كۈچـلۈك. بۇ دورىنىڭ قىلچە پايدىـسى بولمىغان تەقدىردىمۇ،

ئۇنى زىيانلىق دېگىلى بولمايدۇ. ئۇنىڭ پايدىلىق تەرەپلىرىنى تىلغا ئېلىپ كەلسەك، سىزگە مەلۇمكى، ئۇ دورا كىشىلەرنى خىيالىي تۇيغۇ ئىلكىدە ياشايدىغان، بىر مەزگىل بەختىنىڭ قەنتىنى چاقدىرىغان، كىشىلىك ھاياتىنىڭ پەيزىنى سۈرىدىغان قىلالايدۇ.

مۇدىر سۆزلەۋېتىپ، ئۆزىنى كۆككە كۆتۈرۈپ ماختاشنىڭ لەززىتىگە مەستانە بولۇپ كېتىشكە ئازلا قالغانىدى. ئۇ يانچۇقىدىن كىچىككىنە بىر كونۇبرتىنى چىقىرىپ، ئىش شىرەسىنىڭ ئۈستىگە قويدى. كونۇبرتىنىڭ ئىچىدە نېمە بارلىقىنى مۇھەممەتكە مەلۇم ئىدى، ئۇ ئۆزىنىڭ بالىسىنىڭ ئوماق چىرايىنى قانداق ئوبدان بىلسە، كونۇبرت ئىچىدىكى نەرسىنىمۇ شۇنداق ئوبدان بىلەتتى، شۇڭا ئۇ كونۇبرتىنى تەمكىنلىك بىلەن خۇشال ھالدا قولىغا ئېلىپ، ئىچ كىيىمىنىڭ يانچۇقىغا سالدى ـ دە، ئۈستىدىن بوشقىنا بېسىپ قويدى ۋە:

ـــ سىزگە كۆپ رەھمەت، خۇداغا ئامانەت ئەمسە! ـــ دېدى.

ـــ خۇداغا ئامانەت!

ئىككىيلەن تەڭلا ئورنىدىن تۇرۇشۇپ، قول ئېلىشىپ خوشلاشتى. مۇھەممەت سىرتقا قاراپ ماڭدى، ئۇنىڭ قەدەملىرى ناھايىتى مەزمۇت، كەيپىياتى جۇشقۇن بولۇپ، مەغرۇر كۆرۈنەتتى. ئۇ ئۇدۇل تەھرىر بۆلۈمى تەرەپكە ماڭدى، ئۇنىڭ پۈتۈن ئەس ـ يادى ماقالە ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن ھەرقايسى جايلاردىن ئۆزىگە ئۈچۈپ كېلىدىغان تۆتام ـ تۆتام پۈلدا ئىدى. ئۇنىڭ چىرايىدا سىرلىق بىر خىل كۆلۈمسىرەش پەيدا بولدى، ئۇ خىيالىدىن، بۈگۈنكى بۇ دۇنيادا يەر ـ زېمىننى ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلغۇدەك چوڭ ئۆزگىرىشلەر بولۇپ كېتىپتۇ، ھەممە ئادەم پۈلغا دۇم چۈشىدىغان بولۇپ كېتىپتۇ،

دېگەن پىكىر كەچتى. ئۇ ئۆزىنىڭ مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ خىز-مەتكە قاتناشقان چېغىدا قەلبىگە يۈكسەك غايە ۋە گۈزەل ئارزۇ-ئىستەكلەرنى پۈككەنلىكىنى ھەيرانلىق بىلەن ئەسلىدى؛ مانا ئەمدى بۇگۈنكى كۈندە ئەتراپتىكى نەرسىلەر ئۆز قىممىتىنى يوقاتقان، ئۇنىڭ ئويلايدىغىنى پەقەت قانداق قىلىپ كۆپلەپ پۇل تېپىش، ماشىنا، ھاۋا تەگكۈچ سېتىۋېلىش، قانداق قىلىپ ئوغلىنى ئامېرىكىغا ئوقۇشقا چىقىرىشنىڭ ئامالىنى قىلىشلا ئىدى.

* * *

ھېلىقى قىز يېنىك قەدەملەر بىلەن تولغىنىپ مېڭىپ، 5-قەۋەتتىكى 33-ئۆيگە كىردى. ئۇنىڭ شەھلا كۆزلىرى ئويناپ تۇراتتى. ئۇ گويا لەرزان لەيلەپ يۈرگەن رەڭدار بۇلۇتتەك، نازۇك بەدەنلىرىنى نازلىق تولغاپ، كاتىپ ئەپەندىنىڭ شىرەسى يېنىغا كەلدى. كاتىپ ھەم خۇشال بولغان، ھەم چۆچۈگەن ھالدا خۇرۇم ئورۇندۇقىدىن شاققىدە تۇرۇپ كەتتى-دە، قىزغىنلىق بىلەن قوللىرىنى سوزۇپ:

—مەرھابا، مەرھابا! مۇدىرنىڭ ئىشى بىرئاز ئالدىراش، مۇشۇ جايدا ئولتۇرۇپ سەل كۈتۈپ تۇرسىڭىز، بەش مىنۇتلا! —دېدى.

ئۇ ماقۇللۇق بىلدۈرۈپ، كاتىپ ئەپەندى كۆرسەتكەن ئورۇندۇققا كېلىپ ئولتۇردى، ئۇ قىلچە تەمتىرىمەيتتى، ئۆزىنى ئەركىن تۇتۇپ كۈلۈمسىرەيتتى. ياشقىنا كاتىپ پۈرسەتنى غەنىمەت بىلىپ، ئۇنىڭغا بېشىدىن ئايىغىچە چالا قويماي، يېنىش-يېنىشلاپ سەپسېلىپ چىقتى، ئۇ شۇ تاپتا بەئەينى مۇھىم بىر ئەرباب ياكى مىليونېرنى كۈتۈۋېلىشقا ئاتاپ راسلانغان ئاجايىپ سەلتەنەتلىك بىر داچىنى كۆزدىن كەچۈرۈۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى. قىزنىڭ كۆزلىرى بولسا

مودېرنىزم ئۇسلۇبىدىكى بىر بەدىئىي رەسىمگە ئەسىر بولغانىدى، رەسىم ئانچە ئېنىق ئەمەس ئىدى، ئۇنىڭ كۆزىگە بىر دانە ئالما كۆرۈنگىنىدىن باشقا، قالغانلىرىنىڭ ھەممىسى ئەندىشىگە تولغان كۆزلەردىن ئىبارەت بولۇپ، ئەتراپ تاماملىنىڭ كىشىلەرنىڭ قالايمىقان ھالەتتىكى بەدەنلىرىنىڭ رەڭدار بوياقلار بىلەن سىزىلغان بەزى ئەزالىرى ئىدى. قىسقىسى، ئۇ ھېلىقى رەسىمنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ، گويا لىق ئادەم بار بىر ئۆينىڭ ھالاكەتلىك قاتتىق يەر تەۋرەشتىن كېيىنكى بۇلۇڭىنى كۆرۈۋاتقاندەك بولدى. ئۇنىڭ كۆز قارىچۇقلىرىنى بىلىنەر - بىلىنمەس مىدىرلىتىپ قويۇشلىرىدىن، ئىنچىكە ئەگمە قاشلىرىنى يېنىك سەكرىتىشلىرىدىن ۋە ئاغزىنى ئۆلىمەللىشىدىن قانداقتۇر بىر خىل مەنىستىمەسلىك ۋە بىر قاراپ قويۇشقىلىمۇ ئەرزىمەيدىكەن دېگەندەك كەمىستىش ئىپادىسى چىقىپ تۇراتتى.

ياش كاتىپ قولى بىلەن ئۆزى ئولتۇرغان ئورۇندۇقنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ دېدى:

— بىرقانچە كۈندىن كېيىن سىز مۇشۇ يەردە ئولتۇرىسىز.

— سىزنى گېرمانىيىگە بارىدىكەن دەپ ئاڭلىدىم، قاچان ماڭامىز؟

— كېچىكىمۇ مۇشۇ ھەپتىنىڭ ئاخىرى، سىز بىلەن يەنە قاچان كۆرۈشكىلى نېسىپ بولار؟

بۇ گەپ قىزنى تەڭلىكتە قالدۇردى. ئۇ تازا خىجىللىقتا تۇرغىنىدا، مۇدىرنىڭ مەخسۇس تېلېفونى جىرىڭلاپ قالدى، كاتىپ تېلېفون تۇرۇپكىسىنى ئېلىپ بىردەم ئاڭلاپ تۇرغاندىن كېيىن، ئۇنى قويۇپ قويدى - دە، مۇدىرنىڭ ئىشخانىسىغا كىرىپ كەتتى. بىردەمدىن كېيىن، ئۇ ياشنىپ قالغان بىر چەت ئەللىكە ھەمراھ

بولۇپ چقتى، مېھمانىنى ئىشكتىن ئۇزىتىپ چىقىرىۋەتكەندىن كېيىن، قىزغا بۇرۇلۇپ:

— قېنى، مەرھەمەت زەينە قىز! — دېدى.

قىز مۇدىرنىڭ ئىشخانىسىغا قاراپ ماڭدى، كاتىپنىڭ يېنىدىن ئۆتۈۋاتقاندا، كاتىپ ئۇنىڭ قۇلىقىغا بوش ئاۋازدا پىچىرلىدى:

— ماقۇل بولسىڭىز، ئىككىمىز بۇگۈن ئاخشاملىقتا ئۇچراشساق...

قىزنىڭ مىيقىدا چۈشىنىپ بولمايدىغان بىر خىل تەبەسسۇم ئىپادىلەندى، ئۇ بېشىنى تىك تۇتۇپ، ئۇ يان-بۇ يانغىمۇ كۆز سالماستىن، ئۇدۇللا مۇدىر ئىشخانىسىغا كىرىپ كەتتى.

مۇدىر قىزنىڭ كىرىپ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ، لۆم-لۆم كارىۋاتقا ئوخشاش كەڭ كرېسلو ئورۇندۇقتىن ئالدىراپ-تېنەپ تۇرۇپ، پالاقلاپ يۈگۈرگەن پېتى ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىغا كېلىپ ئۇنى قارشى ئالدى. مۇدىرنىڭ تېنى تولىمۇ كېلەڭسىز، روھىي ھالىتى بەكمۇ چۈشكۈن ئىدى، چاچ قالمىغان ئايپاڭ بېشى مايلاپ قويغانىدەك پارقىراپ كۆرۈنەتتى. لېكىن شۇ ھامان ئۇنىڭ چوقۇر يۈزى بىردىنلا نۇرلىنىپ كەتتى، ئۇ قىزغا ئېگىلىپ تازىم قىلىپ، ئىككى قولىنى ئۇزاتىتى، ئۇنىڭ كۆزلا بۇرنى خۇددى پۈرژىنا ئورنىتىلغاندەك بىر كېرىلىپ، بىر يېپىسلىپ تۇراتتى. ئۇ قىزنىڭ بىر قولىنى قىزغىن تۇتۇپ، ئىككى قولىنىڭ ئارىسىغا ئېلىپ، كىشىنى بىئارام قىلغۇدەك دەرىجىدە ئۇۋلىدى، ئاندىن قىزنى قولىدىن تۇتۇپ يېتىلەپ كېلىپ، ئىش شىرەسىنىڭ يېنىدىكى يۇمشاق بىر كرېسلو ئورۇنىدۇققا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ، ئۆزىمۇ ئولتۇردى، ئۇنىڭ كۆزلىرى قىزنىڭ ئۇماقتىنە يۈزىدىن زادىلا يۆتكەلمەيتتى.

— سىزنىڭ بۇ يەرگە كەلگىنىڭىز تولىمۇ ئوبدان بولدى، ئۆيۈ

ئىچى ئامانمۇ؟ ــ دېدى ئۇ خۇشامەتكويلۇق قىلىپ.

ــ ناھايىتى ياخشى، رەھمەت سىزگە!

كرېسلو ئورۇندۇق ناھايىتى ئالىي بولسىمۇ، قىز كۆڭلى ئارامسىز- لىنىپ، زادىلا ئولتۇرالماي قالدى. چېكە چاچلىرى ئاقارغان بولـ سىمۇ، قېرىغىنىنى تۇيماي مازلىشۋاتقان قېرىنغا قاراپ، قىزنىڭ قۇسقۇسى كېلىپ كەتتى. شۇنداقتىمۇ ئۇ مۇشۇ پەيتتە زورىغا بولسىمۇ كۈلۈمسىرەپ، قېرىنىڭ كۆلىرەڭ ھالەتكە كىرىپ قالغان قاشلىرى تېگىدىكى قاتتىق ئاچكۆزلۈك ئىپادىلىرى چاقناپ تۇرىدىغان كۆزلـ رىگە قارىشقا مەجبۇر ئىدى. ئۇ كۆڭلىدىكى يىرگىنىچ تۇيغۇسىنى پۈتۈن كۈچى بىلەن بېسىپ، بايا تىن يولدا كەلگىچە، لغت ئىشـ كىدە، ئىشخاندا پەيدا بولغان خاموخىل تەشۋىشلىرىنى پەسكويىغا چۈشۈرۈشكە ئۇرۇنۇپ، مۇمكىنقەدەر ئۆزىنىڭ كەيپىياتىنى گۈھەر- دەك چاقناپ تۇرىدىغان شېرىن چۈشكە ئايلاندۇرۇشقا تىرىشاتتى.

ــ مۇشۇ ھەپتىنىڭ ئاخىرى سىز مېنىڭ كاتېپىم بولۇپ قالـ سىز! ــ چۈشىدە ئاڭلانغاندەك بىر سادا ئاڭلاندى قىزغا.

قىزنىڭ مىيىقىدا زورمۇزور پەيدا بولغان كۈلكە ئالامەتلىرى كېڭەيىپ بارىدى، ئۇنىڭ چىرايى بىردىنلا كۈچلۈك ھاراق ئىچكەنـ دەك قىزىرىپ كەتتى، كۆڭلىنى شادلىق چۈلغىدى. ئۇنىڭ قۇلىقىغا يەنە مۇدىرنىڭ قىزغىنلىق بىلەن داۋام قىلىۋاتقان سۆزلىرى ئاڭـ لاندى:

ــ سىز بەئەينى ھاياتلىق نۇرىغا ئوخشاش مېنىڭ زۇلمەت باسقان قەلبىمنى يورۇتۇپ، ماڭا كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ يىللىقلىقىنى ۋە بەختلىك ئىكەنلىكىنى چوڭقۇر ھېس قىلدۇرىدىڭىز. بۇ يەرگە كەلىـ ڭىز، سىز ۋە پۈتۈن ئائىلىڭىزگە پۈتمەس- تۈگمەس بايلىق-

دۆلەت مۇشەررەپ بولغۇسى.

قىز تەخى يېقىندىلا ئۇنىڭ بۇ گەپلىرىنىڭ ئۆز ئۆيىدىكى سۆزلەي دېسە ئاغزى يوق، ئاڭلاي دېسە قۇلقى يوق. تۆت تامدا قىلچە خىجالەت بولماي ئەكس سادا چىقىرىپ ياڭرىغانلىقىنى ۋە قانچە ـ قانچە قېتىملاپ ئانىسىنىڭ قۇلقىغىمۇ ئاڭلانغانلىقىنى ئېسىگە ئالدى. ئۇنىڭ ئۇچۇن ئانىسى بەزى چاغلاردا گويا چىشلىرىنى ھېگىگايتىپ تۇرغان ۋەھشىي يولۋاستەك كۆرۈنسە، بەزىدە كۆزىدىن زورمۇزور بىر-قانچە تامچە ياش ئاققۇزۇپ قويۇپ، كىچىككىنە بىچارە ئاسلانغا ئايلىنىپ قالاتتى...قىز بۇلارنى ئويلىغىنىدا، كۆڭلى غەش بولۇپ كەيپى ئۇچتى ۋە پىچىرلاپ:

ــ مېنىڭ ئوبدان ئىشلىگەنلىكىمنى كۆرەرسىز! ــ دېدى.

مۇدىر ئاغزىدىكى ساپسېرىق چىشلىرىنى چىقىرىپ تەكەبىبۇرلارچە كۈلدى. ئۇنىڭ كۈلكىسى قىزنىڭ بەدەنلىرىنى تىكەنلەشتۈرۈۋەتتى. قىز قايسى گەپلىرىم تازا جايىدا بولماي قالغانىدۇ، دەپ ئويلاپ قالدى.

ــ ھېلىقى يىگىتىڭىزچۇ؟ ــ دەپ سوراپ قالدى ئۇ توساتتىنلا.

ــ ئايرىلىپ كەتتۇق، نىكاھ توختىمىزنى بىكار قىلىۋەتتۇق...، ــ دېدى ئۇ ئامالسىز جاۋاب بېرىپ.

ــ ئۇتۇپ كەتكەن ئىش دېگەنگە، ــ تەلەپپۇزىدىن ئۇنىڭ ناھايىتى خۇشال ئىكەنلىكى چىقىپ تۇراتتى، ــ پۇشايمان يەپ يۇرگۈلۈك ئەمەس، سىزنىڭ ئاپىڭىز ئاجايىپ دانا ئايال ئىكەن، سىزمۇ شۇنداق ئىكەنسىز. بىرمۇنچىلىغان گېزىت ـ ژۇرناللارنىڭ بەت ـ بەت ئۇتكۇر ماقالىلىرىدا ئېيتىلغانىدەك، تۇرمۇشتىكى ئاۋارە-چىلىق كەلتۈرىدىغان ئىشلارنى ئۆپ ـ يىلتىزىدىن يوقىتىۋېتىش تەسكە

چۈشىدۇ، لېكىن، مېنىڭچە، سىزگە ئوخشاش ئەقىللىق ھەم جۈشقۇن ئادەملەرلا يېنىمدا بولىدىكەن، ھەرقانداق ئاۋارىچىلىق كەلتۈرىدىغان ئىشلارمۇ مەن ئۈچۈن كۆڭۈلدىكىدەك، ئوڭۇشلۇق ئىش بولۇپ كېتىدۇ.

قىزنىڭ ئىچى تىتىلدايتتى. ئۇ نومۇستىن چىشىنى چىشلەپ ئاران تۇراتتى، ئەتراپتىكى ئادەملەرنىڭ ھەممىسى شۇ قەدەر ئېپلاس، يىرگىنىشلىك كۆرۈنەتتى. ئۇ نېكاھ توختىمىنىڭ بىكار قىلىنغانلىقىدىن پۈشايمان قىلمايتتى، چۈنكى ھېلىقى يىگىتمۇ ئەسلىدە ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى يىگىت ئەمەس ئىدى. نېكاھ ئىشى توغرىسىدا جېدەل-ماجىرا بولغاندا، ھەممىلا يەردە توسقۇنلۇققا ئۇچراپ، ئۇنىڭ ئىشى ئوڭىغا تارتمىدى، ھەتتا تۇزۇكرەك خىزمەتمۇ تاپالمىدى. مانا ئەمدى ئۇ ئاخىرى خىزمەت تاپتى، باشقا ئىشلار بولسا ئانچە مۇھىم ئەمەستەك ئىدى.

— گېزىتتە نېمە گەپلەر بار ئىكەن؟ — سورىدى قىز پەرۋاسىز ھالدا.

— خۇددى «مىڭ بىر كېچە» ھېكايىلىرىدەك ئاجايىپ چىقماس قۇرۇق گەپلەر. بەزىلىرى تېخى ئىجتىمائىي ئىسلاھاتتىن گەپ ئېچىپ، بۇگۈنكى جەمئىيەت بارغانسېرى قاملاشمايدىغان قالغىلى تۇردى، دېيىشىپتۇ!

قىز مۇرىسىنى ھېچبىر مەنىسىزلا قىسىپ قويۇپ، مۇدىرنىڭ سۆزىگە داۋاملىق قۇلاق سالدى:

— بۇگۈنكى جەمئىيەتتىكى جامائەت پىكرىنىڭ بېسىمىنى دېمەيدىغان بولسام، قىلچە ئىككىلەنمەستىنلا سىزنى ئالغان بولاتتىم... — قىز يەرگە قارىۋالدى، بۇنىڭ بىلەن مۇدىر بۇ ھەقتە ئاز-تولا

ئىزاھ بېرىپ ئۆتۈشنىڭ زۆرۈرىيىتى بارەدە ھېس قىلىپ، يەنە گەپ باشلىدى، ــ جەمئىيەتنىڭ ئۆزگىرىشى مېنىڭ ئابرويۇمغا ۋە مەرتىۋەمگە تەھدىت سالماقتا، شۇنداقلا سىزنى بەختلىك قىلىش خىيالىمنى يوققا چىقارماقتا... ــ قىزنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدىغا بىر خىل يوشۇرۇن شادلىق تارىدى. ئەمما ئۇ ھېسداشلىق تەلەپپۇزى بىلەن:

ــ بۇ كۆزگە كۆرۈنۈپ تۇرغان، ناھايىتى ئاقىلانە ئىش، ئۇنى چۈشىنىشكىمۇ بولىدۇ، ــ دېدى.

ئارىنى ئېغىر سۈكۈت باستى. مۇدىر ئۆزىنى قىزغىن كۆرسىتىشكە تىرىشىپ، مۇنداق دېدى:

ــ ناۋادا مەن سىزگە ئاشۇ نامدا بىر يۇرۇشلۇق داچا بەرسەم، سىزنى خىجالەتكە سېلىپ قويارمەن بەلكىم، لېكىن ئۇنى ئۆزەمنىڭ ئايال كاتىپىمغا تەقدىم قىلسام، كىشىلەر بەلكىم دوستلۇقنىڭ ئىپادىسىغۇ، دەپ چۈشىنىشى مۇمكىن. سىز دۇنيادىكى ھەرقانداق راھەت ـ پاراغەتتىن بەھرىمەن بولالايسىز، كىشىنىڭ ئىشتىھاسىنى قوزغاپ تۇرىدىغان جىمىكى نازۇ ـ نېمەتلەر سىزنىڭ ئالدىڭىزدا ھازىر بولىدۇ، سىز مېنىڭ مۇنۇ گېپىمگە ئىشەنسىڭىز: پۇل دېگەن كىشىلىك تۇرمۇشتا لەززەت كۆرۈشنىڭ سىرى. مەن سىزنى دۇنيا ـ دىكى ئەڭ شاد ـ خۇرام، ئەڭ بەختلىك ئادەم قىلىشقا بەل باغلىدىم.

ــ سىزدىن بەكمۇ مىننەتدار مەن!

مۇدىر ھاياجانلانغان ھالدا، بېشىنى مۇغەمبەرلەرچە لىڭشىتىپ تۇرۇپ دېدى:

ــ سىزنى يەنە ئىشخانىدىكى ھەمەدى رەجەپنىڭ يېنىغا ماڭدۇرىمەن. سىزدىن ئىمتىھان ئېلىپ باقىۇن. لېكىن سىز ئەنسىرەپ كەتمەڭ، بۇمۇ سۆز ـ چۆچەك قىلىشقا ئامراق غەيۇەتخورلارنىڭ

ئاغزىنى تۆۋاقلاش ئۈچۈن شەكلەن قىلىپ قويۇلىدىغانلا بىر ئىش.

ـــ رەھمەت! رەھمەت!

ـــ يەنە بىر گەپ، ئانىمزغا ئېيتىپ قويۇڭ، پايتەختكە كېلىشكە تەرەددۇتلىنىپ تۇرسۇن.

ـــ ئۇ ۋاقتىدا كېلىدۇ.

بۇنداق چاققان، تۇزلا جاۋاب بېرىۋېتىشى قىزنى سەل پۇشايمانغا سېلىپ قويدى. گەپنى بەك تېز ئۆيتۈەتكەندە، بەزى نۇقساندارلاردىن خالىي بولۇش قىيىن بولىدۇ. قىز مۇدىرغا تاسادىپىيلا قارىپ سېلىپ، چىرايىنا زورلاپ بىر خىل سېپايە كۆلكە يۈگۈرتتى. شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ سەۋر ـ تاقىتى چەكلىك ئىدى. ئۇ مۇدىرنىڭ بۇنداق ئاغزى بىسلىماي ئەزىلىك بىلەن سۆزلەۋېرىشىگە چىدىمايى، سۆزنىڭ بىلىگە تېپىپلا:

ـــ مەن ھازىرلا ئىشخانا مۇدىرىنىڭ يېنىغا بارايى! ـــ دېدى.

مۇدىرمۇ لىككىدە ئورنىدىن تۇرۇپ، ئىش شىرەسىنىڭ ئارقىسىدىن ئايلىنىپ كەلدى: ئەمما قىز بولسا چاققانلىق بىلەن يورغىلاپ ئىشىكنىڭ ئالدىغا كېلىپ بولغانىدى. مۇدىرمۇ كېيىن قالماي ئارقىسىدىن قوغلاپ كېلىپ، ئۇنىڭ زىلۋا بويىغا ئاچكۆزلۈك بىلەن تىكىلدى ۋە تاتىراڭغۇ ئەمما پىشىپ كەتكەن قولى بىلەن كاپىسىدە ئىشىكنىڭ تۇتقۇچىغا ئېسىلىپ ئۇلگۈردى. ئىككىيلەن ئىشىكنىڭ يېنىدا بىر ـ بىرىگە ئۇدۇلۇمۇئۇدۇل قاراشقىنىچە تۇرۇپ قېلىشتى. مۇدىر قىزنىڭ گويا قاشتېشىدەك سۆزۈڭ كەلگەن كىچىك قوللىرىدىن تۇتۇپ، ئۆزى ئېڭىشىپ تۇرۇپ ئاغزىنى قىزنىڭ ئېڭىكىگە توغرىلاپ كېلىشتۇرۇپ بىرنى شورۇۋالدى. قىزنىڭ يۈزى گويا ئوتتا كۆيگەندەك قىزىپ، تارتىشىپ كەتتى. ئۇنىڭ تىنىقى تېزلىشىپ، ئۇزۇن

كىرپىكلىرى تولىمۇ تېز لىپىلدايتتى، تولغان كۆكسى ئېگىز كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان يېھەك كۆكلىكىنىڭ رەڭدار چىلتەكىلىرى بەئەينى كېپىنەك قانىتىدەك لەپىلدەيتتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭغا مۇدىرنىڭ:

— مېنى سۆيۈپ قويمامسىز؟ — دېگىنىلا ئاڭلاندى،

— نېمىشقا؟

— سىز ئېرىشمەكچى بولغان ھەممە نەرسە ئۇچۇن — دە!

— ...

— سۆيۈڭە، ئايال كىشى ئەركىشىنى سۆيمىدۇ!

— مۇنداق قىلامدۇ؟ — ئۇ قېتىزىل ئەگىلىك سۇرۇلگەن لەۋلەرىنى سوزۇپ، مۇدىرنىڭ بايا تىنىقى قىلىقىنى دوراپ سورىدى.

— ھە، بۇمۇ بولىدۇ!

قىز ئائىلاج ئۆزىنىڭ مەگىزىنى ئۇنىڭ سېمىز مەگىزىگە يېقىپ قويۇپلا ئاچچىقىدە ئىشكىنى ئاچتى — دە، ئۆزىنى سىرتقا ئاتتى...

* * *

ئۇچىنچى كىشى 8 — قەۋەتتىكى 55 — ئۆيگە كەلدى. ھېلىقى چىرايلىق قىزنىڭ ئوبرازى ئۇنىڭ پىكرىگە، ھېسسىياتىغا ھەتتا نەپەسلىرىگىچە ئارىلىشىۋېلىپ، ھېلىھەم ئۇنىڭ خىيالىدىن كەتمەيتتى. ئۇ قىزغىن ۋە ئىجادچانلىق بىلەن تەسەۋۋۇر قىلماقتا ئىدى: ئۆزىنىڭ تۇرمۇشىدىمۇ ئاشۇنداق شوخ نازىنىن — گۈزەللەردىن بىرى بولۇپ، ئۇنىڭغا ھەمراھ بولغان بولسا، تۇرمۇش ھەقىقىي شېئىرىي تۇيغۇغا ئىگە بولغان بولماسمىدى!

لېكىن ئۇنىڭ بۇ شېرىن خىيالى شۇ ھامان چىقىقان يېرىگە تىقىۋېتىلدى! ئۇ بىردىنلا ئۆزىنىڭ ئەر كاتىپىنىڭ ئالدىدا تۇرغانلىقىنى سەزدى. ئۇ كاتىپقا ئەدەب بىلەن بېشىنى لىڭشىتىپ سالام بېرىپ

قويۇپ، مۇدىرنىڭ ئىشخانىسىغا قاراپدى، كاتىپ ئىشىنىڭ تەكتىگە يېتىپ:

— پروفېسسور ۋەدىنۇ، سىزنى مۇدىر كۆتۈپ تۇرۇپتۇ! — دېدى.

ئۇ بىمالال مېڭىپ ئىشكىتنى كىرىشىگە، مۇدىر ئورنىدىن تۇرۇپ كۈلگىنىچە:

— ئەسسالام پروفېسسور ۋەدىنۇ، تازا ۋاقىتىدا كەلدىڭىز! — دېدى.

ئىككىيلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشكەندىن كېيىن، بىر بىرىگە تەكەللۇپ قىلىشىپ ئورۇن ئېلىشتى. مۇدىر ئېگىشىپ يېنىدىكى شكاپىتنى ئوچىدان ئوراللىغان بىر قەغەز بولاقنى ئېھتىيات بىلەن ئېلىپ، پروفېسسور ۋەدىنىگە سۇندى، شۇ ھامان پروفېسسور ۋەدىنىنىڭ كۆزلىرى نۇرلىنىپ چاقناپ كەتتى، چەكسىز قۇدرەتكە ئىگە بۇ كۆزلەر گويا ھېلىقى قەغەز بولاقنىڭ ئىچىدىكى مەخپىي نەرسىنى — پېتى بۆزۈلمىغان لىقمۇلىق پۈلنى ئوپئوچۇق كۆرۈپ يەتكەندەك قىلاتتى.

ئاز بولسىمۇ بۇ ھېنىڭ كۆڭلۈم! سىزنىڭ ھېلىقى كاتتا ئەسەرنىڭ ئاپتورى ئىكەنلىكىڭىزنى تاسادىپىيلا بىلىپ قالدىم.

گەپنىڭ مۇنداق باشلىنىشىنى ئاڭلاپ، ۋەدىنۇ سەل ئوڭايسىزلىنىپ قالدى ۋە دەرھاللا ئۆزىنى ئوڭشاپ، چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرتتى. مۇدىر قەغەز بولاقنى ئۇنىڭ ئوچۇق يانچۇقىغا سېلىپ قويۇپ دېدى:

— مۇبارەك ئەسىرىڭىزنى ئوقۇپ چىقتىم، ۋەقەلىكىنى ئوبدان قۇراشتۇرۇپسىز! شۇنداق، ناھايىتى ئوبدان بوپتۇ! ئۇنىڭغا قارىتا كىچىككىنە پىكرىمۇ بار، بىرئازدىن كېيىن يېغىندا ئېيتىپ ئۆتىمەن. باشقىلارنىڭمۇ پىكرى بولۇپ قالسا، ۋاقىت چىقىرىپ ئاينىڭ

ئاخىرىغىچە باشقىدىن تۇزىتىپ چىقارسىز. سىنارىيىسىنىڭ ئاپتورى بولغاندىكىن، ئەسەرنىڭ يېتەرسىز جايلىرىنى ئۆزىڭىز تېپىپ چىقىپ، تۇزىتىپ، بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا رەسمىي سۈرەتكە تۈشۈشمىزغا كاپالەتلىك قىلغىنىڭىز تۇزۇك. تۇزىتىپ چىققاندىن كېيىن ۋەقەلىكتە بەزى ئۆزگىرىشلەر بولۇشى مۇمكىن، لېكىن پۈتۈن ھېكايە ئىچىدىكى ۋەقەلىك ئۆز ئالدىغا مۇستەقىل ھالدا ئەسەر بولۇپ تۇرالايدىغان بولسۇن. بۇ ــ ھەربىر رومان، پوۋېست، سىنارىيىسىنى مۇزاكىرە قىلغاندا قايتا ـ قايتا ئوتتۇرىغا چىقىپ تۇرىدىغان مەسىلە. قىسقىسى، سىزنىڭ يازغان ۋەقەلىكىڭىز ئوبدان قۇراشتۇرۇلۇپتۇ، پروفېسسور! شۇغىنىسى، ئۇ چىرايلىق چىققان بولسىمۇ، ئىشقىلىپ باشقىدىن بىر يېزىپ چىقىڭىزمىكىن دەيمەن!...

مۇدىر ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەيتتى، ۋەدىنۇ پروفېسسورنىڭ پىكىر ـ خىيالى ئاللىقاچان نەلەردە پەرۋاز قىلىپ يۈرەتتى: خورسىنىش، ھەسرەت ـ نادامەت چېكىش شاۋقۇنلىرى ئىچىدە، كۈللى شەيئى نورمال تەرەققىي قىلىۋاتقان بۇ دۇنيانىڭ مۇشۇ بۇلۇڭىدا كىشلەر ھەر خىل گۈمانىي مەسىلىلەرنى، تەكلىپ ۋە ئۈمىدلەرنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ. ئەمما تاشقى دۇنيادا بولسا، ھەممىلا يەردە بۇلبۇللار سايرىشىپ، قارلىغاچلار ئۇسسۇل ئويناشۋاتقانىدەك، قورقۇنچ، نادانلىق، ئالدامچىلىق دېگەنلەر بولمىغاندەك بىلىنىدۇ. ۋەدىنۇ ئۇچۇن ئېيتقاندا، ئۇنىڭ گۈزەل بىر قىز تېپىپ، ئۆز تەسەۋۋۇرىغا ماسلىشىپ، شۇنىڭ پەيزىنى سۈرۈشكە مۇۋاپىپەق بولىدىغانلىقى شەك ـ شۇبھىسىز. ئۇ بۇ دۇنيادا قىلچە مەنىسىز ھالدا لاغايلاپ يۈرىۋېرىدىغان بولسا، بەزى چاغلاردا تامغا ئوسۇپمۇ سالىدۇ. ئۇ ئۆزىنى قوغداش يۈزىسىدىن مۇدىرغا دېدى:

ـــ مۇدىر، سىز بىر چاغدا مەندىن كىشىنى ھەيران قالدۇرغۇدەك ئەسەرلىرىڭىز بارمۇ؟ دەپ سورىغانىدىڭىز، شۇنىڭ بىلەن مەن ئۇنى ئوتتۇرىغا چىقاردىم. بېقىندا ماڭا ئۇ ئەسەرنى قوبۇل قىلغانلىقىڭىزنى ئۇقتۇردىڭىز، شۇنداققۇ دەيمەن؟

ـــ شۇنداق، ئەلۋەتتە، لېكىن ھېكايە دېگەن بىر ئاساستىلا ئىبارەت. بىز خىزمىتىمىزنى پۈختا ئاساستا ئىشلەپ، ئاخىرىدا مۇكەممەل، زامانىمىزنىڭ مەدەنىيىتىنى ئەكس ئەتتۇرىدىغان مۇنەۋۋەر فىلىم ئىشلەپ چىقىشقا كاپالەتلىك قىلىشىمىز لازىم. شىركىتىمىزنىڭ بەلگىسىنىڭ ئۆزى مەدەنىيەتلىك ئىشلەپچىقىرىش دېگەننى بىلدۇرىدۇ.

ئۇ غەزىپىنى تەستە بېسىپ، مۇدىرنىڭ سۆزلىرىنى جىمجىت ئاڭلايتتى. مۇدىرنىڭ شىرەنىڭ كەيندىن سوزۇلۇپ چىقىپ تۇرغان يۇزىگە ھەيرانلىق نەزەرى بىلەن قارايتتى. ئۇنىڭ يۇزىدىن ساغلاملىق، تېتىكلىك ۋە خىرىس قىلىش ئالامەتلىرى بىلىنىپ تۇراتتى. شۇنداق، مۇدىرنىڭ چىراي-تۇرقى كىشىگە خىرىس قىلىۋاتقاندەك بىر خىل تۇيغۇ بېرەتتى. ئۇنىڭ كۆز قارىچۇقلىرى پولتىيىپ سىرتىغا چىققان، بۇرنى ئۇچلۇق بولۇپ، ئىككى ئۇتتۇر چىشى كالپۇكىنىڭ سىرتىغا چىقىپ تۇراتتى. مۇدىر بولغان كىشىنىڭ ئۆزىنى ياساپ يۇرۇشى بەكمۇ ئەيىبلەپ كەتكۈدەك ئىش ئەمەس، لېكىن بەك ئاشۇرۇۋەتسە، كىشىلەرنىڭ كۆزىگە سىغماي قالىدىغان گەپ. ئۇنىڭ پۈتۈن ئەزايىدىن گۈپۈلدەپ پۇراپ تۇرغان ئىپار ھىدىغا چىداپ بولمايتتى. مۇدىر بىلەن بېقىن ئۇتتۇرغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ پەداز قىلىشقا بۇنچىۋالا بېرىلىپ، ياسانچۇقلۇق قىلىپ كېتىشى ئۇنىڭ مەخسۇس جىنسىيەت ھەققىدە سۆزلەيدىغان بىر

كىتابنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغانلىقىدىن ئىكەنلىكىنى بىلەتتى.

بۇ مۇدىرنىڭ ياشلىق مەزگىلى مەلۇم بىر ستراخوانىيە شىركىتىنىڭ ۋەكىلى بولۇپ ئىشلەش بىلەن ئۆتكەنىدى، تاكى بۈگۈنكى كۈنلەرگىچە ئۇ ھېلىمۇ ئۆزىنىڭ فرانسۇزچىنى سۈدەك سۆزلىيەلەيدىغانلىقى ھەققىدە پو ئېتىپ يۈرەتتى؛ مەيلى رەسمىي سورۇنلاردا بولسۇن ياكى ئۇششاق-چۈششەك سورۇنلاردا بولسۇن، بىرقانچە فرانسۇزچە ئىبارە ياكى بىرەر ئېغىز فرانسۇزچە گەپنى سۆزىگە ئىختىيارسىز قىستۇرۇپ، ئۆزىنىڭ قالتىس بىلىملىك ئىكەنلىكىنى كۆز-كۆز قىلاتتى. ۋەھالەنكى، ئۇ ھەقىقەتەن شۇ قەدەر كەڭرى بىلىملىك دېيىلىدىغان بولسا، ھېچ بولمىغاندىمۇ بىر مەسىلىنى ئانچە ئاڭقىرالماي قالغان، يەنى "سەنئەت" دېگەندىن قىلچە خەۋەرسىز ئىدى، ئۇچۇقىنى ئېيتقاندا، پروزا ئەسەرلىرى جەھەتتە كەسىپ ئەھلى بولۇشتىن يىراق ئىدى.

ئۆزى مۇدىر بولۇپ تۇرۇقلۇق، سەنئەت بىلەن قىلچە مۇناسىۋىتى بولمىغان بۇ ئادەمنىڭ ئالدىدا، پروفېسسور ۋەدىسىنى ئۇچۇن قاتتىق ئەپسۇسلىنىشتىن باشقا ئامال يوق ئىدى. ئۇ خۇددى دېگىز-ئوكيانلار تەكتىدە قاتتىق ئېلىشىپ ماداردىن كەتكەنىدەك ئېغىر بىر نەپەس ئالدى.

چۈشتىن كېيىن سائەت دەل ئالتىدە رېژىسسور مۇھەممەت تەنتاۋى كەلدى. بىردەمدىن كېيىن، كىنو سودىگىرى دەزرائىلى ئەپەندىمۇ كەلدى. كېيىن ھەممەيلەن بەس-بەس بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ كىنو چولپىنى ئەۋاتنى زۇھدى خېنىمنى كۈتۈۋېلىشتى. ھەر خىل، زەڭگارەڭ سوغۇق ئىچىملىكلەرمۇ كەلتۈرۈلدى. پىچىرلىشىش-كۈسۈرلىشىشلار، كۈلكە-چاقچاقلار، بىمالال پاراڭلار ئۆزىنى بىر

ئالدى؛ پەقەت پروفېسسور ۋەدىئلا بىر بۇلۇڭدىكى ئورۇندۇقتا ئۆزى يالغۇز جىمجىت تۇگۈلۈپ ئولتۇرۇپ ھەربىر ئادەمنىڭ چىرايىنى نەزەردىن ئۆتكۈزگەچ ئۆزىنىڭ ئەسىرى ئۇستىدىكى مۇھاكىمىنىڭ باشلىنىشىنى سەۋرچانلىق بىلەن كۈتەتتى.

ئۇنىڭ كاللىسىدا بىرمۇنچە سوئال پەيدا بولدى؛ زورلۇق-زومبۇلۇق قىلىدىغان ئۇ ئۆكتەملەر قاچانمۇ جاجىسىنى يېيىشەر؟. مۇھەممەت تەنتاۋى قاچانمۇ مەسىلىلەر ئۈستىدە نورمال ئادەمگە ئوخشاش پىكىر يۈرگۈزىدىغان بولار؟ دەزرائىلى ئەپەندى قاچانمۇ سان-ساناق ۋە پۇل-پىچەكنىلا ئويلاۋەرمەي، باشقا نەرسىلەر ئۈستىدىمۇ ئاز-تولا ئويلىنىدىغان بولار؟ ئەۋاتىق زۇھدى خېنىم چوقۇر ئۆزلىشىپ كەتكەن يامان ئادەتنىنى قاچانمۇ تولۇق توگىتەر؟ ئۇ ئالاھىدە كەيپىيات ئىچىدىكى ئائىلىدە جەمئىيەتتىكى مۇتتەھەم-بىشەملەردە بولىدىغان ھېيلىگەرلىك ئىستىلىنى يۇقتۇرۇۋالغان بولۇپ، سەنئەتتىن ھېچ نەرسە بىلمەسمۇ، مۇناسىۋەت ئارقىلىق ئارقا ئىشىكىتىن مېڭىپ يۇرۇپ مەدەنىيەت-سەنئەت ساھەسىنىڭ مۇھىم يېرىگە كىرىۋالغاندى. مۇجدى سەييد خۇددى يېڭى مۇھەببەت مەستانىلىرىگە گۈرۈگە قويۇپ قايتۇرۇپ كېلىدىغان نەرسىگە ئوخشاش كىنو فىلىملىرىنى ئىشلەشنى قاچانمۇ توختىتار؟ نەگىلا بارسا، شۇ يەردە ئۇشتۇمتۇتلا پەيدا بولۇپ، ھەمىشە پروزا ئىجادىيىتىگە ئارىلىشىۋالىدىغان ئامىللار قاچانمۇ تۈگەر؟

ئۇنىڭ خىيالى مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، ئۇ چاچىلىرىنى يۇقىرىغا سىلكىپ قويدى، ھېلىقى گۈزەل قىزنىڭ سىماسى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا يەنە نامايان بولدى، قىزنى ئۇ تېخى بايىتىنلا ئېسىگە ئالغانىدى، ئەمدىلىكتە ئۇ قىزغا بولغان قايناق مۇھەببەت بىلەن گۈزەل

تۇرمۇش يارىتىش ئىستىكىدە شېرىن چۈش كۆرۈشكە باشلىدى.

بۇ چاغدا، مۇدىرىنىڭ جارانلىق ئاۋازى ياڭرىدى:

ــ خوش، ئەمدى گەپنىڭ ئۆزىگە كېلەيلى! پروفېسسور ۋەدىنىڭ بۇ پەرگە كېلىشتىكى مۇددىئاسى ھەرقايسىلىرىنىڭ ئۇنىڭ ئەسىرىگە بولغان پىكرلىرىنى ئاڭلاپ بېقىش. مۇھاكىمىنى بۇگۈن تۈگىتەيلى، ئەتىدىن باشلاپ ئاپتور تۈزىتىشكە كىرىشەكچى.

"ئۆھۆ" دېگەن يۇڭنەل ئاۋازى بىلەن ھەممەيلەننىڭ دىققەت-ئېتىبارى بىردىنلا دەزرائىلى ئەپەندىگە بۇرالدى. ئۇ كاسسىنى كۆتۈرۈپ تۇرۇۋاتقىنىڭ گىرىۋىكىگە سۇرۇلدى، ئورۇندۇق بەك يوغان بولغاچقا، ئۇنىڭ ۋۇجۇك گەۋدىسى تېخىمۇ كىچىك كۆرۈ-نەتتى. ئۇ يەنە بىرنى يۆتكىپ قويۇپ دېدى:

ــ ئەسەرنىڭ باش قىسمى ناھايىتى قىزغىن، ئوبدان يېزىلىپتۇ. لېكىن چۈشۈرگە قىسمى ئاددىي، سۈسىراق يېزىلىپ قاپتۇ، بۇ بىر ئېغىر مەسىلە!

ھەممەيلەن ئۇنىڭغا دىققەتىنى بېرىپ، ھۇرمەت بىلەن قارىماقتا ئىدى. ئۇنىڭ تۇنجى بولۇپ سۆزلىگەن قۇسۇر ئىزدەپ بولمايدىغان، تەتەنىلىك سېپاتىما سۆزلىرىگە ھەممەيلەن سۈكۈت ئارقىلىق قوشۇلـ-دىغانلىقىنى بىلدۈرۈشتى. رېژىسسور سەل قىمىرلاپ قويۇپ نېمىلەرندۇ دېمەكچى بولۇپ تۇرۇشىغا، فىلىم سودىگىرى ئۇنى توسۇپ، مۇنداق دېدى:

ــ كەچۈرگەيسىز مۇھەممەت، مەن يەنە بىرەيلەن بىلەن كۆرۈشـ-مەكچى ئىدىم، بۇگۈن ئاخشام بارمىسام بولمايتتى، شۇڭا مەن گېپىمنى دەپ بولاي، بايا "قىزغىن" ۋە "سۇس" دېگەن سۆزلەرنى دېدىم؛ ئۇنىڭدىن باشقا، ئەسەردىكى باش قەھرىمانىنىڭ ئىندىۋىدۇـ-

ئاللىقى ئانچە بەك يېقىملىق ئەمەس، ئۇ پۇلدار ئادەم ئىكەن، باي قىلىپ تەسۋىرلەنگەن باش قەھرىمانىنى كىشىلەر ئانچە ياقتۇرۇپ كەتمەيدۇ؛ ۋەقەلىكنىڭ ئۆزىمۇ كومېدىيىلىك تۈس ئالمىغان، بوگۇنكى كۈندىكى تاماشىبىنلار كۆڭۈل ئاچىدىغان نەرسىلەرنى ياخشى كۆرىدۇ، قىزىقارلىق ئويۇنغا كىم پۇل خەجلىمەيدۇ؟ خۇشاللىق كەيپىياتىنى گەۋدىلەندۈرۈش ئۈچۈن، بەزى ئۇسسۇل ۋە مودا ناخشىلارنىمۇ مۇۋاپىق قوشۇپ قويۇشقا بولىدۇ، ئەلۋەتتە. ھەرقايسىكىنلارنىڭ بۇ مەسىلىلەر ئۈستىدە ئويلىشىپ بېقىشىنىڭلارنى سورايمەن، تۈزىتىپ چىقىشقا ئۆلگۈرەلمەي قالىدىغان ئىش بولسا، مېنىڭچە، بۇ ئەسەرنى ئالماشتۇرىۋەتسەكمۇ بولىدۇ. مەندە ھازىر سىلەر ئۈچۈن تەييارلاپ قويغان بىر سېنارىيە بار، ئۇنى شۇ تاپتىلا سۈرەتكە ئېلىشقا بولىدۇ.

ۋەدىنى ھولۇققىنىدىن ئورۇندۇقتىن سەكرەپلا تۇرۇپ كېتىشكە تاس قالدى ـ دە:

ـــ نېمە دېدىڭىز؟ تەييار سېنارىيە دېدىڭىزمۇ؟ ـــ دېدى.

فىلىم سودىگىرى ئۇنىڭغا يىللىق تەبەسسۇم قىلىپ دېدى:

ـــ مەنمۇ دۆلىتىمىزدە ۋە چەت ئەللەردە ئىشلەنگەن فىلىملەرنى تارقىتىدىغان ۋەكالەتچى، ئۆزۈم فىلىم سۈرەتكە ئالدۇرغاندا تاللىۋالمىشىم ئۈچۈن، بارلىق كىنو سېنارىيىلىرىنى قولۇمدا ساقلايمەن. سىزگە شۇنى دەپ قويايكى، مەن فىلىم كۆپىيىسىنى ئۆزۈم خالىغانچە سېتىۋېتەلەيمەن ھەم سېتىۋالالايمەن؛ لېكىن شۇنىڭ بىلەن بىرۋاقىتتا باشقا سېنارىيىلەرنىمۇ ساقلاپ قويىمەن، ۋاقتانىي ۋاق كېلىپ جەددىي ئېھتىياجلىق بولۇپ، ئامال تېپىلمىغان چاغدا ئىشلىتىمەن. سىزمۇ ھەرگىز يازغۇچىلىق ھوقۇقىڭىزدىن مەھرۇم قالمايسىز، سىزنىڭ ئىسمىڭىز ئەسلى ئەسەرگە، ھەتتا سېنارىيىگىمۇ

يېزىلىدۇ. سىز ئوغرىلىغان دېگەن گەپكە قېلىشتىن ئەندىشە قىلماڭ، چۈنكى مەزكۇر سىنارىيە ئاساسىدا ئىشلەنگەن فىلىم ئوتتۇرا شەرق-ئەرەب رايونلىرىدا قويۇلمايدۇ. مەن دېگەن گەپلەرنى ئويلاپ كۆرۈڭ، بىرىم كېچە سائەت بىردە سىزگە تېلېفون بېرىمەن، نەتىجىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى ئۇقماقچى. — ئۇ گېپىنى تۈگىتىپ ئورنىدىن تۇرۇپ، تارىشىدەك ئاۋاق قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ كۆپچەلىك بىلەن خوشلاشتى، ئۆيدىكى ئادەملەرنىڭ ھەممىسى گۈرىدە ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۇ ئىشىكتىن چىقىپ كەتكىچە كۆزلىرىنى ئۇزمەي قاراپ تۇرۇشتى.

ئۇنىڭ ۋىجىك كەلگەن گەۋدىسى ئىشىك ئالدىدا غايىب بولۇشىغىلا، كىشىلەرنىڭ چىرايىدا دەرھال ئۆزگىرىش بولدى، باياتىنقى بىلىنمەس جىددىيلىك يوقاپ، ھەممەيلەنىنىڭ روھىي كەيپىياتى نورماللاشتى. مۇجدى خالايىقنىڭ ئالدىدىلا ئۆزىنىڭ كۆز قارىشىنى ئۆزگەرتكەنلىكىنى جاكارلاپ، ھاياجان بىلەن:

— ئۇنىڭ دېگەنلىرىنى كۆڭلۈڭىلەرگە ئېلىپ كەتمەڭلار! مەن ئۇنى چۈشىنىمەن، ئۇ تولا گەپ قىلغان بىلەن، ۋاقتى كەلگەندە يەنە ھېنىڭ ئاغزىمغا قارايدۇ. راستىنى ئېيتقاندا، بۇ ئەسەر ئەۋاتىقا تولىمۇ ماس كېلىدىكەن! — دېدى.

— ئۇ تىلغا ئالغان ھېلىقى سىنارىيىنىڭ ئاساسىي مەزمۇنىنى تېلېفوندا ماڭا ئېيتقانىدى. قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇ سىنارىيە ماڭا ماس كەلمەيدۇ، ئېرىدىن يوز ئۆرۈگەن ئايالىنىڭ رولىدا چىقىش ماڭا مۇناسىپ ئەمەس، ئۇ رولدا چىقسام، ماڭا چوقۇنىدىغان تاماشىبىنلارنى خاپا قىلىپ قويىمەن، — دېدى ئەۋاتىق.

مۇھەممەت ئەنتاۋى تاماگدىن بىرنى تۇتاشتۇرۇۋېلىپ دېدى:

ــ بىز نۇقتىلىق قىلىپ پروفېسسور ۋەدىنىڭ رومانى ھەققىدە پىكىرلىشەيلى!

ــ نېمە پىكىرىڭىز بولسا يوشۇرماي تۇزلا ئېيتىۋېرىڭا! ــ دېدى ۋەدىنىڭ گەپنى ئەگىتمەي.

ــ مەن دەزرائىلىنىڭ گېپىگە قوشۇلىمەن، ئەسەردە ھەزىل تەركىبلەر كەمچىل ئىكەن. ــ دېدى مۇھەممەت ئەنتاۋىمۇ بوش كەلمەي.

ۋەدىنىڭ يۈزى شەلپەردەك قىزىرىپ كەتتى. ئۇ:

ــ ئەسەرنىڭ ئاساسىي ئىدىيىسى ئەستايىدىللىقنى تەلەپ قىلىدۇ! قىزىق گەپ، ھەزىل ـ چاقچاقلارنى قىستۇرمەن دېسىڭىز، ئۇ تەس گەپ ئەمەس، قىستۇرسىڭىز بولۇۋېرىدۇ، ــ دېدى.

ــ ئۇنداق دېمەكچى ئەمەسمەن، كۇلكىلىك بىر ئوبراز يارىتىپ قىلىمغا باشتىن ـ ئاخىرغىچە سىڭدۈرۈپ، ئۇنى باش قەھرىمانلىنىڭ يانداشقۇچىسى ياكى گەۋدىلەندۈرگۈچىسى قىلساق دەيمەن.

ۋەدىنىڭ ئۆزىنىڭ كۆز قارىشىنى جان تىكىپ قوغداشقا بەل باغلاپ قەتئىي يوسۇندا دېدى:

ــ ئۇنداق بولغاندا، ساختا ئوبراز بولۇپ قالمامدۇ؟ بۇنداق ئوبرازلار بىرمۇنچە فىلىملىرىمىزدە كۆپ تەكرارلىنىپ، ئاللىقاچان كاساتلىشىپ كەتتى!

ئەۋاتنى گەپ قىستۇردى:

ــ دەل ئۇنىڭ ئەكسىچە، بۇ خىلدىكى ئوبرازلار دائىم مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇپ چىقىۋاتىدۇ، ھەمدە مۇشۇنداق رولنى ئېلىشقا تازا مۇناسىپ كېلىدۇ.

ئۇ دېگەن ھەمۇدە باشقا بىركىم بولماستىن، دەل ئۆزىنىڭ ئىنىسى ئىدى. ۋەدىنى قىلارغا گەپ تاپالماي قالدى، ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ مەشھۇر چولپان ئالدىدا ئامالسىز ئىكەنلىكىنى چوڭقۇر ھېس قىلىپ مۇنداق دېدى:

ــ ئۇنداق بولسا، ئەسەركە مۇشۇ رولنى قىستۇراي ئەمسە!

ــ مېنىڭچە ــ دېدى رېژىسسور، ــ چۈشۈرگىسى ئوبدان چىققان، دەزراتلىنىڭ دېگىنىدەك ئۇنداق سۇس ئەمەس، يەنىمۇ قىزغىنراق بولسا تېخىمۇ ئوبدان بولغان بولار ئىدى، ئەلۋەتتە. ئەسەرنىڭ چۈشۈرگىسىگە باش قەھرىمان بىلەن ئۇنىڭ رەقىبى ئېلىشقان كۆرۈنۈشنى قويۇڭ...

ــ ياق، ياق، ئۇنداق چۈشۈرگە ئوبېكتىپ ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن كەلمەيدۇ، بىزنىڭ باش تېمىمىز بىلەنمۇ توقۇنۇشۇپ قالىدۇ. بۇ پىكرىنى ئوبدان ئويلاپ كۆرۈڭ! سىزنىڭ دېگىنىڭىزدەك ئۆزگەرتىدىغان بولساق، رېتسارلار، نازىنىنلار تەسۋىرلەنگەن چاكىنا فىلىم بولۇپ قالىدۇ، خالاس!

ــ مۇشتلاش، ئۇرۇش تەسۋىرلىنىدىغان كىنو فىلىملىرى نۆۋەتتە يەنىلا مۇۋەپپەقىيەتلىك، پۇل تاپقىلى بولىدىغان فىلىم ھېسابلىنىدۇ، مەن مۇشتلاش، ئۇرۇش تەسۋىرلىنىدىغان فىلىمگە رېژىسسورلۇق قىلىشنى ياخشى كۆرىمەن.

ــ پروفېسسور ۋەدىنى، ئوبدان ئويلىنىپ بېقىڭ جۇمۇ، بىزنىڭ كاتتا رېژىسسورىمىزنى ئۇنداق قىينىماڭ! ئۆزۈن بىر فىلىمدە ئۇنىڭ پىكرىگە ھۆرمەت قىلالىغان يەردە، مۇشتلاش، ئۇرۇش تەسۋىرلىنىدىغان كېچىككىنە بىر كۆرۈنۈش دېگەن نېمە ئىدى؟ ــ دېدى مۇجدى كۈلۈپ تۇرۇپ.

ئۆيده كۆلكه ـ چاقچاق كۆتۈرۈلدى، پەقەت ۋەدىلا ئەلىمنى ئىچىگە يۇتۇپ ئوندىمەي تۇراتتى.

ـــ مېنىڭ رولۇم لايىق بوپتۇ، بۇنىڭدا چاتاق يوق، ئەما شۇنى ئېيتماي بولمايدۇكى، فىلىمنىڭ ئالدىنقى يېرىمى دېگەندەك ياخشى چىقماي قالغان! ـــ دېدى ئەۋاتىق گەپ تېشىپ.

يۇقىرىقىدەك بىر قاتار زەربىلەر ئارقىسىدا ئۇمىدسىزلىنىپ قالغان ۋەدىنۇ مۇنداق دېدى:

ـــ سىزنىڭ فىلىمنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدىكى رولىڭىز ئادەتتىكى بىر ئايالنىڭ ئوبرازى، ئېلىمىزدىكى تالاي ـ تالاي ئائىلە ئايالىرى ئىچىدىكى پەزىلەتلىك ئاددىي ئايالىلارنىڭ ئوبرازى. سۆزىتىلىرى ئاددىيراق بولۇپ قالغان بولسىمۇ، سىزنىڭ رولىڭىزنىڭ جېنى ئاشۇ قىسمىدىن يەنى باش قەھرىمان بىلەن تۇرمۇش قۇرغان چېغىدىن باشلاپ تولۇق ئېپادىلەنگەن ۋە گەۋدىلەنگەن.

ـــ ئۇنداق بولسا، مەن تەسەۋۋۇر قىلغىنىمدىكىدەك ئايال باش قەھرىمان بولماي قاپتۇ!

ـــ لېكىن ۋەقەلىك ئەنە شۇنداق قانات يايغان، ئەقلىگە مۇۋاپىق هالدا، تەبىئىي يوسۇندا قانات يېيىشى مەنتىقە ئۈيغۇن كېلىدۇ.

ـــ ئۇنداق بولسا بولمايدۇ، ئۇ مېنىڭ ئارزۇيۇم ئەمەس.

پۈتۈن ئۆينى ژاراڭ ـ چۇرۇڭ بىر ئالدى. مەجلىس رىياسەتچىسى شىرەگە مۇشتى بىلەن ئۈرۈپ قويۇپ، كۆپچىلىكنى جىم بولۇشقا ئوندىدى، ئاندىن مۇنداق دېدى:

ـــ بۇ روماننى سېناريىلەشتۈرمىسەك، تېز ئاردا كۆڭۈلدىكىدەك باشقا بىر ئەسەر تاپقىلى بولامدۇ ـ يوق؟

بۇ مەسىلىنىڭ ئوتتۇرىغا قويۇلۇشى بىلەن ھېچكىم بىر نەرسە دېيەلمەي قالدى. بۇ جىمجىتلىقنى بۇزۇش ئۈچۈن مۇجدى مۇنداق دېدى:

ــ كۆپچىلىكنىڭ بۈگۈن ئاخشام دېگەنلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئادەتتىكىچە پىكرلەر، ئەسلى ئەسەردىكى ئاساسىي ئىدىيىگە تەسىر يەتكۈزمەيدۇ؛ بۇ ھەقتە پروفېسسور ۋەدىنىڭ باشقىچە پىكرى يوقتۇ؟

ــ قوشۇلماسلىقىم ئېنىق، ــ دېدى ئۇ قاپىقىنى تۇرۇپ.

مۇجدى كۈلۈپ كەتتى، ئۇنىڭ كۈلكىسىدىن بىر خىل جۇشقۇنلۇق، ھاياتىي كۈچ ئۇرغۇپ تۇراتتى.

ــ ۋەدىنىڭ پوزىتسىيىسى ھەمىشە مۇشۇنداق. قارىغاندا، بىز تۈن يېرىمگىچە مۇنازىرىلەشكىنىمىز بىلەنمۇ، بەرىبىر ئۆز پىكرىڭىزنى كۆپچىلىككە زورلاپ تاڭمىدىغان ئوخشايسىز. ــ دېدى ئۇ.

ــ پروفېسسور ۋەدىنىڭ جاھىل ئادەم، لېكىن ئۇ ئاخىرى يەنىلا بىز بىلەن بىللە ماڭمىدۇ. كىنو خادىملىرى دېگەن كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا بەكمۇ تەرسالىق قىلىپ كەتسە بولمايدۇ! ــ دېدى رېژىسسور.

ــ ئاپىلا! ــ دەپ ۋاقىراپ سالدى مۇجدى گويا ئاجايىپ قالتىس بىر ئىشنى تۈيۈقسىزلا ئېسىگە ئېلىپ قالغاندەك. ئۇ ئىش شىرەسىنىڭ تارتمىسىنى ئېچىپ ئىچىدىن بىر ۋاراق پۇل چىكىنى ئېلىپ دېدى، ــ قارىمامسىلەر مېنىڭ ئىشلىرىمنى، پروفېسسور ۋەدىنىڭە 2 ــ قېتىملىق تەقسىماتتا تەڭلۇق بولغىنىنى ئىككى ھەپتىنىڭ ئالدىدىلا بېرىشكە تېگىشلىك ئىدى، ھەممىسى مېنىڭ ئىشىمنىڭ تولىلىقىدىن بولدى، باشلىرىم گاراڭ بولۇپلا كەتتىغۇ شۇ!

ئۇ سۆزلەۋېتىپ ھېلىقى پۇل چېكىنى **ۋەھىمگە سۇندى.** ھەممەيلەننىڭ نەزىرى ھېلىقى پۇل چېكىگە ئەگىشىپ، ئاخىرى تەڭلا ئۇنىڭ يۈزىگە چۈشتى. ئۇنىڭ يۈزى كىشىگە كۆلەي دېسە تېخى، يېغلاي دېسە تېخى دېگەندەك ئاجايىپ بىر چۈشىنىكسىز ھالەتتىن نامايان قىلاتتى. قانداق قىلىش كېرەك؟ نېمە ئامال؟ گەپنىڭ قىسقىسى، كىشىنى ئويغا سالاتتى.

دوزاقىغا ئوخشاش بۇنداق يەردە سۆھبەتنى داۋاملاشتۇرۇش بەكمۇ مەززىسىز تۇيۇلدى. بۇ جىملىقنى يەنىلا مۇجدى بۇزدى:

— مۇنداق بولسۇن، بىز كېلىشكەن كېلىشىمىزنى تۆۋەندىكىچە يېغىنچاقلايلى: ھەمۇدەگە بىر قىزمەچىلىق رولى بېرەيلى؛ مۇشتلاش بولىدىغان كۆرۈنۈشنى قىستۇرۇپ، كىنونىڭ چۈشۈرگىسىنى قىزغىنراق قىلايلى؛ ئەر باش قەھرىمان بىلەن ئەۋاتىغىنىڭ توي قىلىشىدىن ئاۋۋال جەلپ قىلارلىق ۋەقەلىكلەردىن قىستۇرۇپ بىر يۈقىرى دولقۇن ھاسىل قىلايلى. — ئۇ تەكەبىبۇرلارچە كۈلۈپ قويۇپ، گېپىنى داۋاملاشتۇردى، — لېكىن سىلەر شۇنىڭغا ئالاھىدە دىققەت قىلىڭلاركى، ئۇ "توي قىلىش"تىن ئىلگىرى فىلىم مۇدىرى بىلەن قانداقتۇر تۆتۈق مۇناسىۋەتلەردە بولمىسا دەيمەن.

كۆپچىلىك پاراققىدە كۈلۈشۈپ كەتتى. ۋەدىنۇ بۇ يەرنىڭ بەك چاكىنلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ، ئورنىدىن تۇردى-دە، خوشلىشىپ ماڭدى. رېژىسسور ئۆزىنىڭ پىكابى بىلەن ئۇنى ماشىنا بېكىتىگە ئېلىپ كېتىۋېتىپ، يولدا ئۇنىڭغا مۇنداق دېدى:

— «شىر تەنلىك، ئادەم باشلىق ھەيكەل» شىركىتى مېنى مۇشۇ فىلىمنى قولدىن چىقىرىپ بولغاندىن كېيىن دەرھال يەنە بىر فىلىمنى ئىشلەشكە دەۋەت قىلىۋاتىدۇ. بۇ توغرۇلۇق سىزنىڭ قانداق

ئويلىرسىز بار؟

يېڭى سودا يېڭى ئازابلاردىن دېرەك بېرىدۇ، شۇنداقلا يېڭى دارامەتتىنمۇ دېرەك بېرىدۇ؛ رېژىسسورنىڭ ئىلھام بېرىشى ئۇنى نەقەدەر خۇشال قىلىدۇ، شۇنداقلا نەقەدەر بىئارام قىلىدۇ ـ ھە! ئۇ ئوبدان ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن:

ـ پۇل ھەققىدە بىرنەرسە يازسام قانداق دەيسىز؟ ـ دېدى.

ـ رازۇبتكا قىلىش مەزمۇنى بارمۇ؟

ـ يوق. مەن پۇل ھەققىدە ھېكايە يازسام دېمەكچىمەن! پۇل دېگەن خۇددى قورقۇنچلۇق جىن ـ ئالۋاستىغا ئوخشاش، ئەخلاق، ھەقىقەت، ۋىجدان ۋە مەسئۇلىيەت دېگەندەك بارلىق گۈزەل كىشىلىك تۈرمۇشنىڭ ئەڭ ئالىي قىممىتىنى قىلچە رەھىم قىلماستىنلا يالماپ يۇتۇۋېتىدىكەن!

ـ ئەمىسە يېزىپ كۆرۈڭ قېنى، سىزنىڭ مەدەنىيەت مىنىستىرلىكىنىڭ كاتتا مۇكاپاتىغا سازاۋەر بولۇشىڭىزغا تىلەكداشمەن!

تەرجىمە قىلغۇچى: ياسىن ھاۋازى

تەرجىمە مۇھەررىرى: ئەخمەتجان ھوشۇر

پىكىپوسنىڭ ئىمزاسى

گ. سىمېنون

گېئۇرگي سىمېنون مەشھۇر بىلگىيە يازغۇچىسى بولۇپ، رازۋېتكا ھېكايىلىرىنى يېزىش بىلەن داڭ چىقارغان. ئەسەرلىرى نەچچە ئون خىل تىلغا تەرجىمە قىلىنىپ دۇنياغا تارقالغان. مەجمۇئەمزمۇنلۇق 21 ـ سانىدا گ. سىمېنوننىڭ «ئىستانبۇل پايلاقچىسى» ھېكايىسىنى تونۇشتۇرغاندۇق. بۇ سانىدا يازغۇچىنىڭ «پىكىپوسنىڭ ئىمزاسى» ناملىق ئەسىرىنى بەردۇق. بۇ ئەسەر «سىمېنون رازۋېتكا ھېكايىلىرىدىن تاللانما» ناملىق كىتابدىن تەرجىمە قىلىندى.

1. پىكىپوس يالغان ئېيتتىمۇ؟

سائەت بەشكە ئۇچ مىنۇت قالغاندى. پۇتۇن تامنى بىر ئالغان پارىژنىڭ يوغان خەرىتىسى ئۇستىدە كىچىك بىر ئاق چېكىت پارقىراپ ياندى. تېلېفونىست قولىدىكى سوغۇق ئىچىملىكنى قويۇپ قويۇپ، ئۇلىغۇچنى مىڭچە تېلېفونغا باشقۇرىدىغان بۇ باش ئاپپاراتتىكى كىچىك تۆشۈككە سانجىدى.

ــ ۋەي! 14 ـ رايونمۇ؟... ماشىنالار ھازىر مېڭىپ كەتتىمۇ؟... مېگىر ئاپتاپتا ئۆزىنى ھېچ ئىش بولمىغاندەك تۇتۇپ، ھە دەپ تەرلىرىنى سۈرتەتتى. تېلېفونىست بىرنەچچە ئېغىز گەپ قىلىپ بولۇپ، ئۇلىغۇچنى ئېلىۋەتتى ۋە قولىغا سوغۇق ئىچىملىكنى ئالغاچ

جنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسىنىڭ باشلىقىغا بوش ئاۋازدا:

— بىر "بېرىشى"! — دېدى.

بۇ مۇشۇ كەسىپ ئىچىدە "ھاراقكەش" دېگەن مەنىنى بىلدۈرەتتى. ھازىر ئاۋغۇست ئايلىرى بولۇپ، پارىژنىڭ ھەممىلا يېرىدىن قاراماي پۇراپلا تۇراتتى. بۇ ئۆي ساقچى باشقارمىسىنىڭ ياردەم بېرىدىغان مەركىزى بولۇپ، يوغان ئېچىۋېتىلگەن دېرىزىلىرىدىن كونا شەھەرنىڭ ژاراڭ ـ چۇرۇكلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. پەستە، باش ساقچى ئىدارىسىنىڭ چوڭ ھويلىسىدا ئىككى ماشىنىدا ساقچىلار بۇيرۇق كۈتۈپ تۇراتتى.

يەنە بىر كىچىك ئاق چېكىت يورىدى، بۇ 18 ـ رايون ئىدى. تېلېفونىست قولىدىكى كولىباسانى قويۇپ قويۇپ، ئۇلىغۇچىنى سانجىدى.

— ۋەي! رىلارمۇ... دىجورنىلىك قىلىۋاتامسەن؟... ئۇ يەردە نېمە ئىش بولدى، ئاغىنە؟... ماقۇل!... بولىدۇ!....

دېرىزىدىن سەكرەش — كەمبەغەللەر، بولۇپمۇ ياشانغانلارنىڭ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىش ئۈسۈلى. ئەجەبلىنەرلىكى، بۇ ئىش 18 ـ رايوندا بەكمۇ كۆپ. مېگىر غاگزىسىنى دېرىزە تەكچىسىگە ئۇرۇپ قويۇپ، يەنە تاماكا سالىدى ۋە سائىتىگە قاراپ قويىدى. سائەت بەشتىن ئىككى مىنۇت ئۆتۈپتۇ. پالچى ئايالنى بىرەرسى ئۆلتۈرۈۋەتەتمۇ ـ يە؟

ئىشىك ئېچىلدى. بۇ پاكار، دوغلاق، ئالدىراڭغۇ لوڭا دۇيجاڭ پولۇپ، ئۇمۇ تەرلىرىنى سۈرتەتتى.

— يەنىلا خەۋەر يوقمۇ، باشلىق؟

ئۇمۇ مېگىرگە ئوخشاش، ئۇ قاتتىقكى جنايى ئىشلار ساقچى

مەھكىمىسىدىن باش ساقچى ئىدارىسىگە كەلگەنىدى.

ــ ھەي، ھېلىقى بىرنېمە قەيەردە؟...

ــ ماسگۈۋنىان؟

ــ ئۇنىڭ چىرايى بوزىرىپ كېتىپتۇ، سىز بىلەن بىر سۆزلەشسەم دەيدۇ. ئۇ، ئۆلۈۋالمسام... دەيدۇ تېخى.

يەنە بىر كىچىك ئاق چېكىت يورىدى. مۇشۇ شۇمسۇ؟... ياق، سانت دوئا دەرۋازىسى تەرەپتە مۇشتلاش چىقىپتۇ.

تېلېفون جىرىڭلىدى. جىنايى ئىشلار باش ساقچى مەھكىمىسىنىڭ باشلىقى ساقچى باشلىقىنى ئىزدىگەنىدى.

ــ ھە مىگر... قانداق؟ يەنىلا ھېچ گەپ يوقمۇ؟...

ئاۋازىدىن مەسخىرە تەلەپپۇزى چىقىپ تۇراتتى. مىگرىنىڭ ئاچچىقى كېلىپ، قېنى قىزىدى، ھەرقانچە قىممەت بولسىمۇ بېرىم لېتىر پىۋا ئېلىپ ئىچكۈسى كەلدى. تۆرەلگىندىن بويان تۇنجى قېتىم باشقىلارنىڭ جىنايەت ئۆتكۈزۈشىنى، ئۆزى كۆتۈۋاتقان قاتىللىق ئەنزىسىنىڭ سادىر بولۇشىنى تىلىدى. دەل شۇنداق. ناۋادا توپتوغرا سائەت بەشتە، ئېنىقراق قىلىپ ئېيتقاندا، سىياھ سۇمۇرگۈچ قەغەزدە يېزىلغىنى بويىچە چۈشتىن كېيىن سائەت بەشتە پالچى ئايال تېخى ئۆلمەيدىغان بولسا، بىرنەچچە ئايغىچە ئۇ باشقىلارنىڭ زاكىلىق قىلىپ كۆلۈشلىرىنى، ئۆزى ئۈستىدە كۆلكىلىك چاقچاقلارنى قىلىشلىرىنى كۆرگەن بولاتتى.

ــ بىرىپ ماسگۈۋنىانىنى چاقىرىپ ئەكىلىڭلار.

بۇ ئادەمنىڭ كىشنى كولدۇرلىتۇاتقانلىقى ياكى كولدۇرلىتۇاتماغانلىقىنى خۇدا ئۆزى بىلىدۇ. تۇنۇگۈن ئۇ ئەندىشە باسقان، يۈزلىرى جىددىيلىكتىن تىترىگەن، پۈرۈلگەن ھالەتتە جىنايى ئىشلار

ساقچی مەھكىمىسىگە كېلىپ، ناھايىتى تەرسالىق بىلەن قانداقلا بولمىسۇن ساقچى باشلىقى مىگىر بىلەن يۈزتۇرانە سۆزلىشىشنى تەلەپ قىلغاندى.

— بۇ ئادەمنىڭ ھاياتىغا مۇناسىۋەتلىك چوڭ ئىش! — دېگەندى ئۇ.

ئۇ ئاۋاق، چىرايى تاتىراڭغۇ، ئوتتۇرا ياشلىق كىشى بولۇپ، بەدىنىدىن ئۆزىنى تاشلىۋەتكەن بويتاقلارنىڭ كۆڭۈلىنى ئېلىشتۇرۇدىغان ھىدى كېلىپ تۇراتتى. ئۇ بارماقلىرىنى تارتىپ قارس چىقارغاچ، خۇددى ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى كىتاب يادلىغاندەك، دېمەكچى بولغان ئىشنى سۆزلەشكە باشلىدى.

— مەن گائىن كوچىسىدىكى ئۆيۈم، يەر مۈلكى سودىگىرى پلۇ ۋەنبۇڭانىڭكىدە 15 يىلدىن بېرى ئىشلەۋاتىمەن،... ئۆزۈم يالغۇز ئۇر مەيدانى يېنىدىكى 21 - نومۇرلۇق ئىككى ئېغىزلىق ئۆيدە تۇرىمەن...ھەر كۈنى كەچتە ئېھرام كوچىسىدىكى بىر كلۇبقا بېرىپ قارتا ئويناپمەن... ئىككى ئايدىن بۇيان، تەلىيىم ئوڭ كەلمەي تاپقان - تۇككەنلىرىمنىڭ ھەممىسىنى ئۇتتۇرۇۋەتتىم... گىراف خانىمغا 800 فرانك قەرز بولۇپ قالدىم...

مىگىر خۇش ياقمىغان ھالدا ئاڭلاپ ئولتۇرغاچ، پارىژدىكى ئادەملەرنىڭ بىر قىسمى دەم ئېلىۋاتىدۇ، بىر قىسمى، مۇشۇ چاغدا قەھۋەخانىنىڭ تالادىكى ئۈستى يېپىقلىق ئايۇنىدا مۇزدەك ئىچىملىكلەرنى ئىچىۋاتىدۇ، دەپ ئويلىدى. قايسى گىراف خانىم؟ ياخشى! چىرايىنى قايغۇ باسقان بۇ ئادەم چۈشەندۈرۈۋاتاتتى: ئۇ يۇقىرى تەبىقىدىكى ئايال بولۇپ، بەختسىزلىككە ئۇچرىغاچقا، ئېھرام كوچىسىدا بىر قارتا ئويناش سالونى ئاچقاندى. ئۇ ئىنتايىن چىرايلىق ئايال.

بۇ برنهمسنك ئۇنى ياخشى كۆرۈپ قالغانلقىنى بلىۋالغىلى بولىدۇ.

ــ ساقچى باشلىقى ئەپەندى، بۇگۈن سائەت نۆتته مەن خوجايىننك پۇل ئىشكاپىدىن مىڭ فرانكلىق پۇلدىن برنى ئېلىۋالدىم...

پۇتۇنسۈرۈك بىر ئائىلىلكنى ئۆلتۈرىۋەتكەن تەقدىردىمۇ، ئۇ بۇنچىلىك ئېچىنىشلىق ھالەتته بولمىسا كېرەك. ئۇ گېپىنى داۋاملاشتۇرغاچ، بارماقلىرىنى ھە دەپ قارسىلدىتاتتى. پلۇ ۋە دېلۇئان ئىشخانىسى يېپىلغاندىن كېيىن، ئۇ يانچۇقىغا مىڭ فرانكلىق پۇلنى سېلىپ، چوڭ كوچىدا ئىنتايىن پۇشايمان قىلغان ھالدا ئۇ ياقتىن بۇ ياقىغا مېڭىپ يۈرگەن. ئاندىن جۇمھۇرىيەت مەيدانى بىلەن ۋولتىر كوچىسى تۇتاشقان جايدىكى تەنتەربىيە قەھۋىخانىسىغا كىرىپ ئولتۇرغان، ئادەتته ئۇ كەچلىك تاماقتىن ئىلگىرى يالغۇز ئۆزى بۇ يەرگە كېلىپ بىر ستاكان ئىشتەي ئاچىدىغان ئىچىملىك ئىچەتتى.

ــ ماڭا قەلەم ــ قەغەز ئەكىلىپ بەرگىنە، ئىستو...

ئۇ كۇتكۇچىنىڭ ئىسمىنى بىۋاستىلا ئاتاۋەردى. ئوغرا، خوجايىنغا خەت يېزىش كېرەك. ئۇ ئۇلارغا ھەممىنى ئىقرار قىلىدۇ ۋە مىڭ فرانكنى ئەۋەتىپ بېرىدۇ. راسا دوملە باستى ــ دە! ئىككى ئايدىن بېرى ئۇدا ئۇتتۇرۇۋەتتى. ئۇ گىراف خانىمنى ئاستىرتىن ياخشى كۆرەتتى، لېكىن خانىمنىڭ كۆڭلى ھېلىقى پىنسىيىگە چىققان پاراخوت باشلىقىدا ئىدى، خانىم قىلچە يوز ــ خاتىر قىلماي ماسگۇۋدىن ئاندىن قەرز پۇلنى سۈيلەۋاتاتتى.

ئۇ ياقتىن ــ بۇ ياققا تىنماي ئۆتۈپ تۇرۇۋاتقان ئادەملەر ئارد-

سدا، كۆتكۆچى ئارىسىغا سىياھ سۈمۈرگۈچ قەغەز قىستۇرۇلغان تاختىنى ئۇنىڭ ئالدىغا قويدى. ئۇ بۇرنىغا قىسىپ قويىدىغان كۆزەينەكنى تاختىغا قويۇپ، پۈلتىيىپ چىققان يېراقنى كۆزەلمەس كۆزلىرىنى مەقسەتسىزلا كۆزەينەكگە تىكتى. بۇ چاغدا بىر غەلىتە ۋەقە يۈز بەردى. كۆزەينەكنىڭ بىر ئەينىكىدە سىياھ سۈمۈرگۈچ قەغەزدىكى قۇرۇپ قالغان سىياھ داغلىرى ئەينەن كۆرۈنىدى، ماسىگۈنىڭ "ئۆلتۈرىمەن" دېگەن سۆزنى تونۇيالمىدى... ئۇ تېخمۇ دىققەت بىلەن قاراشقا باشلىدى... ئەينەكتە ئەسلىدىكى ئەتە چۈشتىن كېيىن سائەت بەشتە مەن... دېگەن خەتنىڭ ئىزلىرى يېڭىباشتىن كۆرۈندى.

"ئەتە چۈشتىن كېيىن سائەت بەشتە مەن پالچى ئايالنى ئۆلتۈرىمەن. ئىمزا: پىكپوس."

سائەت بەشتىن بەش مىنۇت ئۆتتى. پارىژنىڭ خەرىتىسى ئۈستىدىكى كىچىك ئاق چېكىتلەر يورىمغاچقا، تېلېفونىست كولىاساسىنى يەپ بولدى. پەلەمپەيدىن ئايىغ ئاۋازلىرى ئاڭلاندى. لۇگا چىرايىدىن خاپىلىق يېغىپ تۇرغان ماسگۈنىنىڭ باشلاپ كىرىدى.

تۇنۇگۈن، مىگر ماسگۈنىنىڭ ئۆيىگە قايتىپ، ئادەتتىكىدەك ئىشقا بېرىش ھەمدە مىڭ فرانكنى جايىغا قويۇپ قويۇش تەكلىپىنى بەردى. لۇگانى ھەر ئېھتىمالغا قارشى ئۇنىڭ كەينىگە سېلىپ قويدى. كەچقۇرۇن سائەت توقۇز بولاي دېگەندە، ئۇ ئېھرام كوچىسىدا ئايلىنىپ يۈردى، ئەمما گراف خانىمنىڭ ئۆيىگە بارمىدى. ئۇ فۇر مەيداندا كېچىنى ئۆتكۈزدى. ئەتىگەندە ئىشخانىسىغا باردى، چۈشتە سانت مارتىن كوچىسىدىكى بىر ئاشخانىدا غىزالاندى.

سائەت تۆت يېرىم بولاي دېگەنـدە ئۇ زادىـلا ئولـتۇرالمـدى، تۇيۇقسىزلا پلۇ ۋە دېلۇئاننىڭ قاراڭغۇ ئىشخانىسىدىن چىقىپ ئۇدۇل زەرگەرلەر پرىستانىغا① كەلدى.

ــ ساقچى باشلىـقى ئەپەنـدى، مەن بۇنـداق كېـتەلمـىگۈدەك-مەن،... خوجايىنىمنىڭ يۈزىگە قارىيالمايۋاتىمەن... مېنىڭچە...

ــ ئولتۇرۇڭ، گەپ قىلماڭ...

سائەت بەشتىن سەككىز مىنۇت ئۆتتى! كۆچلۈك قۇياش ئۆز نۇرىنى ئادەم مىغىلداپ كەتكەن پارىژغا سېپەتتى، ئەرلەر مايكىچاقلا سەيلە قىلىپ يۈرەتتى، ئاياللارمۇ نېپىز كۆڭلەكلىرىنى كېيىشۋالغانىدى. بۇ چاغدا ساقچىلار 482 نەپەر گېپىنوز پالچى ئايالىنى نازارەت قىلىۋاتاتتى.

ــ سىزنىڭچە بۇ چاقچاق ئەمەستۇ، مېگر؟

لۇگامۇ ئۆز باشلىقىنىڭ باشقىلارنىڭ مەسخىرىسىگە قېلىشىنى ئويلاپ بىئارام بولۇۋاتاتتى. ئۇچىنچى رايوندىكى بىر كىچىك چېكىت يوردى.

ــ ھە... ماقۇل!... بولىدۇ...!

تېلېفونىست مېگرگە قاراپ ئۇلۇغ-كىچىك تىنىپ قويۇپ:

ــ يەنە بىر "بېرىشى".. بۇگۈن يا شەنبە بولمىسا... ــ دېدى.

ماسگۇۋۇنلار ئولتۇرالمايلا قالدى، ئۇ بارماقلىرىنى تارتىپ-تارتىپ قويۇپ ئېغىز ئاچتى:

---

① جنايى ئىشلار ساقچى مەكىمىسى زەرگەرلەر پرىستانىدا ئىدى، شۇڭا زەرگەرلەر پرىستانى بۇ يەردە ساقچى ئىدارىسى دېگەن مەنىدە. ــ تەرجىماندىن.

ــ كەچۈرىسىز ساقچى باشلىقى ئەپەندى، مەن سىزگە دېمەكچىدىم...

ــ دېمەيلا قويۇڭ! ــ مىگىر گەپ قىلغۇزمىدى.

ھېلىقى پىكپوس دېگەن برنېمە يەنىلا پالچى ئايالنى ئۆلتۈرۈش نىيىتىدىمۇ، ئەمەسمىدۇ؟

كىچىك چېكىت يوربدى. يەنە 18 ــ رايون.

ــ ھە! ساقچى باشلىقى مىگىر كېرەكمۇ؟ مەن چاقىرىپ قويايي... مىگىرنىڭ يۈرىكى "جىغ" قىلىپ قالدى، ئۇ تۈرۈپكىنى قولىغا ئالدى.

ــ ھە!... ھەئە... داھىلىمىن شۆبە ساقچى ئىدارىسىمۇ؟ نېمە دەيسىز؟ گلانگۇر كوچىسى 67 ــ نومۇرلۇق ئىككىنچى ئىشىك؟ رونا خېنىم؟ بىر پالچى ئايال؟...

ئۇ قاشلىرىنى ئويناتىپ، ئاۋازىنى يۇقىرى كۆتۈردى.

ــ چاپسان بولۇڭلار، بالىلار! لۇگا، بۇنىمۇ ئالغاچ ماڭايلى... كىم بىلىدۇ...

جوسىف ماسگۇۋنىڭ چۈشەكەپ مېڭىۋاتقانىدەك، خۇددى قاراڭغۇلۇقتا چۈشەكەپ ماڭغۇچىدەك بۇ ئىككىيلەنىگە ئەگىشىپ چاڭ ــ توزان بېسىپ كەتكەن پەلەمپەيلەردە كېتىپ باراتتى. بىر ساقچى ماشىنىسى ھويلىدا تەييار تۇراتتى.

ــ گلانگۇر كوچىسى 67 ــ نومۇرلۇق ئىككىنچى ئىشىك... تېز...

مىگىر يول بويى تۇنۇگۈن رويىخەتكە ئېلىنغان قارتا ياكى باشقا ئۇسۇللار ئارقىلىق پال ئاچقىنىغان ئايالنىڭ ئىسمىلىكىگە قاراپ ماڭدى، ئۇلار ئاستىرتىن مۇھاپىزەت قىلىنۋاتاتتى. رونا خېنىمنىڭ ئىسمى بۇ رويىخەتتە يوق ئىدى، ئەلۋەتتە.

ـــ يەنىمۇ تېزلەتكىن، بۇرادەر...

ماسگۇۋىئان دېگەن ئەخمەق قورقۇپ تۇرۇپ سورىدى:

ـــ ئۇ ئۆلۈپتىمۇ؟

مىگرىنىك كاللىسىدىن: ماسگۇۋىئان راستىنلا ئۆزى ئىپادىلەۋاتقاندەك ئاق كۆڭۈلمىدۇ؟ كېيىنچە كۆرەرمىز! دېگەن ئوي غىل-پاللا ئۆتتى.

ـــ تاپانچا ئىشلىتىپتىمۇ؟ ـــ ئاستا سورىدى لۇگا.

ـــ پىچاق...

ئۆي نومۇرىنى ئىزدەش ھاجەتسىز ئىدى، كونىستانتىن بىگر مەيدانىنىك ئۇدۇلىغا بىر توپ ئادەملەر توپلىشىۋالغانىدى، مانا بۇ ھېلىراقتا پاجىئە يۈز بەرگەن بىنا ئىدى.

ـــ مەن سىلەرنى ساقلاپ تۇرامدىمەن؟ ـــ دۇدۇقلاپ سورىدى ماسگۇۋىئان.

ـــ بىز بىلەن بىللە كىرىسەن... يۈر! ئارقىمىزدىن يۈر...

ساقچىلار مىگر بىلەن لۇگا دۇيجاڭغا يول ئېچىپ بەردى.

ـــ ئالتىنچى قەۋەت ئوڭ قول تەرەپتىكى ئۆي...

لىفت يوق ئىدى. بۇ بىنا ناھايىتى پاكىز، بەكمۇ ئارامبەخش ئىدى. ھەر قەۋەتتىكى پەلەمپەينىك تەكشى يېرىدە شۇ يەردە تۇرىدىغانلار توپلانغانىدى. ئالتىنچى قەۋەتكە چىققاندا، 18 ـ رايون شۆبە ساقچى ئىدارىسىنىك باشلىقى قوللىرىنى سوزۇپ مىگرگە:

ـــ مەرھەمەت، بۇ ئىش ھېلىراقتا يۈز بەردى... كىرىپ بىلەرسىز، بىزمۇ تاسادىپىي ھالدا تېز بىلىپ قالالىدۇق...، ـــ دېدى.

كىشىلەر، ھەقىقەتەن قۇياش نۇرى ئارىسىغا كىرىپ قالغاندەك بولۇشتى. مېھمانخانا ئانچە چوڭ ئەمەس، بالكونغا قارىغان ئىشىك ـ

ئەرزىلەر يوغان ئېچىلىغان، بالكونىدىن شەھەر ئىچىنى كۆرگىلى بولىدۇ. مېھمانخانا ناھايىتى چىرايلىق بېزەلگەن، يەرگە قىلىن گىلەم سېلىنغان، تامغا ئاچ رەڭلىك گىلەم ئېسىلغان، ئورۇندۇقلار لۇئى XVI پاسوندا ياسالغان، يەنە نۇرغۇنلىغان بەكمۇ چىرايلىق ئۇششاق-چۈششەك نەرسىلەر تىزىپ قويۇلغان. شۇ رايوندىكى بىر دوختۇر ئورنىدىن تۇردى.

— قۇتۇلدۇرۇپ قېلىش مۇمكىن بولمىدى، ئىككىنچى پىچاق ئەجەللىك بېرىگە سېلىنغان...

نۇرغۇن ئادەم يىغىلىۋالغاچقا، ئۆي ناھايىتى كىچىك كۆرۈنەتتى. سىگىر غاڭزىسىغا تاماكا توشقۇزدى، چاپىنىنى سېلىۋەتكەنىدى، ئالدىنقى ھەپتىسى ئايالى ئېلىپ بەرگەن ئاچ بېغىررەڭ بېپەك ئاسما تاسمىسى كۆرۈنۈپ قالدى. شۆبە ساقچى باشلىقى ئۆزىنى تۇتالماي كۈلۈۋەتتى. سىگىرنىڭ قاپىقى تۇرۇلدى.

— نېمە بولدى؟ سۆزلىمەمسىز!... كۈتۈپ قالدىم...

— ماقۇل! نۇرغۇن ئەھۋاللارنى ئىگەللەشكە ئۇلگۈرەلمىدىم، ئىشىك باقار كەم سۆز ئايال ئىكەن، ھەربىر سوئالىمغا بىر ئېغىزدىن جاۋاب ئالالىدىم. روناخېنىمنىڭ ئەسلى ئىسمى ماري پىكار بولۇپ، بىيىرده تۇغۇلغانىكەن...

سىگىر جەسەتكە يېپىپ قويۇلغان ئەدىيالنى قايرىپ ئاچتى. شەكسىزكى، بۇ 40 ياشلار ئەتراپىدىكى پاكار، دوغلاق كەلگەن، ياسىنىشنى بىلمىدىغان چىرايلىق ئايال ئىدى، ئۇنىڭ ئالتۇنىدەك سېرىق چاچلىرى تەبىئىي بولمىسا كېرەك. ئەتىمالىم؟

— ئۇ ئۆزىنى پالچى ئايال دەپ تىزىمغا ئالدۇرمىغان، ئىلانمۇ چىقارمىغان. ئۇنى ئىزدەيدىغانلارنىڭ ئايىغى ئۆزۈلمەيدىكەن،

بەزىلىرى خېلى سالاپەتلىك ئادەملەر ئىكەن...

ــ بۇگۈن چۈشتىن كېيىن ئۇ قانچە خېرىدار قوبۇل قىلتۇ؟

ــ ئىشلىك باقار باۋۇيان خانىم، ئىۋۇيىنى باۋۇيان خانىم بىلمەيدىكەن. ئۇ، بۇ ئىش مېنىڭ بىلەن ئالاقىدار ئەمەس، دەيدۇ، يەنە: ئىشلىك باقارلارنىڭ ھەممىسلا باشقىلار ئىپتىقانىدەك ھەممىگە قىزىقىپ كەتمەيدۇ، دەيدۇ... سائەت بەشتىن بىرنەچچە مىنۇت ئۆتكەندە بۇ خانىم...

پاكارغىنا كەلگەن، ناھايىتى شوخ، ئوتتۇرا ياشلىق بىر ئايال ئورنىدىن تۇردى، ئۇ بەكمۇ كۆلكىلىك باش كېيىمى كېيىۋالغانىدى.

ــ مەن رونا خېنىمنى تونۇيمەن، ئۇ بەزىدە مورسانغا بېرىپ بىرنەچچە كۈن تۇرۇپ كېلەتتى...مورسانىنى بىلەمسىز؟ سېنا دەرياسى بويىدا، گوربېينىڭ بېرىسىدىكى سۇ توسمىسى بار يەردە... "گۈزەل كەپتەر" مېھمانخانىسىنى مەن ئاچتىم، ئىسىدور بىرنەچچە تال يوغان بىلىق تۇتۇپتىكەن، مەن پارىژغا كەلمەكچى بولۇپ تۇراتتىم، مەن مۇنداق ئويلىغان...، ــ دەپ چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى ئۇ.

بىلىق سېۋەتتە، يېڭى ئوت ــ چۆپلەرگە ئوراپ قويۇلغانىدى.

ــ بىلەمسىز، مەن ئۇنى خۇشال قىلماقچى ئىدىم، چۈنكى ئۇ بىلىق يېيىشكە بەك ئامراق ئىدى...

ــ رونا خېنىمنى ئۇزاقتىن بېرى تونۇمسىز؟

ــ بەش يىلچە بولدى. بىر قېتىم ئۇ بىزنىڭ ھېمانخانىمىزدا توپتوغرا بىر ئاي تۇردى.

ــ يالغۇزمۇ؟

ــ ئۇنى كىم كۆرۈۋاتىسىز؟ ئىشقىلىپ، مەن ئازراق بىر نەرسە سېتىۋېلىپ، ۋاقىت چىقىرىپ كەلسەم، ئىشلىك يېيىلماپتۇ، يېرىم

ئوچۇق... مانا مۇنداق... دەل مۇشۇنداق تۇرۇپتۇ... مەن: "رونا خېنىم... بۇ مەن، لۇئا خانىم..." دېدىم. جاۋاب يوق بولغاچقا، كىرىۋەردىم. ئۇ ماۋۇ چاي ئۈستىلىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇپتۇ، توغرا، ئالدىغا ئېگىلىپ قاپتۇ، مەن ئۇنى ئۇخلاۋاتامدىكىن دەپ قاپتىمەن... ئۇنى لىكشتىپ باقايمىكىن دەپ...

سائەت بەشتىن يېتە مىنۇتلار ئۆتكەندە، پالچى ئايال رونا خېنىم مانا مۇشۇنداق كەينىدىن ئىككى پىچاق يەپ ئۆلۈپ كەتكەنىدى.

— قاتىللىق قورالىنى تاپتىڭلارمۇ؟ — شۆبە ساقچى ئىدارىسىنىڭ باشلىقىدىن سورىدى مېگر.

— ياق...

— بۇزۇلغان، سۇندۇرۇلغان جاھازلار بارمۇ - يوق؟

— يوق، ھەممىسى ناھايىتى جايىدا. قاتىل ياتاق ئۆيىگە كىرمىگەندەك قىلىدۇ... قارالماق...

ئۇ بىر ئىشكىنى ئاچتى. ياتاق ئۆيى مېھمانخانىدىنمۇ يورۇق، بەزىنى ئىلگىرىكى ئېسىلزادە خېنىملارنىڭ مېھمانخانىلىرىدەك تاملىرى ۋە جاھازلىرى سۇس رەڭدە ئىدى.

— سىزنىڭچە ئىشىك باقار...

— ئۇ ھېچ نېمىنى بىلمەيمەن دەپ تۇرۇۋېلىۋاتىدۇ... لۇئا خانىم يېنىدىكى قاۋاقخانىغا چىقىپ بىزگە تېلېفون بېرىپتۇ، بىز ئۇنى ئىشىك ئالدىدىن تاپتۇق... بىر ئىش بار... مەن بىر قۇلۇپ ياسايدىغان ئۇستىنى چاقىرىپ كەلدىم... بۇ ياقتا مېڭىڭ، ئاغىنە، بۇ ئىشكىنى ئېچىپ بېرىڭ...

مېگر ئورۇندۇق لېۋىدە ئولتۇرغان ماسگۇۋىنىغا مۇنداقلا قاراپ

قويۇۋېدى، پلۇ ۋە دېلۇئاننىڭ بۇ خىزمەتچىسى:

ــ ساقچى باشلىقى ئەپەندى، يۈرىكىم چىقىپ كەتكۈدەك بولۇۋاتىدۇ...، ــ دەپ ناله قىلدى.

ــ خوپ بوپتۇ!

بىردەمدىن كېيىن تەپتىش مەھكىمىسىدىن بىرقانچە ئەپەندى بىلەن جىنايەتچىنىڭ سالاھىيىتىنى تەكشۈرۈش ئۈچۈندىن مۇتەخەسسىلەر كەلگەندە تېخىمۇ چاتاق بولىدۇ! مېگىر مانىيېرگە ھېرىپ يېرىم لېتىر پېۋا ئىچىپ كەلگەن بولسا تازا ياخشى بولاتتى ــ دە!

ــ قاراڭ، بۇ بىر يۈرۈش ئۇيۇ مانا بۇ مېھمانخانا، ئاددىي ــ ساددا تاماقخانا، يەنە ياتاق ئۆيىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىكەن، لاقا ــ لۇقىلارنى قويمىدىغان ماۋۇ بىر ئېغىز ئۇيۇ بىلەن...

ئۇ قۇلۇپلانغان بىر ئىشىكنى كۆرسىتۈندى، قۇلۇپچى ئۇستا قۇلۇپنى ئېچىشقا باشلىدى.

ــ مېنىڭچە بۇ ئاشخانا بولسا كېرەك...

ھەممىباب ئاچقۇچىنى قۇلۇپقا سېلىپ بىر چۆرۈۋەتتى، ئىشىك ئېچىلدى.

ــ ۋۇي، بۇ يەردە نېمە قىلىۋاتىسىز؟ سىز؟...سىزكىم؟

بۇ بەكمۇ تاسادىپىي، راستىنى ئېيتقاندا ئەجەبلىنەرلىك ئىش ئىدى. تەخسە ــ قوشۇقمۇ، ئىشلەتكەن ستاكانمۇ يوق پاك ــ پاكىز ئاشخانىدا بىر بوۋاي نېمىنىدۇ كۆتۈپ ئولتۇراتتى!

ــ جاۋاب بېرىڭ، بۇ يەردە نېمە قىلىۋاتىسىز؟

بوۋاي ئۆزىدىن سوئال سوراۋاتقان بۇ ئادەملەرگە ئالاقزادىلىك بىلەن قاراپ، دەرمەھەل بىرنېمە دېيەلمىدى. تېخىمۇ ئەجەبلە ــ

نەرلىكى، مۇشۇ ئاۋغۇست ئايلىرىدا ئۇ توق يېشىل پەلتو كىيىۋالغاندى. يۇزىنى ساقال بېسىپ كەتكەن بۇ بوۋاي باشقىلارغا قاراشقا پېتىنالماي، شۇمشيىپ ئولتۇراتتى.

ــ ئاشخانىدا قاچاندىن بېرى ئولتۇرۇۋاتىسىز؟

ئۇ ئۇقالمايۋاتقاندەك زەڭ قويۇپ ئاڭلىدى، ئاندىن قويۇندىن ئالتۇن سائىتىنى چىقىرىپ، قاپقىقىنى ئاچتى.

ــ 40 مىنۇت بولدى، ــ ئاخىرى بىر ئېغىز گەپ قىلدى ئۇ.

ــ ئۇنداقتا، سائەت بەشتە سىز مۇشۇ يەردىمىدىڭىز؟

ــ ئۇنىڭدىن ئاۋۋال كەلگەنىدىم...

ــ سىز ئادەم ئولتۇرگەننى كۆردىڭىزمۇ؟

ــ نېمە، ئادەم ئولتۇرگەننى؟

ئۇنىڭ قۇلقىغا ئېغىر بولسا كېرەك، خۇددى گاس ئادەمدەك بېشىنى گەپ قىلغان ئادەم تەرەپكە يېقىنلاتتى.

ــ نېمە؟ بىلمەمسىز!؟...

كىشىلەر جەسەتنى ئۇنىڭغا كۆرسەتمەشتى. بوۋاي جەسەتنى كۆرۈپ قورققىنىدىن مىدىر ــ مىدىر قىلالمىدى.

ــ ھە؟

ئۇ جاۋاب بەرمىدى، پەقەت كۆزلىرىنى سۈرتۈپ قويدى. ئاۋازىنى چىقىرىپ يىغلىمىدى، مېگىر ئۇنىڭ كۆز چاناقلىرىنىڭ لىققىدە ياشقا تولغانلىقىغا دىققەت قىلدى.

ــ بۇ ئاشخانىدا نېمە قىلىۋاتقانىدىڭىز؟

ئۇ خۇددى بۇ گەپلەر ئۆزىگە نىسبەتەن قىلچە ئەھمىيەتسىزدەك، ئۇلارغا قاراپ قويدى:

ــ قانداق قىلىپ بۇ ئاشخانىغا سولىنىپ قالدىڭىز؟ ــ كىشىلەر

یەنە سوربدی، ــ ئاچقۇچ ئىشكتە يوق، ئىشكىنىڭ سىرتىدىمۇ يوق تۇرىدۇ...

ــ بىلمەيمەن...، ــ ئۇ تاياق يەپ قېلىشتىن قورققان بالىدەك ئۇلۇغ ـ كىچىك تىندى.

ــ نېمىنى بىلمەيسىز؟

ــ ھېچنېمىنى بىلمەيمەن...

ــ گۇۋاھنامىگىز بارمۇ؟

ئۇ كالامپايىلىق بىلەن يانچۇقىنى ئاختۇردى، كۆزلىرىنى يەنە سۇرتۇپ، بۇرنىنى تارتىپ قويدى ۋە كالاۋۇ تۇنىدا ئۆز ئىسىم ـ فامىلىسىنىڭ باش ھەرپى كەشتىلەنگەن پۇل قاپچۇقىنى ئالدى.

ئۇ راستىنلا بىر ھاماقەتمۇ، ياكى ئۇستىلىق بىلەن كولدۇرلىتىۋاتامدۇ؟ مىگىر پۇل قاپچۇقىدىن بىر سالاھىيەت كىنىشكىسىنى ئېلىپ، ئاستا ئوقۇشقا باشلىدى:

"ئوكتاۋ لىكلاۋاگىن، پېنسىيىگە چىققان پاراخوت دوختۇرى، 68 ياش، پارىژ، جادىنول كوچىسى 13 ـ نومۇر."

تۇيۇقسىزلا مىگىر ئاچچىقى بىلەن:

ــ ھەممەيلەن چىقىپ كېتىڭلار، ــ دەپ ۋارقىرىدى.

يوسىف ماسكۇۋنىنمۇ ئىتائەتچانلىق بىلەن ئورنىدىن تۇردى.

ــ سىز چىقىپ كەتمىسىگىزمۇ بولىدۇ،... قېپقېلىك، جىن تەگكۇر!... ئولتۇرۇڭ!

كىچىككىنە ئۆيىگە ئون، ئون بەشچە ئادەم يىغىلىۋالغاچقا، ئادەمنىڭ بەكمۇ ئىچى سىقىلاتتى.

ــ لىكلاۋاگىن ئەپەندى، سىزمۇ ئولتۇرۇڭ! ئالدى بىلەن ماڭا شۇنى ئېيتىڭ، سىز بۇ ئۆيدە نېمە ئىش قىلىسىز؟

لىكلاۋاگىن دىررىدە تىترەپ كەتتى. ئاۋازنى ئاڭلىغان بولسىمۇ، گەپنىڭ مەنىسىنى ئاڭقىرالمىدى. مىگىر ئاۋازىنى يۇقىرى كۆتۈرۈپ يەنە بىر قېتىم قايتىلاشقا مەجبۇر بولدى.

ــ ھە! راست... كەچۈرۈڭ... مەن...

ــ نېمىش قىلىسىز؟

ــ ئۇنى كۆرگىلى...، ــ ئۇ ئەدىيال يېپىپ قويۇلغان جەسەتنى كۆرسەتكەچ دۈدۈقلىدى.

ــ ئۇنىڭغا پال ئاچقۇزماقچىمۇ؟

ئۇ جاۋاب بەرمىدى.

ــ سىز ئۇنىڭ دائىمىي خېرىدارىمۇ، ئەمەسمۇ؟

ــ مەن... كېلىۋىدىم...

ــ نېمە ۋەقە يۈز بەردى؟

ــ مەن بۇ يەردە... شۇنداق، ماۋۇ سېرىق ئورۇندۇقتا ئولتۇرغىلى نىدىم... بىرەيلەن ئىشىكنى... مانا مۇنداق چەكتى...

ئۇ ئىشىك تەرەپكە قاراپ ماڭدى. باشقىمىز ئۇنى قېچىپ كېتەر-مىكىن دېسەك، ئۇنداق ئەمەسكەن. ئۇ ئىشىكنى ئۇزۇپ ــ ئۇزۇپ بىرنەچچە قېتىم چەكتى.

ــ بۇ چاغدا ئۇ ماڭا مۇنداق دېدى...

ــ ھە، ياخشى! گېپىڭىزنى داۋاملاشتۇرۇڭ! ئۇ سىزگە نېمە دېدى؟

ــ ئۇ ماڭا: "چاپسان، مايەرگە كېلىڭ..." دېدى ــ دە، مېنى ئاشخانىغا ئىتتىرىپ كىرگۈزۈۋەتتى...

ــ ئىشىكنى ئۇ ئېتىپ قويدىمۇ؟

ــ بىلمەيمەن...

— كېينچۇ؟

— ھېچنېمىنى بىلەلمىدىم. ئۇستەلنىڭ ئېينىدا ئولتۇرۇپ، ئوچۇق تۇرغان دېرىزىدىن كوچىغا قارىدىم...

— ئۇنىڭدىن كېيىنچۇ؟

— ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئىشلارنى بىلمەيمەن... نۇرغۇن ئادەملەر كەلدى... مەن چىقماسلىقىم كېرەك، دەپ ئويلىدىم...

ئۇ خۇددى خالىمىغاندەك ھەم ئاستا، ھەم ئالدىرىماي سۆزلەيتتى. توساتتىن ئۇ ھېچكىم ئويلىمىغان يەردىن:

— تاماكىڭىز بارمۇ؟ — دەپ سوراپ قالدى.

— پاپىروسمۇ؟

— كۆك تاماكا.

— سىز غاگزىدا چېكەمسىز؟

مېگر ئۇزۇنلۇك تاماكا خالتىسىنى ئۇنىڭغا ئۇزاتتى. لىكلاۋاگىن تاماكىدىن بىر چىمدىم ئېلىپ، مەمنۇن بولغان ھالدا ئاغزىغا سالدى.

— بۇ ئىشنى مېنىڭ خانىمىمغا ئېيتىپ قويمىسىڭىز...

بۇ ۋاقىتتا لۆگا ئۆيلەرنى ئاختۇرۇپ چىقتى. مېگر ئۇنىڭ نېمە ئىزدەۋاتقانلىقىنى بىلەتتى.

— قانداق راق؟

— يوق، باشلىق. ئاشخانىنىڭ ئاچقۇچى ئىچىدىمۇ، سىرتىدىمۇ يوق... مەن ئاچقۇچنى دېرىزىدىن كوچىغا تاشلۇەتتىمىكەن دەپ، كوچىغا پۇقراچە كىيىنگەن ساقچىنى ئەۋەتتىم...

مېگر لىكلاۋاگىنغا ئىخچام قىلىپ مۇنداق دېدى:

— دېمەك، سىزنىڭ دېيىشىڭىزچە، سىز سائەت بەش بولاي

دېگەنىدە بۇ يەرگە بۇ ئايالغا پال ئاچقۇزغىلى كەلدىڭىز. بەشكە ئىككى - ئۈچ مىنۇت قالغاندا، بىرى ئالاھىدە ئۈسۈل بىلەن ئىشكىنى چەكتى، رونا خېنىم سىزنى ئاشخانىغا ئىتتىرىپ كىرگۈزۈۋەتتى... شۇنداقمۇ؟... سىز كوچىغا قاراپ تۇردىڭىز، كېيىن نۇرغۇن كىشى لەرنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىدىڭىزمۇ، مىدىر - سىدىر قىلمىدىڭىز، ھەتتا ئاچقۇچ سالىدىغان تۆشۈكتىن قارايمۇ باقمىدىڭىز...

— ياق، مەن ئۇنى مېھمان كۈتۈۋاتقان ئوخشايدۇ، دەپتىمەن...

— سىز ئىلگىرى كېلىپ باققانمۇ؟

— ھەر ھەپتىدە كېلىپ تۇرىمەن.

— ئۇزاقتىن بۇيانمۇ؟

— ئۇزاق بولدى.

ھاماقەتمۇ؟ ھاماقەت ئەمەستۇ؟ پۈتۈن رايون لەرزىگە كېلىپ كەتتى. تەپتىش مەھكىمىسىنىڭ ماشىنىسى يېتىپ كەلگەندە، كوچىغا 200 چە ئادەم توپلانغاندى. قۇياش پارلاپ كۆزنى چاقنىتتى، يول بويىدا ئولتۇرۇپ مۇزدەك پېشۋا ئىچىۋالسا قانچە راھەت بولاتتى - ھە. بۇ ئەپەندىلەر كېلىشى بىلەن مىگىر چاپىنىنى كىيىۋالدى.

— ھە، سىزمۇ ساقچى باشلىقى ئەپەندى، — دېدى مۇۋەققەت باش تەپتىش، — ئۇنداقتا بۇ ناھايىتى قىزىقارلىق ئىش ئىكەن - دە!

— ھازىرغىچە مەن مۇنۇ ئىككى دەلدۇشنىلا تاپالىدىم! — دەپ غودۇرىدى مىگىر ئۆزىچە.

ماسگۇۋۇنىڭ دېگەن ھايۋان كۆزىنى بىردەمدۇ ساقچى باشلىقىدىن ئۈزمەيۋاتاتتى! يەنە ھېلىقى تاماكىنى چاينىاپ، بۇرنىنى تارتىپ ئولتۇرغان قېرىچۇ تېخى!

باشقا ماشىنىلارمۇ كەلدى، ماشىنىدىكىلەر مۇخبىرلار ئىدى.

ـــ هەي لۇگا، بۇ ئىككىيلەنىنى ماشىنغا ئەچىقىڭ... يېرىم سائەتتىن كېيىن ئىدارىغا بارىمەن...

بۇ چاغدا ماسگۇۋۇنان ئاجايىپ غەلىتە بىر گەپ قىلدى. ئۇ بېشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ، ژاراڭ-چۇرۇڭغا تولغان مېھمانخانىدىن باش كېيمىنى ئىزدەپ تاپتى، ئاندىن باشقا ئىشلارنى قىلغان ژاقتىدىكىدەك ئەستايىدىللىق بىلەن بوشقىنا:

ـــ قارىغا، ساقچى ئەپەندى، پالچى ئايالىنى يەنىلا پىكپوس ئۆلتۈرۈۋېتتى! ـــ دېدى.

2. تەرلەپ كەتكەن ئادەم

ئاجايىپ ھە، مىگىر نەزەرىنى ئىختىيارسىز بىر قولىغا ـــ تىزىغا قويۇلغان قولىغا تاشلىدى، ئۇنىڭ شىمىنىڭ تىزى سلاۋېرگەنلىكىتىن يىرتىلىپ كەتكەنىدى. بۇ چاغدا مىگىر بۇنىڭ بىر تىراگېدىيە ئىكەنلىكىگە مەلۇم دەرىجىدە ئىشەنگەنىدى، ئۇ ئاۋۇ ئولتۇرغان ئادەمنى يەنىلا قانداقلا بولمىسۇن، ئاز-تولا ئالاھىدىلىكىگە ئىگە ئادەتتىكى ئادەم دەپ ھېسابلىمايۋاتاتتى.

بايىقى گلانگۇر كوچىسى خۇددى مىگىر ئېيتقانىدەك، بازارغىلا ئوخشاپ قالغانىدى. ئۇ تەپتىش مەھكىمىسىنىڭ قول تېقىپ ئارىلىشىشقا بەكمۇ ئۆچ ئىدى. قىستا-قىستاڭ ئادەملەر ئارىسىدا ساقچى باشلىقىنىڭ دەسلەپكى نەزەرىدىكى ئوكتاۋ لىكلاۋاگىن بىر يەرگە قادىلىپ قارايلا تۇرىدىغان، ئازراق ھەيىار، يارامسىز ئادەم ئىدى. كۆپ بولغاندىمۇ، مىگىر بۇ قېرى ئەپەندىنىڭ خۇنۇك كۆزلىرىدە تۇيۇقسىز پەيدا بولغان مەنمسىز ئىپادىنى كۆرۈپ، نېمە بولغانلىقىنى

بىلەلمەي گاڭگىراپ قالغانىدى، بۇ چاغدا قېرىنىڭ روھى نېمە بىلەندۇ قىسىپ ئېلىپ كېتىلگەنىدەك، بىر سوئالنى ئىككى-ئۈچ قېتىم تەكرارلىغاندا ئاندىن ئازراق ئىنكاس پەيدا بولاتتى، ئۇنىڭدىن كېيىن، نېمىلىكىنى بىلمەكچى بولغاندەك قوشۇمىلىرىنى تۇرەتتى.

پېتىۋاتقان قۇياش نۇرىدا، زەرگەرلەر پېرىستانىدىكى تونۇرىدەك قىزىپ كەتكەن ئىشخاندا مېگرىنىڭ يۈز-كۆزىدىن تەر قۇيۇلاتتى. ئۇ تەرلىرىنى سۈرتكەچ، ئۇنى ئەستايىدىل سوراق قىلىۋاتاتتى. سوراق ھېچقانداق نەتىجە چىقمىلىدى دېسە بولاتتى. لېكلاۋاگمن زادى ھودۇقمايتتى، ھەتتا ساقچى باشلىقىغا ياخشىچاق بولماقچى بولاتتى. ساقچى باشلىقى قول ياغلىقى بىلەن بېشى ۋە بويۇنلىرىدىن ئېقىۋاتقان تەرنى ھە دەپ سۈرتەتتى، لېكىن بوۋايدىن يوغان پەلتۇ كىيىۋالغان بولسىمۇ، بىرتامچە تەر چىقمايتتى. مېگر بۇنىڭغا دىققەت قىلدى ۋە بۇ نۇقتىغا زور ئىشەنچ باغلىدى.

ئەمما، ھازىر بۇ ئىككى ئەپەندى ئۇستى ئۇچۇق كىرا ماشىنىسىغا ئولتۇرغانىدا كەچ سائەت سەككىز بولغانىدى. پارىژ كوچىلىرى سالقىنداپ قالغان بولۇپ، بەكمۇ راھەت ئىدى. لېكلاۋاگمن مىدىرلاپمۇ قويماي ئولتۇراتتى. مېگر ئۈزىمۇ سەزمىگەن ھالدا بوۋايىنىڭ تىزىغا قويۇۋالغان ئوڭ قولىغا تېكىلىپ قارىدى، بۇ قول ناھايىتى ئۈزۈن بولۇپ، ئۇگلىرى تومپىيىپ چىققان، تېرىسى قۇرغاق ۋە قورۇق ئىدى، تېرىسىنىڭ بەزى يەرلىرى خۇددى قۇرۇپ قالغان دەرەخ قوۋزىقىدەك يېرىلىپ كېتەيلا دەپ قالغان، كۆرسەتكۈچ بارمىقىنىڭ بىر بوغۇمى يوق ئىدى.

بۇ قول؟... مېگر چوڭقۇر ئويغا پاتتى... ھاياتتا بىر قول بىلەن نۇرغۇنلىغان ئىشلارنى قىلغىلى بولىدۇغۇ، ھالبۇكى، بۇ قول 67 يىل

ئىچىدە...

توساتتىن، بىرتامچە تەر تارتىشىپ تۇرغان تېرە ئۇستىگە چۈشۈپ يېيىلىپ كەتتى. بۇ چاغدا ماشىنا دەل ۋاگزال كوچىسىدا كېتىپ باراتتى، كوچىنىڭ ئىككى قاسنىقى قەھۋەخانا ۋە كىنوخانا بولۇپ، ئادەملەر ۋاراڭ-چۇرۇڭ قىلىشاقتا ئىدى. مىگىر بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىدى، بۇۋاينىڭ چىرايىدا ھېچقانداق ئىپادە يوق بولۇپ، ئۈدۈل ئالدىغا قاراپ ئولتۇراتتى، لېكىن پىشانىسىدە تەر چىپىلداپ تۇراتتى.

بۇ شۇنداق تاسادىپىي بولدىكى، ساقچى باشلىقىمۇ خاتىرجەمسىزلىنىشكە باشلىدى. لېكىلاۋاگىن ئۇزاقتىن بۇيان ئىنتايىن سوغۇق قان بولۇپ كەلگەن، ھەتتا بەكمۇ ئۆزىنى تۇتۇۋالغانىدى. نېمىشقا بىردىنلا قورقانىدەك بولۇۋاتىدۇ؟ بۇنىڭدا ھەرگىز چاتاق يوق. بۇۋاي ئىسسىپ كەتكەنلىكتىن ئەمەس، قورقانلىقتىن تەرلەپ كېتىۋاتىدۇ، روھىي جەھەتتە چىداشلىق بېرەلمەي تەرلەپ كېتىۋاتىدۇ.

بۇۋاي بىرەر نەرسىنى ياكى بىرەر ئادەمنى كۆرۈپ قالغانمىدۇ؟ بۇ ئانچە مۇمكىن ئەمەس. ساقچى باشلىقى قولىغا تىكىلىپ قارىغاچقا جىددىيلىشىپ كەتكەنمىدۇ؟ مەسىلەن، بۇ ئۇزۇلگەن بارماق بىر نېمىنىڭ ئىزىمىدۇ-يا؟

ماشىنا ناھايىتى تېزلا گورسال كوچىسىغا يېتىپ كەلدى، ئاندىن ساپسېرىق قاشا بىلەن قاشالانغان، دەرەخلەر سايە تاشلاپ تۇرغان منسۇ باغچىسى تەرەپكە قاراپ يۈرۈپ كەتتى. بۇۋاينىڭ چىرايى تاتىرىپ، پىشانىسىدىكى تەرمۇ كۆپەيگىلى تۇردى. مىگىر ئاخىرى، ئۇنىڭ ئۆيىگە ئاز قالغانسېرى، تېخىمۇ قورقۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى

چۈشىنىپ يەتتى.

يەنە بىردەمدىن كېيىن، ماشىنا بادىنول كوچىسىغا يېتىپ كەلدى. دەرۋازىسىدىن ماشىنا كىرەلەيدىغان كۈل رەڭ تاش ئۆي، قارىماققا ناھايىتى ئازادە، ھەشەمەتلىك كۆرۈنەتتى. ئۆيلەر ئوبدان سەرەمجانلانغان، ئىشىك باقار پاكىز قارا كىيىم كىيىۋالغان. پەلەمپەي قارا ئاغۇ بولۇپ، سىرلانغان، بېغىررەڭ گىلەم مىس تاياقچە ئارقىلىق باستۇرۇپ سېلىنغان.

لىكلاۋاگىن پەلەمپەيدىن ئالدىرىماي چىقتى، نەپەسلىرى قىسىلدى، گەپ - سۆزمۇ قىلمىدى، لېكىن پىشانىسىدىن ھە دەپ تەر قۇيۇلۇپ تۇراتتى. ئۇ نېمىدىن قورقۇۋاتىدىكىنە؟

ھەربىر قەۋەتتە قېنىق دۇپ ياغچىدا ياسالغان، مىس تۇتقۇچلىرى تۇتۇبرىپ پارقىراپ كەتكەن بىر ئىشىك بار ئىدى. تۆتىنچى قەۋەتتە مېگر بىر ئىشىكنىڭ قوڭغۇراق كۇنۇپكىسىنى باستى. توپتوغرا بىر مىنۇت — بۇ خېلى ئۇزاق ۋاقىت ئىدى — ساقلىغاندىن كېيىن، ئۆيدە شىپىر - شىپىر ماڭغان ئاۋاز ئاڭلاندى. ئىشىك ئاخىرى ئېچىلدى، ئېچىلغاندىمۇ بىرىم - ياتا ئېچىلىپ، چىرايىدىن ھەيرانلىق ۋە گۇمان چىقىپ تۇرغان بىر ئايالنىڭ يۈزى كۆرۈندى.

— سىز لىكلاۋاگىن خانىمغۇ دەيمەن؟

ئۇ دەرھاللا:

— ئايال خىزمەتكارىمىز سىرتقا چىقىپ كېتىۋىدى... شۇڭا ئۆزۈم...، — دەپ جاۋاب بەردى.

مېگر ئۇنىڭ يالغان ئېيتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى، ئۇنىڭ زادىلا ئايال خىزمەتكار ئىشلەتمەگەنلىكىگە ئۇ مۇشۇ پەيتتە كېپىللىك قىلالايتتى.

ـــ سىزگە مالال كەلمىسە، بىرئاز سۆزلەشسەكمىكسن دەيمەن، مەن جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسىدىن ساقچى باشلىقى مىگر...

بۇ چاغدا بۇ ئايال ئېرىگە قاراپ قويىدى. بۇ 50 ياشلاردىكى پاكار، ئازراق ئەسەبىي، چىرايىدىن ھەر خىل ئىپادە چىقىپ تۇرىدىغان، كۆزلىرى ئويناق ئايال ئىدى. بارلىق ئىش بىرنەچچە سېكۇنت ئىچىدىلا يۈز بەردى. مىگر قورقۇش تۈيغۇسىنى يەنە بىر قېتىم سېزىۋالدى.

لىكلاۋاگىن چىرايىدا ھېچنېمىنى ئىپادىلىمەي، ئارتۇقچە چۈشەندۈرۈپمۇ كەتمەي جىمجىتقىنا تۇراتتى. ئۇ روھىي چۈشكۈن ھالدا، ئىشىك ئالدىغا سېلىپ قويۇلغان گىلەمدە ئۆز ئۆيىگە كىرىشنى كۈتمەكتە ئىدى.

ئايالنىڭ خاتىرجەملىكى ئەسلىگە كېلىپ، ئۇلارنى ئۆيگە باشلىدى، ئاندىن مېھمانخانىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ قويىدى. مېھمانخانا كەڭ ـ ئازادە بولۇپ، دېرىزىلىرىگە قېلىن پەردىلەر تارتىلغانىدى، قارا ئاغزى راق ئىدى.

ـــ ئولتۇرۇڭ... نېمە ئىش؟ ئۇنىڭغا نېمە بولدى؟...

ئايال ئېرىگە قاراپ قويدى: ئۇ يا پەلتوسىنى سېلىشنى، ياكى شىلەپىسىنى ئېلىۋېتىشنى ئويلاپمۇ قويمايتتى.

ئون يىل ئۆتكەندىن كېيىنمۇ، مىگر بۇ مېھمانخانىدىكى تۇرلۇك تەپسىلاتلارنى: ئۇچ قاناتلىق يوغان ۋە ئېگىز دېرىزە، يېشىل دۇخاۋا پەردىسىلەرنىڭ كەينىگە تارتىلغان سېرىق ئىچ پەردىلەر، كونا پوسۇندىكى قاپلانغان كرېسلولار، ھەل بېرىلگەن چاي ئۈستىلى، قارا مەرمەردە ياسالغان تام مەشكە ئېسىپ قويۇلغان داغلىشىپ قالغان تاشئەينەك ۋە تام مەشنىڭ جازىلىرىنىڭ مىستىن ياسالغانلىقىنى

ئەينەن ئېسىگە ئېلىپ تەسۋىرلەپ بېرەلەيتتى.

ئىشىك كەينىدە بىرسى نېمىندۇ ئاستالا تۇتىتى. چوقۇم بىرسى ئوغرىلىقچە ئاڭلاۋېتىپتۇ ـ دە، مېگىر ئۇنىڭ ئايال كىشى ئىكەنلىكىنى پەملىدى. ئۇنىڭ پەملىگىنى توغرا چىقتى: بىردەمدىن كېيىنلا ئۇ ئۇنىڭ جىسار لىكلاۋاگمن، 28 ياشلىق خېنىم ئىكەنلىكىنى بىلدى.

بۇ بىر يۇرۇش ئۆي پۇتكۈل بىر قەۋەتنى دېگۈدەك ئىگەللىگەچكە خېلىلا كەڭ ـ ئازادە ئىدى. بەزى نەرسىلەر ئۆي ئىگىسىنى باي كۆرسەتكىنى بىلەن، بىر يەرلىردىن غۇربەتچىلىك بىلىنىپ تۇراتتى. لىكلاۋاگمن خانىم قارا تاۋار كۆڭلەك كىيىپ، چىرايلىق ئۇزۇڭ سېلىۋالغان ھەمدە كۆڭلىكىگە ياقۇت كۆزلۈك ئالتۇن بۇلاپكا تاقىۋالغاندى.

ــ خانىم، سىزدىن بىر سوئال سورىشىمغا رۇخسەت قىلغايسىز: سىز رونا خېنىمنى تونۇمسىز؟

مېگىر ئۇنىڭ تونۇمايدىغانلىقىغا چوڭقۇر ئىشىنەتتى. ئۇ راستلا ئويلىنىپ باقتى، لېكىن ئەسلىيەلمىدى، روشەنكى، ئۇ تۇپتىن ئوخشمايدىغان يەنە بىر سوئالنى كۈتۈۋاتاتتى.

ــ ئۇ نېمە قىلىدىغان ئايال؟

ــ ئۇ گلانگۇر كوچىسىدا ئولتۇرىدۇ...

ــ كىملىكىنى ئەسلىيەلمىدىم.

ــ ئۇ كەلگۈسى ئۇچۇن پال ئاچىدۇ... مەن نېمە ئىش بولغانلىقىنى سىزگە قىسقىچىلا ئېيتىپ ئۆتەي... بۇ ئايال سائەت بەشتە ئۆزىنىڭ ئۆيىدە ئۆلتۈرۈلگەن... ۋەھالەنكى، دەل شۇ ۋاقىتتا سىزنىڭ ئېرىڭىز ئۇنىڭ ئۆيىدە ئىدى، بىز ئۇنىڭ ئاشخانىغا سولاپ قويۇلغانلىقىنى بايقىدۇق...

ـــ ئوكتاۋ، ماڭا دەڭا، بۇ...

ئۇ ناھايىتى تەمكىنلىك ۋە سالاپەتلىك بىلەن بۇرۇلۇپ ئۇنىڭدىن سورىدى. لېكىن بۇنىڭ يالغانلىقىنى، بۇ خىل سالاپەتلىكىنىڭ، بۇ خىل خاتىرجەملىكىنىڭ خۇددى تام مەشتىكى مىسقا ئوخشاش يالغان ئىكەنلىكىنى ھېس قىلغىلى بولاتتى. مېگىر شۇنىڭغا قەيت قىلالايتىكى، ئەگەر مۇشۇ چاغدا ئۇ چىقىپ كەتسە، ئىشىكنى شۇنداق يېپىشغىلا، بۇ ئىككىسى تالاش ـ تارتىش قىلىشپ كەتكەن بولاتتى.

لىكلاۋاگىن تۆكۈرۈكىنى يۇتۇۋېتىپ، روھى چۈشكەن ھالدا تۆۋەن ئاۋازدا ئىقرار قىلىپ:

ـــ مەن شۇ يەردە ئىدىم، ـــ دەپ جاۋاب بەردى.

ئايال بولسا ناھايىتى ھاكاۋۇرلۇق بىلەن:

ـــ ھېچ بىلەلمىدىم، سىز تېخى خەقلەرگە پال ئاچقۇزۇپ يۈرۈپسىز ـ دە!...، ـــ دېدى.

ئاندىن ئۇ ئېرىنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ، مېگىرنىڭ ئۇدۇلىغا كېلىپ ئولتۇردى، ئۈستۈن تەبىقىدىكى ئاياللارغا خاس مىجەز بىلەن ياقۇت كۆزلۈك ئالتۇن بۇلاپكىسىنى ئۆزىچىلا ئويناپ ئولتۇرۇپ، بارغانسېرى جاۋابلاپ سۆزلىگىلى تۇردى:

ـــ ساقچى باشلىقى ئەپەندى، سىزگە شۇنى دەپ قويايكى، بۇ ئىشتىن زادىلا خەۋىرىم يوق... لېكىن ئېرىمنى ئوبدان چۈشىنەمەن... بەلكىم ئۇ سىزگە دېگەندۇ، ئۇ جەنۇبىي ئامېرىكىغا قاتنايدىغان پاراخوتتا ناھايىتى ئۆزاق مەزگىل دوختۇر بولغان... جۆگۈنىڭ دېگىزلىرىدىمۇ نۇرغۇن يىللار قاتنىغان... كېيىن ئۇ زادىلا نورمال ئۆتۈپ باقمىدى...

لىكلاۋاگىن يېنىدا تۇرسىمۇ، ئۇ ئۇنى پەسەنتىگە ئالمىدى.

ـــ سزمۇ ئۇنىڭ كىچىك بالىغا ئوخشاپ قالغانلىقىنى سەزگەن-سىز... بۇ مەن ۋە قىزىم ئۈچۈن بەكمۇ چوڭ بەختسىزلىك، شۇنداقلا بىزنىڭ ئىجتىمائىي ئالاقىمىزغىمۇ چوڭ تەسىر يەتكۈزۈۋاتىدۇ...

مېگىر مېھمانخانىغا نەزەر تاشلاپ چىقتى، كاللىسىدا بادىنول كوچىسىدىكى مېھمان كۈتۈش كۈنىنى تەسەۋۋۇر قىلدى: كرېسلو-لارنىڭ قېپى ئېلىۋېتىلگەن، ئاسما چىراقلار يوپيورۇق يېنىپ كەتكەن، ھەل بېرىلگەن، چاي ئۈستىلى ئۈستىگە پىچىنە-پىرەنىكلەر تىزىۋېتىلگەن، خانىملار قوللىرىغا چاي قۇيۇلغان ئىستاكانلارنى ئېلىپ، ناز-كەرەشمە بىلەن راۋۇرۇس ئولتۇرۇپ پاراڭغا چۈشكەن.

بىردەمدىن كېيىن ئىشىك باقار ئۈنىڭ ئويلىغانلىرىنى ئىسپاتلاپ، ھەر ھەپتىدە بىر قېتىم بولىدىغان مېھمان كۈتۈش كۈنى ياكى بۇ بىنادىكىلەر مەسخىرە قىلىپ ئاتىۋالغان دۇشەنبىلىك مېھمان كۈتۈش كۈنى ھەققىدە ئېيتىپ بېرەر.

دەرۋەقە، لىنكلاۋاگىننىڭ ئۆيىدە ئايال خىزمەتكار يوق ئىدى، پەقەت بىر ئايال ھەركۈنى ئەتىگەنىدە كېلىپ ئۆيۈي ئىشلىرىنى قىلىشىپ بېرەتتى. لېكىن ھەر دۇشەنبە كۈنى ئۇلار بودىر ـــ ساب مېھمانخانىسىدىن بىر ئاشپەزنى تەكلىپ قىلىپ كېلەتتى.

ـــ ئۇلارنىڭ پۇلى بار! ـــ دېدى ئىشىك باقار، بۇ ئايال گلانگۇر كوچىسىدىكى ئىشىك باقارغا قارىغاندا گەپ قىلىشقا ئامراق ئىدى، ـــ خەقلەرنىڭ ئېيتىشچە، ئۇلارنىڭ يىللىق كىرىمى 200 مىڭ فرانك ئىمىش. ھەر يىلى دېكابىردا سېن رافېلدىن بىر گۇۋاھچى ئالايىتەن ئۇلارغا پۇل ئەكىلىپ بېرىدىكەن. ئۇلار بۇنچىۋالا پۇلنى نېمە قىلىدىغاندۇ؟ دەپ ھەممەيلەننىڭ ئەقلى ھەيران. بۇ ئەتراپتا سودا

قىلىدىغانلار ئۆزىگىزگىمۇ دەپ بېرەر، ئۇلار گۆش دۆكىنىنىڭ خوجايىنىدىن ئەڭ ناچار گۆشلەرنى ئالىدىكەن، تېخى سېمىزمۇ ئەمەس! قاراپ بېقىڭا، بۇ بىچارە نېمىلەر كېيىپ يۈرىدۇ، قىشتىمۇ، يازدىمۇ ئوخشاش...

ئەمما، بۇ ئۇيغۇر بىلەن گىلانگۇر كوچىسىدىكى يوپيورۇق ئۆيلۈ ئوتتۇرىسىدا قانداق باغلىنىش باردۇ؟ ئاۋاق، نېرۋىسى ئىنتىك ئەمما ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشنى بىلىدىغان بۇ ئايال بىلەن ئۆزىنىڭ قوۋياش نۇرغا چۆمۈلگەن مېھمانخانىسىدا ئولۇپ كەتكەن، تېرىسى ئاپئاق، يۈمران، ئۆزىنى ئوبدان ئاسرىغان رونا خېنىم ئوتتۇرىسىدا يەنە قانداق مۇناسىۋەت باردۇ؟

تەكشۈرۈش ئەمدىلا باشلىنىۋاتاتتى، مىگىر ئۆزى كۆرگەن ۋە ئاڭلىغانلىرى ئاساسىدا دەرھال خۇلاسە چىقىرىشنى ئويلىمايتتى. ئۇ ھەرقايسىسىنىڭ تۇرمۇش مۇھىتىنى ئېنىق بىلىۋېلىشى لازىم ئىدى: ماسگۈۋىنان دېگەن غەلىتە ئادەم پلۇ ۋە دېلۇئاننىڭ ئىشخانىسىدىن فور مەيدانىدىكى ئۆيىگە بارىدۇ، ياكى ئېھرام كوچىسىدىكى گرانى خانىمنىڭ قارتا سالونىغا بارىدۇ...

ــ راستلا چوڭ بولۇپ قالغان بالا ــ دە، ساقچى ئەپەندى، ئۇنىڭدىن باشقا تەسىرلىگۈدەك گەپ تاپالمايمەن. ئۇ ھەر كۈنى كوچىدا لاغايلاپ يۈرۈپ، تاماق ۋاقتىدىلا قايتىپ كېلىدۇ... لېكىن ئۇنىڭ باشقىلارغا تەگمەيدىغانلىقىغا مەن كېپىل...

"باشقىلارغا تەگمەيدۇ..." دېگەن گەپ مىگىرنى ھەيران قالدۇردى، ئۇ بوۋايىغا قارىدى. ئۇ ئەتراپتىكى ھەممە نەرسىگە پەرۋاسىز قىلمايلا ئولتۇراتتى، پېشانىسىدە تەرمۇ يوق ئىدى.

ئۇ بايا نېمىدىن قورقتى بولغىيدى؟ ئەمدىلىكتە نېمىشقا شۇنچە

تەمكىن بولۇپ قالدى، توغرىراقى، پەرۋاسىز بولۇپ قالدى؟

ئىشىك كەينىدە يەنە ئاۋاز ئاڭلاندى، لىكلاۋاگىن خانىم ئۇنلۈك توۋلىدى:

ــ كىرىۋەرگىن جىسار. مەن سىزگە قىزىمنى تونۇشتۇرۇپ قويايى... دادىسىنىڭ ئەھۋالىغا بەكمۇ قايغۇرىدۇ... بەلكىم مېنى چۈشىنىۋاتقانسىز... قىزىم دوستلىرىنى كۆتۈۋاتقاندا...

نېمىشقا جىسارنىڭ ئۇستىبېشىمۇ مۇنچىلىك ناچار؟ نېمىشقا ئۇنىڭ روھى ـ ھالىتى مۇنچىلىك سوغۇق؟ ئۇنىداق بولمىغاندا، ئۇ خېلىلا چىرايلىقكەن. ئۇنىڭ قولىنىڭ بېغىشلىرى ئەرلەرنىڭكىگە ئوخشايدىكەن. ئۇنىڭدا كۆلكە دېدارى يوق، مەن بىلەن ئامانلاشقاندىمۇ ھېچقانداق خۇلۇق كۆرسەتمىدى. ئۇنىڭ بوۋايغا قارىغان چاغدىكى نەزەرى بەكمۇ رەھىمسىز ئىدى.

ئۇ خۇددى مالىيغا دېگەندەك:

ــ كىيىمگىزنى يېشىۋېتىڭ...، ــ دېدى.

ــ جىسار، ئويلاپ باققىنا، ــ دەپ چۈشەندۈردى ئانىسى، ــ دادامۇ بۇگۈن چۈشتىن كېيىن قارتا تىزىپ پال ئاچىدىغان بىر ئايالنىكىگە بېرىپتىكەن، دەل شۇ چاغدا بىر سەت ئىش يۈز بېرىپتۇ...

ئاجايىپ ـ ھە! بىر قاتلىلىق دېلوسىنى "سەت ئىش" دېگەن گەپ ئارقىلىق چۈشەندۈرۈۋاتىدۇ، روشەنكى، بۇ ئىككى ئايال ئۇچۇن رونا خېنىمنىڭ ھايات ـ ماماتى مۇھىم ئەمەس، مۇھىمى، لىكلاۋا-گىننىڭ دەل شۇ يەردە بولۇپ قالغانلىقى، يەنە تېخى زەرگەرلەر پرىستانىغا ئېلىپ بېرىلغانلىقى، ئەمدىلىكتە يەنە بىر ساقچى باشلىقىنىڭ...

ـــ خانملار، بزاؤته قىلغىنم ئۇچۇن كەچۈرۈڭلار، ئەمما، مۇشۇ پەيتته، لىكلاۋاگىنىڭ ياتاق ئۆيىنى بىر كۆرۈپ باققۇم كېپكېتىۋاتىدۇ...

ـــ جسار؟...، ـــ لىكلاۋاگىن خانىم خۇددى جساردىن سوراۋاتقاندەك پەس ئاۋازدا سۆزلىدى.

جسار كۆزلىرىنى يۇمچۇقلاپ قويدى، بۇ، ياتاق ئۆيىنى رەتلەپ قويدۇم دېگىنى بولسا كېرەك، ئەتمالىم.

ئۇنىڭ ياتاق ئۆيىگە بېرىش ئۈچۈن ئازادە بىر تاماقخاندىن ئۆتۈشكە توغرا كېلەتتى، ئاندىن ئايال خوجايىنىڭ ياتاق ئۆيىي، كونا پوسۇندىكى جاھازلار ناھايىتى چىرايلىق ئىدى. مىگر بۇ بىر يۇرۇش ئۆيدە مونچىنىڭ يوقلۇقى، پەقەت يۇز يۇيۇش ئۆيى بارلىقىغا، تامغا چاپلانغان قەغەزلەرنىڭ خېلى ئۇزاقتىن بۇيان ئالماشتۇرۇلمىغانلىقىغا، تورۇسقا پارچە ـ پۈرات كونا كىلىونكىلار چاپلاپ قويۇلغانلىقىغا دىققەت قىلدى.

ـــ بۇ ئۇنىڭ ياتاق ئۆيى، شۇنداقلا ئىشخانىسى...، ـــ دېدى ئايالى، ـــ ئۇ ئۆمۈر بويى ئۇ ياقتىن ـ بۇ ياققا قاتناپ يۈرگەنلىكى ئۈچۈنمىكىن، ھەممە نەرسىنىڭ ئاددىي بولۇشىنى ياقتۇرىدۇ، ھەقىقەتەنمۇ ناھايىتى ئاددىي...

ئوھو! ئىشك ئىلغۇچ نېمىشقا ئادەتتىكى قائىدە بويىچە ئۇچىگە ئورنىتىلماي، ئىشك سىرتىغا ئورنىتىلغان؟ بوۋاينى دائىم ياتاق ئۆيگە سولاپ قويۇش ئۈچۈنمۇ ـ يا؟

بۇ نۇقتىدا، مىگر بۇ ئاستە ھېس قىلغانلىرىنى ئىشك باقارغا ئىسپاتلاتقۇزۇشى لازىم ئىدى.

ـــ شۇنداق ئەپەندى، ئىككى خانىم مېھمان كۈتۈۋاتقان چاغدا بۇ

بىچارىنى سولاپ قويمىدۇ، ئۇلار بۇۋاينىڭ تۈيۈقسىز چىقىپ قېلىشىدىن پەيدا بولغان ۋەھىمىسىدىن پايدىلىنىپ، ئۇنى ئۆيىدىن ھەيدەپ چىقارغان ئىدى. ئۇ ئۆيىدىن ھەيدەپ چىقىرىلغاندا ئۇنىڭ ئالدىدا ئىككى يول تۇراتتى. بىرى ئۆلۈم، يەنە بىرى ئۆلۈم ئىدى. ئۇ ئۆلۈمنى تاللىدى. ئۇ ئۆلۈمنى تاللى

تاپقانلىقىغا بەكمۇ خۇشال بولۇپ كەتتى، ــ ئۇ تەلەپ قىلسىلا ئازاـ دىرەك ياتاق ئۆيى بېرەرسىدۇق، بىراق ئۇ ئاددىيـ سادىدىلىقنى خالايدۇ. ئۇ ئۆزى قىشۇ يېز ئاشۇ كونا پەلىتۇنىلا كىيىۋالىدۇ، پۇتۇن دۇنيادىكى ئالىتۇننى بېرىپمۇ، ئۇنى بۇ كىيىمنى يەڭگۈشلەتتۈرەلمەيسىز.

بىراق ئاشخانىچۇ، خانىم؟ ئاشخاننىڭ مۇشۇنداق نامراتـ ئۇتۇشـ نىمۇ ئۇ تەلەپ قىلغانمۇ؟ لېكىن قالغان ئۇستەلگە بىرمۇنچە پاسكىنا تەخسىلەر دۆۋىلەپ قويۇلغان، قازان زادىلا يۇيۇلمغان، تام شكاپى قۇيقۇرۇق، سولىشپ قالغان ئوتياشلار، ئېشپ سوۋۇپ قالغان قورداق تۇرىدۇ، بۇ كەچلىك تاماقتۇ، ئەتىمالىم؟

جىسارىنىڭ ياتاق ئۆيىمۇ ئانىسىنىڭكىگە ئوخشاش ياسداق، جاھازلار كۆكۈل بۆلۈپ تاللانغان بولسىمۇ، ھامان بىر خىل چۆلدەـ رەش ۋە كونىچە كەيپىيات چىقىپ تۇراتتى.

شۇنداق ئېيتىشقا بولاتتىكى، بۇ ئۆينىڭ سىرتىدا، پۈتكۈل پارىژ ئاۋغۇستىكى گۈزەل كېچىلەردىن ھۇزۇرلىنىۋاتاتتى، قىزغۇچ نۇر چېچىپ تاغ كەينىگە ئولتۇرۇۋاتقان قۇياشتىن زوق ئېلىۋاتاتتى، خۇددى خۇش بۇي مېۋە شەربىتىدە ياسىغان ماروژنىنى يەپ ھۇزۇرلانغاندەك، كېچىنىڭ سالقىن ھاۋاسىدىن نەپەس ئېلىۋاتاتتى. ئەمما دۇنيادىكى ئەڭ قايناق كوچىدا ئولتۇرۇشلۇق بۇ ئادەملەر بولسا بەئەينى قەبرىستانلىقتىكىدەك ياشاۋاتاتتى.

ــ بۇ ئۆيلەردە ئۆزۈندىن بېرى ئولتۇرۇپ كېلىۋاتامسىز؟

ــ ئون يىل بولدى، ساقچى باشلىقى ئەپەندى...سېنى رافېلىدىن ئايرىلغاندىن بېرى...ئېرىم شۇ چاغدىن باشلاپ بولالمىدى، ئۇنىڭغا قاراش ئۈچۈن پارىژغا كېلىپ ياشاپ قالدۇق...

غەلىتە ئوي دېيىشكىلا بولىدۇ! كۆپكۆك دېڭىز قىرغىقىدا مەشھۇر دوختۇرلار ئازلىق قىلغانىدەك، قىستا-قىستاك پارىژ بۇ بىچارە بوۋاينىڭ ئەقىل-ئىدىرىكىگە پايدا قىلدىغاندەك!

بوۋاي، خۇددى ئوبدان كۆندۈرۈلگەن ئىت مېھمان كەلگەن ۋاقىتتا ئۆۋىسىدا جىم ياتقىنىغا ئوخشاش، ئۆزىنىڭ ياتاق ئۆيىدە ئولتۇراتتى. مىگرىنىڭ ئۇنى يەنە كۆرگۈسى، ئۇنىڭ بىلەن سۆزلەشكۈسى كەلدى.

ھېسداشلىق دېسە توغرا بولماس. ئۇ بۇ ئادەمنىڭ ئۆزىنى جەلپ قىلىۋالغانلىقىنى ھېس قىلدى، ئۇنى چۈشىنىشكە باشلىغاندەك، مۇنداقچە ئېيتقاندا، ئۇنىڭ ئېچىنىشلىق ھاياتىدىكى مەخپىي سىرلارنى قىياس قىلىۋاتقاندەك بولۇپ قالدى.

ھېلىقى ئايال بولسا بەكمۇ كەسكىن ئىدى.

ــ كۆردىڭمۇ، ئۆيىمىزدە ھېچقانداق سىرلىق ئىش يوق، ناۋادا ئېرىم باشقىچە ئوي-خىياللار بىلەن خەقلەرگە پال ئاچقۇزغان بولسا...كىم بىلىدۇ، ئۇنىڭ قېرىپ كاردىن چىققان كاللىسىدا نېمىلەرنى ئويلاپ يۈرگىنىنى؟...ساقچى ئەپەندى، مەن قاتىلنى تېپىشىڭلارنى، بۇ پاجىئەلىك ۋەقەنىڭ قانداقتۇ ئاقىۋەتلەرنى كەلتۈرۈپ چىقارماسلىقىنى ئۈمىد قىلىمەن...

كىمگە قارىتىلغان ئاقىۋەت؟ روشەنكى، ئۇنىڭغا! ئۇ ۋە ئۇنىڭ ئۆزىگە ئوخشايدىغان قىزغا، بۇ ئىككىسى بىر گەۋدە!

دەرۋەقە، بۇ ئۆيلەردە نېمىدۇ كەمدەك قىلاتتى، مىگر ئىككى، ئۈچ قېتىم خۇددى ئوبدان بىلدىغان بىرنېمىنى بىرەرسى ئېلىپ كەتكەندەكمۇ ھېسسىياتقا كېلىپ قالدى. بىراق، بولۇشقا تېگىشلىك جاھازلارنىڭ ھەممىسى تۇرۇپتۇ. ئۇ ئەتراپقا قاراپ قانداقتۇ بىرنېمىنى

ئىزدەپ تاپالىغاندەك قوشۇمسىنى تۇردى.

ــ خەير ـ خوش، ساقچى باشلىقى ئەپەندى... يەنە بىرەر ئەھۋال ئىگىللىمەكچى بولسىڭىز...

ئىشىك يېپىلغاندىن كېيىن قانداق ئىش يۈز بېرەر؟ ئۇ پەلەمپەيدىن چۈشۈۋېتىپ، ئىختىيارسىز ھالدا ئۆز ھۇجرىسىدا ئولتۇرۇپ قالغان بوۋاينى، غەزەپتىن، ئاچچىقىتىن تەلەتىي بۇزۇلغان ئايالنىڭ ئۇنىڭ ئالدىغا ئۇشتۇمتۇتلا ئېتىلىپ كىرىپ كەلگىنىنى ئويلاپ قالدى...

شۇ چاغدىلا ئۇ چۈشەندى، بۇ ئۆيلەردە كەم بولغىنى، كىشىلەرگە قانداقتۇ بوشلۇق ھېس قىلدۇرىدىغىنى ئەسلىدە بۇ ئۆيلەرنىڭ تامىلىرى ياكى جاھازلىرىدا سۈرەتىنىڭ يوقلۇقى ئىدى. بىر پارچىمۇ سۈرەت يوق. ئەڭ ئاددىي ئۆيلەردىمۇ كۆرگىلى بولىدىغان چوڭايتىلغان سۈرەتمۇ، ئويۇن ـ تاماشاغا چىققان، ئالايلۇق، دېڭىز ساھىلىغا ياكى تاغلارغا چىققاندا خاتىرە ئۈچۈن چۈشكەن سۈرەتمۇ يوق ئىدى.

تاملار قۇيقۇرۇق، پۈتۈنلەي قۇرۇق ئىدى.

مگىر ئىشىك باقارنىڭ كىچىككىنە ئۆيىدە چارەك سائەت تۇردى، ئاندىن كوچىغا چىقتى، پۇقراچە كىينىگەن ساقچى ژان ۋېيئېر ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى.

ــ مەن نېمىش قىلىمەن، باشلىق؟

ــ مۇشۇ يەردە قال...مەن ئۇ ئادەملەرنى بىلىشكە قىزىقىپ قالدىم...

ئۇ كىرىۋە مەيدانىدىكى پىۋىخانىغا كىرىپ، ئايالنڭ كەچلىك تاماقتا قاچان بېرىشىنى بىلمەيمەن، دەپ تېلېفون بەردى. ئاندىن ئولتۇرۇپ، بېرىم لىتر پىۋا ئەكەلدۈردى.

ئاچقۇچنىڭ ئىشى ئەجەبلىنەرلىك، ھە! رونا خېنىم بوۋاينى ئاش-
غانغا ئىتتىرىپ كىرگۈزۈۋەتكەندىن كېيىن ــ لىكلاۋاگسىننىڭ دېگەن-
لىرى راست بولسلا، ــ ئىشكنى قۇلۇپلاپ قويدىمۇ - يا؟

روشەنكى، بوۋاينىڭ پىشانىسىگە سولىنىش يېزىلغانىكەن، بادىنول
كوچىسىدىكى ياتاق ئۆينىڭ سرتىدىكى ئىشىك ئىلغۇچ سر پاكىتقۇ.
بىراق، ئاچقۇچنى كىم ئېلىپ كەتكەندۇ؟ قاتىلىمۇ؟ ئۇ ئۆيدە بىرسى
بارلىقىنى بىلەمدىغاندۇ؟

مگىر بايا گلانكۇر كوچىسىدىكى ئۆيىنى تەكشۈرگەندە بىر ئىشتا
ئەخمەقلىق قىلدى. پالچى ئايالنىڭ مېھمانخانىسىدا بىر باش كېيىمى
بارمۇ - يوق؟ بولۇشى مۇمكىن، ھەتتا بولۇشى ئېھتىمالغا بەك يېقىن.
لىكلاۋاگنىن ئۆزى يالغۇز بىر ئايالنىڭكىگە بارغانىدا، باش كېيىمىنى
ئېلىۋېتىشى كېرەك. ئۇنىڭ باش كېيىمى مېھمانخانىسىدا قالغان بولسا،
قاتىل ئۇنى كۆرۈپ قېلىپ، ئاشخانا ئىشىكىدىكى ئاچقۇچنى
ئېلىۋالىدۇ...

كۆچىلىك ئىلگىرىكى بۇ پاراخوت دوختۇرىنى ئاشخانىدا كۆرگە-
نىدە، ئۇنىڭ باش كېيىمى بارمىدى؟ مگىر يانچۇقىدىن كىچىك
خاتىرىسىنى ئېلىپ، "باش كېيىمى" دەپ يېزىپ قويدى.

ئۇ يەردىكى ئادەملەرنىڭ ھەممىسىدىن سوراپ بېقىش لازىم.
بىراق، تەكشۈرۈش باشلانغان چاغدىكى ئۇنداق قالايمىقانچىلىق،
ژاراڭ - چۇرۇڭ ئىچىدە...

لىكلاۋاگنىن ئۆزىنى سولۇۋېلىپ، ئاچقۇچنى دېرىزىدىن،
ياكى ھاجەتخانىغا تاشلىۋەتكەن بولۇشى مۇمكىن.

"يەنە بىرەيلەننى ئويلاپ باقاي!" بىر لىتر پېۋىنى ئىچىپ بولغاندىن كېيىن، ئۇ ئاپتوبوستا ئولتۇرايمۇ، تاكسى چاقىرايمۇ دەپ

ئويلىغاچ، ئۆزىگە ئۆزى سۆزلىدى.

كوچىدىكى ھەربىر كەتلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭغا خىيالدەك بىلىندى. ئۇ ئاستا ـ ئاستا يەنە شۇ گلانگۇر كوچىسىدا يۇز بەرگەن سىرلىق ئەنزىنى ئويلاپ قالدى. كوچا چىراغلىرى ياندى، يولدا كېتىۋاتقان كىشىلەرنىڭ سۇس كۆڭ سايىلىرى تېخىمۇ قېنىق سايە بولۇپ كۆرۈندى.

ـــ زەرگەرلەر پىرستانىغا...

ـــ خوپ، مېگر ئەپەندى!

بۇ بالىلارچە قىلىق بولۇپ كۆرۈنسىمۇ، لېكىن ئادەمگەرچىلىك پۇرىقى كۆچلۈك ئىدى: شوپۇر ئۇنى تونۇدى ۋە دوستانە ئامانلاشتى. ئۇ بەكمۇ مەمنۇن بولدى.

ئىمزا: پىكپوس...

جۇمھۇرىيەت مەيدانىدىكى تەنتەربىيە قەھۋىخانىسىدا بۇ باغاقچىنى يازغان كىشى ئەرمىدۇ، ئايالمىدۇ. كىمگە يازغان بولغىيدى؟

تولىمۇ ئېھتىياتچان يوسىف ماسگۇۋىسىنان ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم خوجايىنىنىڭ مىڭ فرانك پۇلىنى ئوغرىلاپ، قەلەم، قەغەز سورىۋېلىپ، بۇرنىغا قىسىپ قويىدىغان كۆزەينەكسىنى سىياھ سۈمۈرگۈچى بار تاختىغا قويۇپ قويۇپ، ئۇنىڭدىكى سىياھ ئىزلىرىغا قىزىقىپ قالغان، بۇ ئەجەبلىنەرلىك ئەمەسمۇ؟

ـــ مېگر ئەپەندى، بىرەرسىنى تۇتماقچى بولۇۋاتامسىز؟

مېگر ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ قويۇپ، كىرا ھەققىنى تۆلىۋەتتى، ئېغىر قەدەملەر بىلەن جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسىنىڭ پەلەمـ

پىيگە دەسسىدى. پىشقەدەم خىزمەتكار فرانسوۋا ئۇنىڭ ئىشخانىغا كىرىشنى كۈتۈپ تۇرمايلا چاقىرىۋالدى.

ــ ساقچى باشلىقى ئەپەندى، بۇ ئەپەندىلەر سىزنى كۈتۈپ تۇرىدۇ... ــ

مىگىر باشلىقىنىڭ يۈمشاق رەخت قاپلانغان ئىشىكىگە قاراپ قويۇپ، كۆڭلىدە ھەممىنى چۈشەندى.

ئىش ئۇستىلىدە پىشىل شېشىلىق چىراغ پىنقىلىق، دېرىزە پەردىسى پىپىلمىغان، دەريا بويلاپ كەتكەن تاشيولغا قارىغان ئوچۇق دېرىزە- دىن ھىلىدىن ـ ھىلىغا نەمخۇش سالقىن ھاۋا كىرىپ تۇراتتى.

جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسىنىڭ باشلىقى بېشىنى كۆتۈردى، لۈگا ئۇنىڭ يېنىدا تۇراتتى. ئۇ خۇددى ئازار يېگەن ئىتتەك، كۆزلە- رىنى ئەتەي ئۇنىڭدىن ئېلىپ قاچاتتى.

ــ يەنىلا سىزنىڭ پىكرىڭىز توغرا بولۇپ چىقتى، مىگىر، پالچى ئايالنى راستىنلا ھىلىقى پىكپوس ئۆلتۈرۈۋەتكەن...

ساقچى باشلىقى گەپنى بۇنداق باشلاشنىڭ نېمىدىن دېرەك بېرىدىغانلىقىنى بىلەلمەي، قوشۇمىسىنى تۇردى.

ــ ئەپسۇسكى، بىرنەچچە كۈن ئىچىدە ئاساسلىق گۇۋاھچىلارنى سوراق قىلىش تەستەك تۇرىدۇ...

مىگىر نېمىشقا توساتتىن جىددىيلىشىپ قالدى؟ ئۇنىڭ ئوكتاۋ لىكلاۋاگىن بىلەن تونۇشقىنىغا بىرنەچچە ساھەتلا بولۇپدىغۇ، ھەتتا بۇنى تونۇشۇش دېگىلمۇ بولمايدۇ. مەھكىمە باشلىقىنىڭ چىرايىنىڭ سۇرلۇك بولۇشى... لۈگانىڭ قورۇنۇپ بىئارام بولۇشى... بۇلاردىن مىگىر قانداقتۇ بەختسىزلىكنىڭ يۈز بېرىشىنى سەزگەنەدەك بولدى... بۇ ئايمۇ؟...

لۇگا بوش ئاۋازدا:

ــ مېنىڭ سەۋەنلىكىم...، ــ دېدى.

ئۇلار ۋەقەنى ئوچۇق سۆزلەشنى ئويلامدۇ ـ ئويلىمامدۇ؟

ــ مەن ئۇنى بىر سائەتتىن ئارتۇقراق سوراق قىلدىم...

ھە! ئەسلىدە پاراخوتنىڭ ئىلگىرىكى دوختۇرنىڭ ئىشى ئەمەس، لۇگا يەنە بىر قېتىم سوراق قىلىشقا مەسئۇل بولغان ماسگۇۋنىمان ئىكەن ـ دە!

ــ مەن ئۇنى ئېھرام كوچىسىغا ئاپىرىپ...تەلەي سىناپ باقاي دېۋىدىم، ئۇنى ئاتاقلىق گراف خانىمنىڭ يېنىغا ئېلىپ بارسام، بىرەر نېمىگە ئېرىشەرمەن دەپ ئويلىۋىدىم...تا شۇ چاققىچە ئۇ ئۆزىنى بەكمۇ تەمكىن تۇتتى...مەن ئارىسالدى بولۇپ قالدىم، تاكسى چاقىرمىدىم...دەريا بويىدا ماشىنىمۇ يوق ئىدى...بىز يېڭى كۆۋرۈك تەرەپكە قاراپ ماڭدۇق...ئۇ چاغدا «گۈزەل باغىۋەن» ماگىزىنى ئەمدىلا تاقىلىپ، نەچچە يۈز پرىسكازچىك ۋە خىزمەتچىلەر بىراقلا چىققاچقا، بەكمۇ قاينام كەتكەنىدى...

ــ كېيىنچۇ؟

ــ ۋەقە شۇنداق تېز سادىر بولدىكى، مەن توسۇپ قېلىشقىمۇ ئۇلگۈرەلمىدىم... بىردىنلا، ئۇ رىشاتكىدىن ئارتىلىپ سەكرەپ چۈشۈپ كەتتى.

مىگر غاگزىسغا تاماكا سالدى، قايتا سوئال سورىمىدى.

ــ ئۇنىڭ تەلىيى يوقكەن، سۇغا چۈشۈپ كېتىشتىن بۇرۇن، كۆۋرۈك تۈۋرۈكىگە سوقۇلۇپ كەتتى...

بارا ـ بارا قارانغۇ چۈشۈپ كېتىۋاتاتتى، ئەينى ۋاقىتتىكى مەنزىرىنى ناھايىتى ئاسانلا پەرەز قىلغىلى بولاتتى: نەچچە يۈزلىگەن،

سۈلغان ئادەملەر كۆۋرۈكنىڭ رىشاتكىسىدىن پەسكە ئېڭىشىپ قارا-ۋاتقان، دەريا بويىغا توپلىنىۋالغانىدى، بىرنېمە لەيلىمەكتە، بىر كۆل رەڭ باش كىيىمى، بىر قېنىق رەڭلىك نەرسە ھېلىدىن - ھېلىغا سۇ يۈزىگە كۆتۈرۈلۈپ چىقاتتى، يولدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بىرەيلەن كىيىمىنى پىشۈپتىپ، سۇغا سەكرىدى...

— دەل شۇ چاغدا بىر سۇرىگۈچى كېمە ئۆتۈپ قالدى...

ئەترابتا ئولىشىپ تۇرغانلار بەكمۇ جىددىيلىشىپ كەتتى. كېمە ئولارنى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن كەلدى، كېمىنىڭ پالىقى سۇغا ئۇرۇلۇپ، دەريادىكى ئاچ قىزىل قۇيرۇق نۇرىنى ئۆزۈندىن - ئۆزۈنغا سوزاتتى، كېمىدىكىلەر ئىلمەكلىك خادىنى سۈدىكى ئادەمنى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن سۇغا سەكرىگەن ئادەمگە سۇنۇپ بەردى، ئەڭ ئاخىرى ماسگۇۋۈتان، مىدىر - سىدىر قىلالمايدىغان ماسگۇۋۈتان كېمىنىڭ قايقارا پالۇبىسىغا ئېلىپ چىقادى.

— ئۇ ئۆلىدى، لېكىن خېلى بىر يەرگە بېرىپ قالدى... چېكىسى تاشقا تېگىپتۇ...ئۇنى ئوردا دوختۇرخانىسىغا ئېلىپ باردۇق، ئاتاقلىق تاشقى كېسەللەر ئۇراچى شىنار...

مىگىر سەرەڭگە چېقىپ، تاماكسىنى تۇتاشتۇردى.

— سىز قانداق قارايسىز؟ — دەپ سورىدى مەھكىمە باشلىقى، — سىزنىڭچە، بۇ ھەممە ئىشنى قالايمىقانلاشتۇرىۋەتمىدىمۇ؟

— نېمىنى قالايمىقانلاشتۇردىدۇ؟ — دەپ سورىدى ساقچى باشلىقى.

تەكشۈرۈش باشلانغان چاغدىلا قانداق قىلىش كېرەكلىكىنى بىلگىلى بولاتتىمۇ؟ رونا خېنىم، ئۇ ئۆلدى، بۇ مۇشۇ ئەنزىدىكى ئەڭ مۇئەييەنلەشتۈرۈلگەن ئىش... دۇمبىسىدىن ئىككى پىچاق سىلىنىپ ئۆلتۈرۈلگەن...ئۇ چاغدا ئۇ خاتىرجەم ھالدا لۇئىس XV نىڭكىدەك

چاي ئوستىلىگە ئېگىشىپ ئولتۇرغان، شۇڭا ئۇ گۈمانلانمىغان...
لىكلاۋاگىن ئاشخانىدا...ماسگۇۋۈنان بىلەن گراف خانىم...
ــ ئۇ ئايالىنى قانداق بىر تەرەپ قىلدىڭلار؟ ــ مىگىر تاماكا چەككەچ سورىدى.
ــ قايسى ئايالنى؟
ــ مورساندىن كەلگەن ئايالنىچۇ...ئۇنىڭ ئىسمى نېمىدى؟... «گۈزەل كەپتەر» مېھمانخانىسىنىڭ ئايال خوجايىنى...
ــ ئۇ شۇ چاغدىلا پويىز بىلەن قايتىپ كەتمەكچىدى...
ــ قىسقىسى، ئۇ ماسگۇۋۈنانىنى تونۇمدىكەن؟
لۇگا ئوڭايسىزلىنىپ قالدى ۋە:
ــ ئۇنىڭدىن بۇنى سوراشنى خىيالىمغا كەلتۈرمەپتىمەن...ئۇ ئالدىراپ تۇراتتى، خۇددى مېھمانخانىسى ئادەم بىلەن تولۇپ كەتكەندەك...، ــ دېدى جاۋابەن.
بۇ مىگىرنىڭ ھەمىسىنى ئويلاپ يەتكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى، ئۇ ئاستا سورىدى:
ــ ئۇنداقتا، ھېلىقى بېلىقلارنى قانداق قىلدىڭلار؟
بۇ گەپ بىلەن مەھكىمە باشلىقى كۈلۈپ كەتتى. باشقىلار، ئۇ بېلىقنى ئالغاچ كېتىپ، كەچلىك تاماقتا يېيىش ئۈچۈن ئايالىغا پىشۇرۇتىدىغان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپ قالغانىدى.

3. قىزىل بۆكلۈك قىز

مىگىر ھەر چارەك سائەتتە دېگۈدەك، خۇددى ئۆزىنى بېسىۋالغان بىرسىنى كۈچەپ ئىتتىرىۋاتقانىدەك ئىگىراپ، ھاسىراپ قويۇاتتى:

ئەمەلىيەتتە، ئۇ ئۇستىگە يېپىلغان ئەدىيالنى كۆچىنىپ تۇرۇپ ئېچە-ۋېتەتتى ۋە ئۆرۈلەتتى ـ دە، يەنە شۇ ئۇيقۇسىنى داۋاملاشتۇراتتى، يامان چۈش كۆرۈپ چىقاتتى. مىگرىنلىك ئايالى ھەر قېتىمدىلا ئويغىنىپ كېتەتتى ۋە مەيىن شامالدا شارەك يېنىك يەلپۈنۈۋاتقان دېرىزە پەردىسىگە تىكىلىپ ئۇزاققىچە ئۇخلىيالمايتتى.

كېچە ئاسمىنى ئەينەكتەك سۈزۈك. رېچارد رىنوۋا كوچىسىدىنمۇ كىن ياكى مەركىزىي كۆكتات بازىرىدىنمىكىن، يۇك باسقان ماشىنىلارنىڭ ئاۋازلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

فورمەيدانىدىكى 21 ـ نومۇرلۇق ئۆينىڭ دېرىزىسىمۇ ئېچىۋېتىلگەن، لېكىن ئىشىك باقار ئورۇن سېلىپ قويغان بولسىمۇ، ئۆيدە ئادەم بولمىغاچقا، ھېچكىم كارىۋاتقا چىقىپ ئۇخلىمىغان.

ئوردا دوختۇرخانىسىدىكى بىر ياتاقتا، ياندىن قارىغاندا ئات يۈزلۈك سېپىترا جوسى ماسكۇۋىئانىنىڭ كارىۋىتى يېنىدا ئولتۇرۇپ پوپايكا توقۇماقتا. ماسكۇۋىئانىنىڭ بېشى داكا بىلەن تېڭىۋېتىلگەن، چىرايىنى كۆرگىلىمۇ بولمايدۇ.

قانۇن دوختۇرخانىسىدىكى توڭلاتقۇدا ياتقان رونا خېنىمغا ھېچ كىم قارىمىغان. بادىنول كوچىسى چىراغلار چاقناپ تۇرغان كىرىھ مەيدانىنىڭ يېنىدا، پۇقراچە كىيىنگەن ساقچى ژان ۋېبېئىر بەزىدە ئۆزۈن بەندىدىن تۇرۇپ، دەرەخ تۈۋىدە ئۇ ياقتىن بۇ ياققا مېڭىپ قويىدۇ، ئېلىنلار چاپلىنىپ كەتكەن ئىككى بىنا ئوتتۇرىسىدا پارلىغان ئايغا قاراپ قويىدۇ ـ دە، ئاندىن 17 ـ نومۇرلۇق ئۆينىڭ قاپقاراڭغۇ دېرىزىلىرىگە تىكىلىدۇ.

دەسلەپتە، بىرنەچچە ئايال قاراڭغۇلۇق ئىچىدىن چىقىپ كەلدى ـــ ئەجەب ـ ھە، بۇگۈن ئاخشام بۇ يەردىكى ئايالىنىڭ

هەمىسلا ناھايىتى چىرايلىق بولۇپ كەتكەن، لېكىن ئۇلار ناھايىتى تېزلا نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى بىلەلمەيدۇ. ئەمدىلىكتە ئۇلار يىراق يەردە ئۇ ياقتىن بۇ ياقىقا مېڭمىسپ، كېيىنچە ئازىيىپ قالدى. بىر قاۋاقخانىنىڭ ئىشكىمۇ تاقالدى. بۇ چاغدا ھاۋا بىردىنلا سوۋۇشقا باشلىدى، شەرق تەخى يورۇمغان بولسىمۇ، كوندۇزنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى سەزگىلى بولاتتى.

ئېھرام كوچىسىدىكى گراف خانىمنىڭ سالوندا ئەڭ ئاخىرقى قىمارۋازلار ئەتىگەن سائەت بەشتە ئارىسىغا گۆش سېلىنغان بولكىنى يېيىشكەندىن كېيىن تارقىلىشتى.

گېزىتلار بېسىلىپ چىقتى، يەر ئاستى تۆمۈر يولىنىڭ ئىشكى ئېچىلدى، يوغان قەھۋە چەينىكىنىڭ ئاستىدىكى كۆمۈر گازى كۆيۈشكە باشلىدى، پۈكەيلەر ھىلال ئاي شەكلىلىك ئىسسىق بولكىلار بىلەن تولدى.

تولاس ئۇيقۇسىنى ئاچالمىغان ھالەتتە بادىنول كوچىسىغا كېلىپ، ئۆزى ئىشقا ئالمىشىدىغان خىزمەتدىشىنى ئىزدەپ ئۇ يان، بۇ يان قارىدى.

— بىرەر ئەھۋال بولدىمۇ؟

— ھېچنېمە بولمىدى.

مېگىر مايكىچانىلا ئەتىگەنلىك تامىقىنى يېدى. كوچا خۇددى تۇماندا قالغاندەك ئاقىرىپ كەتكەن، جانلىنىش يەنە باشلانىدى.

قىزىل بۆك كېيگەن قىز تېرناديكى ئاشخانىسى بار ئىككى ئېغىز-لىق ئۆيىنى يېغىشتۇرۇپ بولۇپ، كوچىغا چىقتى، يەر ئاستى تۆمۈر يولىغا كېتىۋېتىپ، دائىم كۆرۈپ تۇرىدىغان گېزىتتىن بىر نۇسخا سېتىۋالدى.

ئۇ مادىرىنادىكى ئۆزى ئىشلەيدىغان ساياھەت ئىدارىسىگە بارماس-تىن، كېچىك قەلئە بېكىتىدە پويىزدىن چۈشتى. ئۇ دەككە-دۈككە بولۇپ ئەنسىرەيتتى، لەۋلىرى خۇددى سۈرە ئوقۇۋاتقاندەك تىتىرەيتتى، ئۇ ئۇدۇل سوت مەھكىمىسىنىڭ قارىغۇ بىناسىغا قاراپ ماڭدى.

مگىر ئىشخانىسىنىڭ دېرىزىسى ئالدىدا ئۆزىنىڭ ئىككى غاجىرسىنى كۆڭۈل قويۇپ سۈرتىۋاتاتتى.

— بىر ياش قىز سىز بىلەن كۆرۈشىدىكەن، ئىسمىنى دېمىدى، مۇھىم ئىشىم بار ئىدى، دەيدۇ.

شۇنداق قىلىپ، بۇ كۈنى ئەتىگەنده، يەنى شەنبە كۈنى ئەتىگەنده بۇ تىراگىدىيە يەنە باشلاندى. قىزچاق دېگىز ئارمىيىسىنىڭكىدەك كۆڭ كىيىم كىيىپ، بېشىغا قىزىل بۆك كىيىۋالغاندى. ئادەتتە ئۇ كۆلۈپلا تۇرسا كېرەك، مەھكىلىرى ۋە ئىگىكىده زىناقلىرى بار ئىدى، لېكىن ھازىر كۆڭلى پاراكەندە بولۇپ، بەكمۇ خاتىرجەمسىزلەنگەندى.

— ئۇ نەده، ساقچى باشلىقى ئەپەندى؟ ئۇ ئۆلۈپ قالدىمۇ؟... ئۇ مېنىڭ ئاكام، توغرىراقى، مېنىڭ ئۆگەي ئاكام...

ئۇ ماسگۇۋۇئانىنى دەۋاتاتتى، گېزىتنىڭ بىرىنچى بېتىگە ئۇنىڭ سۈرىتى بىلەن مگىرنىڭ سۈرىتى قاتار قىلىپ بېسىلغاندى. 15 يىلدىن بېرى، ھەر قېتىم بېگى ئەنزە چىقسا گېزىتكە ھامان مگىرنىڭ مۇشۇ سۈرىتى بېسىلاتتى.

— ۋەي! ئوردا دوختۇرخانىسىمۇ؟...

ماسگۇۋۇئان ئۆلمىگەندى. ھەمەيلەن دوختۇرنىڭ تەكشۈرۈپ كۆرۈشىنى كۈتمەكته. ئۇ تېخى ھوشىغا كەلمىگەچكە، ھەرقانداق

كشىنىڭ كۆرۈشىگە رۇخسەت قىلىنمىدى.

ــ ماڭا قېرىندىشىڭىزنىڭ ئىشلىرىنى سۆزلەپ بېرىڭچۇ، خېنىم... سىزنى نېمە دەپ ئاتسام بولار، خېنىم؟

ــ بېرىت، بېرىت يانۇۋ. ھەممەيلەن مېنى بەيئېرىت خېنىم دەپ چاقىرىدۇ. مەن بىر ساياھەت ئىدارىسىدە تېز خاتىرىلىگۈچى ماشىنىست بولۇپ ئىشلەيمەن. دادام ۋاس ئۆلكىسىدىكى بىر كەنتنىڭ ياغاچچىسى. مەن تۇغۇلغاندا ئاتا ـ ئانام ياشىنىپ قالغانىكەن، ئۇلار ئەمدى پەرزەنت كۆرەلمەسمىز، دەپ ئويلاپ، ئاممۇي پاراۋانلىق ئىدارىسىدىن بىر ئوغۇلنى، جۇسى ماسگۇۋىنىنى ئەكىلىپ بېقىپ ئاپتۇ...

مېگىر مۇشۇنداق نازاكەتلىك قىزنىڭ يېنىدا خوددى مېھرىۋان چوڭ ئاندەك تۇراتتى.

ــ ئېيتىڭا، مەن بىلەن فور مەيدانىدىكى ئاكىڭىزنىڭ ئۆيىگە بارامسىز؟

ئۇ تاكسى چاقىرىپ قىزنى ئېلىپ ماڭدى. ئۇنىڭدىن سوئال سورىمىسۇ، ئۇ توختىماي سۆزلەپ ماڭدى. بىنانىڭ ئەگىم ئىشىكى ئالدىدا ئىشىك باقار قولىغا بىر گېزىتنى ئېلىۋالغان، ئەتراپىنى بىرمۇنچە قوشنىلىرى ئورىۋالغانىدى.

ــ شۇنداق كەسكىن، شۇنداق قائىدىلىك، كىشىلەرنى ھۆرمەت قىلىدىغان ئادەم ئىدى!...

ئىككىنچى قەۋەتتە ئولگىرىكى بۇجاڭ ئولتۇراتتى، ئۇنچىنچى قەۋەتتە ئۆي ئىگىسى ئولتۇراتتى. تۆتىنچى قەۋەتكە چىققاندىلا بىر-نەچچە ئائىلىلىك بىر يەرگە يىغىلىۋالغان چاغدىكى قىزغىن كەيپىياتنى ھېس قىلغىلى بولاتتى، ئۇزۇن كارىدورنىڭ ئىككى تەرىپىدە بىر-

مۇنچە كىچىك ئەرباباللار ئولتۇراقلاشقان بولۇپ، قۇياش نۇرى پەقەت تۆگىلۈكتىنلا چۈشەتتى.

— ئۇ نېمىشقا ئۆلۈۋېلىشنى ئويلايدۇ؟ ئۇ ئۆزىدە ھېچقانداق پىشكەللىكە دۇچ كەلمىگەندىغۇ؟...

جوسىف ماسگۇۋۇنىڭ مىگرىنىڭ نەزىرىدە تا ھازىرغىچە يەنىلا غەلىتە ھەمدە ئادەمنى خاتىرجەمسىزلىككە سالىدىغان شەخس ئىدى. لېكىن بىرىت خېنىم سۆزلىدى، ماسگۇۋۇنىڭ ئۆيىمۇ سۆزلەۋاتىدۇ: رەتلىك ۋە ئوبدان سەرەمجانىلانغان ياتاق ئۆي، كىتاب تاۋىنىدە ناھايىتى ئوبدان كىتابلار، يېڭىلا سېتىۋېلىنغان فاتىھون، يەنە يۇز يۇيۇش ئۆيى ۋە ناھايىتى كىچىك ئاشخانا.

— قارىڭا، ساقچى باشلىقى ئەپەندى، ئۇ ھامان ئۆزىنى باشقىلارغا ئوخشىمايمەن دەپ ھېس قىلاتتى...مەھەللىدىكى بالىلار ئۇنى پاراۋانلىق ئىدارىسىدىن كەلگەن شاكىچىك دېيىشەتتى، مەكتەپتە ئۇ ھەممىنىڭ ئالدىدا ئىدى، ئۆيدە ھەممىزدىن كۆپرەك ئىش قىلاتتى ۋە بۇنى ئابرويۇمنى ساقلايدىغان ئىش دەپ قارايتتى...ئۇ دائىم باشقىلارغا ھالاقەت يەتكۈزۈپ، ئارتۇقچە ئادەم بولۇپ قېلىشتىن قورقاتتى...ئۇ باشقىلارنىڭ ماڭا ئىچى ئاغرىغاچقا، مېنى سىغدۇرۇۋالماقچىدۇ، دېگەن ھېسسىياتتا ئىدى...دادام بىلەن ئانام ئۇنى داۋاملىق ئوقۇشقا زورلاشقا مەجبۇر بولدى...كېيىن ئۇلار ئالەمدىن ئۆتتى... ھېچ ئويلىمىغاندا، ئۇلار بىزگە ھېچنېمە قالدۇرمايلا كەتتى. مەن كىچىك بولغاچقا، خىزمەت قىلالمايتتىم، نۇرغۇن يىللاردىن بۇيان مېنى جوسىف ماسگۇۋۇنىڭ بېقىپ كەلدى.

— سىلەر نېمىشقا بىللە تۇرمايسىلەر؟

ئۇ قىزىرىپ كەتتى.

ــ ئۇ ئۇنداق قىلمىشقا ئۇنمايدۇ...بىز ھەقىقىي ئاكا ـ سىڭىل ئەمەسقۇ، شۇنداق ئەمەسمۇ؟

ــ ئېيتىڭا خېنىم، سىزنىڭ ئۆگەي قېرىندىشىڭىز سىزنى ياخشى كۆرۈپ قالغانمۇ ـ قانداق؟

ــ شۇنداقمىكىن دەيمەن...لېكىن ئۇ ئاغزىدىن چىقىرىپ باقمىدى...جۇرئەت قىلالمايدۇ...

ــ ئۇنىڭ ئوغۇل، قىز دوستلىرى بارمۇ؟

ــ مەن كۆرمىگەنمەن...بەزىدە يەكشەنبە كۈنلىرى بىللە چىقىپ كېتىمىز...

ــ ئۇ سىزنى مورسانغا ئاپىرىپ باقمىدىمۇ؟

ئۇ ئەسلەشكە باشلىدى.

ــ نەگە؟

ــ سېنا دەريايى بويىدا، گورىيىنىڭ يۇقىرى ئېقىمى...

ــ ياق...بىز دائىم رۇئانۇېر تەرەپكە، مائېن دەريايىغا بېرىپ ئويناپ كېلىمىز...بېقىنقى بىرنەچچە ئايدىن بېرى جوسېف قارتىغا قىزىقىپ كەتتى...

ــ ئۇ سىزگە گراف خانىم توغرىسىدا بىرنېمە دېگەنمۇ؟

ــ نېمە، گراف خانىم؟

مىگىر چاندۇرماي ئۆيلەرنى تەكشۈرۈۋاتاتتى، بىراق قۇرۇق ئاۋارىچىلىك بولدى، يىپ ئۈچىنى تېپىشقا ياردەم بېرىدىغان مېچقاناداق نەرسە تېپىلمىدى. ئىش ئۈستىلىدە بىرنەچچە دەپتەر تۇراتتى، ئۇنىڭغا ماسگۇۋۇنكىن كىرىم ـ چىقىم ھېسابات ـ نى بەكمۇ تەپسىلىي يازغان بولۇپ، ئۇ بۇنىڭغا بەكمۇ خۇمار بولۇپ كەتكەنىدى. بىرنەچچىسى قارتا ئويناش ھەققىدىكى كىتابلار بولۇپ، بەزىلىرىدە بەزى

قىين ئەھۋاللار تەھلىل قىلىنغاندى.

بىرىت خېنىم ئاتا-ئانىسىنىڭ ئۆز ئۆيى ئالدىدا چۈشكەن، ھازىر تامغا ئېسىلغان سۈرىتىنى كۆرسەتتى، ئۇ چاغدا بۇ قىز تېخى كىچىك بالا بولۇپ، ئاتا-ئانىسىنىڭ ئالدىدا زوڭزىيىپ ئولتۇرغاندى.

ــ سىزنىڭچە، ئۇگەي ئاكىڭىز ئوغرىلىق قىلارمۇ؟

ــ ئوغرىلىق، ئۇ؟... ــ مۇشۇنداق بەكمۇ ئېھتىياتچان ئادەممۇ؟... ــ

ئۇ زورىقىپ كۈلۈپ قويدى.

ــ ئەھۋالدىن قارىغاندا، ئۇنى چۈشەنمەيدىكەنسىز... ئېسىمدە تۇرۇپتۇ، بىر قېتىم ھېساباتتا بىرنەچچە تىيىن كەم چىقىپ، ئۇ نەدە خاتالىق بولغانلىقىنى تاپالماي، توپتوغرا بىرھەپتە قايغۇرۇپ يۈردى.

ــ خېنىم، ئاكلاپ تۇرۇپ، مېنىڭچە خىزمىتىڭىزگە بېرىلىڭ. بىرەر ئىش بولۇپ قالسا، سايادەت ئىدارىسىگە تېلېفون بېرىپ سىزنى ئاسانلا تېپىۋالمىز.

ــ ۋەدە بېرەلمەسىز، ساقچى باشلىقى ئەپەندى، شۇنداقمۇ؟ مەن ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشەلمىسەممۇ ئۇنى كۆرسەم، ئۇنىڭ ھاياتلىقىنى كۆزۈم بىلەن كۆرسەملا بولدى...

مىگر دېرىزىنى ئېتىپ، ئۆيگە ئىچىگە ئاخىرقى قېتىم بىر قارىۋالدى ــ دە، ئاچقۇچىنى يانچۇقىغا سالدى. ئۇ ئىشىك باقار بىلەن قىسقىلا سۆزلىشىۋالدى. ئادەتتە ھېچكىم ماسىگۈۋىنانغا خەت يازمايدىكەن؛ پەقەت يەكشەنبە كۈنلىرى ئۇ ئۇگەي سىڭلىسى بىلەن سىرتلارغا چىقماقچى بولسا، شەنبە كۈنى سىڭلىسىنىڭ تېز پوچتا ئار-

قىلىق ئەۋەتكەن خېتىنى تاپشۇرۇۋالىدىكەن. توغرا، يېقىندىن بۇيان، ئىشىك باقار ئۇنىڭ كۆڭلىده بىر ئىش بارده‌ك قىلغانلىقىنى سېزىپتۇ.

ــ بۇ ئادەم بەكمۇ تارتىنچاق، ساقچى باشلىقى ئەپەندى!... هە راست! ئۇ هويلىدىن ئۆتكۈچە دائىم بالىلار بىلەن ئامانلىشىدۇ؛ هەر ئاينىڭ ئاخىرىدا باللارغا كەمپۈت ئەكىلىپ بېرىدۇ...

مىگىر جۇمھۇرىيەت مەيدانى تەرەپكە مېڭىپ كەتتى. تەنتەربىيە قەھۋىخانىسى بوش دېگۈدەك ئىدى، كۈتكۈچى نىستو سۈنئىي مەرمەر ئۈستەللەرنى سۈرتىۋاتاتتى.

ــ ماسگۈۋئىلان ئەپەندى؟...بۈگۈن ئەتىگەن گېزىتنى ئېچىپ قاراپلا قانچىلىك هەيران قالغانلىقىمنى بىلەمسىز! مانا! بۇ ئۇ ئولتۇرىدىغان ئورۇن...

پوكەينىك يېنىغا تاۋىكادا ئىشلىتىلىدىغان ساندۇق قويۇلغان. قەھۋىخانىدا روسىيە پوسۇنىدىكى بىلىيارت ئۇستىلى بار بولۇپ، هەركۈنى ئوخشاش ۋاقىتتا ماسگۈۋئىلان كېلىپ ئۇ يەردە ئولتۇراتتى.

ــ ياق، مەن ئۇنىڭ بىرەرسى بىلەن پاراكلاشقانلىقىمنى ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىدىم. ئۇ ئىشتەي ئاچىدىغان هاراقنى، هامان بىرلا خىل هاراقنى ئالدىرىماي ئىچەتتى. ئۇ گېزىت كۆرەتتى...دائىم مېنىلا چاقىراتتى هەمده هەر قېتىمدا ئاران 25 تىيىن چاي پۇلى بېرەتتى. ئۇ كەلسلا، ۋاقىتنى بىلگىلى بولاتتى، بىر مىنۇتمۇ كەم بولمايتتى.

ــ ئۇ سىزدىن دائىم قەلەم ـ قەغەز سوراپ بىرنەرسە يازامتى؟

ــ ئېسىمده قېلىشچە، بۇ بىرىنچى قېتىملىقى...

ئەپسۇسكى، نىستو شۇ كۈنى كەچتە ماسگۈۋئىلانىڭ بىرنەرسە يازغان ـ يازمىغانلىقىنى، ياكى ئالدىغا قويۇپ قويۇلغان سىياھ سۈمۈر-

گۈچى بار تاختىغا قاراپ ئولتۇرغانلىقىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ بېرەلمىدى. كۈتكۈچى ماسگۇۋۈتاندىن ئىلگىرى كىشىك بۇ تاختىنى ئىشلەتكەنلىكىنىمۇ ئېنىق ئەسكە ئالالمىدى.

— چۈشتىن كېيىن مېھمانلار ئارقا-ئارقىدىن كېلىپ كەتتى، زادى ئەسلىيەلمىدىم...

مىگىر چوڭقۇر نەپەس ئېلىپ، تەرلىرىنى سۈرتتى، ئاپىتوبوسنىك بوسۇغىسىدا تۇرۇۋۈپلىپ، ئاپئاق دولقۇنلارنىك يۈمشاق قۇمغا ئۇرۇلغان ۋاقىتلىرىكى بىر خىل ئاۋازلارنى ئېرىنچەكلىك بىلەن ئەسلەپ ئۆتتى.

— يەنە بىر ياش قىز سىز بىلەن كۆرۈشمەكچىكەن، مىگىر. كېسىپ ئېيتالايمەنكى، بۈگۈن قىزلارنى قوبۇل قىلمىدىغان كۈن ئوخشايدۇ!...

بۇ قىز بىرىت خېنىمغا پۈتۈنلەي ئوخشمايتتى. يۈزى قىپقىزىل، كۆزلىرى پۈلتىيىپ چىقىقان، سېمىزلىكىدىن كىيىملىرى تار كېلىپ قالغان 18 ياشلاردىكى بۇ قىز هېلىلا سىيىر سېغىپ چىققانمىكىن، هەممە ئەزايىدىن سۈت پۈراپ تۇراتتى.

ئەھۋال مۇنداق ئىكەن: ئۇ گلانگۇر كوچىسىدىكى سۈتلۈك يېمەكلىكلەر دۇكىنىدا ئىشلەيدىكەن. ئۇ بەكمۇ هاياجانلانغان بولۇپ، يىغلۇۋېتەيلا دەپ تۇراتتى.

— رۇر ئەپەندى ماڭا مۇنداق دېدى...

— كەچۈرىسىز، رۇر ئەپەندى دېگەن كىم؟

— مېنىك خوجايىنىم. ئۇ مېنى چوقۇم سىز بىلەن كۆرۈشكىن، دېدى.

ئۇ ئىشخانىدىكى كەيپىياتقا كۆنۈكتى، روهىي-هالىتى ئاددىي-

ساددا، غاڭزا چېكىپ تۇرغان پاكار، دوغلاق ساقچى باشلىقىغىمۇ كۆنۈكۈپ قالدى.

ــ ماڭا سۆزلەپ بېرىڭ...

ــ ئۇنىڭ فامىلىسىنىڭ نېمىلىكىنى بىلمەيمەن، قەسەم بېرەي!... پەقەت ئۇنىڭ ماشىنىسى، ئۇستى ئوچۇق، چىرايلىق يېشىل ماشىنىسىغلا دەققەت قىلىپتىمەن...

ــ ھېلىقى ياشنى...ماڭا ھېلىقى ياشنى سۈرەتلەپ بېرىڭا...

قىز قىزىرىپ كەتتى. بۇ قىزنىڭ ئىسمى ئەيىما بولۇپ، پارتىزىغا كەلگىنىگە بىرنەچچە ئايلا بوپتۇ. ئۇ ھەركۈنى سەھەردە گۈلانگۈر كوچىسىدىكى ھەممە ئادەمگە دېگۈدەك سۈت ئاپىرىپ بېرىدىكەن، چۈشتىن كېيىن دۇكاندا ئىشلەيدىكەن.

ــ ئۇ يىگىتمۇ، ئەمەسمۇ بىلمەيمەن، بەلكىم ئۆيلەنگەندۇ...

ئومۇمەن، ئۇنىڭ ھېلىقى ئۇستى ئوچۇق، يېشىل ماشىنا ھەيدەيدىغان ئادەمنى ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقى ئېنىق ئىدى.

ــ ئۇ قاۋۇل، قورقۇر چاچىلىق، چىرايلىق كىيىنىپ يۈرىدۇ، دائىم سۈس رەڭلىك باش كىيىمى كىيىۋالىدۇ...بىر قېتىم ئۇ مۇرەسسىگە كېچىك دۇربۇنمۇ ئېسىۋاپتىكەن...

ــ ئۇ ماشىنىسىنى 67 ـ نومۇرلۇق بىنانىڭ نېرىسىدىراق توختىتامدۇ؟

ــ بۇنى قانداق بىلىسىز؟...ئۇ تەخمىنەن ھەپتىدە بىر قېتىم كېلىدۇ، ئىككى كېلىشى بەك ئار...مەن ئۇنىڭ 67 ـ نومۇرلۇق بىنانىڭ 2 ـ ئىشىكىگە كىرىپ كەتكىنىنى كۆرگەن، ئاياللارنى كۆرگىلى كىرەمدىكىن دەپ پەرەز قىلىمەن...

ــ نېمىشقا؟

ـــ چۈنكى ئۇنىڭ كېيىنىشى ئايالىلار بىلەن كۆرۈشىدىغاندەك-دەك...نېمە دېسەم بولاركىن...ئۇنىڭدىن ئەتىر پۇراپ تۇرىدۇ...

ـــ سىز ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ باققانمىدىڭىز؟

بىچارە ئەيىبا! كىشىلەر ئۇنىڭ سائەت تۆت يېرىم بولاي دېگەندە، ئۇستى ئوچۇق يېشىل ماشىنىنى قانداق كۆتۈشكە باشلىغانلىقىنى، ئاندىن قانداقتۇ بىر باھانە-سەۋەبلەر بىلەن سىرتقا چىقىپ، ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان ئادەمگە سۇركىلىپ ئۆتىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلالايتتى.

ـــ ئۇ تۇنۇگۈن كەلدىمۇ؟

قىز بېشىنى لىڭشىتتى ۋە يىغلىۋېتەيلا دەپ قالدى.

ـــ سائەت نەچچىدە؟

ـــ بىلمەيمەن، سائەت بەشلەردىمىكىن. ئۇ ئانچە ئۇزاق تۇرمىدى، ھېلىقى خانىمنى چوقۇم ئۇ ئۆلتۈرمىدى...

غەلىتە ئىش! مىگىر ئۇنىڭدىن سەۋرچانلىق بىلەن سورا-ۋېتىپ، ئۇنىڭ پىكرىگە تامامەن قوشۇلدى. بۇ سېمىز قىز ئېيتىپ بەرگەن ئىشلار قىزنىڭ تەسەۋۋۇرىدىكىدىنمۇ كۆپ ئەھمىيەتلىك ئىدى. قىز تەسىرلىگەن ئۇ خىلدىكى ئەرلەرنىڭ بۇنداق ئىشقا ئارىلىشىشى ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس ئىدى.

چىرايلىق كېيىنىدۇ، ھەتتا ئەيما مۇشۇنداق دېدى. سۇس رەڭ-لىك كىيىمى دائىم يېڭىدەكلا تۇراتتى، قولىغا ياقۇت كۆزلۈك ئۈزۈك سالغاندى. قىز ئۇنىڭ ئىككى ئالتۇن چىشىغىمۇ دىققەت قىلغاندى.

ئات بەيگىسى مەيدانىنىڭ دائىمىي مېھمىنى مىگىر رەسىم-قائىدە ساقچى ئەتىرىتى بىلەن قىمارخانىلارغا مەسئۇل ساقچى ئەتىرىتىگە بېرىپ ئەھۋال ئۇقۇشۇپ بېقىشى لازىم، قىسقىسى، گىراف خانىمنىڭ

دائمي مېهمانلىرى ئىچىدە چىراي ـ شەكـلى، بوي ـ تۇرقى ئۇنـڭـ كىگە ئوخشايدىغانلىرى بارمۇ ـ يوق؟

ـــ رەھمەت سىزگە، خېنىم. رۇر ئەپەنـدى سىزنى مەن بىلەن كۆرۈشكىن دەپ توغرا قىپتۇ...

ـــ ئۇ گۇناھسـز، شۇنداقـمۇ؟...مەن ئىشەنـمەيمەن، ئۇنـڭغا ئوخشاش كىشىلەرنىڭ...

ئۇنىڭ ئىقرار قىلمىغـنى ـــ دۇرۇس، بۇنىڭ تەكشۈرۈشكە قىلچە ئەھمىيتى يوق ـــ بىرنەچچە ھەپتىدىن بۇيان، ئۇستى ئوچۇق يېشىل ماشىنا گىلانگۇر كوچىسىغا كىلىپ توختىغانـدا، ئۇنىڭ ماشىنا ئورۇنـدۇقىغا بىردانە گۈل تاشلاپ قويغىنى ئىدى!

ـــ سـز سائەت بەش بولغانـدا باشقا ئادەمـنىڭ 67 ـ نومۇرلۇق بىنانىڭ 2 ـ ئىشكىگە كىرگىنىنى كۆرمىدىڭىزمۇ؟

ـــ بىر خانىم...

ـــ قانداق خانىم؟

ئۇنىڭ تەسۋىرلەپ بەرگىنى «گـۈزەل كەپتەر» مېھمانخانىسىنىڭ ئايال خوجايىنىغا بەكمۇ ئوخشاپ كېتەتتى، لېكىن ئەيما بۇ ئايالنىڭ ئۇستى ئوچۇق يېشىل ماشىنىدىكى ئەر چىققانـدىن كېيىـن ياكى چىقماستا كىرگەنلىكىنى ئېنىق دەپ بېرەلمىدى.

مىگر سۆزلەۋېتىپ بىرنەچچە بۈيرۇقنى ئالدىراپلا يازدى: ئۇستى ئوچۇق يېشىل ماشىنىنى ئىزدەش كېرەك؛ ھەرقايـسى ئات بەيگىسى مەيدانلىرىدىن قوغۇرچاچلىق ياشىنى ئىزدەش كېرەك؛ ۋەھاكازالار.

ـــ ھەي! ئوردا دوختۇرخانىسىمۇ؟...

ماسگۇۋ،ئان ئۆلىمگەنىدى. تېلېفوننىڭ پروفېسسور ئۆزى ئالـدى. يارىلانغۇچى جېنى تۆمۇر ئادەمىكىن، ئامان قاپـتۇ. ھەممە ئوڭۇشـ

لۇق بولغان هالەتتىمۇ، بىر ھەپتە ئىچىدە سوراق قىلىشنى خىيال قىلماسلىق كېرەك.

ــ ھەي! بىرىت خېنىمۇ؟ ئاكىڭىز ئامان قالدىغان ئوخشايدۇ... ياق، ھازىرچە كۆرۈشسىڭىز بولمايدۇ، ئەھۋالىنى سىزگە خەۋەر قىلىپ تۇرىمەن.

چەكسىز قۇملۇق، شامال ۋە دولقۇنسىز بىپايان دېڭىز...ھاۋا بەكمۇ ئىسسىق، ھىگىر ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ قويدى...بۇ تەكشۈرۈش جەريانىدىكى ئەڭ جاپالىق، كىشىنى بەكمۇ ئۇيمىدسىزلەندۈرىدىغان پەيت...بەزىلەرنىڭ ئىزناسى ئەمدىلا ئايدىڭلىشىشقا، ئۇلار ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتمۇ ئاستا ـ ئاستا روشەنلىشىشكە باشلىدى...

بادىنول كوچىسىدىكى ھېلىقى بىچارە بوۋاي يەنە سولاپ قويۇل-غانمىدۇ؟ خۇددى مەسلىھەتلىشۋالغاندەك، جاۋابىمۇ كېلىپ قالدى. پۇقراچە كىيىنگەن ساقچى دولاس تېلېفون بەرگەنىدى.

ــ بۇ سىزمۇ، باشلىق؟ مەن دەريا بويىدىكى بىر كىچىك قاۋاق-خانىدىن سىزگە تېلېفون بېرىۋاتىمەن. بىز پايلاۋاتقان ھېلىقى بىر-نېمە دەل سائەت توققۇزدا ئۆيدىن چىقتى...نېمە؟ ھە! ماقۇل... چوقۇم، ئۇ ھېلىقى قېلىن پەلتوسىنى كىيۋاپتۇ...ياق، ئۇ مېنى كۆرمىدى...ئۇ ھېچنېمىگە قارىمايدۇ،...خۇددى كېسەل كىشى سەيلە قىلىۋاتقاندەك ئالدىرىماي ئۇدۇل ئالدىغا ماڭىدى...بەزىدە بىرەر ماگىزىننىڭ دېرىزىسى ئالدىغا كېلىپ قاراپ تۇردى...كوچىدىن ئۆتۈشتە، ماشىنلارنىڭ بېسىۋېتىشىدىن قورققانىدەك، ئىككىلىنىپ تۇردى...بىر قېتىمۇ كەينىگە قاراپ قويمىدى...ھازىر ئۇ بېلىق تۇتىدىغان بىر ئادەمنىڭ كەينىدە تۇرىدۇ،...مەن تېلېفون بېرىدۇاتقان يەردە ئۇنى كۆرۈپ تۇرۇۋاتىمەن...نېمە دەيسىز؟ ياق، ئۇ ھېچكىم

بىلەن گەپلەشمىدى...نېمە؟ ئاڭلىيالمايۋاتىمەن...گېزىت؟ ئۇ ھېچقانداق گېزىت سېتىۋالمىدى. ماقۇل...سىز خالىسىڭىزلا...بولىدۇ...مەن داۋالىنىش كۆزى-قۇلاق بولىمەن...تەلىيىم بار ئىكەن، بۇ يەردىن بىر بوتۇلكا ناھايىتى بەلەن ئۇفلىپ ھارىقى تاپتىم.

مىگىر كەسكىن ئەمما قوپالراق ھەرىكەت بىلەن يانىدىكى تار پەلەمپەي ئارقىلىق سوت مەھكىمىسى بىناسىنىڭ يۇقىرى قەۋىتى ئاستىدىكى تەجرىبىخانىغا كەلدى. مۇتەخەسسىس بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشكەندىن كېيىن، ئېگىشىپ ئۇنىڭ ئىشلىشىگە قارىدى.

ــ قانداق، بالىلار؟

ئەھمىيەتلىكرەك بىرنېمە سېزىلمىدى. سىياھ سۈمۈرگۈچ قەغەزدىكى خەت ئەرلەرنىڭ بولۇشىمۇ، ئاياللارنىڭ بولۇشىمۇ مۇمكىن، بارماق ئىزلىرى قالمىغان. تاختا ئۈستىدە بىرقانچە خىل بارماق ئىزى سېزىلىدى. ئۇلار كەسىپىي جىنايەتچىلەرنىڭ دېلولىرىنى ئاختۇرۇپ بېقىۋىدى، نەتىجە بولمىدى.

دوختۇر پائول كۆرەڭلەپ كېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن مۇنداقلا ئامانلىشىپ قويدى.

ــ ھەي! مىگىر ئاغىنە... سىزنىڭ دېيىشىڭىزچە، ئىككى قېتىم پىچاق سالغان بۇ يىگىتنىڭ... بىرىنچى پىچقى يۈرەكتىن بىرنەچچە مىللىمېتر نېرىغا، يەنە بىرسى دەل يۈرەكنىڭ سول دالانچىسىغا سىلىنىپتۇ... مەن سىزنى بىر ماتېرىيال بىلەن تەمىن ئېتەي، قاتلىنىڭ ئادەم ئۆلتۈرگەن چاغدا تۇرغان ئورنىدىن قارىغاندا، ئۇنىڭغا ئېتىلىپ چىققان قان چاچرىماسلىقى مۇمكىن ئەمەس.

ۋاھالەنكى، ئوكتاۋ لىكلاۋاگىننى ئاشخانىدىن تاپقان چاغدا، كېيىمىدە قان يوق ئىدى، شۇنداقلا كېيىمى يۇيۇلمىغانىدى.

ژان ۋېيېر بىرنەچچە سائەت ئۇخلۇۋېلىپ، زەرگەرلەر پرىستانىغا قايتىپ كەلدى.

ــ بۇ سۈرەتنى (ماسكۇۋىئانىنىڭ سۈرىتى ئىدى) ئېلىپ، گلانكۇر كوچىسىدىكى هەممەيلەنگە كۆرسىتىپ باقتىن. هەر خىل ئۇسۇللارنى قوللىنىپ باقايلى، مۇۋەپپەقىيەتسىز ئېلىپ بارىدىغان هەرقانداق بىر پۈرسەتنى ئۆتكۈزۈۋەتمەيلى.

ــ ئېيتقا دوختۇر، بىر ئايالنىڭ مۇنداق ئىككى پىچاق سالالىشى مۇمكىنمۇ؟

ــ بەكمۇ قاۋۇل بولسا، مۇمكىن... بىلەمسىز، بەزىدە ئايالالارنىڭ نېرۋىسى تۆتۈپ قالسا، ئەرلەردىنمۇ كۈچلۈكرەك بولۇپ كېتىدۇ... لېكىن بۇنىڭلىق بىلەن مەسىلىنى ئاددىيلاشتۇرغىلى بولمايدۇ!

لۇگا ئېھرام كوچىسىغا گراف خانىمنى زىيارەت قىلغىلى كەلدى. ئۇ ئۇخلاۋاتقانلىقى ئۈچۈن خېلى ئۇزاق ساقلاپ قالدى. گراف خانىم ئاقسۆڭەك خېنىملارنىڭ سالاپىتى بىلەن تاق ساپلىق كۆزەينەكىنى تۆتۈپ تۇرۇپ، لۇگانى باشتىن ئاخىر "ساقچى ئەپەندى" دەپ ئاتىدى.

ماسكۇۋىئان ئۇنىڭغا ئەلۋەتتە ئازراق قەرزداركەن. 800 فرانك؟ مۇنداق بولۇشى مۇمكىن. بۇ يەردە هەممەيلەن بۇنچىلىك ئاز بىر نېمىگە ئانچىلا ۋاي دەپ كەتمەيدۇ... ياقەي! ئۇ زادىلا قەرزنى سۈيلەپ باقمىغان... بۇ بىچارىنى!... كىچىككىنە بىر خىزمەتچى بايلارلا كېلىپ تۇرىدىغان بۇ يەرگە كىرىپ يېگىلىشقان، بۇ يەردە هەربىيدىن بوشانغان شاۋشياۋلار، شاكىلات ساهەسىدىكى تەسىر كۆچى چوڭ خېنىملار، كەسپىي بانكىلارنىڭ ۋەكالەتچىلىرى... بار ئىدى... چوڭ ئىككى ئېغىز مېهمانخانىغا جاهازلار قويۇلۇپ، بەكمۇ كۆركەم

سەرەمجانلانغان، ئۇنىڭ بىرىدە ھاراق ئىشكاپىمۇ بار بولۇپ، كېچىكىپ ماڭغان قىمارۋازلارغا سەندۈرۈش① بېرىپ تۇرىدىغان ئادەممۇ بار...

— ئۇنىڭدىن بىر ئادەمنى تونۇيدىغان - تونۇمايدىغانلىقىنى سوراپ بېقىڭا...، — دېدى مگىر تېلېفوندا.

مگىر ئۇستى ئوچۇق يېشىل ماشىنىدىكى ئادەمنى سۈرەتلەپ بەردى، گراف خانىم ئۇنىڭغا ئوخشايدىغان ھېچكىمنى تونۇمايدىكەن.

— ھەي، لۇگا! شەھەر سىرتىغا بېرىپ ئۇقۇشۇپ بېقىڭ، ئۇستى ئوچۇق ماشىنىنى كۆرگەنلەر چىقىپ قالار، ماگىزىنىدىكى پىرىكازچىكلار، ئىنكىتانىلار باشقىلارنىڭكىگە ئوخشىمايدىغان ماشىنىغا دىققەت قىلىشقا ئامراق.

پارىژنىڭ ھەممىلا يېرى چەت ئەللىكلەر ئولتۇرغان ئاپتوبوسلار بىلەن تولغان، يول باشلىغۇچى مىكرافون بىلەن ۋارقىراپ سۆزلەمەكتە. سالقىن - سايە يەرلەر 35 گرادۇس، سۇ ئۇزۇش كۆلچىكىدە ئادەم كۆپ بولغاچقا، كىرىشكىمۇ ئامال يوق.

— بىرسىگە دەپ يېرىم لېتر... ياق بىر لېتر پىۋا ئالغۇزۇپ بېرىڭا! — دېدى مگىر جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسىنىڭ خىزمەتكارىغا.

چۈشتە لۇگا قايتىپ كەلدى.

— ئۇستى ئوچۇق يېشىل ماشىنىغا ئائىت ھېچقانداق خەۋەر يوق،... لازىم بولۇپ قالار، دەپ، قىمارخانىنىڭ دائىمىي مېھمانلىرىنىڭ ئىسمىنى كۆچۈرۈۋالدىم... چۈنكى بۇ قىمارخانا رەسمىيەت

---

① ئارىسىغا گۆش، تۇخۇم ۋە باشقا نەرسىلەر ئېلىنغان بولكا.

بويىچە تىزىملاشقا ئىلتىماس قىلغان... ئۇنىڭدىن باشقا، كۆلكىلىك ئىشلار يوق!... مېھمانخانىسى بەكمۇ ھەشەمەتلىك، لېكىن كۆندىلىك ھېساباتقا قارىغاندا، بەكمۇ جىق ئۈتۈۋالمايدىكەن. بەزىلەر بىرتېيىن، بىرتېيىندىن تىكىدىكەن، بىرنەچچىسى ناگان ـ ناگانىدا بەش تېيىن تىكىپ قويىدىكەن، ھەممىسى ئاممىدىن ئايرىلىپ قالغان، بارار يېرىنىڭ تاينى يوق، دوست ـ بۇرادىرى يوقلار ياكى ئايالىرى بىلەن ئەپ ئەمەسلەر بولۇپ، بۇلار ئايالى بىلەن بىر يەردە بولماسلىق ئۈچۈنلا بۇ يەرگە كېلىپ بىر كېچىنى ئۆتكۈزىدىغانلار ئىكەن... ئۇلار گراف خانىمنىڭ گېپىگە كىرىدىكەن... ھەممىسى ئۆزىنى ئۇستۇن تەبىقىدىكىلەردەك تۇتسىمۇ، 30 نەچچە فرانك ئالدىن بېرىلىدىغان پۇلنى تۆلىگىچە ئاھ ئۇرۇپ، ھەسرەت چېكىپ، بەكمۇ بىچارىلىشىپ كېتىدىكەن.

ـــ لىكلاۋاگىن بۇ كۆلۈبقا زادى كېلىپ باقمىغانمۇ؟

ـــ ئۇنىڭ خانىمى؟...قىزىچۇ؟...

ـــ مەن شۇنداق ئويلىدىمكى... ئۇلارنى ھېچكىم تونۇمايدىكەن...

ـــ رونا خېنىمچۇ؟

ـــ مەنمۇ شۇنى ئويلۇۋىدىم... مەن ئۇنىڭ سۈرىتىنى گراف خانىمغا كۆرسىتىۋىدىم، مېنىڭچە، ئۇ ئەجەبلەنگەنىدەك بولۇپ قالدى... سۈرەتكە خېلى قارىدى، خېلى ئۇزاق قارىدى دېيىشكە بولىدۇ، ئاندىن بەكمۇ تەبىئىي تەلەپپۇز بىلەن: بۇ كىم؟ دەپ سورىدى.

دوقمۇا پۇا دۇكىنىنىڭ كۈتكۈچىسى بېرىم لېترلىق ئىككى قاچا پىۋىنى ئىش ئۈستىلىگە قويدى، ئۇ جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسىنىڭ ئىشخانىسىنى ئۆز دۇكىنىدىكى ئۈستەلىرنى پىششىق بىلگەنىدەك

ئوبدان بىلەتتى. مېگىر يېرىم لېتر پېۋنى بىر كۆتۈرۈپلا ئىچـۋەتتى ۋە ئىككىنچى قاچىنى قولىغا ئالدى. ئۇ لۇگانىڭ قاراپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ.

ــ كەچۈرگىن بۇرادەر، ــ دېدى بوشقىنا.

ئۇ بەكمۇ ئۇسساپ كەتكەنىدى. لۇگاغا خوپ بولـدى، ئۇ يولدا سوغۇق ئىچىملىك ئىچمۇالغانىدى!

ــ مېنىڭچە...

سائەت 12 گە داڭ ئۇردى. يۇز مىڭلىغان پارتـزانلىق ھەپتىـدە ئىككى كۈنلۈك دەم ئېلىش ۋاقتىدىن پايدىلىنىپ دېڭىز بويلىرى ياكى يېزىلارغا باراتتى.

ــ ھەي! باش ئاپپاراتمۇ؟ ئايالىمنى چاقىرىپ بەرسىڭىز...

يېرىم لېتىرلىقىنىڭ يەنە بىرسـىمۇ تۇگەپ قالاي دېـدى. ئـىش ئۇستىلىدىكى ئىككى غاڭزا تېخىچە ئىسسىق ئىدى.

ــ بۇ سەنـمۇ خـوتۇن؟ قانـداقـراق؟... ياق، مەن چۇشـلۇك تاماققا بارالمايمەن دېمەكچى ئەمەسمەن، ئەكسىچە، بىر سائەتتىن كېيىن ئۆيـگە بارىـمەن. بۇنىڭدىن ئاۋۋال، سېرىق چامـدانـنى، سېرىقنى راسـلاپ قويـغىن، ھەئە... سۇ بويـىغا بېرىـپ شەنبىنى ئۆتكۈزۈپ كېلىمىز... نېمە؟ مورسانغا بارىـمىز... ھەئە شۇنـداق... بىردەمدىن كېيىن كۆرۈشەيلى، خوش.

ــ مەن نېمىش قىلىمەن، مەن؟ــ دەپ سورىدى لۇگا ئۆزىنىڭ يېزىغا بېرىپ يەكشەنبىنى ئۆتكۈزۈپ كېـلەلمەسـلىكـنى ئاللـقاچان بىلىپ.

مـگىر قولـىغا قېرىـنداشـنى ئېلىـپ، ھەر بىرەيلەنـگە خىزمەت تەقسىم قىلدى. گلانگۇر كوچىسى... ئۇستى ئوچۇق يېشىل ماشىنا...

بارلىق سەددەلەر ۋە قاۋاقخانا خوجايىنلىرىدىن سۈرۈشتۈرۈش لازىم... بادىنول كوچىسى... يەنىلا نەتىجىسى بولمىسا، تازا بىر ئىش بولىدۇ، بىراق لىكلاۋاگىنىدىن بىر قەدەممۇ نېرى بولماسلىق... نېمىشقا فور مەيدانىنى نازارەت ئاستىغا ئالمايمىز؟ توغرا، فونىتان ئەترابىغا ئادەم ئەۋەتىش كېرەك، مۇبادا بىرەرسى بىچارە ماسگۇۋۇدەك ئاننىڭ تۇرالغۇسىغا بارماقچى بولسىچۇ؟

ھېچنېمە ئۇنتۇلۇپ قالمىغاندۇ؟ باش ئاپپاراتقا بۇيرۇق چۈشۈرۈلدى. گراف خانىم ۋە لىكلاۋاگىنىڭ بارلىق تېلېفون نومۇرلىرى خاتىرىلۈېلىندى. نېمە ۋەقەلەرنىڭ بولىدىغانلىقىنى كىم بىلىدۇ!

ئالتۇن چىشلىق ئەركىشىگە كەلسەك، ئۇنىڭغا قارايدىغان قىمارخانىلارغا مەسئۇل ساقچىلار ئەتىرىتى بىلەن رەسىم ـ قائىدە ساقچىلار ئەتىرىتى بار، ئەتە ئات بەيگىسى مەيدانىدا...

ـــ دۇشەنبە كۈنى كۆرۈشەيلى، بۇرادەر.

ـــ ئوبدان ئويناپ كېلىڭ، باشلىق.

مىگر باش كېيىمنى كېيىپ بولغاندىن كېيىن، بىر ئىشنى يادىغا ئالدى.

ـــ قاراڭ، ھېلىقى بىرىت خېنىمىمۇ بار،... بۇ نادانلىق بولۇپ قالارمۇ... مەيلىلا... دۇشەنبە كۈنى ئۇنىڭ نېمىلەرنى قىلغانلىقىنى بىلىشىم كېرەك.

ـــ چىرايلىقمىكەن، باشلىق؟

ـــ قىزىل گۈلدەك دېگىنە، خۇلقىچۇ تېخى...

مىگر ھەممەيلەن بىلەن بىرمۇبىر قول ئېلىشىپ، ئاخىرى جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسىنىڭ چاڭ ـ توزان بېسىپ كەتكەن پەلەمپىيىدىن پەسكە چۈشتى.

4. بلايدىز ئەپەندىنىڭ ئىككى تال چارچورتان بېلىقى

شۇنداق كۆنلەر بولىدۇكى، بۇ كۆنلەردە نېمىشقىدۇ بىر پەسىل، ھاياتنىڭ مەلۇم بىر قىسمى ياكى ھەر خىل، ھەر تۈرلۈك ھېس-تۇيغۇلار يېغىنچاقلانغان بولىدۇ. مورسانىدا ئۆتكۈزگەن شەنبە كەچلىكى ۋە يەكشەنبە كۈنى مېگرگە نسبەتەن ئېيتقانىدا، ئادەمنى بىر خىل ساپ، ھەقىقىي خۇشاللىقتىن بەھرلەندۈرىدىغان، ياز كۈنى-لىرى دەريا بويىدا ئۆتكۈزگەن ئارامبەخش ھاياتنىڭ مەركەزلىك ئىپادىسى ئىدى.

كەچلىك تاماقتىن كېيىن، دەرەخلەرنىڭ ئاستىدا چىراقلار يېقىلدى؛ يوپۇرماقلار بەئەينى كونا زاماندىكى گىلەمىلەردىكىدەك چىرايلىق قېنىق يېشىل رەڭلىك بولۇپ قالدى؛ سېنا دەرياسى مەۋج ئۇرۇپ دولقۇنلايتتى، سۇ يۈزىنى بىر قەۋەت ئاق تۈمان قاپلىغانىدى. قىرغاقتىكى ئۈستەللەردىن ھېلىدىن-ھېلىغا قاقاقلاپ كۈلگەن كۈلكىلەر، ئاشقى-مەشۇقلارنىڭ شېرىن پىچىرلىشىشلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى...

مېگر ئايالى بىلەن يېتىپ قالدى. بىرەيلەن پىشايۋانغا فاتېفون ئەكىلىپ قويىدى، بەك كەچ بولۇپ كەتكەن بولسىمۇ، ئۇلار يېقىم-لىق، لەززان مۇزىكىنى ئاڭلاپ ياتتى، تانسا ئويناۋاتقانلارنىڭ تاشلىق يەرگە دەسسىگەندىكى ئياغ تاۋۇشلىرىمۇ قۇلقىغا كىرىپ تۇردى.

ساقچى باشلىقى بۇ كېچە راستىنلا ئۇخلىيالدىمۇ؟ «گۇزەل كەپتەر» مېھمانخانىسىنىڭ ئۆيلىرى كېمىگە ئوخشاپ كېتىدىغان بىر

بىنانىڭ ئىچىدە بولۇپ، تۆمۈر پەلەمپەي ئۈڭي ئىچىدە ئىدى، ئىككىنچى قەۋەتىنىڭ بالكونلىرى تۇتىشىپ كەتكەنىدى. ئۆيلەر كېمىنىڭ بۆلمىلىرىدەك كىچىك بولۇپ، تاملىرى ئاقارتىلىغان، بىر تۆمۈر كارىۋات، بىر گىرىم ئۈستىلى بار ئىدى، ئاق قېپىنىدىن ياسالغان كىيىم ئىشكاپىغا گۈلئاۋاك پەردە تارتىپ قويۇلغانىدى،... بۇگۈن كېچە ھەممە ئىشىك ـ دېرىزىلەر ئاۋغۇستىنىڭ كەچلىك ئاسمىنىغا قارىتىپ ئېچىۋېتىلگەنىدى...

ـــ كەڭرى ياتالىدىكىزمۇ؟ ـــ دەپ ئاستا سورىدى مىگىر خانىم تامغا چاپلاشقان پېتى.

نەدىكىنى! بۇ كارىۋات ئىككى كىشىگە بەكمۇ كىچىكلىك قىلاتتى. مىگىرنىڭ كۆزى ئەمدىلا ئىلىنىشىغا، بىر ئاۋاز ئۇنىڭغا دەخلى قىلدى: سائەت ئۈچ بولاي دېگەنىدە، ئاۋۋال پالاق ئۇرغان ئاۋاز، ئاندىن ئاستى تەكشى كېمىنى يەشكەن ئاۋاز ئاڭلانىدى؛ ئۇ مېھمانخانىنىڭ قارا خىزمەتچىسى ئىسىدورنىڭ بېلىق سالىدىغان سېۋەتىنى ئالغانلىقىنى بىلىپ ياتتى.

بىرەمدىن كېيىن، بىر كىچىك بالا يىغلىدى. بۇ يەردە ياتقانلارنىڭ كۆپچىلىكى ياش ئەر ـ خوتۇنلار ئىدى، يەنە ئىككى چىش دوختۇرى، ستراخوۋانىيە شىركىتىنىڭ بىر تەكشۈرگۈچىسى، ئالىي سۈپەتلىك كىيىم ـ كېچەكلەر ماگىزىنىنىڭ بىرقانچە ئايال پرىكازچىكى بار بولۇپ، ھەممەيلەن بىر ـ بىرىدىن تارتىنىپ كەتمەيتتى. خۇشال يۈرەتتى.

ـــ سىز قەيەردە، مىگىر؟

مىگىر خانىم ئېرىنىڭ ئاسمىلىق شىمنى كىيىپ، رىشاتكىغا يۆلىنىپ، پۇرقىرىتىپ غاڭزا چېكىۋاتقانلىقىنى خىرە ـ شىرە كۆرەلىدى.

ـــ ئەتە چۈشتە ئوبدانراق ئۇخلىۋالارسىز!...

ئۇنىڭ كاللىسىدا پارچە-پۈرات پىكىرلەر غىل-پال ئەكس ئەتتى: رونا خېنىم دائىم «گۈزەل كەپتەر» مېھمانخانىسىغا كېلىدە-كەن... تانسا ئويناپدىكەن،... بۇ يەردىكىلەر ئۇنىڭ كەسپىنى بىلمەيدىكەن؛ ئۇ يەنە چىش دوختۇرى رىيالنىڭ خانىمى بىلەن قېيىقتا بىللە ئويناپدىكەن...

سېنا دەريانىڭ نېرىقى قىرغىقىدا بىر پويىز ئۆتۈپ كەتتى، بىر كېمە ئاستىلا قايتىپ كەلدى، ئۇچىسىغا ئوۋمى كىيىمى كىيگەن، پۇتىغا تېرە يۆگمىۋالغان، بۇرۇتلىرى ساڭگىلاپ تۇرىدىغان ئىسدورنىڭ ئېگىز قامىتى كۆرۈندى... ئۇ ئاشخانىغا كىرىپ چىراغنى ياندۇردى ھەمدە كېمىگە لىق توشقۇزۇلغان بېلىقلارنى ئاشخانىغا توشىدى.

بارا-بارا ھەممەيلەن ئويغاندى. بېلىق تۇتىدىغان بىرى بىرىنچى قەۋەتتىكى ئۆيدىن چىقىپ، غاڭزىسىغا تاماكا سېلىپ، بېلىق تۇتۇشتا ئىشلىتىلىدىغان سايمانلارنى ئېلىش ئۈچۈن ئىسكىلاتقا كىرىپ كەتتى...

يەنە بىرەيلەن چىقتى، ئۇلار قول ئېلىشىپ كۆرۈشۈشتى... ئىسدور كېمىدىكى ساندۇقتىن ناھايىتى ئۇزۇن بىر خالتىنى ئېلىپ، بېكىمدىن مايسارەڭ سىردا سىرلانغان كېمىگە چىقتى-دە، خالتىنى بۇ كېمىدىكى ساندۇققا سېلىپ قويدى.

بۇ ئادەتكە ئايلانغان ھەربىرىتەك قىلاتتى، ھەر ھەپتىنىڭ يەكشەنبە كۈنى ھاۋا ياخشى بولسىلا، ئوخشاشلا بېلىق تۇتىدىغانلار، ئوخشاشلا ئەر-ئاياللار بۇ يەردە بولاتتى، ئەتىگەنىدىلا چىقىپ كېتىدىغانلار بولاتتى.

ئىسدور ئەمدى كېمىدىكى شەبنەملەرنى سۈرتىۋېتىپ، قارماق ۋە

يىپلارنى ئىزدەپ تاپتى، ئاندىن ئۇلارنى ئەستايىدىللىق بىلەن يىغىشتۇردى؛ ئاشخانىدىن مەزلىك قەھۋە پۇرىقى چىقتى، چېچىنمۇ تارىماي، پەرتۇقىنىڭ ئىچىگە كۆكلىكىنىمۇ كىيمەي، بىر ئايال خىزمەتچى ئاشخانىغا بۇرۇنلا كىرگەنىدى.

ھە! بلايدىز ئەپەندى مىگىر ياتقان ئۆيىنىڭ يېنىدىكى ئۆيدە يېتىپتۇ ـ دە. ئۇ ئۆيدىن چىقىپ، ئادەملەر بىلەن ئاستىلا ئامانلىشىپ، تۆمۈر پەلەمپەيدىن چۈشتى. لۇئا خانىمنىڭ ئېيتقىنىچە، ئۇ بۇ مېھمانخانىنىڭ ئەڭ سادىق خىزمەتچىلىرىدىن بىرى ئىكەن. ئۇ ناھايىتى تەمكىن ۋە مۇلايىم بولۇپ، كىيم ـ كېچەكلىرىگە بەكمۇ ئېتىبار بېرىدىكەن.

ئاشخانىدا ئۇنىڭغا يېرىم توخۇ، يېرىم بوتۇلكا براندى ھارىقى، پىشلاق، مېۋە ـ چېۋە ۋە بىر بوتۇلكا مېنېرال بۇلاق سۇيىنى بىر سېۋەتكە سېلىپ تەييارلاپ قويۇلغانىدى. ئىشىكنى ئۇنى كېمىگە چىقىرىپ قويدى، كېمىگە پالاقنى ھەرىكەتلەندۈرىدىغان ماتور ئورنىتىلغان بولۇپ، ئۇنى ئارغامچا بىلەن تارتقانىدا ھەرىكەتلەندۈرگىلى بولاتتى.

تاڭ خېلىلا يورۇپ قالدى. نېرىقى مەھەللىدىن بولسا كىرەك، بېلىق تۇتىدىغانلار تۈيدۈرمايلا كېلىپ، دەريا بويلاپ دەرەخلەر ئارىسىغا جايلاشتى. ماتور ھەرىكەتكە كەلدى، بلايدىز ئەپەندى تاماكىسىنى چىشلەپ، كېمىنىڭ كەينى تەرىپىدە ئولتۇرۇپ، دەريانىڭ يۇقىرى ئېقىمىغا قاراپ يۇرۇپ كەتتى، ئۇ چارچورتان بېلىقى تۇتىدىغان قارماقنى كېمىنىڭ كەينى تەرىپىگە تاشلاپ ماڭدى.

ـــ ئوبدان ئۇخلاپسىزمۇ؟

ـــ سىزچۇ؟...

هایات رېتمی تېزلىشىشكه باشلىدى. بەزىلەر ئۇخلاش كېيىنى ياكى خالاتلىرى بىلەن مېڭىپ يۇرۇشەتتى، كېيىملىرىنى تولۇق گىيگەن ئىككى ئايال خىزمەتچى ئەتىگەنلىك تاماق سېلىنغان پەتنۇسىلارنى كۆتۈرۈپ مېھمانلارنىڭ ھۇجرىلىرىغا كىرىشتى.

— سىز بۇ يەردىكەنسىزغۇ، مېگىر؟ نېمە قىلىۋاتىسىز؟

ھېچنېمە... رونا خېنىم... ئاجايىپ ئىش — ھە، قاتىلىق يۈز بېرىپ ئۇزاق ئۆتمەيلا لۇئا خانىم ئۇنىڭغا بىلىق ئاپىرىپ بېرىپتۇ... ئاچقۇچى يوق ئاشخانىدىن لىكلاۋاگىن تېپىلدى، لېكىن ئۇ ھېچنېمىنى بىلمەيمەن دەيدۇ، بۇ تېخىمۇ ئەجەبلىنەرلىك ئىش ئەمەسمۇ؟

باللار دەرەخ تېگىدىكى ئۇستەللەردە غىزالاندى. يېلىك كېينىگەن جۇپ — جۇپ ئادەملەر سىرلانغان قېيىقلارنى ئىتتىرىپ يۇرۇشىدۇ، يوغان كۆزەينەك تاقىۋالغان بىر ياش قارا سىرلانغان كېمىنىڭ يەلكىنىنى ئېچىۋەتتى.

— سىز بىلىق تۇتمامسىز؟

ياق! مېگىر ھېچنېمە قىلمايدۇ. سائەت توققۇزدىن ئاشتى. ئۇ ساقلىنى ئېلىپ، يۇيۇنماقچى بولدى. كومباسا يەپ، بىر رۇمكا ئاق ھاراق ئىچتى. سېنا دەرياسغا قارىۋىدى، دەريانى قېيىق، مۇسابىقە كېمىسى ۋە كىچىك يەلكەنلىك كېمىلەر قاپلاپ كېتىپتۇ، قىرغاقتا ھەر 50 مېتىرچە ئارىلىقتا بىردىن ئادەم مىدىر — سىدىر قىلماي بىلىق تۇتۇپ ئولتۇراتتى.

ۋاقىت دەريا سۈيىدەك ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى. چۈشلۈك تاماقنىڭ قاچا — قۇمۇچلىرى جايى — جايىغا قويۇلدى. پارىژدىن كەلگەن بىرقانچە پىكاپ مېھمانخانىنىڭ سىرتىدا توختاشقا مەجبۇر بولدى. مېگىر خانىم بىكار تۇرمايدىغان ئايال ئىدى، ئۇ كەشتىسىنى ئالغاچ

كەپتۇ، يېنىدىلا كرېسلو تۇرسىمۇ، يېزا بولغاچقا، ئۇ ئادەت بويىچە چىمىدىلا ئولتۇردى.

قېيىقلار بىر - بىردىن قايتىپ كېلىشكە باشلىدى، بېلىق تۇتقىلى كەتكەنلەرنىڭ بەزىلىرىمۇ قايتىپ كېلىشتى. بالايىدىز ئەپەندىگە ئوخشاش ھەۋەسكارلار چۈشلۈك تامىقىنى ئېلىپ كەتكەنىدى.

بالايىدىز ئەپەندى دەريانىڭ يۇقىرى ئېقىمىغا قاراپ مېڭىپ، ئۇزاق كەتكەنىدى، بەلكىم سېنا پورتىغا باراي دەپ قالغانىدۇ، چۈنكى چۈشتىن ئاۋۋال ھېچكىم ئۇنىڭ كېمىسىنى كۆرمەپتۇ. دەريانىڭ ئەگمىسىدىن باشلاپ، قارشى قىرغاقتا كەڭ زېمىننى قوموش قاپلاپ كەتكەن بولۇپ، خۇددى ئىسسىق بەلۋاغدىكى ئورمانلاردەك كىشىگە ئۆزگىچە سېزىلەتتى، قېيىقتا چۈشكەن ئاشىق - مەشۇقلار ئۇ يەرگە بېرىشقا بەكمۇ خۇشتار بولسا كېرەك.

ئىسسىق ھاراقنى تىنىدۇرۇش، گورىنىيىغا ماشىنا بىلەن بېرىپ گۆش ئەكىلىش، سۇ كىرىپ كېتىدىغان كېمىلەرنى ئوڭلاش قاتارلىق ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى قىلاتتى.

سائەت ئۈچ. مىگر خانىم ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ مۈگدەپ قالغان يولدىشىغا ھېلىدىن - ھېلىغا ھەمايىچىلەردەك قاراپ - قاراپ قويىاتتى ۋە ئەتراپتىكىلەرگە تىنچراق بولۇڭلارچۇ دەپ قويىاتتى.

مىگر ئۇخلاپ كەتمىگەنىدى، چۈنكى تېلېفوننىڭ جىرىڭلىشىنى ئاڭلىدى. ئۇ سائىتىگە قاراپ قويۇپ، ئورنىدىن تۇرۇپ، ھۇجرىغا قايتتى. شۇ پەيتتە، ئايال خىزمەتچى بوسۇغىدىلا تۇرۇپ:

— بىركىم مىگر ئەپەندىنى چاقىرىۋاتىدۇ... — دەپ ۋارقىرىدى.

لۇگا ئىكەن. ساقچى باشلىقى ئۇنىڭغا بادىنول كوچىسىدىكى ئۆيىنى نازارەت قىلىشنى ھەمدە سائەت ئۇچلەردە تېلېفون بېرىشنى

تاپشۇرغاندى.

— ھەي، باشلىقمۇ؟...

ئاپلا! دۆيجاڭنىڭ ئاۋازى بىچارىلەرچە چىقىۋاتىدىغۇ.

— مەن بىر پىشكەللىكىكە دۇچ كەلدىم، بىراق مەن ئالدىن تەدبىر قوللاندىم... ئەتىگەندىن بېرى بىر دېرىزە پەردىسىنىڭ مىدىرلاپلا تۇرغانلىقىنى بايقىدىم. لېكىن مېنى ھېچكىم تونۇمىدى، مەن سەرگەردانەك ياسىنۇالغاندىم...

— ھاماقەت!

— نېمە؟ نېمە دېدىڭىز؟...

جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى مىگىرىنىڭ باشقىچە ياسىنۇېلىشىنى بەك يامان كۆرىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتى. بىراق لۇگانى ئۇنىڭدىن يالتايتقۇدەك نېمە ئامال بار دەيسىز؟ ئۇنىڭ ئۇچۇن ئەڭ زور شادلىق ئويۇن كۆرسىتىش ئىدى.

— قىسقىسى، باشلىق، سائەت 11 بولاي دېگەندە...

— كىم چىقتى؟

— ھېلىقى خانىم... ئۇ ئەتراپىغا قاراپمۇ قويماستىن...كىرىپ مەيدانى تەرەپكە قاراپ ماڭدى، يەر ئاستى تۆمۇرىيولىغا كىرىپ پويىزغا ئولتۇردى... مەنمۇ ئۇنىڭ كەينىدىن پويىزغا ئولتۇردۇم، قەسەم ئىچمەنكى...

— ئۇ سېنىڭ كۆزۈڭدىن قايەردە غايىب بولدى؟

— قانداق بىلىۋالدىڭىز؟ ئۇ سانت ياڭ بېكىتىدە چۈشۈپ قالدى،... قاراڭ،... كوچىدا بىرمۇ ئادەم يوق... يەر ئاستى تۆمۇرىيولىنىڭ چىقىش ئېغزىنىڭ قارشىسىدا بىر تاكسى بار ئىكەن، پەقەت بىرىلا... ئۇ بەكمۇ تەبىئىي ھالدا ماشىنىغا چىقتى ۋە

يىراقلاپ كەتتى... مەن ئون مىنۇتچە تاكسى ئىزدەپمۇ تاپالمىدىم...

— جىن تەگكۇر!

— ماشىنىنىڭ نومۇرىنى يېزىۋالغانىدىم... ھەي! باشلىق، بۇ يالغان نومۇر ئىكەن، ماشىنىلارنى تىزىملاش دەپتىرىدە بۇ نومۇر يوق تۇرىدۇ. مەن كىيىمىنى يەڭگۈشلەپ يەنە بادىنول كوچىسىغا باردىم...

— لۇگا بولۇپ ياسانغانسەن؟

— شۇنداق، ئىشىك باقار لىكلاۋاگىن خانىم قايىتىپ كەلمىدى، سىرتقا چىقمىغىنىغا قارىغاندا، بۇۋاي ھۇجرىسىدا سولاقلىق بولسا كېرەك. خېنىمۇ چىقمىدى، دېدى...

پارىز خەلقى شەھەردىن سىرتقا چىقىپ كەتكەچكە، چوڭ ـ كىچىك كوچىلار كىشىيىپ، ئازادلىشىپ قالغاندەك ئىدى... شەھەر مەركىزىدىن ئەڭ يىراقتىكى سانت ياك كوچىسىغا بارغاندا...

مىگىر كەسكىنلىشىپ:

— بولدى...، — دېدى.

— مەن نېمە قىلىمەن؟

— كۆتۈپ تۇرۇپ، ئۇ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ماڭا تېلېفون بەرگىن. ھە راست، ئۇنىڭ توفلىيىغا ئوبدانراق دىققەت قىلغىن، ئايىغىغا چاڭ ـ توزان قونغان ـ قونمىغانلىقىنى بەكمۇ بىلگۈم كېلىدۇ.

— ئۇقتۇم، باشلىق.

چاتاق .لۇگا زادى ئۇقمىغاندى. مىگىرنىڭ كاللىسىدا غىل ـ پاللا پەيدا بولغان ئوي ـ پىكىر تېخى ناھايىتى تۇتۇق ئىدى.

ئۇ "كېمە بۆلمىسى"دەك ئۆيدىن چىقىپ، مېھمانخانىنى ئايلاندى. لۇئا خانىم دەسلەپ ئۇنىڭغا قاراپ كۈلۈپ قويىدى، ئۇمۇ خانىمغا

قاراپ كۆلدى، ئەمما بۇ ئاچچىق كۆلكە ئىدى.

— مەن بۇ بىچارە ئايالنى ئويلىغىنىمدا، ساقچى باشلىقى ئەپەندى...

— ئۇ سىزنىڭ مەلۇم خېرىدارىڭىز بىلەن ئالاھىدە يېقىنمىدى؟

— ياق، مەن سېزەلمىدىم. ئۇ ئۆزىنى كۆرسەتمىگەن خالىمايتتى... قاراڭ، مانا بۇ ئۇنىڭ ئۇستىلى،... بۇ يەرنى ھەربىر كۆرگىنىمدە، كۆز يېشىمنى توختىتالمايمەن... ئۇ بالىلارنى ياخشى كۆرەتتى، شۇڭا دائىم چىش دوختۇرى زىيالىنىڭ ئايالى بىلەن بىللە بولاتتى، چۈنكى ئۇلارنىڭ مونىك ۋە ژان كرۇد دېگەن ئىككى بالىسى بار ئىدى...

مىگىر چىرايىدا قىلچىمۇ يەكشەنبە كۈنى ھاۋا ئوبدان بولغان چاغلاردا بولىدىغان ئاراملىق يوق ھالدا دەرۋازا ئالدىغا كەلدى. بىر ئەھۋال يەنى سانىت ياڭ يەر ئاستى تۆمۈريولى بېكىتىدىكى بىردىنبىر تاكسى ئۈنى غەمگە سالماقتا ئىدى. چۈنكى، بۇ بەك ئاسان ئىدى! لۇگانى كولدۇرلىتىۋاتقان كىشى كىچىك بالا ئەمەس، بېكىياچىلاردىنمۇ ئەمەس!

ئاۋاق، ئاچچىقى يامان لىكلاۋاگىن خانىم راستىنلا مەڭگۈ غايىب بولدىمۇ؟ ساقچى باشلىقى ئۇنداق بولماسلىقىغا قەتئىي ئىشىنەتتى. ئەمسە، پايلاقچىدىن قۇتۇلۇپ، بىرنەچچە سائەت ھەرىكەت قىلىش ئۇنىڭغا نېمە ئۈچۈن زۆرۈر بولۇپ قالدى؟ بىركىم بىلەن ئۇچراشماقچىمۇ؟ ماتېرىيالنى بىخەتەر يەرگە يۆتكىمەكچىمۇ؟ ياكى...

ھە! ساقچى باشلىقى يىراقتىن كەلگەن دۇ — دۇ — دۇت قىلغان ئاۋازنى ئاڭلىدى. بۇ بلايىدىز ئەپەندىنىڭ كېمىسىنىڭ ماتورىدىن چىقىۋاتقان ئاۋاز ئىدى.

بىردەمدىلا، غۇۋا قۇياش نۇرى ئىچىدە يۇقىرى كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان

كېمە بېشى ۋە كېيىدە تەمكىن تۇرغان بېلىق تۇتقۇچى كۆرۈنىدى، ئۇ پرىستانغا يېقىنلاپ كېلىشتىن ئاۋۋال كېمىنى شۇنداق چىرايلىق بىر ئايلاندۇردى ـ دە، ئاندىن ماتورنى ئۆچۈردى.

ھەرقانداق بىر بېلىق تۇتقۇچى كەلگەن ۋاقتىدىكىدەك، سەيلە قىلىپ يۈرگەنلەردىن ئىككى ـ ئۈچى ئۇنىڭ ئالدىغا باردى. ئىسدورموۋ دەرھال ئۇنىڭ ئالدىغا چىقتى.

ــ بلايدىز ئەپەندى، خېلى جىق بېلىق تۇتقانسىز؟

بلايدىز خۇش ياقمىغاندەك قىلىپ، ھەر قېتىمقىدەك:

ــ ئىككى تال چارچورتان بېلىق، ئازمۇ ئەمەس... ــ دەپ قويدى.

ئۇ ساندۇقنى ئاچتى. لۆڭگىدە ئوت ـ چۆپكە ئورالغان ئىككى تال بېلىق تۇراتتى، مۇشۇنداق قىلغاندا يېڭى پېتى تۇرارمىش.

بلايدىز ئەپەندىنىڭ كۆزى مىگىرنىڭ كۆزى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى ۋە خۇددى ئەتىگەنكىدەك ئۇنىڭ بىلەن باش لىڭشىتىپ ئامانلاشتى، ھەمەيلەن يېزىدىكى بىر مېھمانخاندا تۇرغاندەكىن...

ئۇ كېيىدىن چۈشۈپ ئۆز ئۆيىگە ئالدىرىماي ماڭدى. مىگىر ئۇنىڭ شىبلىتىغا زەڭ سېلىشىنى ئۇنتۇمىدى، شىبلىتىقا چاڭ ـ توزان قونمىغاندى.

ئىسدور بېلىق تۇتىدىغان سايمانلارنى رەتلەۋاتاتتى، ئۇ بېشىنى كۆتۈردى، چۈنكى مىگىر ئاق كۆڭۈل پارىژلىقلاردەك ئۇنىڭدىن:

ــ ئۇ بېلىقنى تور تاشلاپ تۇتۇپتۇمۇ؟ ــ دەپ سورىغاندى.

ــ مېنىڭچە ئۇنداق ئەمەس... مەن كېمىگە تىرىك يەمچۈك سېلىپ قويغاندىم... تور تاشلاپ تۇتالمايلا قالغاندا، بلايدىز ئەپەندى ياخشى يەرلەرنى بىلىدۇ، تىرىك يەمچۈكلەرنى ئىشلىتىدۇ. ئۇنىڭ

ئۇرۇق قول قايتىپ كېلىدىغان چاغلىرى بەك ئاز...

ــ كۆرۈپ باقايچۇ، بولامدۇ؟

مىگىر كېمىگە سەكرەپ چىقتى، كېمە ئۆرۈلۈپ كەتكىلى تاسلا قالدى. ئۇ ئېگىلىپ چارچورتان بېلىقتىن بىرنى ئالدى.

ــ دەرۋەقە، بۇ راستىلا چوڭ بېلىقكەن...

ــ ئوتتۇرا ھال، ئالتە، يەتتە جىلك كېلەر...

بۇ چاغدا ئىسدور ساقچى باشلىقىغا ئۆتكۈر بىر نەزەر تاشلىدى- دە، بېلىقنى ئېلىۋالدى.

ــ كەچۈرۈڭ، مەن بېلىقنى ئۇنىڭغا يۆگەپ بەرمىسەم بولمايدۇ، چۈنكى ئۇ بېلىقنى چوقۇم پارىڭا ئېلىپ كېتىدۇ.

ئىسدور ئاشخانىغا كىرىپ كەتتى.

ــ نېمە قىلۋاتىسىز، مىگىر؟ ــ مىگىر خانىم سىپايىلىك بىلەن سورىدى.

ھېچ ئىش... ئۇ ھېچنېمە قىلمىدى... ئۇ نېمىندۇ كۆتىمەكتە... ئۇ بىر يەلكەنلىك كېمىگە پۇتۇن ئەس- يادى بىلەن بېرىلىپ قارىغاندەك كۆرۈنەتتى، بۇ كېمە ئېقىمغا قارشى ماڭماقچى بولاتتى، بىرئازمۇ شامال بولمىغاچقا، كېمە زادى ئىلگىرىلىيەلمەيتتى.

توغرا!... يۈرىكى دۈپۈلا قىلىپ قالدى!... كۆزلىرىدە غەلىبە ئۇچقۇنلىرى ياندى!... چۈنكى نېمىلا دېگەن بىلەن، بۇ كىشىنى خۇشال قىلاتتى... مىگىر بۇ ئىشنىك پات ئارىدا يۈز بېرىدىغانلىقىنى بىلەتتى... ئۇ ئىشنەتتى... لېكىن ھەممىسى قىياس ۋە يىپ ئۈچىلا ئىدى.

تورۇسنىك ئاستىدىكى ئۆينىك ئىسسىق بولۇشى كىشىنى ئەجەبلەندۈرەتتى؛ ئۇنىك ئاۋغۇستىنىك كېچىسىگە مەپتۇن بولۇپ قېلىشى

نېخمۇ ئەجەبلىنەرلىك ئىدى؛ ئۇنىڭ شىمىسىنى ئاسمىسىنى بىلگە چۇشۇرۇپ قويۇپ كۇنىنىڭ چىقىشىنى تاماشا قىلىشىمۇ مۆجىزە ھېسابلىناتتى.

ئەتىگەنده، ئاسمان ئەمدىلا يورۇشقا باشلىغان چاغدىكى ئىسدور-نىڭ ھېلىقى ھەيكىتى... مىگىر ئۇنىڭ ئۆز كېمىسىدىن بىرنەرسىنى، بىر ئۇزۇن خالتىنى ئېلىپ، ئۇنى بلايدىز ئەپەندىنىڭ كېمىسىدىكى ساندۇققا سېلىپ قويغانلىقىنى ئېنىق كۆردى. لېكىن بۇ تىرىك يەمچۇك ئەمەس ئىدى، تىرىك يەمچۇك دېگەنىنى ئۇششاق تۆشۈك تېشىلگەن تۆمۇر قۇتىغا سالىدۇ. ساقچى باشلىقىنىڭ ئۇنىڭ بىلەن كارى بولمىدى...

ئاۋالقىسى، لۇگادىن كەلگەن تېلېفون...

ئەمدى بۇ ئىككى تال چارچورتان بېلىقى... ئۇ بۇلار ئۇستىده تەپسىلىي تەھلىل يۈرگۈزدى... مىگىرمۇ ئەينى ۋاقىتلاردا بېلىق تۇتۇپ باققان، بېلىقنى ئانچە كۆپ تۇتالمىغىنى بىلەن بېلىق تۇتۇش تېخنىكىسىنى ئوبدانلا بىلىدۇ...

چارچورتان بېلىق بەكمۇ ئاچكۆز دەريا بېلىقى، ئۇنىڭ ئاغزىدىن قارماقنى چىقىرىۋېلىش بەكمۇ تەس، بەزىده تېخى ئۇنىڭ قارنىنى يېرىشقا توغرا كېلىدۇ.

بلايدىز ئەپەندىنىڭ بۇ ئىككى تال چارچورتان بېلىقىنىڭ ھېچ يېرى زەخمىلەنمىگەن، ھەتتا سۇركىلىپ كەتكەن يېرىمۇ يوق!

ۋەھالەنكى، ئىسدور يېرىم كېچىگىچە تور تاشلاپ بېلىق تۇتتى...

ئىسدور ساقچى باشلىقىغا بىر نەزەر تاشلىغانىدى، ھازىر يۈز بەرگەن ئىشلار مانا مۇشۇ نەزەر تاشلاشنىڭ مۇقەررەر نەتىجىسى. ئىسدور ئاشخانىدىن ئۆتۈپ، مېھمانخانىنى بىر ئايلىنىپ چىقىپ،

چەتتىكى بىنانىڭ ئۈكتىچى قەۋىتىگە يامشىپ چىقىپ، ئوغرىلىقچە دېگۈدەك بلايدىزنىڭ ھۇجرىسىغا كىردى.

ئۇنىڭغا خەۋەر يەتكۈزگىلى كىردى.

ياۋاش مىگر خانىم ئېرىم زېرىكىپ قالغان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپ:

بىرەر كىتاب ئالغاچ كەلسىڭىز بوپتىكەن... ئىچ پۇشۇقىڭىز چىقاتتى! ــ دېدى بوشقىنا.

راست! شۇنداق قىلسام بوپتىكەن... يۇقىرىدا بىرسى ئۇنىڭغا قاراۋاتاتتى... ئىسىدور مۇشۇكتەك ياكى چوشقا ئوغرىسىدەك مېڭىپ پەسكە چۈشتى.

ــ ئۆزە تۇرۇۋېرىپ ھارمامسىز؟

بلايدىز ئەپەندىنىڭ دېرىزىسى ئېچىلدى. ئۇ كىيىملىرىنى يېڭگۈشلەپ، شەھەرلىكلەردەك ياسىنىۋالغاندى.

ــ لۇئا خانىم، ئېيتىڭا...

ــ قۇلقىم سىزدە، ساقچى باشلىقى ئەپەندى...

ئۇ ئېرەڭسىزلىك بىلەن بىر ــ ئىككى سوئال سورىدى.

شۇنداق، بلايدىز ئەپەندى شەنبە كۈنى كەچتە پويىز بىلەن كېلىپ، دائىم يەكشەنبە كۈنى سائەت ئالتىنىڭ پويىزىدا قايتىپ كېتىدۇ. ئۇ ھازىرلا توسما ئارقىلىق دەريادىن ئۆتۈپ كېتىدۇ.

ياق، ئۇ ئەزەلدىن ماشىندا كېلىپ باقمىغان.

ئاياللار؟ ئەجەبمۇ غەلىتە خىيال! لۇئا خانىم زادىلا ئويلاپ باقماپتۇ. ئۇ ئاياللارغا ئانچە پەرۋا قىلمايدۇ. ئۇ «گۈزەل كەپتەر» مېھمانخانىسىغا بىر قېتىممۇ باشقىلار بىلەن بىللە كەلمىگەن.

نېمە؟... ئۇدۇلدىكى داچىدا؟... لۇئا خانىم بۇنىمۇ ئويلاپ

باقماپتىكەن... بۇ مۇمكىن ئەمەس، چۈنكى ئۇ كۈن بويى بىلىق تۈتىدۇ... ئۇنىڭدىن باشقا، بۇ يەردىن كۆرگىلى بولمىغان بىرقانچە داچىدا پارتىزلىق بايلار تۇرىدۇ... دەريا قاتنىشىغا مەسئۇل مالىي ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ ئىشخانىسى ۋولتېر پرىستانىدا... ناھايىتى پېشقەدەم دۆلۈتا ئەر ـ خوتۇنلار بولسا...

ـــ شۇك!... ئۇ كەلدى.

بلايدىز مىگىر بىلەن تەڭ دېمەتلىك بولسىمۇ، خېلىلا ياش كۆرۈنەتتى. شۇنىڭدىن قارىغاندا، ئۆزىنى كۈتۈشكە ئېتىبار بېرىدىغان، ھاياتىدا ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىمىغان ئادەم ئوخشايدۇ.

ـــ ئاھ، ئوبدان لۇئا خانىم؟

ـــ ئاھ، بلايدىز ئەپەندى... بىلمىنى خېلى كۆپ تۈتقانىدەك قىلىسىزغۇ!

ـــ خېلى كۆپ.

لۇئا خانىم ئۇنىڭغا يېقىنچىلىق قىلىپ چاقچاق قىلدى:

ـــ ئوبدان ئۇخلۇالنانسىز؟... ئىقرار قىلىڭ! ئەتىگەنىدىن كەچكىچىلا بىلىق تۈتمىغانسىز، كېمىڭىزنى قومۇشلۇقتا توختىتىپ قويغان چېغىڭىزدا...

ـــ مەن كۈندۈزى زادى ئۇخلىمايمەن، ـــ دېدى ئۇ ۋە ئاۋازى ئۇشتۇمتۇت قوپاللىشىپ كەتتى.

ـــ ھە! بۇنىڭ ھېچۇەقەسى يوق. ھىلىراقتا مىگىر ئەپەندى تېخى...

بلايدىز مىگىرگە قاراپ قويدى، كۆزى ئىتتىك، شۇ قەدەر سەزگۈر ئىدىيۇ، ئەمما تەبىئىي ئىدى. ئۇ ساقچى باشلىقىنىڭ ھەقىقىي سالاھىيىتىنى بىلمەيتتى؟

تېلېفون جىرىڭلىدى، مېگىر تۇرۇپكىنى ئالدى. ئۇنىڭ ئاڭلىغىنى ئەلۋەتتە لۇگانىڭ ئاۋازى ئىدى.

ــ ئۇ قايتىپ كەلدى، باشلىق، تاكسىغا ئولتۇرماپتۇ... ياق... مېڭىپ كەلدى، ئامستردام كوچىسى تەرەپتىن كەلدى...

ــ ئۇنىڭ توغلىيىچۇ؟

ــ ئويلىغىنىمىزدەكلا... ئۇ كېلىپ تۇرۇشىغا بوۋاي چىقىپ كەلدى... ناھايىتى تەمكىن... ھەر كۈندىكىدەك ئايلىنىپ يۈرىدۇ... مەن بىرەيلەننى ئۇنى پايلاپ تۇرۇشقا قويۇپ سىزگە تېلېفون بېرىۋاتىمەن...مەن نېمە ئىش قىلىمەن؟

بۇ لۇگانىڭ ئادەتلەنگەن سۆزى ئىدى. مېگىر ئۇنىڭغا تەپسىلىي يولىورۇقلارنى بەردى.

"ھە! بلايدىز ئەپەندى كېتىپ قاپتۇ..." مېگىر تېلېفون بېرىپ چىققاندا تۈيۈقسىزلا بايقاپ قالدى.

ئۇ بىراقتا ئۇزۇپ كېتىۋاتقان ئادەم توشۇيدىغان كېمىگە قارىدى، كېمىدە ئۇ ئىزدىگەن ئادەم يوق ئىدى.

ــ ئېيتىڭا لۇئا خانىم، ئۇ نېمىشقا دەريادىن ئۆتمىدى؟

ــ بلايدىز ئەپەندىمۇ؟... ھە! توغرا، سىز تېلېفون بېرىۋاتقان چاغدا، مېھمانلاردىن بىرقانچىسى ماشىنا بىلەن كېتىپ قېلىشتى...

ــ ئۇ بۇ ئادەملەرنى تونۇمدىكەن؟

ــ ياق، ئۇ ئۇلاردىن ئۆزىنىڭھالىنى سوراپدى، مانا بۇ پاكىت... ئۇ ئۇلاردىن مېنى گوربىيغا ئاپىرىپ قويالامسىلەر دەپ سورىدى، چۈنكى پويىزغا ئۇلگۈرەلمەي قالىمەنمىكىن دەپ ئەنسىرىدى.

ــ ئۇ چارچورتان بېلىقلارنى ئېلىپ كەتتىمۇ؟

ــ ھە! شۇنداق، خالتىنى ئېلىپ كەتتى...

ـــ ماشىنىڭ نومۇرىنى ئېسىڭىزدە تۇتمىغانسىز، ئەلۋەتتە؟

لۇئا خانىم ھودۇقۇپ، نېمە قىلارىنى بىلمەي قالدى.

ـــ نېمىلەرنى ئويلاپ يۈرىسىز، ساقچى باشلىقى ئەپەندى؟ بلايدىز ئەپەندىدەك مۇشۇنداق ئادەملەر!... مەن مەبلەغ سالغىچە دائىم ئۇنىڭ تەكلىپىنى ئاڭلايمەن، ئۇ ئاكسىيە بازىرىنىڭ ئەھۋالىنى ئىنتايىن ئوبدان بىلىدۇ.

ـــ ئۇنىڭ پارىژدىكى ئادرېسىنى بىلەمسىز؟

ـــ تىزىملاش دەپتىرىدە بارىدۇ... توختاپ تۇرۇڭ... بىراق مېنىڭچە... شۇنداق، راستىنلا، بۇنىڭلىق بىلەن سىزنى نېمىنى ئويلايدىكىن دېگەن ئويدىمەن...

ـــ مەن ھېچنېمىنى ئويلىمايمەن، لۇئا خانىم. قارىڭ، بلايدىز... بلوشىر، بار دامپن... بلايدىز... سۇتخور... لۇئايىت بۇۋى مەريەم موناستىرى كوچىسى 25 ـ نومۇر...

لۇئا خانىم خاتىرجەمسىزلىنىپ كۈلۈپ قويدى.

ـــ سىزنى چۇشىنەلمىدىم...سىز. ئىشتىلىپ... ھەممە خەق ساقچى دېگەن بارلىق ئادەملەردىن گۇمانلىنىدىغان غەلىتە ئادەملەر دېيىشەتتى.

ـــ يەنە بىر قېتىم تېلېفون بەرسەم بولارمۇ؟

گورىيىي. ۋوگزال ساقچى ئەمەلدارى يوق، پارىژنىڭ پويىزى تېخى ئۆتمىدى. بىرنەچچە مىنۇتتىن كېيىن كېلىدۇ. چىراي شەكلىنىڭ ئالاھىدىلىكى؟... ماقۇل... يەنە تېلېفون بېرەرسىز...

پارىژ، جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسى.

ـــ لۇئايىت بۇۋى مەريەم موناستىرى كوچىسى 25 ـ نومۇر... كىم دېجورنى؟...دۇپلېيمۇ؟... بوپتۇ، دۇپلېي بولسا، تەبىئىيدەك

بولسۇن!...

لۇئا خانىم ئاشخانىدا ئاچچىقى بىلەن ئۇ ياقتىن بۇ ياقىقا ماڭاتتى.

— سىز بىرسىگە ئېيتىپ بىر ستاكان ئالما ھارىقى ئالدۇرۇپ بېرەلەمسىز؟

ئۇ تېلېفون كۇتۇپ تۇراتتى. بلايدىزغا ئوخشايدىغان كىشى گورىيىدا پويىزغا ئولتۇرماپتۇ، ئۇ بۇنىڭغا ئانچە ئەھمىيەت بېرىپ كەتمىدى.

ئىككى سائەتتىن كېيىن، «گۇزەل كەپتەر» مېھمانخانىسىنىڭ خېرىدارلىرى تاماقلىرىنى يەپ بولۇشتى، ماشىنىلار بىر-بىرىنىڭ كەينىدىن مېڭىشقا باشلىدى. دۇپلىي تېلېفون بېرىۋىدى، بلايدىز ئۆيىگە قايتماپتۇ.

— بۇگۈنمۇ مۇشۇ يەردە قونامدۇق؟ — سورىدى مىگر خانىم، — كارىۋات بەك تار ئىكەن! ماڭمۇ مەيلى. سىزنى دەيمەن، كېچىچە كۆز يۇممىدىڭىز...

نېمە كارىم؟ ئىسىدور مېھمانلارنىڭ كېيىملىرىنى باغلاۋاتقان چاغدا، مىگر كىشىگە سەزدۇرمەي سۇ بويىغا كېلىپ تۇردى.

— تازا قىزىق-دە! — دېدى ساقچى باشلىقى.

— نېمە قىزىقكەن؟

— بېلىق تۇتىدىغان كىشى تازا غەلىتىكەن!... مېنى بىلمەيدۇ دەمسىز!... ئۇ باشقىلارنىڭ ئۆزىنى يېڭى ئۆگەنچى ئىكەن دەپ قېلىشىنى خالىمىدى، جىن تەككۈر!... ئۇنىڭغا ئابروي كېرەك... سىز بېرىپ...

ئىسىدور بىردەم ئىككىلىنىپ تۇرغاندىن كېيىن، ئاخىرى كۆزلىرى

چىمچىقلاپ كەتتى.

ــ دائىم كېلىپ تۇرىدىغان بىر ئوبدان خىزمەتدار ئۇچۇن... شۇنداق ئەمەسمۇ؟

فاتىمغۇن قويۇلدى. ئۇچ جۈپ كىشى پىشايۋانىدىكى چوڭ دەرەخنىڭ سايىسىدا تانسىغا چۈشتى.

تېلېفون كەلدى. ئاخىرى دۇپلېيى سەنمۇ! سائەت 11 بولدى.

ــ بلايدىز ئەپەندى ھېلىلا قايتىپ كەلدى... نېمە؟... نېمە؟... چارچورتان بېلىق؟ يوق، ئۇنىڭ قولىدا چارچورتان بېلىق يوق. نېمە دەيسىز، باشلىق؟ مەن قالامدىمەن؟ ماقۇل! بولىدۇ... چۈشەندىم!

نەچچە تۈمەنلىگەن پارىژلىق يېزا پۇرىقىنى تېلېپ شەھەرگە قايتىپ كەلدى. ئۇلارنىڭ يۇز ـ كۆزلىرى تەرگە چۆمگەن، ماشىنىلىرى ئېتىزلاردىن ياكى ئورمانلاردىن تېرىۋالغان گۈللەر بىلەن تولغان.

ــ ھوي، باشلىق...

بۇ قېتىمقىسى لۇگا ئىدى.

ــ ھېچ گەپ يوق! بۇۋاي سائەت يەتتىدە ئۆيىگە قايتىپ كەلدى، ھېچكىم سىرتقا چىقمىدى... ئۇلار ئۇخلاپ قالغان ئوخشايدۇ، چىراغلىرى ئۆچۈك تۇرىدۇ. بۇيرۇقنى ژان ۋېيېرگە يەتكۈزەمدىمەن؟ كەچلىكىڭىز خەيىرلىك بولسۇن، باشلىق... رەھمەت...

بۇ بەئەينى ئۆتمۈشتىكى: "خالايىق، ئوبدان ئارام ئېلىڭلار..." دېگەن چىراغ ئۆچۈرۈش سىگنالىغا ئوخشاپ كېتەتتى.

ئەڭ ئاخىرقى تېلېفون گىلانگۇر كوچىسىدا دىجورنىلىق قىلە-

ۋاتقان، پۇقراچە كىينىگەن ساقچىدىن كەلگەندى.

ــ ھېچقانداق ئەھۋال بايقالمىدى...

ھاۋا ئوچۇق بۇ يەكشەنبىدە، ھەر ھالدا ئازراق بولسىمۇ ئىش يۇز بەردى. يىراقتا، سۇ يۇزىدىكى كۆپۈكچىلەردەك پاتىپاراق-چىلىق كۆرۈنسە، بۇ دەريا تېگىدە بېلىقلارنىڭ لاتقىلارنى قوزغىتىۋاتقانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرەتتى.

ــ يەنە بىر ئېغىز ئۆي ئالايلى، بۇ كارىۋاتتا سەن ئۇخلىغىن، ئۇخلاپ تۇرغىن، ماقۇلمۇ؟

ئاي كۆتۈرۈلدى. فاتىغوننىڭ ئاۋازىمۇ توختىدى، سايىدا بىر جۈپ تانىسكەش تاش ياتقۇزۇلغان يەردە شاراق-شۇرۇق ئاۋاز چىقىرىپ يەنىلا تانسا ئويناۋاتاتتى.

5. بىر ئەپەندىنىڭ نارازىلىق بىلدۈرۈشى

مىگىر ئاشۇ كۈنى ئۆز كەسپىدىن خىجىل بولۇپ قالدى. بىر ئارتىس سەھنىدىن چۈشكەن پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، سەھنىنىڭ كەينىگە ئۆتۈپ تەرلىرىنى سۈرتۈپ، چىرايىدىكى ۋە بەدىنىدىكى جىددىيلىكنى پەسەيتكىنىگە ئوخشاش، مىگىرمۇ ھېلىدىن-ھېلىغا ياندىكى ئىشخانىغا كىرىپ باقاتتى، لۇگامۇ ئۇ يەردە مىگىردىن ئوبدان ئەمەس ئىدى.

"ھېچ ئىش يوقمۇ؟" دۆيجاڭ كۆزلىرى ئارقىلىق سورايتتى.

ھېچ ئىش يوق. مىگىر پۈتىدىن بىر ئوتلىدى، ئۇ چىرايى تۈتۈلغان، قاتتىق قايغۇرغان، كەيپى ئۇچقان ھالدا ئوچۇق تۇرغان دېرىزە يېنىدا تۇراتتى.

— نۇ نېمە قىلىۋاتىدۇ؟

— ئۇ دەرۋازىۋەنگە ئۇچىنچى قېتىم سىز بىلەن كۆرۈشەتتىم دەپتۇ. ئۆتكەن قېتىم مەھكىمە باشلىقى بىلەن كۆرۈشۈشنى ئوتتۇرىغا قويۇپتۇ.

بۇنى ئەنىزىنىڭ قىزىق قىسمى دېيىشكە بولاتتى. سائەت ئىككىدە، يەنى ساقچى باشلىقى ئوكتاۋ لىكلاۋاگىننى كۆرۈشۈشكە چاقىرغان ۋاقىتتا، ئۇ بىر تاكسىنىڭ زەرگەرلەر پرىستانىغا كېلىپ توختىغانلىقى، تاكسىدىن ئاۋاق لىكلاۋاگىن خانىمنىڭ چۈشۈۋاتقانلىقى ھەققىنى دېرىزىدىن كۆردى. ماشىنا ئادەم ماڭىدىغان يولنىڭ بويىدا توختىغاندى، مىگىر كۈلۈپ قويۇپ، پۇقراچە كىيىنگەن بىر ساقچىغا بۇيرۇق چۈشۈردى.

شۇنداق، بۇلارنىڭ ھەممىسى بىر چاقچاقتەكلا باشلاندى.

— سىزنى چاقىرتقانمىدى؟ — جەددى تۇرده سورىدى دەرۋازەۋەن، — سىز لىكلاۋاگىن ئەپەندى بولامسىز؟

— مەن ساقچى باشلىقى ئەپەندى بىلەن كۆرۈشمەكچى ئىدىم، ئۇنىڭغا چۈشەندۈرىدىغان...

شۇنىڭ بىلەن ئۇ تۆت ئەتراپى ئەينەك بىلەن ئورالغان مەشھۇر كۇتۇش ئۆيىگە ئېلىپ كىرىلدى، بۇ جاپاكەشلەر — بۇ ئەڭ مۇڭلۇق سۆز ئىدى — قەپەستىكى ياۋايى ھايۋانغا ئوخشاپ قالاتتى، ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ساقچىلار ياكى مۇلايىملىق بىلەن، ياكى مەسخىرە بىلەن ئۇلارغا قاراپ قويۇشاتتى.

بۇ چاغدا بىر ساقچى تاكسىدا كۇتۇپ ئولتۇرغان لىكلاۋاگىننى چاقىرغىلى باردى.

— خانىمىم چىقسۇن دېدىمۇ؟

— ساقچی باشلىقى دېدى.

— خانىمىم قەيەردە؟

ھازىر ئۇچ سائەت ئۆتۈپ كەتتى، توق يېشىل پەلتو كىيگەن بوۋاي مىگرىنك ئىشخانىسىدىكى ئورۇندۇقتا ئوچۇق تۇرغان دېرىزىگە يۆلىنىپ ئولتۇراتتى.

مىگر ھەر قېتىم لۇگانىك ئىشخانىسىغا چىقىپ ئازراق دەم ئېلىپ كىرگەندىن كېيىن، ئۆز ئىشخانىسىنىك ئىشىكى ئالدىغا كەلگەندە، ئۇنىك كۆزى لىكلاۋاگىننىك ئۆز ئىگىسىدىن ھېچنېمىگە ئېرىشەلمەيدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، يەنىلا ئىگىسىنىك دېگىنىنى قىلىشقا مەجبۇر بولغان ئىتنىك كۆزىدەك ئاقۇش كۆزلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ قالاتتى.

دۇرۇس، ئۇنىك كۆزىنىك ئالاھىدىلىكى مۇشۇنداق، ئۇنىك ئىتائەتمەنلىكى ئادەمنى بىئارام قىلىدۇ، چۈنكى بوۋاينىك بۇ ھالغا كېلىش ئۈچۈن كۆپلىگەن جاپالارنى تارتقانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىشقا بولىدۇ.

— لىكلاۋاگىن خانىم قايەردە؟ — دەپ سورىدى ئۇ ئۇچ — — تۆت قېتىم.

— ئۇ سىزنى ساقلاۋاتىدۇ...

ئۇ خاتىرجەم بولالمىدى. ئۇ تېرىككەك ۋە ئۆز دېگىنىنى قىلىدىغان بۇ ئايالنى ئوبدان چۈشىنەتتى، ئۇ كۈتۈش ئۆيىدە ئونىك خاتىرجەم ئولتۇرالمايدىغانلىقىنى ئويلىدى.

مىگر ئادەتتى بويىچە ئاۋۇال "يېنىك ناخشىلار"دىن بىرىنى ئېيتتى، بۇ ياخشى نىيەت، ياخشى كۆڭۈل بىلەن سوراق قىلغىنى بولۇپ، بۇ ئونىك ئۆزى ئوتتۇرىغا قويغان سوئاللارغا قىلچە پىسەنت

قىلمىغانلىقى، ھەتتا مۇشۇنداق قىلغىنى ئۈچۈن خىجىل بولۇۋاتقانلىقى ئىدى.

— ئاۋۇ كۆنى بىرنېمىنى ئېنىقلىۋېلىشنى ئۈنتۇپ قاپتىمەن، بىرسى ئالاھىدە ئۈسۇل بىلەن رونا خېنىمنىڭ ئىشكىنى چەككەن چاغدا، سىز بىزگە، ئۇ مەن ئۈچۈن قارتا تىزىۋاتاتتى دېمىدىڭىزمۇ؟ لىكلاۋاگىن گەپنى چۈشەنمىگەندەك، جاۋاب قايتۇرمىدى.

— رونا خېنىم سىزنى بىر ئىشكىنىڭ ئىچىگە ئىتتىرىپ كىرگۈزۈۋېتىپ، ئاندىن ئىشكىنى قۇلۇپلاپ قويىدى. شۇ چاغدا قارتىلار چاي ئۈستىلىنىڭ ئۈستىگە تاشلاپ قويۇلغانمىدى ياكى يىغىۋېتىلگەنمىدى؟ ئالدىرىماي، ئوبدانراق ئويلاپ بېقىڭا... تەييارلىق سوراقنى سورايدىغانلار — نېمىشقا ئىكەنلىكىنى خۇدا بىلىدۇ! — بۇ مەسىلىگە بەكمۇ ئېتىبار بېرىپ كېتىۋاتىدۇ، مېنىڭچە ئارتۇقچە...

لىكلاۋاگىن مىدىرلاپمۇ قويمىدى. ئۇ ئۇلۇغ كىچىك تىنىپ، غەلىتە قوللىرىنى تىزىغا قويدى، بۇ قوللار تاكسىدىكى چاغدىكىدەك يەنە بىر قېتىم مىگرېنىڭ دەققىتىنى تارتتى.

— شۇ چاغدىكى ئەھۋالنى ئەسلەپ بېقىڭا... ھاۋا ناھايىتى ئىسسىق، بالكوننىڭ ئىشىك، دېرىزىلىرى ئۇلۇغ ئېچىۋېتىلگەن... ئەتراپىڭىز يوپيورۇق، ھەر خىل رەڭلىك قارتىلار لۈئى XV نىڭكىدەك پوسۇنىدىكى چاي ئۈستىلىنىڭ مەرمەر يۈزىدە ياتىدۇ...

بۇۋاي كۆزلىرى ئارقىلىق:

"مېنىڭ ئازابلىنىۋاتقانلىقىمنى چۈشەنمەيۋاتسىز. سىز ئۆز ـ ئۆزىنى مۇھاپىزەت قىلالمايدىغان بىر بېچارىنى قىيناۋاتقانلىقىڭىزنى بىلمەيۋاتامسىز؟" دېگەندەك قىلاتتى.

مىگىر خىجىللىق ئىلكىدە كۆزىنى ئۇنىڭدىن قاچۇرۇپ، سىلىقلىق

بىلەن بوشقىنا:

ــ ماڭا جاۋاب بېرىڭا... بۇ رەسمىي سوراق ئەمەس. چۈنكى سىزنىڭ جاۋابلىرىڭىز خاتىرىلەشلىنمىدى. قارتىلار چاي ئۈستىلىنىڭ ئۈستىدە، شۇنداقمۇ؟ ــ دېدى.

ــ شۇنداق.

ــ چوقۇم شۇنداق دېيەلەمسىز؟

ــ شۇنداق...

ــ رونا خېنىم سىز بىلەن جۈپ قارتىنى پۈتۈنلەپ ئوينىغانمىدى؟

ــ شۇنداق...

بۇ چاغدا مىگر ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشىك تەرەپكە ماڭدى ۋە جىددى تۇردە لۇگانى چاقىرىپ كىردى:

ــ قارالڭ، دۇيجالڭ ئەپەندى، ئاخبارات ئىگىزنىڭ توغرا ئەمەس-لىكىنى بايقاپ قالدىم، چۈنكى مەن لىكلاۋاگىنىڭ بايا يالغان گەپ قىلغانلىقىغا ئىشەنمەيمەن.

شۇنداق! ئىلگىرى بىر ئىچكى ئىشلار بۈجاڭى ئاق كۆڭۈل ئادەملەر ساقچى بولالمايدۇ دەپتىكەن. ئادەم ئۆلتۈرگەن قاتىل-لاردىمۇ ھېيىقش بولامدۇ؟

ــ دۇيجالڭ ئەپەندى، سىز ماڭا رونا خېنىم ئەزەلدىن قارتا ئويناپ بىلمەيدۇ، ئۈيدىن قارتىمۇ تېپىلمىدى... دەپ ئېنىق ئېيتقاندىڭىزغۇ...

ــ ھەئە، شۇنداق، بارلىق گۇۋاھلىق سۆزىدە بىردەك: رونا خېنىم قارتا بىلەن پال ئاچمايدۇ، بەلكى كۆزىدە گېپنوزلۇق بار، شەرقلىكلەرگە ئوخشاش خروستال شارىك ئىشلىتىدۇ، ئاندىن روھنى ھەمراھ قىلىدۇ، دېيىلگەن.

ـــ قارىڭا، لىكلاۋاگمن ئەپەندى! بايا سىز مېنىڭ سوئالىمنى ئېنىق ئاڭلىيالماي قالدىڭىزمۇ ياكى ئويلانماي جاۋاب بېرىپ قويدىڭىزمۇ؟ چاي ئۈستىلى ئۈستىده قارتىلار يوق، شۇنداقمۇ؟

ئۇنىڭ چېكە تومۇرلىرى كۆپۈپ چىقتى، تەر شۇرقىراپ ئاقتى.

ـــ بىلمەيمەن، ـــ غودۇرىدى ئۇ.

ـــ سىز چىقىپ كەتسىڭىز بولىدۇ، لۇگا! لىكلاۋاگمن ئەپەندى، بۇ قېتىمن مەسىلىنى قوزغاپ قويدۇم، ئەپۇ قىلىڭ... مەن بۇنى پەرەز قىلىپ بولدۇم دەپ ئويلايمەن... ناھايىتى ئېنىق، ناھايىتى روشەنكى، سىز ئۆيىڭىزده تازا كۆڭۈلدىكىدەك ئۆتەلمەيسىز... شۇڭا سىز سىزنىڭ مۇشۇ يېشىڭىزدىكى نۇرغۇنلىغان ئادەملەرگە ئوخشاش، سىرتقا چىقىپ كۆڭلىڭىزنى خۇش قىلىسىز، دوستلۇق، مۇھەببەت ۋە ئايالارنىڭ مېھرىبانلىقىنى ئىزدەيسىز. دەسلەپتىلا سىزنىڭ پال ئاچقۇزغىلى بارمىغانلىقىڭىزنى بىلگەندىم... گلانگۇر كوچىسىدا سىزنىڭ ئايال دوستىڭىز سىزنى ئاشخانىغا سولاپ قويدى، چۈنكى سىز ئۇنىڭ خېرىدارى ئەمەس ئىدىڭىز.

بوۋاي شۇنداق ياكى ئۇنداق ئەمەس دېيىشكە جۈرئەت قىلالمىدى. ساقچى باشلىقى ئەپەندى ياندىكى ئىشخانىغا چىقىپ ئازراق ئارام ئالدى، ئالدىرىماي تۇرۇپ غاگزىسىنى تۈتاشتۇردى. ساقچى باشلىقى قايتىپ كىرىپ يەنە قانداق يېڭى ئۇسۇللار ئارقىلىق ئۇنى قىينارکىن؟

ـــ بىز ئۆلگۈچىنىڭ ئەھۋالىنى بەكمۇ ئاز بىلىمىز، پەقەت سىزلا بىزگە ياردەم بېرەلەيسىز. بىز پەقەت ئۇنىڭ پارىژغا دەسلەپ كەلگەندە كىيىم تىكىشنى ئۆگەنگەنلىكىنى، ئاندىن يېڭىچە كىيىم-كېچەكلەر مودىلى بولغانلىقىنى... ئۇنىڭدىن كېيىن سانت جورج

كوچىسىدا كىچىككىنە يېڭىچە كىيىم-كېچەكلەر ماگىزىنى ئېچىپ، رونا ئائىلىسى دەپ ۋىۋىسكا ئاسقانلىقىنى، شۇنىڭدىن كېيىن بۇ ئىسىم بويىچە كېلىۋاتقانلىقىنى... سودا-سېتىقى ياخشى بولماي گلانىگۇر كوچىسىغا كۆچۈپ كېلىپ ئولتۇراقلاشقانلىقىنلا بىلمىز... ئۇ كىملەر بىلەن باردى-كەلدى قىلىشىدۇ؟ قانداق دوستلىرى بار؟ بۇلارنى بىلىۋېلىش بەكمۇ مۇھىم...

— مەن ھېچنېمىنى بىلمەيمەن.

— بولدىلا! مەن سىزنىڭ ئېھتىياتچانلىقىڭىزنى چۈشىنىمەن، ئەمما، شۇنى ئېسىڭىزدىن چىقارماڭكى، بىزنىڭ بىردىنبىر مەقسىتىمىز سىزنىڭ دوستىڭىزنى ئۆلتۈرگەن قاتىلنى جازالاش.

غەلىتە ئىش! بۇۋاي يىغلۇۋەتتى، ياشلىرى چاناقلىرىدىن تۆكۈلۈپ كەتتىيۇ، ئۇنىڭ چىقارمىدى، مىدىرلاپمۇ قويمىدى، ھەتتا كۆز ياشلىرىنىمۇ سۈرتمىدى، ئۇگىلىرى تومپىيىپ چىقتى قوللىرى تىزىدىن يۆتكەلمىدى! مىگىر ھېسسىياتىنى يوشۇرۇش ئۈچۈن، ئۆرۈلۈپ، دېرىزىدىن يىراقتا كېتىۋاتقان چاتما كېمىگە قاراپ تۇرۇۋالدى.

— بۇلارنىڭ ھەممىسى خانىمىڭىزغا، ھەرقانداق كىشىگە مۇناسىۋەتسىز... چۈشىنىمەن، پۇلىڭىز بار بولغاچقا، تۇرمۇشتا قىينىلىپ قالغان ئايالغا ماددىي جەھەتتىن ياردەم بەرمەكچى... چۈنكى قانداقلا بولمىسۇن، بىرسى ئۇنىڭغا ياردەم بېرەتتى... ئۇنىڭ خېرىدارلىرىدىن تاپقان پۇلى ئىشلىتىشكە يەتمەيتتى، ئۇ تۇرمۇشتا بەك بۇزىدى-چاچتى بولمىسۇ، خېلىلا ئازادە ياشايدىكەن،... سىزنىڭ يىلىغا 200 مىڭ فرانكلىق كىرىمىڭىز بار...

كومېدىيە داۋاملاشماقتا، مىگىر ئۇستىدە چېچىلىپ ياتقان

قەغەزلەرنى پەرۋاسىزلىق بىلەن ئۆرۈپ - چۆرىمەكتە ئىدى.

— مېنىڭ قول ئاستىمدىكى بىرەيلەن نۇرغۇن تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ سىزنىڭ ئەھۋالىڭىزنى ئىگەللەپ چىقتى... بەكمۇ ئەجەب-لىنەرلىك!... ھەممە ئىش سىزگە پايدىلىق بولۇپ چىقتى. 30 يىلنىڭ ئالدىدا سىز يىراق شەرقتە قاتنايدىغان يولوچىلار پاراخوتىدا دوختۇر بوپتىكەنسىز... ئارگېنتىنالىق كاتتا بىر يەم - خەشەك سودىگىرى قىزى بىلەن سەپەرگە چىققانىدا... تارقىلىشچان سېرىق قىزىتما كېسىلى بولۇپ قاپتۇ...

مىگىر ئەنزىلەر ئارخىپلىرىنى تەكشۈرگەن بولۇڭالدى.

— سىز ناھايىتى ياخشى كۇچ چىقارغان ئوخشايسىز، سىز بولغاچ-قىلا چوڭ خەتەرنىڭ ئالدى ئېلىنىپتۇ... سىز ياش قىزنىڭ ھاياتىنى ساقلاپ قاپسىز... ئەمما كېسەل ئۆزىڭىزگە يۇقۇپ قاپتۇ، پىرىستانغا كەلگەندە، باشقىلار سىزنى پاراخوتتىن چۈشۈرۈۋېتىشكە مەجبۇر بوپتۇ... بۇ چاغدا ئارگېنتىنالىق تەسىرلىنىپ، ئۆمرىڭىزنىڭ ئاخىرى-غىچە سىزگە يىلىغا 200 مىڭ فرانك بېرىپ تۇرۇشنى قارار قىپتۇ... مۇبارەك بولسۇن، لىكلاۋاگىن ئەپەندى... فرانسىيەگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، سىز ۋەدىلەشكەن قىزغا ئۆيلىنىپسىز... دېڭىز سەپىرىگە چىقماپسىز... سېن رافېلدا ئولتۇراقلىشىپسىز، ناھايىتى ئۇزاق بىر مەزگىلگىچە ناھايىتى ئوبدان ياشاپسىز... بەختكە قارشى، يىلىلارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئايالىڭىز پىخسىق بولۇپ كېتىپتۇ ۋە باشقىلارنى باشقۇرۇشنىلا ئويلايدىغان بولۇپ قاپتۇ... پارىژغا كەلگەندىن كېيىن تۇرمۇشىڭىز ئۆزگىرىپ...

بۇڭاي بۇندىق ئازابلاش يەنە قانچىلىك داۋاملىشاركىن دەپ ئويلاۋاتامدىكىنە؟ ھەر قاچان تۇڭىشى مۇمكىن دەپ ئويلىشى ئېھتە-

مال. مگر ئورنىدىن تۇرۇپ، ۋەزىپىنى ئورۇنداپ بولغانىدەكىدەك كۆلۈمسىرىگىنىچە ئىشىك تۈۋىگە كەلدى، بىراق بىردىنلا ئۆزگىرىپ يەنە بىر سوئال ــ ھەئە، ئانچىمۇ مۇھىم بولمىغان كىچىككىنە بىر سوئالنى سورىدى.

ــ راست، بۇ كىلىشىمەسلىك بولغانىدا سىز سېن رافىلدا ئىدىگىزغۇ؟ پارتىزىغا كىلىشتىن ئىلگىرى سىز ئوتۇن يېرىپ ئويناتىتىڭىز، چۈنكى ئۇ چاغدا ئىككى خىزمەتكارىڭىز بار ئىدى... سىز ئوتۇن يېرىۋېتىپ، ئوك قولىڭىزنىك كۆرسەتكۈچ بارمىقىنىك بىرىنچى ئۇگىسىنى كېسىۋالدىڭىز، بۇ سىزگە بەكمۇ قولايسىزلىق ئېلىپ كەلدى... سىزدىن سورايدىغان باشقا گەپ يوق، لىكىلاۋاگىن ئەپەندى.

بولدىلا! تۇگىتەي... لېكىن بوۋاي مىگرىنىك ئۇسۇلىنى بىلىۋالغاندى، شۇڭا ئۇ ئورنىدىن تۇرماي، كۆزلىرى ئارقىلىق، كەتسەم بولامدۇ، دەپ سورىماقتا ئىدى.

ــ تۈنۈگۈن بىر دوستىڭىز سىز توغرۇلۇق سۆزلەپ بەردى... راست! تارتىمامدا ئۇنىك رەسمى بولۇشى كېرەك ئىدى...

بۇ رەسىم بلايدىز ئەپەندى چوك دەرەخلىك يولدا كېتىۋاتقانىدا تارتىلغانىدى.

ــ قاراڭ... ئۇنىك ئىسمى نېمە؟ ئۇنى بىلىشىڭىز كېرەك ئىدى... سىز... ئۇ ماڭا مۇنداق دېدى...

ئاقمىدى. لىكلاۋاگىن رەسىمگە قاراپ رەڭگىنىمۇ ئۆزگەرتمىدى، ھەتتا يېنىكلەپ قالدى دېيىشكىمۇ بولاتتى، ئۇ باشقا بىر ئىشتىن قورقۇپ تۇرغاندەك ئىدى.

ــ ھېچنېمىنى ئەسلىيەلمىدىڭىزمۇ؟ ئۇزاقتىن بۇيان كۆرۈشمىگەن

ئوغشايسلەر ـ هە؟... ھېچ ۋەقەسى يوق...

مېگر بىر چەتكە ببرىپ تۇردى. لۇگا ئۇنىڭغا كۆز يۈگۈرتىپ قويدى.

ـ يەنە بىر دەمدىن كېيىن، ئۇنىڭ خانىمى ئالەمنى مالەم قىلاەدىكىن دەيمەن. ئۇ تىنچ ئولتۇرالماي، ھەر بەش مىنۇتتا دەرۋازەۋەننى بىر ئىزدەپ، مەھكىمە باشلىقى بىلەن كۆرۈشەتتىم، دەپ غەلۋە قىلىۋاتىدۇ. ئۇ گېزىت ساھەسىدىكىلەرگە ئەرز قىلىمەن، ئۆزەم بىلەن باردى ـ كەلدى قىلىشىدىغان بارلىق يۈقىرى تەبىقىدىكىلەرگە ئېيتىمەن، دەپ تەھدىت سېلىۋاتىدۇ...

خانىم ئۇچ سائەت ساقلىدى، يەنى بۇۋاي مېگرىنىڭ ئالدىدا ئۇچ سائەت ئازابلاندى. شۇنداقتىمۇ مېگر قىلچە بوشاشمىدى. بۇ ئادەم ئۇنى گاڭگىرىتىپ قويغاندى. ئۇ بۇ يەردە بىر سىر بارلىقىنى ھېس قىلاتتى، بۇ ئۇنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرەتتى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئۇنىڭدا ئىختيارسىز ھالدا بۇۋايغا ئىچ ئاغرىتىش ھېسسىياتى ئەمەس، بەلكى بىر خىل بىلىپ بولمايدىغان خەيرىخاھلىق ھېسسىياتى پەيدا بولدى.

ئەنئەنىۋى ناخشا داۋاملىق ئېيتىلماقتا. مېگر تېخىمۇ جىددىي، تېخىمۇ تەڭلىكتە قالغان قىياپەتكە كىرىۋالدى.

ـ بوپتۇ! بۇنىڭ بىلەن مەسىلىنى ئاددىيلاشتۇرغىلى بولمايدۇ. سوراقچى يېڭى بىر گۇۋاھچى ھېلىلا تەپتىش مەھكىمىسىگە كەتتى، دەپ تېلېفون بەردى. ئۇ گىلانگۇر كوچىسىدىكى 67 ـ نومۇرلۇق بىنانىڭ 2 ـ ئىشكىنىڭ ئۈدۈلىدا ئولتۇرىدىكەن. جۈمە كۈنى سائەت بەشتىن ئازراق ئۆتكەندە، ئۇ سىزنىڭ بىر ئاچقۇچنى دېرىزىدىن تاشلىۋەتكەنلىكىڭىزنى كۆرگەنلىكىنى ئېيتتى... بۇ ئاچقۇچنى تېپىۋالدۇق...

— مەن ئۇچۇن بەربىر... — لىكلاۋاگمن ئۇھ تارتىپ قويدى.

— براق، بۇ گۈزاھچىنىڭ سۆزى سىزنىڭ ئەھۋالىڭىز ئۇچۇن پايدىسىز.

مىگىر بىر ئاچقۇچنى ئىش ئۇستىلىنىڭ ئۇستىگە قويدى.

— سىزگە ئېنىقكى، ساقچى باشلىقى ئەپەندى، بۇ يالغان، — بوۋايىنىڭ تەلەپپۇزى سىلىق بولغاچقا، ئادەمنىڭ خاپا بولغۇسى كەلمەيتتى.

— قاراڭ، لىكلاۋاگمن ئەپەندى... سىز ھېچ بولمىغاندا تۇرمۇشىڭىزدا مەسىلە بارلىقىنى بولسىمۇ ئىقرار قىلىشىڭىز كېرەك... سىزنىڭ پۇلىڭىز بار، ئەقلىڭىز بار... سىز ئىلگىرى ئاتاقلىق پاراخوت دوختۇرى ئىدىڭىز، خىزمەتتىكى ئېپادىڭىز ناھايىتى باتۇر ئىكەنلىكىڭىزنى ئىسپاتلايدۇ... براق، بىردەمدىلا قەلەندەرگە ئوخشاپ قالدىڭىز، ئۆيدىكىلەر سىزنى يۇك دەپ قاراپ سولاپ قويىدۇ، كۈندۈزلىرى سىز كوچىنىڭ چېتىدە ۋە دەريا بويىدا لاغايلاپ يۈرىسىز... نېمە ئىش سەۋەبىدىن مۇشۇنداق ئۆزگىرىش بولدى؟ سىلەر نېمە ئۇچۇن سېنى رافىلدىن پارىژغا كېلىپ ئولتۇراقلىشىپ قالدىڭلار؟ نېمە ئۇچۇن؟

— سىز بىلمىسىڭۇ، مەن ئېلىشىپ قالدىم...

ئۇ بوشلا جاۋاب بەردى، ئاقۇش كۆزلىرىدىن ئاق كۆڭۈللۈكىنىڭ ئېپادىلىرى كۆرۈنۈپ قالدى، بۇ تېخىمۇ تىراگىدىيىلىك تۇسكە ئىگە ئىدى.

— سىز بەلكىم بەزىلەر، ئالايلۇق، خانىمىڭىز ۋە بەلكىم قىزىڭىز سىزنى ئېلىشىپ قالغانلىقىڭىزغا ئىشەنمۇردى، دېمەكچىمۇ؟

ئۇ قىلچە ھاياجانلانماي بېشىنى چايقاپ قويدى، ئەمما جاھىللىق

بىلەن يەنىلا:

— ياق، مەن ئېلىشىپ قالدىم، — دەپ تەكرارلىدى.

— قانچىلىك جەددىي گەپ قىلغانلىقىڭىزنى ئويلاپ بېقىڭ. ناۋادا سىز راستىلا ساراڭ بولسىڭىز، — بىراق مەن ئىشەنمەيمەن، — ئۇ ھالدا، سىزنىڭ رونا خېنىمنى ئۆلتۈرگەن قاتىل ئەمەسلىكىڭىزنى ئىسپاتلاشقا ئامال بولمايدۇ. ساراڭلارنىڭ نېمە ئىشلارنى قىلىدىغانلىقىنى ھېچكىم ئالدىنئالا بىلەلمەيدۇ... سىز رونا خېنىمنىڭ ئۆيىدىكى چاغدا... كالىڭىزدا ئۇنى ئۆلتۈرۈش پىكرى تۇغۇلۇپ... ھەرىكەتكە كەلدىڭىز؛ كېيىن ئەقلى ـ ھوشىڭىز جايىغا كەلگەندە، بۇ قىلمىشىڭىزنىڭ ئاقىۋىتىدىن قورقۇپ كەتتىڭىز؛ گۇمانىدىن خالاس بولۇش ئۈچۈن، ياكى پەلەمپەيدىكى ئايال تەۋسىنى ئاڭلاپ ئۆزىڭىزنى ئۆزىڭىز ئاشخانىغا سولاپ، ئاچقۇچنى دېرىزىدىن سىرتقا تاشلىۋەتتىڭىز...

بوۋاي جاۋاب بەرمىدى.

— ۋەقەنىڭ جەريانى مۇشۇنداقمۇ ـ ئەمەسمۇ؟

مىگىر "ھەئە" دېگەن گەپنى ئاڭلاشتىن قورقانىدەك بولىدى، گەرچە بۇ گەپ تەكشۈرۈش خىزمىتىنى ئاياغلاشتۇرىدىغان بولسىمۇ، ئۇ باشقىچە نەتىجىگە ئېرىشتى. توپتوغرا ئۈچ سائەت سەرپ قىلىپ، ئارانلا ۋەقەنى ئازراق ئايدىڭلاشتۇرىدىغان جاۋابقا ئىگە بولدى.

— مەن ساراڭ، ئەمما رونانى مەن ئۆلتۈرمىدىم...

— سىز ھازىر ئۇنى رونا دېدىڭىز، دېمەك، ئاراڭلاردىكى مۇناسىۋەتنىڭ خېلىلا يېقىنلىقىنى ئېتىراپ قىلدىڭىز! ماڭا راستىنى ئېيتىڭ، ئۇ سىزنىڭ نېمىڭىز؟ خىجالەت بولماڭ، بىز ھەر قانداق گەپنى ئاڭلاپ كۆنۈپ كەتكەن...

— مېنىڭ دەيدىغان گېپىم يوق... مەن بەك... بەك ھېرىپ

كەتتىم...

ئۇ خجىلچىلىق ئىچىدە قورقۇمسىراپ تۇرۇپ:

ــ ئۇسساپ كەتتىم، ــ دەپ قوشۇپ قويدى.

مىگىر ياندىكى ئۆيگە چىقىپ، يوغان بىر ستاكان پىۋا ئېلىپ كىردى، بوۋاي ئالدىغا ئېگىشتى، كىكىرتىكسىنىك يۇقىرى ــ تۆۋەن مىدىرلىشى بىلەن ستاكاندىكى پىۋا بارا ــ بارا ئازىيىپ كەتتى.

ــ خانىمگىز يەكشەنبە كۈنى سائەت 11 دىن چۈشتىن كېيىن سائەت تۆتكىچە نەگە باردى؟

ــ ئۇنىك نەگە بارغىنىنى بىلمىدىم.

ــ سىزنى ھۇجرىگىزغا سولاپ قويغانمىدى؟

ئۇ جاۋاب بەرمەي، بېشىنى تۆۋەن سالدى. مىگىر ناھايىتى زور بەدەل تۆلەپ ئۇنىك بىر مەھەللىك ساداقەتمەنلىكىگە ئىگە بولدى. ھەرقانداق ئادەم ــ نۇرغۇن ئادەملەر زەرگەرلەر پىرستانىدىكى بۇ ئىشخانىغا كەلگەندى ــ ئۇنىڭغا بۇ قەدەر سىرلىق تۇيۇلمىغانىدى. ساقچى باشلىقى ھەم تېرىكتى، ھەم تىت ــ تىت بولدى. بەزىدە ھەتتا ئاچچىقى كېلىپ، زادى...

ــ قىسقىسى، لىكلاۋاگسىن ئەپەندى، سىز ھەممىنلا بىلمەي قالماسسىز، ھەتتا باشقىلارنىك سىزنى نېمە ئۈچۈن زەھەر يەتكۈزدىغان ھايۋاندەك سولاپ قويىدىغانلىقىنىمۇ بىلمەي قالماسسىز...

ــ چۈنكى مەن دېگەن ساراڭ.

ساراڭلار ئۆزىنىك ساراڭ ئىكەنلىكىنى ئەزەلدىن ئېتىراپ قىلمايدۇ.

ــ دەرۋەقە، مەن ساراڭ... مەن ئادەم ئۆلتۈرمىدىم، ساقچى باشلىقى ئەپەندى... ھېچقانداق يامان ئىش قىلمىدىم... سىزگە

قەسەم قىلىپ بېرەي، سىز خاتالىشۇاتسىز...

ــ لېكىن، جىن تەككۈر، گېپىڭىزنى داۋاملاشتۇرۇڭ!

ــ نېمە دەيمەن؟

بىر بولسا، بۇ يەر شارىدىكى ئەڭ ئەخمەق ئادەم، بىر بولسا...

ــ ماڭا ئۇدۇل قاراڭ... ئۇستىلىمىنىڭ ئۈستىدە سىزنى قولغا ئېلىش قەغىزى تۇرىدۇ... قانائەتلىنەرلىك جاۋاب بەرمىسىڭىز، بۇگۈن كېچە سىزنى سولاقخانىغا ئاپارغۇزۇۋېتىمەن...

شۇ چاغدا، ئادەم ھەيران قالارلىق ئىش يۈز بەردى. بوۋاي قورقۇش تۇگۈل، ئەكسىچە، مەمنۇن ۋە خاتىرجەم بولۇپ قالدى. تۇرمىگە بېرىش ئۇنىڭ ئۈچۈن بىر كۆڭۈللۈك ئورۇنغا بارغاندەك ئىش، دېيىشكە بولاتتى.

ئىككى ئايالىنىڭ ھازازۇللۇقى ۋە خارلىشىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈنمىكىنە؟...

ــ نېمە ئۈچۈن سىز ئاغرىنماي، ئۆز مەيلىگە قويۇۋېتىسىز؟ بىز ئەركەكلەرغۇ... قوشنىلىرىڭىزمۇ شۇنداق دەيدۇ، بەزىلەر سىزنى كۆزگە ئىلمايدىكەن، بەزىلەر سىزگە ئېچ ئاغرىتىدىكەن...

ــ مېنىڭ خانىمىم ماڭا غەمخورلۇق قىلىدۇ...

ــ قىشتۇ ياز سەرگەردانلارمۇ كىيىمەيدىغان كونا پەلتونى كەيدۇرۇپ قويغانلىقى غەمخورلۇق قىلغىنىمۇ؟ تاماكا ئالغۇدەك پۇلىمۇ بەرمەيدىكەن!... تۇنۇگۈن پۇقراچە كىيىنگەن بىر ساقچىمىز كوچىدا پەس ئادەملەردەك تاماكا كۆتىكى تېرىپ يۈرگەنلىكىڭىزنى كۆرۈپتۇ... بىراق سىز 200 مىڭ فرانك يىلىق كىرىمى بار ئادەمغۇ!...

ئۇ جاۋاب بەرمىدى. مىگرىنىڭ ئاچچىقى كەلدى.

— خەقلەر سىزنى ئەڭ قاراڭغۇ، ئەڭ ئەسكى ئۆيگە سولاپ قويىدىكەن... ئۇلار سىزنى قارشى ئېلىنمايدىغان ئادەم قاتارىدا كۆرىدىكەن، سىزدىن بىزار ئىكەن، سىزنى مېھمانلاردىن قاچۇرىدىكەن...

— مەن سىزگە ۋەدە بېرىمەنكى، ئۇ مېنى كۆتمىدۇ...

— سىز خانىمىم ۋە قىزىم مېنى ئۆلتۈرىۋەتمەيدۇ، دېمەكچىمۇ!... بۇنىڭ نېمىشقا شۇنداقلىقىنى سىزگە ناھايىتى ئېنىق... ئارگېنتىنالىق فېرما ئىگىسى رەھىمەت ئېيتىش يۇزىسىدىن سىزگە يىللىق پۇل بەردى، بەلكىم ئۇ ھۇجەتكە تاسادىپەنلا: سىز ئۆلۈپ كەتسىڭىزلا، مىراسخورلىرىڭىز ھېچنېمىگە ئېرىشەلمەيدۇ... 200 مىڭ فرانكلىق يىللىق پۇل بىر سىزگىلا بېرىلمىدۇ... دەپ يېزىپ قويغان بولسىچۇ... شۇنداقمۇ، لىكلاۋاگىن ئەپەندى؟ سىز ئۆلارنىڭ نېمە ئۈچۈن سىزگە ئۆزىڭىز ئېيتقاندەك غەمخورلۇق قىلىۋاتقانلىقىنى ناھايىتى ئېنىق بىلىسىز...

بۇ بىر ئۇلۇغ ئادەممىدۇ-يا؟

— قەسەم ئىچمەن، ساقچى باشلىقى ئەپەندى...

— بولدى! ئاخىرى ئاچچىقىمنى كەلتۈرۈپ قويىدىغان بولدىڭىز. ئاڭلاپ تۇرۇڭ، ھازىرچە سىزنى قولغا ئالمايمەن. ئوبدانراق ئويلاپ بېقىڭ، ئەڭ ياخشىسى ھەممە ئىشنى ماڭا ئېيتىپ بېرىڭ... لۇگا... لۇگا...

لۇگا ئىشخانىغا كىرىپ، باشلىقىنىڭ تەرگە چۆمۈپ، ئاچچىقىنى باسالمای قالغانلىقىنى كۆردى.

— لىكلاۋاگىن خانىم كىرسۇن...

بوۋاينىڭ قوللىرى شۇ ئان تىترەپ، يۈز-كۆزىدىن تەر قۇيۇ-

لۇشقا باشلىدى. ئىككى ئايال بۇ بوۋاينى ئۇرغان ئوخشىمامدۇ؟

ــ كىرىڭ خانىم! گەپ قىلماڭ! گەپ قىلماڭ دەۋاتىسەن... بىرنەچچە سائەت ساقلاپ ئاچچىقىڭىز كەلگەنلىكىنى بىلىمەن، بىراق بۇنى، ئۆزىڭىزدىن كۆرۈڭ. گەپ قىلماڭ! مەن سىزنى ئەمەس، ئېرىڭىزنى چاقىرتتىم، ئۇ كىچىك بالا ئەمەس، زەرگەرلەر پرىستانىغا ئۆزى كېلەلەيدۇ. كىلەر قېتىم سىزنى مەھكىمىنىڭ دەرۋازىسىدىنمۇ كىرگۈزمەيمەن... ئۇنى سىزگە قايتۇرۇپ بېرىمەن... ئۇنىڭغا باشقىچە تەدبىر قوللىنىش ـ قوللانماسلىقنى بىلەلمىدىم... قانداقلا بولمىسۇن... راستلا ئېلىشىپ قالغان ـ قالمىغانلىقىنى بىلىش ئۈچۈن ئۇنى دوختۇرغا تەكشۈرتىشىمىز مۇمكىن... قايتىپ كەتسىڭىز بولىدۇ... چىقىپ كېتىڭ دەۋاتىسەن، ئاڭلىدىڭىزمۇ؟ شۇنداق بولسۇن! كىمگە ئەرز قىلسىڭىز مەيلى... خەيىر ـ خوش، خانىم.

ئۇھ! ئىشىك ئاخىرى يېپىلدى. لۇگا بەكمۇ ھەيران قالدى، ئۇ باشلىنىڭ تەرلىرىنى سۈرتۈپ، ئاستا ـ ئاستا تىنچلانغانلىقىنى ھەتتا كۈلۈمسىرىگەنلىكىنى كۆرگەندى.

ــ نېمە بولدى؟

ــ ھېچنېمە، لۇگا ئاغىنە... ھېچقانداق ئىش بولمىدى... بۇ ئايالنى كۆزۈم كۆرمىسە دەيمەن، شۇ! مەن ھەرقانچە زور بەدەل بېرىپ گلانكۇر كوچىسىدىكى ئاشخانىدا ئۇنىڭ ئېرىنى ئەمەس، ئۇنى كۆرۈشكە رازى قىلدىم...

لۇگا كۈلۈۋەتتى، ئۇ مىگرىنىڭ بۇنچۇالا ئاچچىقى كەلگەنلىكىنى ھېچقاچان كۆرمىگەندى.

ــ بۇ ئىشتىن شۇنى ئويلىدىمكى... ــ ساقچى باشلىقى بىردىنلا

بىرنەرسنى يادىغا كەلتۈرگەندەك سۆزلىدى.

گەپىنى شۇ ھامان داۋاملاشتۇرۇش مۇمكىن بولمىغاندەك، ئۇ سېنا دەرياسىدا جۇلالىنىۋاتقان قۇياشقا سانت مىشىر كۆۋرۈكىدە مىغلىداپ كەتكەن ئالا ـ يېشىل كىيىملىك ئادەملەرگە تىكىلدى.

ـ بۇ ئىشتىن نېمىلەرنى ئويلىدىڭىز؟

ـ ھېچنېمە... بۇ ئايالـنىڭ جۈمە كـۈنى چۈشـتىن كېيىن نەگە بارغانلىقىنى بىلىش، قىلچە خاتاسىز ئېنىق بىلـىش كېرەك... بۇنى سىز مەسئۇل بولۇپ ئېنىقلاڭ...

ـ سىز نېمە ئۈچۈن ئۇ ئايالدىن يەكشەنبە كـۈنى كۈندۈزدىـكى ئىشلىرىنى سوراپ باقمايسىز؟

ـ ھاجەتسىز!

چۈنكى ئۇ ئايالنىڭ مۇشۇ مەسىلـىنى سوراپ قالـدۇ دەپ، گەپ تەييارلاپ قويغانلىقىنى مىگىر بىلەتتى. ئۇ ئايالنى غەزەپلەنـدۈرۈپ، تىنچسىزلاندۇرۇپ، چىچاقىشتىپ قويغان ئىشىۋ ئۈنىڭدىن ھېچقانداق سوئال سورالمىغانلىقى ئىدى. بۇ چاغدا ئۇ ماشىنىدا تۇرلۇك ئېھتىماللىقلارنى ئويلاپ قورقۇپ كېتىۋاتقاندۇ.

ـ سىزنىڭچە...

ـ مەن ھېچنېمىنى ئويلىمىدىم... كىم بىلـدۇ دەيسـىز؟... سېـن رافېلـغا بىر بېرىـپ كەلسـەممىكىـن دەيـمەن... يەنە بىر مەخلۇق، ماسگۇۋئىتان دېگەن ئەخمەق قانـداق بولدى؟ ئوردا دوختۇرخانىسىغا تېلېفون بېرىپ باقتىڭىزمۇ؟

ـ ئەھۋالـى ئادەمـنى خاتـىرجەم قىلـدۇ. سىڭلىـسى يوقلاپ بارغانىدى، تونۇيالمىدى، يەنە بىرنەچچە كۈندىن كېيىن...

ـ ئۇستى ئوچۇق يېشىل ماشىنا ھەيدىگەن ئادەمچۇ؟

ـــ هېچقانداق خەۋەر يوق... ماشىنىسنى ئالماشتۇرۇۋەتكەندۇ... ئۇستى ئوچۇق يېشىل ماشىنىدىن 20 نى تاپقان بولساقمۇ، سۈت مەھسۇلاتلىرى دۇكىنىدىكى ئايال خىزمەتچى ئەمەس دەپ تۇرۇۋالتىدۇ.

بىرسى ئىشكنى چەكتى، خىزمەتچى ئىكەن.

ـــ مەھكىمە باشلىقى چاقىرىۋاتىدۇ، ساقچى باشلىقى ئەپەندى.

مىگىر بىلەن لۇگا ئۆزئارا قارىشىۋالدى. تەكشۈرۈش جەريانىدا بۇ ئەزەلدىن ياخشى ئىش ھېسابلانمايتتى. قانداقتۇ بىر ئىش يۈز بەرگەنلىكىنىڭ بىشارىتى ئىدى، تالاش-تارتىش بولغانمىدۇ، بەزىلەر قارشى چىققانمىدۇ، نېمىلىكىنى كىم بىلسۇن؟ مىگىرنىڭ ئەيىبلەشلەرنى ئاڭلاشقا، ھەتتا تەكلىپلەرنىمۇ ئاڭلاشقا رايى يوق ئىدى. ئۇنىڭ غاڭزىنى چىڭ چىشلىۋېلىشىدىن نېمىلەرنى ئويلاۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولاتتى.

ئۇ يۈمشاق رەخت بىلەن قاپلانغان ئىشكنى ئىتتىردى.

ـــ مېنى چاقىرغانمىدىڭىز؟

بۇ چاغدا مەھكىمە باشلىقى گەپ-سۆزسىزلا ھازىرلا تاپشۇرۇۋالغان تېز پوچتىنى ئۇنىڭغا سۇندى. مەھكىمە باشلىقىنىڭ ھالىتىدىن نارازىلىقىنى ياكى باشقىلارنى مەسخىرە قىلغانلىقىنى بىلىپ بولمايتتى. مىگىر ئوقۇشقا باشلىدى:

"جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسىنىڭ باشلىقى ئەپەندى:

سىزگە بەزى ئىشلارنى ئېيتىش پۇرسىتىگە ئىگە بولغىنىڭغا بەك مەمنۇنمەن، سىزنىڭ تارمىقىڭىز ئېنىق گەپنى قىلمىسا، رەسمىي رەسمىيەت ئارقىلىق شىكايەت قىلماقچىمەن.

ئۆتكەن يەكشەنبە كۈنى ئادىتىم بويىچە سېنا دەريىاسى بويىدىكى

مورسانغا دەم ئېلىشقا ببرىپ قايتىپ كەلگىنىمدە، ئىشىك باقار ماڭا ئۆزىنى پۈقراچە كىينىگەن ساقچى دەۋالغان بىرەيلەنىڭ مەندىن بۇرۇنراق كېلىپ، ئىشىك باقاردىن مېنىڭ پەزىلىتىم، كەرىمم ۋە ئادەتلىرىم ھەققىدە نۇرغۇن سوئاللارنى سورىغانلىقىنى ئېيتىپ بەردى.

ئىشىك باقار ئۇنىڭ گۇۋاھنامىسىنى كۆرۈپ بېقىشنى ئۇنتۇپتۇ؛ مەن ئۇنىڭ يالغان ساقچى ئىكەنلىكىگە تامامەن ئىشىنىمەن.

ۋاھالەنكى، مەن دېرىزىمدىن ئۇنىڭ سانىت جورج مەيدانىدىكى «لوپىئېر» دەپ ئاتىلىدىغان كىچىك قەھۋىخانىدا تۇرۇپ مېنى كۆزىتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم.

ئۇ مېنىڭ يالغۇز ياشايدىغانلىقىمنى ھەمدە ئاشخانىدىن غىزالىنىدىغانلىقىمنى بىلىپ كېرەك، مەن سىرتقا چىققان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئۆيۈمدىن نېمىندۇ ئېلىپ كەتمەكچىدۇ.

دەرۋەقە، مەن ئۆزەمنىڭ ئاكسىيە بازىرىدا قاراڭغۇ بازار سودىسى قىلىدىغانلىقىمنى سىزدىن يوشۇرۇپ ئولتۇرمايمەن، چۈنكى فرانسىيەدىكى بارلىق پۇقرالار شۇنداق قىلىشى مۇمكىن؛ ئۇنىڭدىن باشقا، مەن ئۆيۈمدە دائىم خېلى جىق پۇل ۋە ئاكسىيە چېكى ساقلايمەن.

مەن يۇقىرىدىكى ئەھۋالنى رايونلۇق ساقچى ئىدارىسىنىڭ باشلىقىغا دوكلات قىلدىم ۋە ساقچى ئەۋەتىپ قوغداشنى تەلەپ قىلدىم. بىرەمدىن كېيىن ساقچى كىيىمى كىيگەن بىر ساقچىنىڭ لۇئىيات بۇۋەي مەرىيەم مونىستىرى كوچىسىغا كەلگەنلىكىنى كۆردۇم.

مېنى پايلاۋاتقان ئادەم ئۇ ساقچى بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى ۋە گەپلەشتى، ھېلىقى ساقچى مۇرىسىنى كۆتۈرۈپ قويۇپ كېتىپ قالدى.

ئەتىسى ئەتىگەندە پايلاقچى يەنە شۇ يەردە تۇرۇپتۇ. چىرايى سەت، كېيىمى قاملاشمىغان ئوتتۇرا ياشلىق بىرسى ئۇنىڭ ئالدىغا باردى ۋە سۆزلەشتى، ئىككىسى «لوپنۇر»غا كىرىپ بىر ستاكانىدىن ئىچىشتى...»

مەھكىمە باشلىقى مىگرىنىڭ غەزەپلەنگەن چىرايىغا قاراپ، كۆلكىدىن ئۆزىنى تۇتالمىدى. روشەنكى، خەتتە دېيىلگىنى ساقچى باشلىقى ئىدى.

«...مەن بىر توپ ئادەم ئۈيۇشۇپ مېنىڭ پۇلۇمغا كۆز تىكىپ تۇرغانمىكىن، دەپ ئويلاپ قالدىم. دۇشەنبە كۈنى بويى خەقلەر كەينىمگە كىرىۋالدى، ئۇلار ئالمىشىپ تۇردى، چىرايىدىن ياخشى ئادەملەر ئەمەسلىكى چىقىپ تۇرىدۇ.

ئاخىرىدا دەيدىغىنىم، پاۋ ۋە دېلۇئانلار مېنىڭ مەبلەغ سېلىش ۋەكالەتچىلىرىم. مەن ھەر ھەپتىدە ئۇ يەرگە بېرىپ تۇرىمەن. بۇ قېتىم بارغىنىمدا چىرايى سەت، غاگزا چېكىدىغان ھېلىقى ئادەمنىڭ بۇ يەرگىمۇ كېلىپ مېنىڭ مۇشۇ يەرنىڭ ئاساسىي خېرىدارى ئىكەنلىكىم ياكى ئەمەسلىكىمنى سۈرۈشتۈرۈپ كەتكەنلىكىنى ئۇقتۇم.

مەھكىمە باشلىقى ئەپەندى، سىزنىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىنى تېزرەك ئېنىقلاپ بېرىشىڭىزنى ۋە مېنى بىئارامالىقتا سالغىنىڭ بۇ ھالەتنى پاتراق ئاياغلاشتۇرۇشىڭىزنى سورايمەن.

جاۋابىڭىزنى كۈتۈپ، ئالىي ئېھتىرام يوللاپ

يىللىق كىرىم ئالغۇچى: ئېمىر بلايىز.

لۇئايت بۇۋى مەريەم مونا ستىرى كوچىسى 25 ـ نومۇر...»

ـ ھە! مىگر ئاغىنە؟

مىگرىنىڭ مەھكىمە باشلىقىنىڭ ئىشخانىسىغا كىرىشتىن ئاۋۋالقى

ئاچچىقى كېلىپ قالغانىدى، ئەمدىلىكتە ئۇ خۇددى غەزەپلەنگەن ئېيىقتەك، تەھدىت ئارىلاش "ھىم" دەپلا قويدى.

— قانداق ئويلايسىز؟ ياكى بۇ بلايدىز ئەپەندى...

بۇ چاغدا مىگر ژارقىراپ كەتتى:

— بلايدىز ئەپەندى؟ بلايدىز ئەپەندى؟ بلايدىز سىزنى كۆزدىن گۇمۇ ئىلىپ قويماپتۇ، باشلىق!

— مېنىڭچە، سىزنىمۇ كۆزگە ئىلماپتۇ.

— شۇنداق، مېنى ياراتماپتۇ...

— سىز راستلا پلۇ ۋە دېلۇئانلارنىڭكىگە باردىڭىزمۇ؟

— راستلا... بارغىنىمۇ ئوبدان بوپتىكەن... تەپسىلىي سۆزلىسەم گەپ تولا... ماسگۇۋېئان ئېسىڭىزدىدۇ، بىزگە ئاجايىپ سىياھ سۈمۈرگۈچ قەغەز ئەكىلىپ بەرگەن ھېلىقى ئادەم...بەللى! ماسگۇۋېئان پلۇ ۋە دېلۇئانلارنىڭ خىزمەتچىسى...

— بىراق بلايدىز ئەپەندىچۇ؟

— توختاپ تۇرۇڭ! قانىللىق دېلوسىنى كىم بايقىدى؟ لۇئا خانىم دېگەن مورسانىدىكى «گۈزەل كەپتەر» مېھمانخانىسىنىڭ ئايال خوجايىنى...

— مەن يەنىلا چۈشەنمىدىم...

— رونا خېنىم دائىم مورسانغا بېرىپ تۇراتتى... بلايدىزمۇ ھەر ھەپتىدە بارىدۇ، ئۇ يەردە خەق تۈتۈپ تەييار قىلىپ قويغان چارچوراتان بېلىقنى تۇتىدۇ...

— ماڭا ئېيتمىدى، مىگر، مەن دەسلەپتە...

— مەنچۇ، مەن چۈشىنىشكە باشلىدىم دەپ ئويلايمەن... ماسگۇۋېئان قانىللىق دېلوسى يۈز بېرىشتىن ئاۋۋال بىزگە خەۋەر قىلدى...

رونا خېنىم ئالدىن بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا ئۆلتۈرۈلمەي... لۇئا خانىم بىرنەچچە مىنۇتتىن كېيىنلا جەسەتنى بايقىدى... بىلايدىز بولسا پلۇ ۋە دېلۇئانىنىڭ، شۇنداقلا لۇئا خانىمنىڭ ئاساسلىق خېرىدارى... پەقەت مۇشۇ لىكلاۋاگنىلا...

مىگىر چوڭقۇر ئويغا پاتتى.

ــ ئىككى گىرەلىشىش نۇقتىسى بار... پلۇ ۋە دېلۇئان، يەنە بىرى مورسان... بۇگۈن كەچتە قارتا ئويناش دەرسىگە بارايمىكىن دەيمەن...

ــ قارتا ئويناش دەرسى؟

ــ گراف خانىمنىڭ ئۆيىگە بارىمەن... ناھايىتى ئېسىلزادە خانىمدەك قىلىدۇ، ئۇ پېشكەللىكىگە ئۇچرىغان، ئۇ پارىژدىكى يەككە ـ يېگانىلىق ھېس قىلىدىغان ئادەملەرنى ئېھرام كوچىسىدىكى مېھمانخانىسىغا قارتا ئويناشقا تەكلىپ قىلىپ ئەكىلىپ، شۇنىڭ بىلەن تىرىكچىلىك قىلىدۇ... ئەلۋەتتە نەق پۇل سودىسى... ناۋادا بلايدىز ئەپەندى ئۇنىڭ ئاساسىي خېرىدارى بولسا...

ــ ھە؟

ــ ھېچنېمە، بىلمەن... بۇنىڭ بىلەن ھېچنېمىنى ئىسپاتلىغىلى بولمايدۇ... شۇنداقتىمۇ بۇنىڭ ئاجايىپ ماس كېلىش ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىش كېرەك ـ تە، چۈنكى، پلۇ ۋە دېلۇئانىنىڭ خىزمەتچىسى ماسگۇۋۇنانمۇ ھەرگۈنى كەچتە گراف خانىمنىڭكىگە بېرىپ قارتا ئويناپدۇ... پەقەت لىكلاۋاگنى دېگەن بۇ ھايۋانلا...

مەھكىمە باشلىقى: "بولدىلا! ھازىر ئۇنىڭغا رەددىيە بېرىدىغان ۋاقىت ئەمەس..." دېگەندەك قىلىپ، مۇرىسىنى بىلىنەر ـ بىلىنمەس قىسىپ قويدى.

ئۇ قولىنى ئۇزۇلدتتى.

— سىزگە ئۇتۇق تىلەيمەن، ئاغىنە! ئۇنداقتا... بۇ بلايىدىز ئەپەندى توغرىسىدا... ئەگەر ياخشىسى ئېھتىياتچىراق بولساق- مىكىن؟... بۇ ئەپەندى بەك سەزگۈرەك قىلىدۇ، ئۇنىڭدىن چاتاق تاپقۇسى بار ئوخشايدۇ... ئەگەر گېزىت ساھەسىدىكىلەر ئارىلىشىپ قالسا، ئاندىن بىرەر پارلامېنت ئەزاسىنى سۆزەپ كىرگۈ- دەك بولسا...

ئەلۋەتتە! ئەلۋەتتە! ئېھتىياتچىراق بولۇش كېرەك، باشلىق ئەپەندى. ئەمما، روشەنكى، سىز ئاۋۇ پەۋقۇلئاددە لىكلاۋاگىن بىلەن يۈز تۇرانە ئۇچ سائەت سۆزلىشىپ باقمىدىڭىز - دە!

6: مىگرىنىڭ پىكپوسنى بايقىشى

تېخىنىڭ خادىملار پىكپوسنىڭ سىرىغا بەكمۇ قىزىقىپ قالدى. نەچچە مىليونلىغان كىشىلەر گېزىتنى ئېچىپ قارا خەتلىك ماۋزۇلار ئىچىدىن بۇ ئىسمىنى ئىزدەيتتى. بۇ ئىسىم ئىشلىتىلۈېرىپ كونىراپمۇ كەتتى.

— پىكپوسنى كۆرمىدىڭىزمۇ؟

— پىكپوس؟ پىكپوس ياخشىمۇ؟

تاكسى شوپۇرلىرىمۇ ئۆزلىرىنىڭ قوپال كەسپداشلىرى ئۇچۇن، ئاخىرقى ھېسابتا بېگىدىن بىر لەقەم تېپىۋالدى.

— ماڭە نېرى، ھە! پىكپوس!

ۋەھالەنسكى، بىر چۈشىن، ئاشخانىدىكى ئادەتتىكى بىر چۈشىن كىشىلەرگە مەشھۇر پىكپوسنى تېپىپ بەردى. ئۇ كۇنى ئەتىگەنىدە،

مگىر ئادەتتىكىدىن كېيىنرەك تۇردى، چۈنكى سەھەر سائەت ئىككىگىچە ئۇ گراف خانىمنىڭكىدە بولغانىدى. ھاۋا ئادەمگە خۇش ياقمۇدەك سالقىن، كۈندۈزى قاتتىق ئىسسىق بولۇشىدىن دېرەك بېرىپ، قۇياش ئۆيگە ئالتۇن رەڭ نۇرىنى چاچاتتى.

مگىر پارىژلىقلار ئۆز ئۆيلىرىدە يۇيۇنۇپ ـ تارىنۇاتقان چاغدا سىرتقا چىقىپ ئايلىنىپ كېلىشنى ياخشى كۆرەتتى، بۇگۈن ئۇ رېچارد رىنوۋا كوچىسىدىن چىقىپ زەرگەرلەر پرىستانىغا بارماستىن، بىر دەسسەپ، ئىككى دەسسەپ ئايلىنىپ جۇمھۇرىيەت مەيدانىغا كەلدى.

تۇنۇگۈن ئۇ ئېھرام كوچىسىدىكى سالوندا ياخشى ئويۇنيالمىدى. نېپىز يېپەك رەختلەرگە ئورالغان گراف خانىم فرانسىيە تىياتىر-خانىسىدىكى نازىنىنلاردىنمۇ بەتتەررەك بولۇپ، مگىر كىرىشكىلا ئۇنىڭ ئالدىغا چىقتى.

ــ ئاھ!... سۆيۈملۈك ساقچى باشلىقى ئەپەندى، مەن بىلەن مېڭىڭ، ئۆيۈمدە سىزدەك ئاتاقلىق زاتلارنى كۈتۈۋالغىنىم ئۈچۈن قانچىلىك ھاياجانلىنىپ كېتىۋاتقىمەن دەڭا.

خانىم تىنماي سۆزلىگەچ ئۇنى كېچىك مېھمانخانىغا ئېلىپ كىردى. ئۇ مگىردىن ئۆز سالوندا بىرەر سەت ئىش قىلماسلىقنى تەلەپ قىلدى. ئۇ ياخشى تەربىيە كۆرگەن، جەمئىيەتتە موھىم ئورنى بار ئادەملەرنىلا كۈتۈۋالاتتى...

ــ مەن ھېلىراقتا شاھزادىنىڭ دېۋىددىم...

ئۇ يوغان ئۇزۇك سېلىنغان قوللىرىنى ھېلىدىن ـ ھېلىغا ساقچى باشلىقىنىڭ تىزىغا قويۇاتتى. مگىر كۆپكۆك كۆزلىرى بىلەن بۇ ھاياجانلانغان ئايالغا قارايتتى.

ـــ بىز بىلەن بىر كىچە ئويناشنى راستىلا خالامسز؟ ياق، بلايدىز دېگەن ئادەمنى تونۇمايمەن... قايسى دوستۇمنىڭ سىز تەسۋىرلەپ بەرگەن بلايدىزغا ئوخشايدىغانلىقىنى ئەسلىيەلمىدىم... چۈنكى بىز بۇ يەردە دوستلاردەك ئۆتىمىزغۇ، شۇنداقمۇ؟... ئەگەر ھەربىر ئادەم ئازراق پۇل تاپشۇردى دېسەك، بۇ قىينىچىلىق مەزگىلىدە بۇمۇ بىر تەبىئىي ئىش ـ تە...

بەش مىنۇتتىن كېيىن، مگىرنىڭ سۇرىتى دائىم گېزىتلەرگە بېسىلىپ تۇرغان بولسىمۇ، ئۇ ئۇنى پېنسىيگە چىققان شاكىشياۋ دەپ كۆپچىلىككە تونۇشتۇردى. ئۇ ئۇنى ئۆزىنىڭ قارتا ئويناشلىگە، يەنى يېڭى كەلگەنلەرنىڭ ئۇستىلىگە باشلاپ كېلىپ، قارتا ئويناشنى ئۆگەتتى. لېكىن ئۇ يەنىلا ھەربىر ئۇستەلگە بېرىپ، ھەربىر ئادەمگە:

ـــ بۇ دېگەن ئاتاقلىق ساقچى باشلىقى مگىر! ئۇنىڭ سىياقىغا قارىمامدىلار... بۇ يەرگە مەندىن ئۆگەنگىلى كەپتۇ...، ـــ دەپ كوتۇلداپ يۈردى.

ھازىر مگىر كوچىدا. ئۇ ئۇ ياقتىن بۇ ياققا كېتىۋاتقان ئادەملەرگە قاراپ، كۆڭلىدە، پارىژدا مىڭلىغان ـ تۈمەنلىگەن مۇشۇنداق غەلىتە، سىرلىق ياكى ئاجايىپ ـ غارايىپ ئادەملەر ياشايدۇ يۇ، پەقەت بىرەر ئىش يۈز بەرگەندىلا، توساتتىن ئۇلارنى بايقىغىلى بولىدۇ، دەپ ئويلىدى.

ئۇ جۇمھۇرىيەت مەيدانىدىكى «تەنتەربىيە قەھۋىخانىسى»غا كېلىپ، ئىچىگە كىردى. پوكەيدىلا تۇروۋپ ئىچەيمۇ ياكى زالغا كىرەيمۇ؟ ئۇ ئىككىلىنىپ بىر قارارغا كېلەلمىدى. ئاخىرى، بولدىلا، جوسى ماسگۇۋىنىڭ ئولتۇرىدىغان ئورۇنغا بېرىپ ئولتۇرايچۇ، دەپ

ئويلىدى. ئۇ ئىختيارسىز ئويغا پاتتى: پىكپوس! نېمىشقا پىكپوس دەپ ئاتالغان؟ بۇ ئاھالە زىچ بىر كوچىنىڭ ئىسمىمۇ، ياكى پوپ لاشېر قەبرىستانلىقىنىڭ نېرىسىدىكى بىر رايوننىڭ ئىسمىمۇ؟

ــ كۆتكۈچى!... يېرىم لېتر پېۋا...

ــ مانا هازىر، ساقچى باشلىقى ئەپەندى. هازىرلا قۇيۇپ كېلەي...

يەڭلىرىنى شىمايلىۋالغانلىقىدىن تۆكۈلۈك بىلەكلىرى كۆرۈنۈپ تۇرغان ناستو زالنى سۈپۈرۈۋاتاتتى. بۇلۇڭدا ياقا يۇرتتىن كەلگەن بىر قىزچاق، بىر كىشى ساقلاۋاتسا كېرەك، سۈتلۈك قەھۋىنى ئالدىرماي ئىچىپ ئولتۇراتتى، ئۇنىڭ يېنىدا چامدان تۇراتتى.

ــ ساقچى باشلىقى ئەپەندى، هېلىقى بىچارە ماسگۇۋۈنىڭ ئەپەندى قانداق بولۇپ قالدى؟

ناستو ئېڭىشىپ يېرىم لېتر پېۋىنى بىر پۈتلۈق يۇمىلاق ئۈستەلگە قويدى. ساقچى باشلىقى ئۇنىڭ تاقىر بېشىغا، توغرىراقى پىشانىسىگە قونۇۋالغان چۈۋىنىغا تىكىلىپ قارىدى، كۆتكۈچى ئۇنى سەزمىگەندەك قىلاتتى.

ئۇنىڭ كۆزى چۈۋىندىن، تاقىر باشتىن تېخىمۇ يىراقراقتا تىكىلىدى؛ توساتتىن مىگر "هىم" دەپلا سەكرەپ تۇرۇپ كەتكىلى تاس قالدى. كۆتكۈچى قورققىنىدىن ئىتتىك كەينىگە ئۆرۈلدى، لېكىن هېچكىمنى كۆرمىدى، شۇنىڭ بىلەن تەمكىنلىكتە نام چىقارغان بۇ ساقچى باشلىقىنىڭ نېمە ئۈچۈن توساتتىن هاياجانلىنىپ كەتكەنلىكىنى ئۇ تېخىمۇ چۈشەنمىدى.

مىگر مانا هازىرلا پىكپوسنى بايقاپ قالدى! پىكپوس مانا شۇ يەردە، جوسف ماسگۇۋۈنىڭ هەركۈنى كېلىپ ئولتۇرىدىغان يۇمىلاق

ئۇستەلنىڭ ئۈدۈلىدىكى تامدا ئىدى، پالچى ئايالنى ئۆلتۈرسەن دېگەن خەت مۇشۇ يەردە يېزىلغان بولۇشى مۇمكىن.

ئەگەر گېزىت ساھەسىدىكىلەر پىكپوس دېگەن ئادەمنىڭ سۈرىتىنى ئېلان قىلسا، ئاممىنىڭ قانچىلىك كۆلكىسىنى كەلتۈرەر ـ ھە!

تاۋكادىكى ساندۇقنىڭ ئۈستىدە يوغان بىر ئېلان كالىندارى تۇراتتى، بەزى سودىگەرلەر كونا خېرىدارلىرىغا كالىندار سوۋغا قىلاتتى.

ئۆي كۆچسىگىز خىزمىتىگىزدە بولىمىز، ھەرقانداق نەرسىگىزنى سۈندۈرۈپ قويمايمىز، ئىزدىسىگىز...

رەڭلىرى تەبىئىي چىققان بىر رەڭلىك رەسىمدە يول ـ يول توم يىپلىق پوپايكا كىيگەن خەلق پالۋانى: قىزغۇچ ساقاللىرى پاخپىيىپ كەتكەن، يۈز ـ كۆزى قىپقىزىل، ئولىمپىيە ئىلاھلىرىدەك مۇسكۇللۇق گىگانت ئادەم خېرىدارلارغا كۆز قىسىپ، قېشىنى ئويناتقان ھالدا، ئەينەكلىك كىيىم شكاپىنى ئويناپ تۇراتتى:

بىزنى، پىكپوسنى ئىزدەڭ!

بۇ سۆز يوغان قارا ھەرپلەر بىلەن يېزىلغان بولۇپ، بىر قاراشتىلا كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. ئاندىن، كىچىك ھەرپلەر بىلەن مۇنداق يېزىلغاندى:

بىرلەشمە يۆتكەش ترانسپورت شىركىتى. پارىژ، پىكپوس كوچىسى 101 ـ نومۇر.

شۇنىڭ ئۈچۈن، پىكپوس مەۋجۇت ئەمەس. ئۇ بىر كۆلكىلىك ھەزىلكەشنىڭ ئوبرازى، بىر ئېلاننىڭ لوزۇنكىسى. بىركۈنى كەچقۇرۇنلۇقى بىرسى بۇ يۇمىلاق ئۈستەلدە ئولتۇرۇپ بىر باغاقچىنى يازغان. كېيىن ئارسالدا بولۇپ قالغان. نېمە دەپ ئىمزا قويۇش

لازىم؛ ئۇ ئەترايغا قارىغان، كۆزى تامدىكى كالىندارغا چۈشكەن. پىكىپوس!

ئىزدەشىنىڭ ھاجىتى يوق، بۇ ئەركىشى ــ ياكى ئايال ــ مۇشۇ ئىسمىنى ئىمزا قىلىپ قويغان، چىرايىدا بەلكىم مەسخىرىلىك ھالەت بولسا كېرەك: "ئىمزا: پىكىپوس."

ئەمدىكى گەپ، كىمنىڭ بۇ ئورۇنداً، كىليونىكا قاپىلانغان بۇ ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ، «تەنتەربىيە قەھۋىخانىسى»نىڭ مېھمانلار ئۈچۈن ھازىرلاپ قويغان سۆسۈن سىياسى بىلەن سوكال گاڭىبى قەلىمىنى ئىشلەتكەنلىكىنى بىلىش ئىدى.

پەقەت مۇشۇ ئىشلا مۇشۇنداق ئىدى، چاتاق يوق، ئۇنىڭغا ئايان!

ــ قانچە تۆلىشىم كېرەك، كۇتكۇچى؟

مىگر كالىندارنى ئېلىپ كېتەيمكىن، جىنايى ئىشلار كۆرگەز-مخانىسىغا ئاپىرىپ قويايمكىن دەپمۇ ئويلىدى، بىراق تەكشۈرۈش ئايلاشقان كۇنى كېلىپ ئەكىتىشنى تېخىمۇ لايىق تاپتى.

بۇ يەر گائىن كوچىسىدىن بىرقانچە قەدەملا نېرىدا بولغاندىكىن، نېمىشقا يۇ ۋە دېلۇئالارنىڭكىگە كىرىپ ئۆتمەيدىكەن؟ بىرىنچى قېتىم بارغىنىدا ئۇ ئىككى خوجايىن بىلەن كۆرۈشەلمىگەنىدى.

بۇ بىنادا نۇرغۇن ئىشخانىلار بار بولۇپ، پەلەمپەيلىرىنى چاڭ-توپا بېسىپ كەتكەنىدى. ئۇچ قەۋەت بىنانىڭ بارلىق دېرىزىلىرىنىڭ يېرىمىغا يېشىل ئەينەك سېلىنىپ، ئۇستىگە بىرلىشىپ مەبلەغ سالغان ئىككىسىنىڭ نامى يېزىلغانىدى.

ــ پلۇ ئەپەندىنى ئىزدەيتتىم.

ــ پلۇ ئەپەندىنىڭ ئۆزى بىلەن كۆرۈشمەكچىمۇ؟

ـــ شۇنداق، ئۆزى بىلەن كۆرۈشمەكچىدىم.

ـــ پاۋ ئەپەندى بۇنىڭدىن ئۇچ يىل ئاۋۋال ئۆلۈپ كەتتى.

مىگرىنىڭ ئاچچىقى كەلدى. ئۇ كۆرەڭسلىگىنىچە كۇلۇپ تۇرغان ئىشخانا خىزمەتچىسىگە دېلۇئان ئەپەندى بىلەن كۆرۈشمەن، دېدى. بىردەمدىن كېيىن، ئۇ دېلۇئانىنىڭ ئىشخانىسىغا كىردى. ئۇ 50 ياشلاردا بولۇپ، ساقچى باشلىقىغا گۇمانىي نەزەر بىلەن قارىدى.

ـــ مەرھەمەت ساقچى باشلىقى ئەپەندى. ئىش ئۇستىلىم ئۈستىدىكى نام ـ ئەمەل كارتوچكىسىزنى كۆردۈم، سىزنىڭ ئالدىڭىزدا ئېتىراپ قىلايلى...

ـــ چۈشىنىمەن، دېلۇئان ئەپەندى... شۇنداقتىمۇ بىرنەچچە سوئالىم بار، سورىۋالاي...

ـــ مېنىڭ خېرىدارلىرىم توغرىسىدىكى گەپ بولسا، سىزگە دەپ قويايى، بىز مەخپىيەتلىكنى قاتتىق ساقلايمىز، بىز ھەتتا ئۆزىمىزنى كەسپىي مەخپىيەتلىك بىلەن چەكلەپ تۇرىمىز دەپ قارايمىز...

دېلۇئان ئەپەندى، سىز جوسىن ماسگۇۋىنىنى سەممىي ـ سادىق خىزمەتچى دەپ قارامسىز، ئېيتىڭا؟

ـــ ئۇنداق بولمىغاندا، مەن ئۇنى ئىشلەتمەس ئىدىم...

ـــ ئۇنىڭ بۇ يەردىكى ۋەزىپىسى مۇھىممۇ؟

دېلۇئان ئەپەندى ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشكىنى ئېچىۋەتتى، سىرتـ تىكىلەر ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلىيالمايتتى.

ـــ نۆۋەتتىكى ئەھۋالنى ۋە بۇ بىچارە ئادەمنىڭ سىرلىق ھەرىكىتىنى ئويلىسام، سىزگە شۇنى ئېقرار قىلايكى، مەن بۇ ئادەمنى مۇھىمى كۆڭۈلچەكلىك قىلىپ ئىشلىتىۋاتىمەن...

ـــ ئۇ سىزنى رازى قىلالىدىمۇ؟

ـــ مېنى چۈشىنىشىڭىز كېرەك... كەسىپچانلىقتىن قارىغاندا، ئۇنى ئەيىپلىگۈدەك ھېچ ئىش يوق... ئەكسىچە! ئۇ ھەممىدىن بۇرۇن كېلىپ، ھەممىدىن كېيىن كېتىدۇ... خىزمەت ۋاقتىدا ھەرگىز يوشۇرۇنچە گېزىت كۆرمەيدۇ، رومان ئوقۇمايدۇ، ھاجەتخانىغا چىقىپ تاماكا چېكىپمۇ كىرمەيدۇ... ئائىلەمدە ئۇندىق، مۇنداق كېلىشمەسلىك بولدى دەپ يالغان ئېيتىپ بىرەر كۈنلۈك رۇخسەتمۇ سورىمايدۇ... ئۇنىڭ ئۆلۈپ قالدىغان مومىسى، ئاغرىپ قالىدىغان ھامماچىسمۇ يوق... ئۇ ھەقىقەتەن بەكمۇ ئەستايىدىل...

ـــ سىز نېمە دېمەكچى؟

ـــ ئۇ ئۇچىغا چىققان ئاق كۆڭۈل... بۇنى بەلكىم ئۇنىڭ ئەڭ دەسلەپكى ھاياتى كەلتۈرۈپ چىقارغاندۇ، چۈنكى ئۇنىڭ ئامىسۇى پاراۋانلىق ئىشلىرى ئىدارىسىدىن بېقىۋېلىنغان بالا ئىكەنلىكىنى بىلىمەن... ئۇ ھامان باشقىلار مېنى پايلاۋاتامدىكىن، مەندىن نارازىمىكىن، گۇمانلىنىۋاتامدىكىن دەپ ئويلايدۇ-دە، دائىم شۇبھىلىنىپ يۈرىدۇ. ئۇ تەنقىدكە بەكمۇ سەزگۈر بولغاچقا، ئۇنى زادى تەنقىدلەپ باقمىدىم... ئىشداشلىرى ئۇنى ياقتۇرمايدۇ... ئۇ ئۆزى ئولتۇرىدىغان ئورۇندا ئولتۇرۇپ خىزمىتىنى قىلىدۇ، باشقىلار بىلەن زادى ئالاقە قىلمايدۇ...

ـــ ماگا ئېيتىپ بېرىڭا، دېلوۇتان ئەپەندى، ئۇنىڭ پۇل سانىدۇقىدا پۇلنىڭ كەم چىققانلىقىنى بايقاپ قالدىڭىزمۇ؟

بۇ سودا-سانائەتچى بۇ گەپتىن ھەيران قالدى.

ـــ پۇل؟ ئۇنىڭ پۇل سانىدۇقىدا؟... لېكىن، ساقچى باشلىقى ئەپەندى، بۇنداق بولۇشى تامامەن مۇمكىن ئەمەس! بىزنىڭ بۇ يەردە ھەرقانداق ئادەم، ھەتتا ئەڭ پېشقەدەم خىزمەتچىلىرىمىز ياكى مېنىڭ

ۋەكالەتچىلىرىمىز مۇمكىن ئەمەس... بىزنىڭ ماگىزىن پۇل ساندۇقى بار ماگىزىن ئەمەس قولىنى ئۇزۇتۇپلا پۇل ئالالايدىغان... پۇل، نەق پۇل بىزنىڭ بۇ يەردە ئاساسەن يوق... بىز ئۆي جاھازلىرى، قەلەم ـ قورغان، داچا ۋە پارچە ـ پارچە يەرلەرنى ساتىمىز، بىزنىڭ سودىمىز نەچچە يۈز مىڭ فرانك، كۆپىنچە نەچچە مىليون فرانكلاپ بولىدۇ... بۇنداق نۇرغۇن پۇلنىڭ ھېساباتىنىڭ چەك ئارقىلىق شۇنداقلا گۇۋاھچى نەق مەيداندا تۇرغان ئەھۋالدا بولىدىغانلىقى ئېنىق... بىز سودا قىلىدىغان ئۆي جاھازلىرىنىڭ سودىسىمۇ ئاساسەن ئوخشاش، ناۋادا چەك ئىشلەتمەي پۇل تاپشۇرۇش توغرا كەلسە، بىزنىڭ ھېساب يەققۇچىمىز بار...

ـــ ئۇنداق بولسا، سىزنىڭچە، سىزنىڭ خىزمەتچىلىرىڭىز بۇ يەردىن مىڭ فرانكنى ئوغرىلاپ كېتەلمەيدىكەن ـ دە؟

ـــ بۇ پۈتۈنلەي مۇمكىن ئەمەس... ئۇنىڭدىن باشقا، مەن سىزگە ماسگۇۋۇنىنىڭ خاراكتېرىنى ئېيتتىم بەردىمغۇ... ياق، ساقچى باشلىقى ئەپەندى!... سىز مەسىلىگە خاتا نۇقتىدىن قارىغانسىز... بەكمۇ ئەپسۇسلىنىمەن، لېكىن...

ئۇ تېخىمۇ مۇھىم خېرىدار ئۆزىنى ساقلاپ قالغانلىقىنى بىلدۈرۈپ، ئورنىدىن تۇردى.

ـــ يەنە بىر كىچىك مەسىلە بار، مېنىڭچە بۇ كەسپىي مەخپىيەتلىك بولمىسا كېرەك... بىلايدىمىز ئەپەندى سىزنىڭ چوك خېرىدارىڭىزمۇ؟

دېلوۇئان ئارىسالدى بولدى. ساقچى باشلىقىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈنلا جاۋاب بەردى:

ـــ چوك خېرىدار دېگىلى بولماس... ئۇنىڭ بانكىدا خېلى

ئابرويى بار... بۇ ھەقتە ھەرقانداق بىر پۇل - مۇئامىلە ئورگىنى سىزنى ماتېرىيال بىلەن تەمىن ئېتەلەيدۇ... لېكىن، بىزنىڭ چوڭ خېرىدار،ىمىزغا كەلسەك، ئەمەس! توغرىراقى، ئادەمنى بىزار قىلىدىغان خېرىدار ئۇ، بۇ ئۇنى تەنقىدلىگىنىم ئەمەس... دائىم بولۇپ تۇرىدىغان ئىش... بولۇپمۇ ئاشۇنداق بىكار تەلەپ سۇتخورلار ئوچۇن ئېيتقاندا، بۇ كۇن ئۆتكۈزۈشنىڭ بىر ئامالى... ئۇ كېلىدۇ... بولۇۋاتقان سودىنى ئۇقۇشىدۇ، سېتىلىدىغان يەر ياكى ئۆي - جاينى كۆرۈپ باقىدۇ ۋە خۇددى سېتۋالىدىغان خېرىدارىدەك باھا تالىشىدۇ، كۆپ ھاللاردا بىر قارارغا كېلەلمەيدۇ... قاراڭ... مانا مۇنداق...

ئۇ ئاچ سېرىق ماتېرىيال خالتىسىنى ئالدى، ئۇنىڭغا بىلايدىز ئەپەندىنىڭ ئىسمى ۋە نومۇر يېزىلغانىدى.

ــ بەش يىلدىن بېرى ئۇ بىز ئارقىلىق ئۇچ قېتىم سودا قىلدى، بىر كىچىك داچا، بىرىتانىدىكى بىر پارچە ئىجارە يەر ۋە نېستىكى بىر يۇرۇش ئۆي... جەمى 600 مىڭ فرانك... ساقچى باشلىقى ئەپەندى، مەن سىزگە مۇشۇنچىلىكلا دەپ بېرەلەيمەن... كەچۇرۈڭ، مېنىڭ ۋاقتىمۇ سىزنىڭكىدەكلا قىممەتلىك.

ئۇ ئۆزىگە تەمەننا قويۇپ، قولىنى ئۇزاتمىدى ھەمدە مىگىر چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئىشكىنى يېپىپ قويدى.

نېمىشقا؟ ھە، نېمىشقا ھېچكىمنىڭ ماسكۇۋانىدىن سورىمىسا، ئۆزى خوجايىننىڭ مىڭ فرانك پۇلىنى ئالدىم، دەيدۇ؟

مىگىر كۆڭلى غەش ھالدا ئىشخانىسىغا كەلدى، خىزمەتچى تەييارلىق سوراق ئېلىپ بارىدىغان سوراقچىنىڭ ئۇنى بىر سائەتتىن ئارتۇق ساقلىغانلىقىنى ئېيتتى. يەنە بىرسىمۇ كەلدى، ئۇنمۇ ئەنزە بەك سۆزۈلۈپ كەتتى، دەپ تىت - تىت بولغان بولسا كېرەك،

گېزىت ساھەسىدىكى لەرنىڭ ئىنكاسى ۋە تەنقىدلىرى ھەققىدە سۆزلەپ، تەدبىر قوللىنىشنى تەلەپ قىلىدىغاندۇ...

مىگر غاگۇزىسنى چىشلەپ، سوت مەھكىمىسىنىڭ كارىدورىدىن ئۆتۈپ، تەييارلىق سوراق ئېلىپ باردىغان سوراقچىلارنىڭ كارىدورىغا كىردى، كارىدوردا جاۋابكارلارنى ساقچىلار تۇتۇپ تۇراتتى، گۇۋاھچىلار ھە دەپ قول سائەتلىرىگە قارىشىپ، دۇملەپ قويغاندەك تىنجىقچىلىقتا كۈتمەكتە ئىدى.

ــ كىرىڭ! ساقچى باشلىقى ئەپەندى... ئولتۇرۇڭ... تۇنۇگۈن كەچتە يوللىغان دوكلاتىڭىزنى تەپسىلىي ئوقۇپ چىقتىم... بۈگۈن ئەتىگەن بىز مۇڭۇققەت باش تەپتىش بىلەن مۇزاكىرىلەشتۇق، ئۇ مېنىڭ پىكرىمىگە تامامەن قوشۇلدى... بىر بولسا سىزنىڭ لىكلاۋاگىنىڭىز...

نېمىشقا ئۇ "سىزنىڭ" دەيدۇ؟

ــ بىر بولسا سىزنىڭ ئوكتاۋلىكلاۋاگىنىڭىز راستلا سارىڭ، بىر بولسا، ئۇ گۇناھسىز ــ بۇ نۇقتىغا گۈمانىم تۇغۇلۇپ قالدى، ئۇنىڭ بىلىدىغانلىرى دېگەنلىرىدىنمۇ كۆپ... شۇڭا بۈگۈن چۈشتىن ئاۋۋال ئۇنىڭغا چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچتە ئىككى نەپرۋا بۆلۈم دوختۇرى بىلەن پائۇل دوختۇر بىرلىكتە ئۇنى تەكشۈرىدىغانلىقىنى ئۇقتۇرۇپ ئادەم ئەۋەتتىم... بۇنىڭغا قانداق قارايسىز؟

ئۇ بەك كۆرەڭلەپ كەتكەندى، ھەتتا ساقچى باشلىقىغا مۇسابىقە ئېلان قىلدى، دېيىشكە بولاتتى. ئۇ خۇددى:

"شۇنداق، ھەممەيلەن سىزنى ئامالى باردەپ قارايدۇ... سىزنىڭ ئامالىڭىزنىڭ ئۇنۇمى بەك ئاستا بولۇۋاتىدۇ، بىچارە مىگىر! بۇ ئامالالرنىڭ ۋاقتى ئۆتۈپ كەتتى! تەييارلىق سوراق ئېلىپ باردىغان

سوراقچىنىڭ نادان بولۇشى ناتايىن، تۇ ئىشخانىدا ئولتۇرۇپمۇ ساقچىلار چۇشىنەلمەيدىغان ئەنزىلەرنى بىر تەرەپ قىلالايدۇ" دېمەكچى بولغاندەك قىلاتتى.

مگر گەپ - سۆز قىلماي غاجىزىسىنى چېكىپ ئولتۇرۇۋەردى، باشقىلار ئۇنىڭ نېمە ئويلاۋاتقانلىقىنى پەرەز قىلالمىدى.

— مەن سېن رافىل سوت مەھكىمىسىگە لىكلاۋاگىن ئائىلىسىنىڭ ئۇ يەردىكى تۇرمۇش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈپ بېقىشنى ھاۋالە قىلدىم...

مگر يەنىلا لام - جىم دېمەي ئولتۇرۇۋەردى، بۇنىڭ بىلەن سوراقچى خاتىرجەمسىزلىنىشكە باشلىدى. بۇ ساقچى ئەمەلدارى بۇنداق رىقابەتتىن خاپا بولۇپ قېلىپ، ھەممىنى بىر چەتكە تاشلاپ، كارى بولماي قالارمۇ؟

— كەچۈرۈڭ... مېنىڭ كۆز قارىشىمغا قوشۇلىشىڭىز مۇمكىن؛ بۇ ئەنىزە بەك سۈزۈلۈپ كەتتى، جامائەت پىكرىنىڭ نارازىلىقىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى، شۇنداقلا...

— ناھايىتى توغرا قىپسىز، سوراقچى ئەپەندى. پەقەت...

— نېمە؟

— ھېچنېمە... بەلكىم خاتالاشقاندۇرمەن...

ئىشلار ئۇنى بىئارام قىلىۋاتاتتى. تۇنۇگۈن ئىشخانىدا بۇۋاينى يەنە كۆرۈپ قالدى. بۇۋاينىڭ قوللىرى كىرىشىپ، كۆزلىرىدىن ياش تۆكۈلەتتى، ئۇنىڭ ئادەمنى تەسىرلەندۈرىدىغان قاراشلىرى ئۆز خىلىدىكى ئادەمدىن ئازراق رەھىمدىللىك تىلىگەنىدەك كۆرۈنەتتى.

بەكمۇ غەلىتە، سوددىيە خاتا دېمەپتۇ، ئۇ دەسلىپىدىلا "سىزنىڭ" ئوكتاۋلىكلا ۋاگىنىڭىز دېدىغۇ...

— ئۇنىڭغا ئۇقتۇرۇشنى سائەت نەچچىدە يەتكۈزدىڭىز؟

ـــ هه!... هازىر ساڭەت 11... خەتنى ئېلىپ بارغان ئادەم ساڭەت 10 بېرىملاردا بادىنول كوچىسىدىكى ئۆيىنىڭ ئىشىكىنى چەككەن بولسا كېرەك...

ـــ نېرۋىنى نەدە تەكشۈرمەكچى؟

ـــ ئاۋۋال لىكلاۋاگىنىنىڭ ئۆيىدە... ئەگەر بۇ ئەپەندىلەر زۆرۈر دەپ قارسا، بوۋاينى بۆلۈمگە ئەكىتىشى مۇمكىن... سىزمۇ بارامسىز؟

ـــ مۇمكىن...

ـــ هه، ياخشى! قەدىرلىك باشلىقىم، بىردەمدىن كېيىن كۆرۈشەيلى...

شۇنداق، مىگرىنىڭ خۇيى تۇتتى: باشقىلار بۇ تەدبىرنى قوللانماقچى بوپتۇيۇ، مەندىن سوراپ بېقىشنى ھاجەتسىز دەپ قاراپتۇ. ئەمەلىيەتتە، ئۇ زەرگەرلەر پرىستانىغا كېچىكىپرەك كەلگەچكە، باشقىلار ئۇنى ئىزدەپتىكەن.

بۇنداق قىلىشلا ئۇنى خاپا قىلىۋاتقىنى يوق. ئۇ قانداقتۇر... نېمە دېسە بولار؟... "ئۇنىڭ" لىكلاۋاگىنى... هه! توغرا... ئۇنىڭچە بولغاندا، بۇ غەلىتە بوۋاينىڭ روھىي دۇنياسىنى پەقەت ئۆلار ئاچالايدۇ... دەسلەپتە، گلانگۇر كوچىسىدىن باشلاپلا بۇ بوۋاي ئۇنى قايمۇقتۇرۇپ قويدى، قانداقلا ئىشنى قىلمىسۇن، ھامان مۇشۇ بوۋاي ئۇنىڭ يادىغا كېلىۋالدى: بايا قاش-كۆزلىرىنى ئوينىتىپ تۇرغان چاكنا پىكپوسنى بايقىغاندا ئۇ يادىغا كەلدى؛ دېلۇئانىنىڭ ئىشخانىسىدا، قارىماققا ماسگۇۋىئان بىلەن بلايدىزنىڭ ئەھۋالىنى ئىگەللەۋاتقىنى بىلەن، بۇ غەلىتە بوۋاي كۆڭلىدە تۇردى.

ـــ كېرىك، لۇگا...

لۇگا قوللانغان تەدبىردىن خەۋەر تاپقان بولسا كېرەك، باشلىقىغا يەر تېگىدىن قاراپ قويدى.

— بۇگۈن چۈشتىن ئاۋۇال بادىنول كوچىسىدا كىم بار؟

— ژان ۋىيېئېر.

مىگر ئۇلۇغ ئېچىۋېتىلگەن دېرىزە ئالدىغا كېلىپ تۇردى، مەكتەپتىكى چاغدا يادلىغان شېئىر مىسرالىرى نېمىشقىدۇ خىيالىدا ئەكس ئەتتى.

ئاسمان زۇمرەتتەك، دېڭىز جىلۋىدار،
ماتروس ئايالى تۇل قالدى يالغۇز.
تېگى يوق خىيال چىرمىغان ئۇنى،
قەلبىنى ئۆرتەر ئەلەم ھەمدە زار...

بۇ ئۇنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىغا ئازراق ئوخشىشىپ كەتمەمدۇ؟ سېنا دەريانىڭ ئاچايىپ ھەيۋەتلىك ئاقماقتا. ئادەملەرنىڭ چۆمۈلىلەر-دەك مىغلداپ يۈرگىنىگە قاراپ، پۈتكۈل پارىژنىڭ ھايات لەززىتىگە چۆمگەنلىكىنى بىلگىلى بولىدۇ. نۇرغۇن ئادەملەر بېلىق تۇتماقتا، سۇ ئۈزۈش كۆلىدە ئادەم تىقما-تىقماق، چوڭ-كىچىك كوچىلارنى ماشىنىلارنىڭ سىگناللىرى قاپلىغان، بۇ ئاۋازلار سارغۇچ چاڭ-توزانلارغا ئارىلىشىپ ئەبەدىي كۆك ئاسمانغا تارقالماقتا.

ئاسمان زۇمرەتتەك...

ئۇنىڭ كەسپى بەكمۇ غەلىتە-دە! ئۇ ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغان بىر ئايال دۇمبىسى تەرەپتىن ئىككى پىچاق يېگەن... قورقۇنىدىن تەر شۇرقىراپ قويۇلۇۋاتقان بوۋاي... بىر سودا خادىمى يېگى كۆۋرۈكتە سېنا دەرياسىغا ئۆزىنى تاشلىغان... جۇمھۇرىيەت مەيدانىدىكى بىر قەھۋىخانىغا چاكىنىلىقتا ئۇچىغا چىققان ئېلان كالىندارى

ئېسىلغان...

— بىز نېمە ئىش قىلىمىز، باشلىق؟

— بولايدۇ ئەپەندى قانداق بولدى؟

— ھازىر ئۇ ھەر كۈندىكىدەك ئاكسىيە بازىرىغا بېرىۋاتسا كېرەك، لۇئايىل پايلاۋاتىدۇ...

ئۇستى ئوچۇق يېشىل ماشىنا ۋە ئىككى تال ئالتۇن چىشى بار قوڭۇر چاچلىق ئادەمدىن خەۋەر يوق. سۈت مەھسۇلاتلىرى دۇكىنىنىڭ ئايال خىزمەتچىسى ئەيما كۈن بويى كوچىغا تەلمۈرۈپ، كېلىشكەن ئادەمنىڭ كېلىپ قېلىشىنى ئۈمىد قىلىدۇ. ئۇنىڭغا نۇرغۇن سۈرەتلەر كۆرسىتىلدى، ئەمما ئۇ ھېچقايسىسىنى تونۇمايمەن، دېدى.

— ماگا مادېرىنا كوچىسىدىكى سايامەت ئىدارىسىنى ئۇلاپ بېرىڭ...

ئۇ غەمگە پېتىپ، تېلېفون تۈرۈپكىسىنى ئالدى.

— ۋەي! بىرىت خېنىمۇ؟ مىگىر... شۇنداق... ياق... ئۇ ناھايىتى ياخشى، بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ئۇ ئەمدى... ئىشخانىغىزدىن قاچان چىقىسىز؟ چۈشتە... يېقىنراقتىكى بىر ئاشپۇزۇلدا مەن بىلەن بىللە غىزالىنىشقا رايىڭىز تارتارمۇ؟ نېمە دېدىڭىز، ماقۇل... بىردەمدىن كېيىن كۆرۈشەيلى...

مىگىر بىر تاكسى چاقىردى. ئۇ دەل مادېرىنا كوچىسى بىلەن ئۇنىڭ يېنىدىكى كوچىدىكى بارلىق ئىدارىلەرنىڭ خىزمەتچىلىرى بىراقلا چىققان ۋاقىتتا ماشىنىدىن چۈشكەندى. ئۇ قىزىل بۆكلۈك، زىناق-لىق، خۇش پېئىل چىراينى تېزلا تېپىۋالدى، بىراق ئۇ چىرايدىن بىر خىل ئەندىشە چىقىپ تۇراتتى.

— سىزگە ۋەدە بېرەلەيمەنكى، ھېچقانداق يامان ئىش يۈز

بەرەدى... سىز بىلەن ئازراق پاراڭلىشايمىكىن دەپ...

كوچىدا كېتىۋاتقانلار بۇ بىر جۈپكە بۈرۈلۈپ قارىشاتتى ۋە ئوتتۇرا ياشلىق بۇ ئەركەكنىڭ ئامىتى باركەن، دەپ ئويلىشاتتى...

— سىز سوغۇق سەيلەرگە ئامراقمۇ؟

— بەكمۇ ئامراق...

ئۇ ئاساسەن دائىمىي خېرىدارلارنىلا كۈتۈۋالىدىغان بىر ئاشپۇزۇلنى تاللىدى، بۇ ئاشپۇزۇلنىڭ سەيلىرىنىڭ تەمى ياخشى، تۇرى كۆپ ئىدى. ئۇلار دېرىزە تۈۋىگە كېلىپ ئولتۇرۇشتى. بۇ راستلا بىر جەم بولۇشقا ئوخشاپ كېتەتتى، مىگىر ئالايىتەن ئالىزاس هارىقىدىن بىر بوتۇلكا ئېلىپ، مۇز ساندۇقىغا سېلىپ قويدى.

— ئېيتكا بىرىت خېنىم، ئاتا-ئانىڭىز ۋاپات بولغاندىن كېيىن، ماسگۇۋىنان سىزنى ئوقۇتتى...ئازراق موگۇ ئالايمۇ؟ مەن هېلى... ئۇ سىزنى مەلۇم يەردىكى ياتاقلىق مەكتەپكە ئاپىرىپ بەردىمۇ؟ دېمەكچىدىم.

— مۇنمۇلاش مونا‌ستىرى ئاچقان ياتاقلىق مەكتەپكە.

— بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ نۇرغۇن پۇل خەجلىگەندۇ؟

— شۇڭا مەن خىجالەتچىلىك تارتىۋاتىمەن... ئۇنىڭ تاپقان پۇلىنىڭ كۆپ ئەمەسلىكىنى بىلىمەن... ئەمما ئۇ بىزنىڭ ئائىلىمىزگە كۆپ قەرزدارلىقىمەن دەپ قارايدۇ... ئۇ مېنى تەربىيىلەيمەن دەپ بەزدە تاماق يېمىدىغۇ دەيمەن...

— سىز ئۇ يەردە قانچە ياشقا كەلگىچە تۇردىڭىز؟

18 ياشقىچە... مەن سىزگە دېگەنىدىغۇ، پۇلىنى تېجەپ قېلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئۆتىمەكچى بولغانىدىم، لېكىن ئۇ زادى قوشۇلمىدى... شۇنىڭ بىلەن... ئۇ تېرنا كوچىسىدىن ئەپچىل بىر

يۇرۇش ئۆينى ئىجارىگە ئېلىپ بەردى...

ــ جاھازلىرى بار ئۆيۈ بولغىيدى؟

ــ ياق، ئۇ جاھازلىرى بار ئۆينى ياخشى كۆرمەيدۇ... ئۇ ياش قىزلار ئۈچۈن بۇ ياخشى ئەمەس، قانداقتۇر غېرىپچىلىق باسىدۇ، ھېچبولمىغاندا پاكىز ئەمەس، دەيدۇ...

ــ بۇ ئىشقا بەش يىلچە بولغاندۇ؟... ــ بوش سوردى مىگىر.

ــ شۇنداق ھېسابلاپ بېقىپسىز ــ دە... مەن 23 كە كىردىم...

ــ ئېيتىڭا خېنىم، تاماقتىن كېيىن مەندەك بىر ياشانغان ئادەمنى بۇ ئۆيىڭىزگە باشلاپ بارسىڭىز سىزگە مالال كەلمەسمۇ؟

ــ ناھايىتى خۇشال بولىمەن... بىراق ئىشىك باقارغا نېمە دېيىشىمنى بىلمەيمەن ــ دە...

ــ سىز مېنى ماسگۈۋۈتانىنىڭ دوستى دەپ قويۇڭ... ئىشىك باقار ماسگۈۋۈتانىنىڭ سىزنىڭ ئۆگەي ئاكىڭىز ئىكەنلىكىنى بىلمىغاندۇ؟ قېنى ئېلىڭ... بۇ بىمەنە گەپلەر ئىشتىھايىڭىزنى تۇتۇۋالدى ــ دە...

ئاشپۇزۇلدا مىگرېنىڭ يېشىدەكى بىر ئەر بىرىنتا ئوخشاش ياش، شۇنداقلا چىرايلىق بىر ئايال بىلەن غىزالىنىۋاتاتتى.

ــ چوقۇم يەڭ... سىزگە تاتلىق ــ تۇرۇملاردىنمۇ يېگۈزىمەن تېخى...

بىرسى مىگر بىلەن سالاملاشتى. ئۇ ئۇنى تونۇمىدى ياكى دەرھال تونۇيالمىدى، شۇنداقتىمۇ سالىمنى ئېلىك ئالدى. بىرنەچچە مىنۇتتىن كېيىن ئۇ ئۇنىڭ سانىتى تۇرمىسىگە ئىككى قېتىم ئاپىرىپ بەرگەن، بەكمۇ ئىشەنچىسىز بانكىر ئىكەنلىكىنى ئېيىگە كەلتۈردى.

تاكسى...ياش قىز قول سائىتىگە قاراپ قويدى...

ــ تېزرەك بولايلى... سائەت ئىككىدە ئىشقا چىقمەن...

ۋاراڭ - چۇرۇڭلۇق تېرنا مەيدانىدىن ئۆتكەندىن كېيىن، جەمجەت بىر كوچىغا كەلدى.

ـــ مۇشۇ يەر... لفت بار...

ئالتىنچى قەۋەتتىكى ئۈچ ئېغىزلىق كىچىك ئۆڭي ياش بىرىسىت خېنىمنىڭ «مجەز - خۇلقىنى تولۇق ئەكس ئەتتۇرگەن هالىدا بەكمۇ چىرايلىق سەرەمجانلانغانىدى.

ـــ قاراڭ، بەكمۇ ئاددىي... ئۇنى چىقىمدار قىلغۇم كەلمەيدۇ... ئۇ ھەممىسى ئەرزان مالىلار، ھەر ئايلىق مائاشىمدىن تۆلەيمەن دەيدۇ...

مىگر چوڭ ماگىزىنلاردىن سېتىۋېلىنغان جاھازلار بارمىكىن دەپ قاراپ باقتى، يوق. ھەشمەتلىك نەرسىلەر يوق بولغىنى بىلەن، نەرسىلەرنىڭ سۈپىتى يامان ئەمەس... 20 مىڭ فرانكمىدۇ؟ 25 مىڭ فرانكمۇ - يا؟

ـــ ئاشخانامنى كۆرۈپ باقامسىز؟ كەچتە ئۆزۈم تاماق ئېتىمەن، قاچا يۇيىدىغانغا ئىسىق سۇ بار... ئەخلەت ساندۇقى بولسا...

ئۇ ئېيتىخار بىلەن بىر قاپقانى ئېچىۋىدى، پاسكىنا نەرسىلەرنى تۆكىدىغان تۇرۇببا كۆرۈندى.

ـــ چارەك كەم ئىككى بوپتۇ... دەرھال ئاپتوبۇسقا ئولگۈرمىسەم...

ـــ سىزنى تاكسىدا ئاپىرىپ قويىمەن...

ـــ ئىشخانامغىچە ئاپىرىپ يۈرمەك،... خىزمەتداشلىرىم باشقىچە ئويلاپ...

ماسگۇۋۇنان...لىكلاۋاگىن... ماسگۇۋۇنان... لىكلاۋاگىن... مىگر- نىڭ دىققەت مەركىزى ھامان مۇشۇ ئىككىيلەندە ئىدى... چارچورتان

بهلقىنى تۇتقان هېلقى ئادەم ھەققىدە ئويلىغىنى بىلەن... بلايدىز ئەپەندىنىڭ ئوبرازى ساقچى باشلىقىنىڭ مول ئىنسانىي ھېسسىياتىنى قوزغىيالمىدىمكىن، ئىشقىلىپ ھامان تۇتۇق، ئىككىنچى ئورۇندا تۇراتتى.

ــ بۇنداق مول غىزالىرىڭىز ئۇچۇن كۆپ رەھمەت، ساقچى باشلىقى ئەپەندى، سىز جوسىف چوقۇم...

بەزىلەر يەپ ـ ئىچكەن مول غىزالىرىنى ئۇستى ئوچۇق بالكوندا تۇرۇپ ھەزىم قىلماقتا، بەزىلەر بولسا ئات بەيگىسى مەيدانىغا بېرىش ئۇچۇن تىقما تىقماق بولۇپ كەتكەن ئايتوبۇسقا چىقماقتا ئىدى.

مىگرىنىڭ يەنە بىرئاز ۋاقتى بولغاچقا، ئاستا مېڭىپ، مارزىربلو ۋە ۋىلىيا كوچىلىرىدىن ئۆتۈپ، سائەت ئىككى يېرىملاردا بادىنول كوچىسىغا كېلىپ، ئەتراپىغا زەڭ سېلىپ قارىۋەتكەندىن كېيىن، ژان ۋېيئېرنى ئىزلىدى.

پۇقراچە كىيىنىگەن ساقچى شوپۇرلار غىزالىنىدىغان كىچىك ئاشخانىدا تۇرۇپ ئۇنى چاقىردى. ئۇستەلىدە يەپ ئىشىپ قالغان غىزالار بىلەن بىر بوتۇلكا ئالما ھاراقى بار ئىدى.

ــ ئالما ھاراقىدىن ئىچىپ باقامسىز، باشلىق؟ يامان ئەمەسكەن... بۇگۇن چۇشتىن ئاۋۋال چوڭ ئىش بولمىدى... ھېلىقى قېرى ئادەتتىكىدەك سائەت سەككىز يېرىم بولاي دېگەندە ئۆيىدىن چىقتى، مەن رايوندىكى بىر ساقچىنى ئۆزىنى كۆزىتىشكە قالدۇرۇپ قويۇپ، ئۆزۈم ئۇنىڭ كەينىدىن ماڭدىم... بىز ئالدىرىماي بىر ئايلىنىپ، ئۇدۇل بارونىي ئورمانلىقىغا باردۇق، ئاندىن مايۇۋ دەرۋازىسىدىن قايتىپ كەلدۇق... بۇ ئاي چۇشتە سائەت سەل كەم 12 دە ئۆيىگە قايتىپ كەلدى، ھېچكىم بىلەن پاراڭلاشمىدى...

ــ رايونـلۇق شۆبه ساقـچى ئـداربسـدىن كەلـگەن هېـ ـتى ساقچىچۇ؟

ــ نۆۋەت ئالماشتۇرىدىغان چاغدا ئۇنىڭـدىن سورىـدىم، ئىكـكى ئايال سىرتقا چىقماپـتۇ، بىرەيـلەن ئۇلارغا گۆش ۋە سەي ئەكىلىپ بېرىپتۇ. ئۇلار ماگىزىنغا تېلېفون بەرگەن بولـسا كېرەك... سائەت ئون بولاي دېگەندە، سوت مەھكىمىسـىدىن بىر ۋېلىسپىتلىـك ئادەم كەپتۇ...

ــ بىلمەن...

ــ ھە، ھەممىنى بىلىدىكەنسىزغۇ... مەن كەچـرەك غـىزالاندىم، چۈنكى يېقـىن ئەتـراپىتا بىر قۇرۇلۇش ئورنى بار ئىـكەن، ھەممە ئىشچىلار مۆشۇ يەردە چۈشلۈك تاماق يەيدىـكەن... بوش ئۇسـتەل يوقكەن... مەن كىرىپ مەيدانىدىن تېلېفون بەردىم... سىزنىڭـچە بۇ ئالما ھارىقى قانداقراقـكەن؟... سۇ ئارىلاشـتۇرماپـتۇ، شۇنـداقمۇ؟ مېنىڭچە، شوپۇرلار غىزالىنىدىغان ئاشخانىلاردىلا...

بىر كىچىك ماشىنا ئۇدۇلدىكى ئۆينىڭ ئالدىدا توختـىدى. ھېگىر ئورنىدىن تۇردى.

ــ پۇلـنى ساڭا تـۆلەتكۈزىدىـغان بولدۇم...بىرەھـمدىن كېيـىن كۆرۈشەيلى...

ــ مەن مۆشۇ يەردە قالامدىمەن؟

ــ شۇنداق...

بىرىنچـى ماشىنـىڭ كەينـىدىن ئىككىنچـى ماشىنىمۇ كەلـدى. بىرىنـچى ماشـىندا ئوتـتۇرا ياشـلىق ئىككى ئەر ۋە ئېگىز بويـلۇق يېگىت بار ئىدى، ئۇ سىستىرا بولسا كېرەك، دوختۇرلۇق سومكىسىنى كۆتۈرۈۋاپتۇ. يەنە بىر ماشىنىدىن تەييارلىق سوراق قىلغۇچى بىلەن

قانۇن دوختۇرى پائۇل چۇشتى.

ــ ۋاي! ياخشىمۇ سىز مىگىر...بۇ يەردە ئۇچرىشىپ قالارمىز دەپ ئويلىماپتىكەنمەن...قانداق؟ ئېلىشىپ قالغانمىدۇ؟ ئېلىشمىغانمىدۇ؟...سىزدە بىر قاراش بولۇشى كېرەك...ياخشىمۇسىز، پروفېسسور ئەپەندى...ياخشىمۇ سىز، دېرۇنىي...ئۇنتۇغاقلىق كېسىلىگە دۇچار بولغان ھېلىقى ئادەمنىڭ ئەنزىسىچۇ؟...يالغاندىن بولۇۋالغانمۇ، ھە؟...

ھەممەيلەننىڭ كەيپىياتى ناھايىتى ياخشى، ئۇلار يولدا ئۆزئارا سالاملىشىپ، ئەھۋال ئىگەللەشتى. ھېچكىمۇ ياشانغان بۇ سۇرلۇك ئادەملەرنىڭ ئوخشاش بىر ئادەمنىڭ ئەركىنلىكىدىن ئىبارەت چوڭ ئىش ئۈستىدە بىر قارارغا كېلىشىنى پەرەز قىلالمايتتى.

ــ يۇقىرىغا چىقمايمىزمۇ؟ ساقچى باشلىقى ئەپەندى، بۇ ئۆيىنى بىلگەندىكىن، بىزنى باشلاپ چىقىڭ...

پەلەمپەيدىكى ئەينەك رامكىغا ئېلىنغان رەڭلىك رەسىملەرنىڭ رەڭلىرى بەزىلىرى قانىدەك قىزىل، بەزىلىرى ئالتۇنىدەك سېرىق جۇلالىنىپ، كىشىلەرنىڭ يۈز-كۆزىگە چۈشەتتى. مىگىر ئىشىك قوڭغۇرىقىنىڭ كۆنۈپكىسىنى باستى، ئۆيدىن بىرى ئۈششاق دەسسەپ، ئالدىراپ كەلدى. ئاخىرى ئىشىك ئېچىلدى.

ــ مەرھەمەت، ئەپەندىلەر...، ــ دېدى ساقچى باشلىقى بىر-چەتكە ئۆتۈپ تۇرۇپ.

لىكلاۋاگىن خانىمغا:

ــ مەرھەمەت...، ــ دەپ تەكرارلىدى.

ــ نېمە ئىش بولغاندۇ؟ خانىم جىددىيلەشكەن ھالدا ھەممەيلەننى مېھمانخانىغا باشلاپ قويۇپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئۆزى

تونۇيدىغان بىرلا ئىگىردىن:

ــ ئۇ نەدە؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ كىمنى دەۋاتىسىز؟...بىلەمسىز، بۇ ئەپەندىلەر يولدىشىڭىزنىڭ نېرۋىسىنى تەكشۈرگىلى كەلدى...سىز مۇنۇ سوراقچى ئەپەندى ئەۋەتكەن ئۇقتۇرۇشنى تاپشۇرۇۋالدىڭىزغۇ...

ــ شۇنداقمۇ؟

ــ ھەي، خانىم...بۇگۈن چۈشتىن ئاۋۋال سائەت ئون بولاي دېگەندە، لىكلاۋاگمن ئەپەندى سەيلىگە چىقتى، شۇ چاغدا ۋېلىسپىتلىك بىرەيلەن ھۆكۈمەت تەرەپنىڭ بىر پارچە خېتىنى سىزگە تاپشۇرۇپ بەردىغۇ...

ــ شۇنداق، بىراق خەت ئېرىمگە يېزىلغان...

ــ سىز ئېچىپ باقمىدىڭىزمۇ؟ نېمىلەر يېزىلغانلىقىنى بىلمەمسىز؟

ــ باشقىلارنىڭ خېتىنى ئېچىپ ئوقۇيدىغان ئادىتىم يوق. مەن كونۇپرتنى ــ سىرىق كونۇپرتنى، ئېسىمگە كەلدى ــ مانا بۇ يەرگە قويۇپ قويغانىدىم، قارىڭ...، ــ ئۇ ئىشىكنى ئېچىپ، كۆتۈش ئۆيىدىكى كونا پوسۇندىكى چاي ئۈستىلىنى كۆرسەتتى. دەرۋەقە، چاي ئۈستىلىنىڭ تۆۋەنكى تەكچىسىدە تەپتىش مەھكىمىسىنىڭ تامغىسى بېسىلغان سىرىق كونۇپرت تۇراتتى. بىراق كونۇپرت قۇپقۇرۇق ئىدى.

ــ نېمە ئىش بولدى؟

ــ بىلمىدىم... ئېرىم ھەرقاچانقىدەك قايتىپ كېلىپ چۈشلۈك تامىقىنى يېدى...

ــ ئۇ خەتنى كۆرگەنمىدى؟

ــ كۆرگەن بولسا كېرەك، چۈنكى مەنمۇ، قىزىمۇ خەتنى

ئېچىپ باقمىدۇق... ئۇچەيلەن بىرلىكتە چۈشلۈك تاماق يېدۇق... مەن ھەتتا تاماق ئۈستىلىدىكى قاچا ـ قومۇچلارنىڭ ئېلىنغان ـ ئېلىنمەغانلىقىنىمۇ بىلمەيمەن...ياق...خىزمەتچىمىز دەم ئالغاندى...

ئۇ يەنە بىر ئىشكىنى ئاچىتى، ئاشخانىدا ئىۇچ يۇرۇش تاماق قاچىسى، ئازراق مېۋە ۋە ئېشىپ قالغان پىشلاق تۇراتتى.

ــ قارا!...كېيىن، مېنىڭچە، ئوكتاۋ ھۇجرىسىغا ئوخلىغىلى كىرىپ كەتكەن بولسا كېرەك، ئۇنىڭ مەجەزى ئاجايىپ، بەك ئىچى كۆچەلۈك، ئىچى كۆچلۈك...

ئۇ باشقىلارنىڭ مەخسۇسىدىن ھەقىقەتەن قورقماسا كېرەك. ئۇنىڭ ئادىتى بويىچە بوۋاينى ئىنتايىن كەپسىز باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىسىنى سولاپ قويغاندەك ھۇجرىسىغا سولاپ قويغىنىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈشىنىڭ ئۆزىلا كۈپايە...

ــ ئۇ ھۇجرىسىدا يوقمۇ؟

ــ مەن ھېلى بىرىپ قاراپ باقتىم...يوقكەن، ئۇنىڭ پەلتوسىمۇ ئاسقۇدا يوق تۇرىدۇ،...سىرتقا چىقىپ كەتكەن بولسا كېرەك...

ــ سىز ئەڭ ئاخىرى سائەت نەچچىدە ئۇنى كۆرگەنىدىڭىز؟

ــ سائەت 12دىن 45 مىنۇت ئۆتكەندە ئۇستەلدىن تۇردۇق... تاماقنى بالدۇرلا يەۋالدۇق...بىراق، دەپ بېقىڭ، بۇ ئەپەندىلەر... مىگىر ئوسال بولغان تەيىارلىق سوراق سورىغۇچى سوراقچىغا مەسخىرە بىلەن كۈلۈپ قويدى. لىكلاۋاگىن خانىم ھېچقانداق تەمتىرىمىدى.

ــ ئۇنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى سىز مەندىنمۇ ئېنىق بىلمىسىز، چۈنكى ئۆيىمىزنى ئەتىگەندىن كەچكىچە، كەچتىن ئەتىگەنگىچە باشقىلار پايلاپ تۇرىدۇ!

ساقچی باشلىقى دېرىزە تۈۋىگە كەلدى، ئۇ ئۈدۈلدىكى ئادەم ماگىمدىغان يولدا ژان ژېيېرنىڭ چىشىنى كولىغاچ، بۇ بىناغا قاراپ تۇرغانلىقىنى كۆردى.

نېرۋا بۆلۈمىنىڭ ئىككى دوختۇرى تاقەتسىزلەندى، چۈنكى تەكشۈرىدىغان ئادەم يوق ئىدى، ئۇلار قايتىپ كېتىپ خىزمىتىنى قىلىشنى تەلەپ قىلىشتى. سوراقچى ئۇلارنىڭ ھالدا:

— خانىم، ئۇنى چوقۇم ئۆيدە يوق دەپ ئېيتالامسىز؟ — دەپ سورىدى.

ئۇ دەرھال بىرمۇنبىر جاۋاب بەردى. ئۇنىڭ بويىي پاكار بولسىمۇ، ئەمما مەغرۇرانە قىياپەتتە تۇراتتى.

— ئىشنى شۇ ھالغا كەلتۈردۈڭلار، ئاختۇرۇپ باقمامسىلەر؟

بىر سائەتتىن كېيىن، شۇنىڭغا ئىقرار بولۇشتىكى:

ئوكتاۋ لىكلاۋاگىن ھەمدە ئۇنىڭ قېنىق يېشىل پەلتوسى بىلەن قالپىقى پۈتۈنلەي يوقالغانىدى.

7. ساقچى باشلىقى سۆكۈتتە

ياق، تەييارلىق سوراق قىلغۇچىي سوراقچى ئەپەندى، مىگىر سىزدىن ئۆچ ئېلىۋاتقىنى يوق. ئۇ قاپىقىنى تۈرۈۋالمىدى، ئاچچىقى كېلىپ، قاينىپمۇ كەتمىدى، پەقەت بىئارامىلىق ۋە ئىنتايىن ئېغىر بېسىم ھېس قىلدى. ئەمما نېمىندۇ چۈشىنىشكە باشلىغاندەك بولۇپ، گەپ ـ سۆز قىلماي تۇرۇۋالدى.

سىز، سىز گەپ قىلىسىڭىزچۇ! بىئارامىلىقىڭىزنى يوقىتىشىڭىز ئۈچۈن، ئەڭ ئاخىرى خەقلەرنىڭ سىزنى يولىلۇققەن دېيىشى ياكى

هېچېرلىمىغاندا سىزنى خاتالىقى يوقىكەن دېيىشى ئۇچۇن بولسىمۇ سۆزلىسىڭىز بولاتتى!

مىگىر سىزنىڭ بۇگۇن چۇشتىن ئاۋۋال ئۆزىڭىزگە ئىشەنگەنلىكىڭىزنى ئىپادە قىلغىنىڭىزنى ئەيىبلىمەيدۇ، سىزنىڭ تەدبىر قوللىنىشىنى جاكارلىغان چاغدىكى مەسخىرە ئارىلاش كۆرەڭلىك قىلغىنىڭىزغىمۇ رەنجىمەيدۇ.

"ئاق كۆڭۈل ئادەم ساقچى بولالمايدۇ..."

بىر قاتلىلىق ئەنزىسىنىڭ تەييارلىق سورىقىنى بىر قىزغا تاپشۇرۇشقا بولمايدۇ ـ دە. ۋەھالەنكى، روھىي جەھەتتىن قارىغانداً، مىگىرگە سېلىشتۇرغاندا، سىز ھەقىقەتەنمۇ بىر قىز. كىتابلار سىزگە ئىنسانلارنىڭ ماھىيىتى توغرىسىدا نۇرغۇنلىغان نەرسىلەرنى ئۆگەتتى. ئۇلارنىڭ ھەممىسنى سۈدەك يادلۇالغىنىڭىز بىلەنمۇ بىكار، بۇنى ھېلىراقتا قىزارغىنىڭىز، ئەمدى بولسا تىترەۋاتقىنىڭىز ئىسپاتلاپ قويدى.

ــ قارا‌ڭ، مىگىر...بۇ ئۆيدە تۇرغان ئادەم سارا‌ڭ بولمايى نېمە...ئىقرار قىلىڭ...

نېمىشقا؟ نېمىشقا سارا‌ڭ ئىكەن؟ مىگىر 30 يىل ساقچى بولغان، بۇندا‌ق ئىشلارنى كۆپ كۆرگەن. ئۇ ئىنسانلارنىڭ ھەر خىل ھېسسىياتلىرىنى، ئالايلى، يامان ئىشلىرى، جىنايەتلىرى، غەلىتە قىلمىشلىرى شۇنداقلا ئىنسانلاردا بار بولغان ھاياجانلىنىشنى باشتىن كەچۈرۈپ باققان.

"مۇشۇنداق ئازادە ھەتتا ھەشەمەتلىك دېگۈدەك ئۆيلەردە ياشاپ كەلگەن، ئىلگىرى ناھايىتى ياخشى ۋەزىپىنى ئۆتەپ، پايدىلىق خىزمەتلەرنى ئىشلىگەن ئادەم تۇرۇپ، كاللىسى جايىدا بولمىغان

بولسا، بۇنداق ئاقىۋەتكە قالاتتىمۇ...“

مىگىر ئۇنچىقمىدى.

نەرۋا كەسەللەر دوختۇرى ھەممەيلەن بىلەن قول ئېلىشىپ بولۇپ كەتتى؛ تەييارلىق سوراق سوربغۇچى سوراقچى بىئارام ئولتۇرالماي قالدى؛ لىكلاۋاگسن خانىم بىلەن قىزى مېھمانخانىدا ئۇنىڭ نېمە تاپىلايدىغانلىقىنى كۈتۈپ تۇردى.

سوراقچى بادىنول كوچىسىدىكى نۆۋەتچى ژان ۋېيىبرنى چاقىرتقۇزۇپ كىردى.

ــ ماڭا دەپ بېرىڭا، دوستۇم، بۇ ئۆيىنىڭ دەرۋازىسىغا كۆز ئۇزمەي قاراپ تۇردۇم، دېيەلەمسىز؟ ــ دەپ سورىدى سوراقچى.

ــ چارەك سائەتتەك قارىيالمىدىم... چۈش سائەت 12 دىن 30 مىنۇتتىن سەل ئۆتكەندە...جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسىگە تېلېفون بېرىپ دوكلات قىلدىم...

ــ ھەي! دوستۇم، خاتا قىلىپسىز... باشقىچە ئۇسۇل تاپسىڭىز بوپتىكەن. قانداق ئۇسۇل تېپىش سىزنىڭ ئىشىڭىز، لېكىن نۆۋەتچىلىك دېگەن نۆۋەتچىلىك ــ تە...

مىگىر كۈلۈپمۇ قويمىدى. بۇ قىلچە ئەھمىيەتسىز ئىشلار!

ــ سىز قىزىقسىنىپ دەرۋازىنىدىن بۇ ئۆينىڭ باشقا ئىشكى بارمۇ، دەپ سوربدىڭىزغۇ دەيمەن؟

ــ باشقا ئىشكى يوقكەن، سوراقچى ئەپەندى...

ــ مىگىر، مەن مۇنداق ئويلاۋاتىمەن...مەن سىزنىڭ قول ئاستىڭىزدىكىلەر تېلېفون بەرگىلى كەتكەندە، لىكلاۋاگسنىڭ تۇيۇق يولغا كىرىپ قالغانلىقىنى ھېس قىلىپ قېچىپ كەتكەنلىكىدىن گۇمانلانمايمەن...ئەمما مۇشۇنداق جىددىي ئەنزىگە دائىر ھەرقانداق

ئىھتىماللىقا سەل قاراشقا ھەققىمىز يوق...سىزنىڭ قول ئاستىڭىزدە-كىلەر بۇ بىنادىكى بارلىق ئادەملەرگە ئېيتىپ، ھەربىر ئۆينى كۆرۈپ چىقىشى ــ بۇ ئاختۇرۇش ئەمەس، ئۇلارنىڭ رازىلىقىنى ئېلىپ، كەمتەرلىك بىلەن كۆرۈپ بېقىشى لازىم، دوستۇم...

مىگىر گەپ ــ سۆز قىلمىدى، ئۇنىڭ قوللىرى يانچۇقىغا سېلىنغان، غاجىز مۇسىمۇ ئۆچۈپ قالغاندى، ئۇنىڭ بۇنداق ھالىتىنى كۆپ ئۇچراتقىلى بولمايتتى. سوراقچى خاتىرجەمسىزلىنىپ ئولتۇرالماي قالغاندا، ئۇ رەڭگى ئۆڭۈپ كەتكەن پولغا قاراپ ھۆزۈرلىنىپ ئولتۇردى.

ژان ۋېيىبېر بىنانى بىرئايلىنىپ قايتىپ كىردى، ھېچقانداق نەتىجە يوق، ئەلۋەتتە. سودىيە نېمە قىلارىنى بىلەلمەي قالدى.

ــ بۇ ئادەمنى چوقۇم تۇتۇش كېرەك...مىگىر، ئويلاپ بېقىڭا، بىر سارائ، ئادەم ئۆلتۈرگەن سارائ پارىژ كوچىسىدا ئۆزى خالىغانچە لاغايلاپ يۈرۈۋاتىدۇ...

ئۇ لىكلاۋاگمن خانىمنى چاقىردى.

ــ ئېيتىڭا خانىم، ئېرىڭىزنىڭ يېنىدا پۇل بارمىدى؟

ــ يوق، سوراقچى ئەپەندى.

ــ كېسىپ ئېيتالامسىز؟

ــ كېسىپ ئېيتالايمەن...

ــ ئاغلاۋاتامسىز، مىگىر؟ ئۇنىڭ يېنىدا پۇل يوقىكەن! بىراق ئۇ تاماق يېيىشى كېرەك. كەچ كىرسە، ئۇنىڭ قورسىقى ئاچىدۇ. تېخى ئۇخلايدىغان بىر يېرىنى تېپىشى كېرەك! ئۇ كېرەكلىك پۇلنى قانداق قىلىپ تاپىدۇ؟ مېنىڭ ئويلىغانلىرىمنى چۈشىنىۋاتامسىز؟ خانىم، سىز ماڭا ئېرىڭىزنىڭ بىر سۈرىتىنى بېرەمسىزكىن؟

مىگىر ئۈن ــ تىن چىقارمىدى، ئۇنىڭ سۈكۈتىتە تۇرۇشى باشقە-

لاردا چوڭقۇر تەسىر قالدۇردى. تەييارلىق سوراق قىلىدىغان سوراقچى پەقەت ئاجايىپ بىر ئۇسۇلنى: بارلىق گېزىتلەرگە بۇ سۈرەتنى بېسىپ، نەچچە مىڭ نۇسخا قىلىپ ساقچى، ژاندارما ۋە چېگرا مۇداپىئەسى ساقچىلىرىغا تارقىتىپ بېرىشنى ئويلاپ تاپتى...

ئېرىمنىڭ سۈرىتى بارلىقىنى بىلمەيدىكەنمەن...

ــ ھەي! چوڭ سۈرەت بولمىسمۇ بولىدۇ، يېقىندا چۈشكەن بولۇشىمۇ شەرت ئەمەس...سىزدە چوقۇم بار...توغرا! ئالايلى، پاسپورتىدىكى سۈرەت...

ــ ئېرىم 30 يىلدىن بۇيان فرانسىيەدىن ئايرىلىپ باقمىدى، ئۇنىڭ پاسپورتىمۇ ئالماشتۇرۇلمىدى، يوقلىپ كەتتىمكىن تېخى. مۇشۇ ئۆيدىن تاپالمىسىڭىز، يوق.دېگەن گەپ...

سوراقچى مىگىرگە قارىدى. مىگىرنىڭ كۆزلىرىدىن نۇر چاقناپ كەتتى، لېكىن سودىيە بۇنىڭ مەنىسىنى بىلمىدى، بىلگەن بولسىدى، يەنە داۋاملىق ۋالاقلاۋەرمىگەن بولاتتى.

ــ مىگىر، دەرھال رازۋېتكا گۇرۇپپىسىغا تېلېفون بېرىڭ، ئۇلارغا ئوكتاۋ لىكلاۋاگىنىڭ بەدەن ۋە چىراي ئالاھىدىلىكىنى ئېيتىپ بۇيرۇق بېرىڭ...

ئەلۋەتتە! باشقىلار قانداق قىل دېسە، مىگىر شۇنداق قىلاتتى، ئىختىيارسىز قىلاتتى. ئۇ تىراگېدىيىنىڭ ئەھۋالىنى بىلىپ قالدى، ھەقىقىي تىراگېدىيە پارتىز كوچىلىرىدىمۇ ئەمەس ئىدى، چېگرىدىمۇ ئەمەس ئىدى.

ئۇ كۆتۈش ئۆيىدىكى تاماغا ئېسىلغان تېلېفون تەرەپكە كېتىۋاتقاندا، لىكلاۋاگىن خانىمنىڭ ئۆزىگە تىكىلىپ قاراۋاتقانلىقىنى سېزىپ قالدى؛ بىر ئىشكىتىن ئۆتۈۋاتقاندا، ئۇ جىسار لىكلاۋاگىنىڭ

قارىسىنى كۆرۈپ قالدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئويلاپ قالدى...

ئۇ ئويلاپ، تاكسى ماشىنىدا بوۋاينىڭ قولىغا تامچىلاپ چۈشكەن تەر بىلەن پېشانىسىدىكى چېپ-چېپ تەرنى ئېسىگە تالدى...

بۇ قايسى ۋاقىتتا يۈز بەرگەنىدى؟ تاكسى ماشىنا بادىنول كوچىسىدىكى ئۇنىڭ ئۆيىگە يېقىنلاپ قالغاندا يۈز بەرگەنىدى!

گلانگۇر كوچىسىدىكى جەسەتنىڭ يېنىدا، قانغا بويىلىپ كەتكەن ئۆيدە ئۇ قورقمىغانىدى. ئۇ ئىچ-ئىچىدىن ئېزىلگەن بولسىمۇ، قورقمىغانىدى.

ئالدىنقى كۈنى، زەرگەرلەر پرىستانىدىكى مىگىرنىڭ ئىشخانىسىدا ئۇنى قولغا ئالمىز، دېگەننى ئاڭلاپ، بىر ئۇھ دېگەنىدى.

— ۋەي! رازۋېتكا گۇرۇپپىسىمۇ؟ سىزمۇ مانىيوۋ؟ تۆۋەندىكى ئالاھىدىلىكلەرنى يېزىۋېلىڭ ھەمدە قائىدە بويىچە ئۇنى يوللىۋېتىڭ...مۇشۇ ئادەم ئۇچرىغان ھامان قولغا ئېلىڭلار، لېكىن ئېھتىيات قىلىڭلار...شۇنداق، سوراقچى بۇ ئادەم ناھايىتى خەتەرلىك، دېگەننى ئىزاھلاپ قويۇشنى تەكىتلەۋاتىدۇ...

مانىيوۋ سۆزدىكى مەسخىرىدىن بەكمۇ ھوزۇرلاندى، چۈنكى ھەر قېتىم سوت مەھكىمىسى جىنايەتنى تەكشۈرۈشكە ئارىلاشقاندا مىگىرنىڭ قانداق ئويلاردا بولىدىغانلىقىنى ئۇ ئوبدان بىلەتتى.

— ئۇنى سىز قاچۇرۋەتتىڭىزمۇ؟

— شۇنداقتەك قىلىدۇ...

ھېلىقى ئايال ئۇنىڭ كەينىدىلا تۇراتتى. مىگىر كەينىگە ئۆرۈلۈپلا، ئۇنىڭ كۆزلىرىگە تىكىلدى. بۇ قاراش شۇنداق ئۆتكۈر ئىدىكى، ئايال ئىختىيارسىز جىددىيلىشىپ دىررىدە تىترەپ كەتتى.

سىرتتا، سوراقچى تەكىتلەپ سۆزلەۋاتاتتى:

— بۇ ئادەم مەلۇم بىر يەردە، قوراللىق بولۇشىمۇ مۇھىم، ھېچنېمىگە پىسەنت قىلماي، ئۆز ھاياتىنى قۇتۇلدۇرۇش قارارىغا كەلگەن بولسا كېرەك. ئويلىسام قورققۇم كېلىدۇ...مېگىر، ئىقرار قىلمىغان بۇ بىر بەختسىزلىك، سىزنىڭ ساقچىلار تېلېفون بېرىمەن دەپ خىزمەت ئورنىدىن ئايرىلىپ كەتكەن!...ئەسلىدە قاتىل قولىغا كىرگەندى...ئۇنىڭ قاچقانلىقى جىنايىتىنى ئىقرار قىلغانلىقى بولدۇ...بىراق ھازىر...سىز زەرگەرلەر پرىستانىغا قايتىپ كېتەمسىز؟

— بىلمەيمەن...

— نېمە قىلماقچىسىز؟

— بىلمەيمەن...

— بۇ نۆۋەت سىزنى تازا قارا باستى، ھە؟

ئۇنىڭغا چۈشەندۈرۈشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ مېگىر گەپ-سۆز قىلماي تۇرۇۋەردى! ئوسال بولغان ژان ۋېبېر كوچىدا ئۇنىڭغا يېتىشىۋالدى، شۇنىڭدىمۇ ئۇ ئۇنچىقمىدى. خىلىدىن كېيىن، ئۇلار ئۇدۇلدىكى كىچىك ئاشخانىنىڭ ئۈستى ئوچۇق ئورنىدا پىۋا ئىچىۋاتقان چاغىدىلا، ئۇ بوش ئاۋازدا:

— غەم قىلما، ئاغىنە...— دەپ قويدى.

— شۇنداق بولسىدى، ئوبدان ئويۇن چىقاتتى!...

— بار بولسىلا، ئويۇن ئاللىقاچان ئوينىلىپ بولدى...

— سىزدە يەنە قانداق ئۇمۇ بار ئىكەن؟

مېگىر سۈكۈت ئىچىدە ئولتۇردى. ئۇ غاگزىسىنى تاماكىغا تولدۇرۇپ، تۈتاشتۇردى، ئاستا كۆيۈۋاتقان سەرەڭگىگە ھەۋەس بىلەن قاراپ كەتتى.

— مەن ۋاقتىم چىقارمۇ دېگەننى ئويلاپ قالدىم...— دېدى ئۇ،

ئاندىن ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ، ھېرىپ كەتكەندەك پۈتلىرىنى ئۇزۇن سوزدى.

ـــ قانداق ۋاقىتنى دەيسىز، باشلىق؟

ـــ سېن رافېلغا باردىغان ۋاقىت...

ـــ بىرەرسىنى ئەۋەتسەمز بولمامدۇ؟

بۇنداق قىلىشقا بولمايتتى، پۈقراچە كىينىگەن بۇ ساقچىغا ئېنىق ۋەزىپە تاپشۇرۇش كېرەك. بىراق ئۇنىڭغا قانداق دېسە بولىدۇ؟... ئۇ يەرگە بېرىپ، ئىت ئەخلەت دۆۋىسىدىن سۆڭەك ئىزدىگەندەك، بىر ئامال قىلىپ بىر مەخپىيەتلىكنى تېپىپ كېلىشنى بۇيرۇش كېرەكمۇ...

مېگر بىئارام بولۇشقا باشلىدى. ئۇدۇلدىكى بىر دېرىزىنىڭ پەردىسى مىدىرلاپ قالدى. ئىكىكى كۆز ئۇ يەردىن كوچىنىڭ بۇ چېتىدىكى ساقچى باشلىقىغا تىكىلدى، بۇ ۋەھىمگە تولغان ئايالنىڭ كۆزلىرى ئىدى.

مېگرنىڭ كاللىسىدىن بىردىنلا قانداق پىكىر غىل ـ پاللا ئۆتۈپ كەتكەندۇ؟ ئۇ دېرىزە ئالدىدىكى چىرايغا تىكىلىپ قارىدى. بۇ چىراي دېرىزىدىن ئۆزىنى ئېلىپ قاچتى. مېگر ھايا جانلىنىشقا باشلىدى.

ـــ يېگىت، چاپسان ئۇ قاتقا ئۆت...ئىشكىنىڭ ئۇدۇلىدىكى پەلەمپەيگە يوشۇرۇنغىن، ھەرقانچە ئىش بولسىمۇ قوزغالما. خەق كۆرۈپ قالسىمۇ ھېچۇەقەسى يوق...ئۇقتۇڭمۇ؟

ـــ ئەگەر ئايالارنىڭ بىرەرى چىقىپ قالسىچۇ؟

ـــ چىقىۋەرسۇن...مىدىرلىما!

ئۇ بۇيرۇقنىڭ ئىجرا قىلىنغانلىقىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەندىن كېيىن، ئاشخانىغا كىرىپ كەتتى.

ـــ بۇ يەردە تېلېفون بارمۇ؟

تېلېفون زالدا ئىكەن. شۇنىڭ ئۈچۈن، خېرىدارلار تولۇپ ئولـ تۇرغان چاغدا، ژان ۋېيئېر كىرىپ مەيدانىدىكى بىر قەھۋىخانىدىكى كۆزگە ئانچە چېلىقمايدىغان تېلېفون بوتكىسىغا كىرىپ تېلېفون بېرىـ دىكەن ـ دە.

ـــ بۇ سىزمۇ، لۇگا؟ نېمە دەيسىز؟ يوق! ھېچقىسى يوق، ئاغىنە... تەپتىش مەھكىمىسىدىكى ئەپەندىلەر خۇشال بولسلا بولدى... ماشنا بىلەن... توغرا... بادىنول كوچىسى... ئۈدۈلدىكى ئاشخانىدا... سىزنى كۈتىمەن...

خوجايىن ئەجەبلىنىپ ئۈنىگىغا قارىدى، بۇ ساقچىنى قايسى ئىش جەلـپ قىلىـپ كەلگەنـدۇ، دەپ ئويلىـدى، ئۇ بىر قاراپـلا بۇنىڭ ساقچى ئىكەنلىكىنى بىلگەنىدى.

ـــ ۋەي، خېنىم، ماگا سېن رافېلنى ئۇلاپ بېرىگا. نومۇرىنى بىلمەيمەن... ئەرز ـ داۋا ۋەكالەتچىسى رالىنىڭان ئەپەندى... مېنىڭ بىلدىغىنىم مۇشۇ... ساقچىلارنىڭ ئالدىن بەھرىمەن بولۇش ھوقۇقى بار...

بۇگۈن تازا پەۋا ئىچىدىغان كۈن ئىكەن. سېن رافېلدىن خەۋەر كەلگىچە، ئۇستى ئوچۇق بالكوندىكى بىر پۇتلۇق يۇمىلاق ئۈستەلدە چاي قاچىسىدىن تۆتى تىزىلىپ كەتتى.

ـــ ۋەي!... مەن ئۇنىڭ ئايال خىزمەتچىسى... ياق،... ئەپەندىم... ھەئە، ئەپەنـدىم... ئەمەس، ئەپەندىم... ئەپەندىم سىرتقا چىقىپ كەتتى... نېمە؟... شۇنداق، ئەپەندىم، دېگەن بويىدا رەسىم سىزدـ ۋاتـقا كېرەك... سىز كىم بولـسىز؟... ساقچـى ئىدارىـسى؟ ماقۇل، ئەپەندىم... مەن ھازىرلا بېرىپ چاقىرىپ كېلەي...

شۇنى تەسەۋۋۇر قىلىشقا بولىدۇكى، ئايال خىزمەتچى يوپيورۇق، ئارامبەخش داچىدىن چىقتى؛ كۆپكۆك دېڭىزدىكى ئاق يەلكەنلىك كېمە قۇياش نۇرىدا كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدۇ؛ ئۇ رەسىم سىزىشنى ياخشى كۆرىدىغان ئەرز ـ داۋا ئەكالەتچىسىنى ئىزدەيمەن دەپ يۈگرەپ يۈردۇ؛ ئەكالەتچى بولسا رەسىم تاختىسىنى دېڭىز بويىغا قويۇۋالغان، ئەتراپىنى نۇرغۇنلىغان ھەۋەسكارلار ئورىۋالغان.

ــ بىرەر نەرسە ئىچەمسىز، لۇگا؟

ــ بىر لىتىر پىۋا ئىچەي، باشلىق...

لۇگا ھازىر گەپ سورايدىغان ۋاقىت ئەمەسلىكىنى بىلەتتى. بىر سائەت بولاي دەپ قالدى، بىچارە ژان ۋېيبۇر يەنىلا پەلەمپەيدە زارىقىپ كۈتمەكتە. ھەر قېتىم ئۆيلەردىن ئادەم چىقىپ قالسا، چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ كېتەتتى. تېلېفون جىرىڭلىدى.

ــ رالىنىڭ ئەپەندىمۇ؟...نېمە؟...ياق، رالىنىڭ ئەپەندى، ئايالىڭىز خېيىم ـ خەتەرگە ئۇچرىمىدى...ئايالىڭىزنىڭ نەدىلىكىنىمۇ بىلمەيمەن! ۋېيشىدا جىگەر كېسىلىنى داۋالىتاتامدۇ؟...ناھايىتى ياخشى بوپتۇ...ئېيتىڭا...لىكلاۋاگىن ئەپەندى قاچاندىن باشلاپ... شۇنداق، سىزنىڭ ئاساسىي خېرىدارىڭىز لىكلاۋاگىن ئەپەندى، دېمەكچىمەنكى، ئۇ قاچاندىن باشلاپ سىز پۇل بەرگەن ۋاقتىڭىزدا قول قويمايدىغان بولۇپ قالدى؟ شۇنداق، قارالا، مەن ھەممىنى بىلمەن...قورقماڭ...ئۆزەم ساقچى ئىدارىسىنىڭ ئادىمى تۇرۇقلۇق، نېمە ئۈچۈن بىر ئاشخانىدىن سىزگە تېلېفون بېرىۋاتىمەن؟ چۈنكى زەرگەرلەر پرىستانغا بېرىشقا ئۆلگۈرەلمىدىم...رالىنىڭ ئەپەندى، مەندىن گۇمانلىنىۋاتىسىز... ئاڭلاۋاتسەن، شۇنداق...ئون يىلچە بولدى؟...شۇنداق...ئۇنىڭدا كۆتۈلمىگەن ھادىسە يۈز بەرگەن

ۋاقىتتىن باشلاپمۇ؟...شۇ ۋاقىتتىنمۇ، شۇنداقمۇ، ئۇلارنىڭ ئائىلىسى سېنى رافىلدىن كېتىپ قالدىمۇ؟...

ئۇ تەرلىرىنى سۈرتتى. جەنۇبتىكى بۇ ئادەمگە تاقابىل تۇرۇش بەك تەسكەن، ئۇنىڭ ئاغزىغا گەپ سىلىپ بېرىپ، ئاران گەپ ئالغىلى بولىدىكەن، تېلېفوندا بۇنداق قىلىش خېلى تەس ـ تە.

ـــ سىز قانداق ئۈسۈل ئارقىلىق 200 مىڭ فرانك يىغىلىق كىرىمنى ئۇنىڭغا تاپشۇرۇپ بېرىۋاتىسىز؟...ياخشى... ھەر يىلى شەخسەن ئۆزىڭىز پارىڭغا كېلىۋاتامسىز؟... نەق پۇل بېرىۋاتامسىز؟... تېلېفوننى ئۇزۇۋۇەتمەڭ، خانغىز، ئاغلاشنى خالىسىڭىز، ئاغلاۋېرىڭ، بىراق خۇدا ھەققى تېلېفوننى ئۇزۇۋۇەتمەڭ! سىز بارمۇ، رالىستان ئەپەندى؟ سىز پۇلنى لىكلاۋاگمن ئەپەندىنىڭ ئۆزىنىڭ قولىغا بېرىۋاتامسىز؟ نېمە دەيسىز؟... چۈشەندىم...بۇ ھەدىيە قىلىش ئىسپاتنامىسىدە بەلگىلەنگەن... روشەنكى، شۇنداق... توغرا...

سېنى رافىلدىكى بۇ ئەرز ـ دەۋا ۋەكالەتچىسى تەسەۋۋۇر دېگىدەكمۇ گۇمانخور ئىكەن. ئۇنىڭ ئېيتقىشچە، ياكى توغرىراقى، ئۇنىڭ تېلېفوندا ۋاقىرىغىنىچە بولغانىدا (چۈنكى ئۇ تېلېفوندا راسا ۋاقىراپ گەپ قىلغاندىلا، ئاغلاتقىلى بولىدۇ دەپ قارايدىكەن)، ئۇنىڭ مەسئۇلىيىتى پۈل تاپشۇرۇپ بېرىش ۋاقتى كەلگەندە، ئۇنىڭ خېرىدارى چوقۇم ھايات بولۇشى كېرەك ئىكەن.

ـــ سىز ھەر قېتىم ئۇنى كۆرۈپ تۇرىدىغىز...شۇنداق...چۈشەندىم...ئۇ يېتىپتىمىكەن؟ ياتماپتۇ؟ ئاغرىق تۇرۇپ ياتماپتىمۇ؟ دەل شۇنداق...بەك ئورۇقلاپ كېتىپتۇ...ھەئە.....دەۋېرىك، قورقماڭ... شۇنداق...روشەنكى، بۇ بەكمۇ غەلىتە...ئاجايىپ...غەلىتە مەجەزلىك

ئادەم، شۇنداق، ئۇنىڭ يېشىغا كەلگەندە...روشەنكى...يەنە بىر گەپ...ئۇلار داچىسىنى سېتىۋەتتىمۇ؟...ھازىر ھېچكىم ئولتۇرمىدىمۇ...ئىككى-ئۈچ يىلدا بىر قېتىم فرانسىيەگە كېلىدىغان ئامېرىكىلىق ئايال؟...ئاچقۇچىسى سىزدىمۇ؟ ئاچقۇچىنى مەن ئەۋەتكەن ئادەمگە بەرگەن بولسىڭىز بەكمۇ ياخشى بولاتتى...ھەرگىز قورقماڭ...تەپتىش مەھكىمىسى تېلېگرامسىما ئارقىلىق بۇيرۇق ئەۋەتسە سىزنى قوغدايدۇ...رەھمەت رالىنىڭ ئەپەندى...ئەڭ ياخشىسى، ئۆيىڭىزدە تۇرۇپ تۇرۇڭ، سىزگە يەنە تېلېفون بېرىپ قېلىشىم مۇمكىن...

ــ خوجايىن، يېرىم لېتىر پىۋا بېرىڭ!

ئۇنىڭ چىرايى بايىقىدىن خېلىلا ئېچىلىپ قالغاندى. ئۇ ئولتۇرۇپ، ئۆزىنى سەۋرچانلىق بىلەن كۈتۈۋاتقان لۈگىغا گەپ قىلغان چاغدا، كۈلۈپ قويدى، بۇنىسى غەلىتە ئىدى.

ــ تازا كۈلكىلىك ئىش ــ تە!رالىنىڭ ئەپەندى لىكلاۋاگىنغا 200 مىڭ فرانك پۇلنى ئەكېلىپ بېرىدىغان كۈنى بۇ قېرىنىڭ نېمە ئىش قىلىپ ئولتۇرغانلىقىنى بىلەمسىز؟ ئۇ گىراماتىكا ئۇگىنىپ ئولتۇرۇپتۇ! ئۇ خانىمى بىلەن مېھمانخانىدا ئۈدۈلمۇ ــ ئۈدۈل ئولتۇرۇپتۇ، خانىمى خودىدى ئۇنىڭغا دەرس ئۆتۈۋاتقاندەكمىش، بەلكى ناھايىتى ئاچچىقى كەلگەندەكمىش.

ــ تازا چۈشىنەلمىدىم...

ــ توختاڭ، توختاپ تۇرۇڭ...بۇگۈن كەچقۇرۇنغىچە ھېلىقى ئاتاقلىق تەييارلىق سوراق سوراقچىسىغا تېلېفون بېرىپ قويايمىكىن دەيمەن، ئۇ مېنى پىسەنتىگە ئالمىسۇ...

شوپۇرلار غىزالىنىدىغان كىچىك ئاشخانا بەئەينى قوماندانلىق شتابىغا ئايلىنىپ قالدى. مگىر ئىشكىدىن ماشىنا كىرەلەيدىغان بۇ

كۆلرەك ئۆيدىن بىردەممۇ ئايرىلغۇسى كەلمەيۋاتقانىدەك قىلاتتى، ئۇ يەردە بىر دەپرزىنىك پەردىسى تىنماي مىدىرلاۋاتاتتى.

ــ ۋەي! كەچۇرۈڭ، ئاۋارە قىلدىم تەييارلىق سوراق-چىسى ئەپەندى،...ياق، ھازىرچە مۇھىم ئەھۋال يوق...سېن رافىلغا فوتو تېلىغون بېرىۋەتسىڭمىكىن دەيمەن. ئەرز ـ دەۋا ۋەكالەتچىسى رالىنىڭان ئەپەندىنىك يېنىغا بېرىپ مەلۇم بىر داچىنىك ئاچقۇچىنى ئالدىغان ئىش ئىدى... ئەگەر ياخشىسى، تامچى ۋە يەر كولايدىغان ئىككى ئىشچىنى بىللە ئېلىپ بېرىش كېرەك...خەتەر-لىك؟...شۇنداق...بىلىمەن...ئەلۋەتتە، ئۆيىنىڭ ئىگىسى قايىتىپ كەلگەندىن كېيىن، سىزنىڭ دېگىنىڭىزدەك تازا جىددىل قىلىدۇ، بىراق، مېنىڭچە بۇ چوقۇم شۇنداق. توغرا.....گەمە ۋە بارلىق بەرلەر...ماشىنا قويىدىغان مەيدان، بار بولسا...ئۆڭكۇر، بار بولسا...قۇدۇق...ھەممىسىنى، بارلىق يەرلەرنى! ئۇلار بۇ يەرگە تېلېفون بېرىپ، نەتىجىسىنى ماڭا خەۋەر قىلىپ قويسۇن...رەھمەت، تەييارلىق سوراقچىسى ئەپەندى.

يېرىم لېتىرلىق پۈدىدىن بەش ـ ئالتىسى ئىچىلىپ بولدى. ئىگىر بارا ـ بارا باشقىچە بىر ئادەمگە ئايلىنىپ قالدى، ئۇنى ھەرىكەتكە كەلدى دېيىشكە بولاتتى، ئۇنىڭ ھەممە ئەزالىرى تېخىمۇ سەزگۈر-لىشىپ، كۆچكە تولۇپ، تەمكىنلىك بىلەن ئالغا ئىنتىلۇاتقانىدەك بولۇپ قالدى.

ــ مەن نېمە ئىش قىلىمەن، باشلىق؟ــ سورىدى لۇگا.

ــ گېزىت سېتىۋېلىپ كېلىڭ...

گېزىتكە ئوكتاۋ لىكلاۋاگىنىڭ چىراي ـ شەكىلدىكى ئالاھىدىلىك-لىرى بېسىلىپ چىققانىدى.

"گلانگۇر كوچىسىدىكى پالچى ئايالنى ئۆلتۈرۈۋەتكەن بولۇشى ئېھتىمال بولغان خەتەرلىك سارالۋ پايتەخت كوچىلىرىدا!"

مىگىر مۇرىسىنى قىسىپ قويدى. گەرچە بۇ ئىش تەبىيارلىق سوراقچىسى، گېزىتخانا ۋەقەكار ئاممىنى خۇشال قىلغان بولسىمۇ...

— سىزنىڭچە ئۇ قېچىپ كەتكەنمىدۇ؟

— ياق...

— ئۇنداق بولسا؟

— ھەي! توغرا، ئاغىنە...بەلكىم شۇنداقتۇ...بەلكىم ئۇنداق ئەمەستۇ...

— ئىككى ئايال؟

— بىلمەيمەن...خوجايىن، كىلىك، قانچە پۇل تاپشۇرىمەن؟ ناۋادا سېن رافىل ياكى زەرگەرلەر پرىستانىدىن تېلېفون كېلىپ قالسا، دەرھال ئۇدۇلدىكى ئۆيگە بېرىپ مېنى چاقىرىپ قويۇڭ جۇمۇ.

ئەسلىدە ئۇ بۇنداق تېز ھەرىكەت قىلىشنى ئويلىمىغاندى، ئاۋۋال كۆتىمەكچى ئىدى، ئىمكانىيەتىنىڭ بارىچە كۆتۈپ باقماقچىدى، لېكىن، لىكلاۋاگمن ئۆلمىگەن بولسىچۇ...

— ياخشىمۇ سىز، ئىشىك باقار خانىم...يەنىلا مەن...شۇنداق، ئېيتىڭا، مېنىڭچە ھەربىر ئائىلىنىڭ بىردىن گەمىسى بارغۇ دەيمەن؟ بىزنى باشلاپ ئەچقىپ كۆرىستەلەمسىز؟ چىراغ ياقايلىمۇ؟ بەك جۇۋاپ كەتتىڭىزغۇ...بولىدۇ، چىراغ ئەكىلەيلى...

ئۇلار ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ چۈشۈشتى. كېمىسى شەكىللىك ناھايىتى چوڭ گەمىنى ھەربىر ئائىلە قاشالاپ، ئىچىگە كۆمۈر ۋە كونا ساندۇقلىرىنى قويۇشۇۋالغاندى.

ـــ بولـدى، بۇ خانىملارنى ئاۋارە قىلىپ يۈرمەيلى...قۇلۇپ دېگەن ھېچقانچە سىرلىق ئەمەس، ماڭا ئىشىنىڭ...

ھېچقانچە ۋاقىت ئۆتمەيلا، ئۇ قۇلۇپنى ئېچىۋەتتى. ياڭيۇ قاچىلىغان قۇرۇق تاغار، يېڭىلا ئەكىلىنگەن ئوتۇن، بۇلۇتۇردىن ئېشىپ قالغان كۆمۈرلەر تۇراتتى.

ـــ گۈرجەك بارمۇ، ئىشىك باقار خانىم؟

ـــ ئۇستىبېشىڭىزنى مەينەت قىلىۋالارسىزمىكىن...

ھېچقىسى يوق! مىگىر تەلەي سىناپ باقاي دەپ، كۆمۈرلەرنى كولاپ باقتى، ئاندىن، بايىقىدەك سەۋرچانلىق بىلەن باشقا ئائىلىلەرنىڭ گەمىلىرىنىمۇ ئېكسكۇرسىيە قىلىپ چىقتى.

ـــ بىر ئىش ئېسىمگە كېلىپ قالدى، خانىم...لىكىلاۋاگىنلارنىڭ ئۆيىدە خىزمەتچى يوق، لېكىن ئۇلاردا ئاز دېگەندە بىر ئېغىز ياكى ئىككى ئېغىز خىزمەتچىلەر ياتىدىغان ئۆي بولۇشى كېرەك، چۈنكى ئۇلارنىڭ ئۆيلىرى بەك چوڭ...

ـــ شۇنداق، 8 ـ قەۋەتتە ئۇلارنىڭ مۇشۇنداق ئىككى ئېغىز ئۆيى بار.

ـــ بىز بىلەن بىللە چىقالامسىز؟

ـــ ئاۋۋال گاز ئوچاقىنىڭ ئوتىنى كىچىكلىتىپ قويايلى، بولمىسا قورىدىغىم كۆيۈپ كېتىدۇ.

ژان ۋېيئېر خاپا ھالىدا ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇلارغا يول بەردى، ئىشىك باقار كەينىگە ئۆرۈلۈپ قاراپ، بۇنداق ئورۇنلاشتۇرۇشتىن بەكمۇ ھەيران قالدى.

ـــ ئەسلىدە لىفت ئورناتماقچىدى، پەلەمپەي تاررىق بولغاچقا ئورناتمىدى...

يۇقىرىدىكى ئەھۋال باشقىچە ئىدى: كارىدور ئۇزۇن، تاملار سىرلانغان، ئىشىكلەرگە نومۇر چاپلانغان، يورۇقلۇق تۆۋلۈكتىنلا كىرەتتى.

ــ بۇ ئىككى ئېغىز ئۆي ئۇلارنىڭ: 13 ـ ۋە 14 ـ نومۇلۇق... بۇلتۇر ئۇلار بۇ ئۆيلەرنى ئىجارىگە بەرمەكچى بولۇۋىدى، بىراق پۇلنى بەكمۇ كۆپ ئالدىكەن...توختاپ تۇرۇڭ، ئۇنىڭغا بىر سال ئاچقۇچ- چىمنى سالسام بۇ ئىككى قۇلۇپ ئېچىلامدۇ تېخى.

كەينىدە كېلىۋاتقان لۇگا بىئارام بولۇشقا باشلىدى. بىر ئىچى ئۆيدىن چىققان سىيسق پۇراق ئۇدۇل دىماغىغا ئۇرۇلدى، ئۇ يەردە قاتلىنىدىغان بىر بالىلار كارىۋىتى، پۈتلىرى سۇنۇپ كەتكەن ئىككى دانە كونا ئورۇندۇق ۋە پارچە ـ پۇرات كىتابلار قاچىلاپ قويۇلغان بىر ساندۇق بار ئىدى.

ــ خۇددى ئىگىسى يوقتەك...، ــ دەپ ئىزاھلىدى ئىشىك باقار.

ئىككىنچى ئۆيدىنمۇ ھېچنېمە تېپىلمىدى. ساقچى باشلىقى بۇ يەردىن نېمە تاپماقچىدۇ؟ ھەممە ئائىلىلەردە بولىدىغان ئەسكى ـ تۈسكى نەرسىلەردىن باشقا، ھېچنېمە يوق ئىدى. گلوبوس، كىيىم تىككەندە ئىشلىتىدىغان ئادەم مودېلى، يەنە كىتابلار، بولۇپمۇ دوختۇرلۇقىغا ئائىت كىتابلار، دۆۋىلەپ قويۇلغان ئوپېراتسىيە رەسىملىرى، ھەممىسىگە چۆدىن چېچىۋەتكەنىدى.

ــ قۇيقۇرۇق ئىكەن، قارا!

ــ قۇرۇق ئىكەن...، ـ مىگرىمۇ ئەكىس سادا دەك تەكرارلىدى.

شۇنداقتىمۇ، ئۇنىڭ بۇ تۈيۇق كارىدوردىن ئايرىلغۇسى كەلمەيۋاتاتتى.

ــ يەنە بىر گەپ، ئىشىك باقار خانىم، نېمىشقا پەلەمپەيدە بىر

شوتا تۇرىدۇ؟

ــ ئۇنى ئېلىۋېتىشكىمۇ بولىدۇ، چۈنكى ئۇنى ھېچكىم ئىشلەتمەپ باقمىغان دېسىمۇ بولىدۇ. ئەگەر ئاخىرقى ئۇچ ئۆينىڭ ئۈستىدە يالغان بالىخانا بارلىقىنى سىزمۇ كۆردىڭىز...ئۇ يەرگە ھەرقايسى ئائىلىدە كىلەر سىغدۇرالمىغان چوڭ ساندۇقلارنى قويىدۇ...ئۇ يەرگە چىقىشتا شوتىنى ئىشلىتىدۇ...

ئۇ لۇگاغا قاراپ قويدى، لۇگا دەرھال شوتىنى قولىغا ئالدى.

ــ مەن چىقىپ باقاي، باشلىق؟

ــ ياق...

ىگىر ئۆزى چىقماقچى بولدى، لۇگا بىرئاز ئەنسىرەپ قالدى.

ــ باشلىق، ئەگەر ياخشىسى سىز...

ئۇ تاپانچىسىنى ئۇزاتتى، ساقچى باشلىقى مۇرىسىنى قىسىپ قويۇپ، تاپانچىنى ئالدى.

ىگىر شوتىنىڭ ئىككىنچى بالدىقىنى دەسسىگەن چاغدا، شوتا لىڭشىتقا باشلىدى. ئۇ قارارىنى ئۆزگەرتىپ، شوتىدىن چۈشتى.

ــ ئۇ ئۆلمىگەن بولسا كېرەك، ــ دېدى ئۇ بوشقىنا.

ــ قانداق دەيسىز؟

ــ چۈنكى بۇ ئىككى ئايالنىڭ مۇشۇ شوتىنى دەسسەپ جەسەتىنى يۇقىرىغا ئېلىپ چىقالمىغا ئىشەنمەيمەن...

ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ، دەرەخكە يامىشىپ چىقىۋالغان كىچىك بالىنى توۋلاپ چاقىرغاندەك توۋلاشقا باشلىدى:

ــ لىكلاۋاگىن! ھەي لىكلاۋاگىن!...

جىمجىتلىق. ئىشىك باقار بەكمۇ ھاياجانلاندى، ئۇ كۆتۈلمىگەن بىر ۋەقەنى كۈرۈشكە تەييارلانغان ھالدا، قوللىرىنى كۆكسىگە

قويۇپ تۇراتتى.

ــ ئاڭلاپ تۇرۇڭ، قېرىنداش، شوتىغا چىقىشنى خالىمايمەن، بۇ شوتا مېنى كۆتۈرەلمەيدىكەن... سىز مېنى شوتىغا مەجبۇرى چىقىراي دەمسىز؟...

يەنە بىردەم تىمتاسچىلىق.

ــ چىقايمۇ؟...

بىركىمنىڭ بىرنېمىنى ئاستا تۇتقان ئاۋازى ئاڭلاندى. يۇقىرىدا بىرسى مىدىرلىدى. ئۇ ماڭغاندا، قۇرۇق ساندۇقمىكىن، ئىشقىلىپ ئاۋاز چىقىرىدىغان بىرنېمىگە تېگىپ ئۆتتى. ئاندىن بىر پۇت كۆرۈندى. بۇ پۇت شوتىنىڭ بالدىقىنى ئىزدەۋاتاتتى، قېنىق يېشىل پەلتۇ كىيگەن ئادەم شوتىنى بويلاپ پەسكە چۈشتى.

مىگرىنىڭ بۇ چاغدىكى خۇشاللىقىنى ھېچكىم تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى. ياق، بىرەيلەن تەسەۋۋۇر قىلالايتتى، ئۇ بولسىمۇ لۇگا، ئۇ باشلىقىغا قارىدى، ئۇ قەسەم قىلالايتتىكى، مىگرىنىڭ كۆزلىرىگە ياش كەلگەندى.

مىگر ئۆزىگە تايىنىپ ھەممىنى بايقىدى، ھېچقانداق ئىز ـ دېرەك بولمىغان ئەھۋالدا، توغرىراقىسى، باشقىلار سەل قارىغان ئىز ـ دېرەكىكە ئاساسەن، بولۇپمۇ ئۆزىنىڭ ئاجايىپ تۈيغۇسى، كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغان، باشقىلارنىڭ ئەھۋالىنى ھەقىقىي تەھلىل قىلالايدىغان ماھارىتىگە تايىنىپ بۇ ئىشلارنى بايقىدى.

ــ تەلىيىڭىز بار ئىكەن، لىكلاۋاگمن!...

بۇ ئادەم ئەمدى قورقمىدى. ئۇ بىر ئادەم ئۆمۈر بويى تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ، ئاخىرى خۇدادىن كەلگەننى كۆردۈم، دەپ ئويلىغاندەك، ئۇھ تارتىپ قويۇپ ھاڭۈبقىپ تۇراتتى. بۇ ئۇھ تارـ

ئش بەلكىم يېنىكلەپ قالغىنى بولسا كېرەك.

ــ ئاۋادا بىز كېلىپ قالمىغان بولساق، ئاچلىقتىن ئۆلۈپ كېتەتتىڭىز...

ئۇ بۇ گەپنىڭ مەنىسىنى خاتا چۈشىنىپ قالدىمىكىن، بىردەم ئىككىلىنىپ تۇرغاندىن كېيىن:

ــ ئۇلارنى قولغا ئالدىڭىزمۇ؟ ــ دېدى دۈدۈقلاپ.

مىگىرنىڭ گېپىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن بۇ سوئالىنى سورىشى "سىز مېنى ئاچلىقتىن ئۆلۈپ كېتەتتىڭىز دەۋاتىسىز، ئايالىم بىلەن قىزىم ئۆيدە يوقمۇ، ئۇلار ئۆيدە بولسا، ماڭا يەيدىغان نەرسە ئەكىلىپ بېرەتتى..." دېگەنلىكىمۇ ئېمە...

لۇگا مۇشۇنداق چۈشىنىپ، ئىنتايىن مەمنۇنلىۇق نەزەرى بىلەن باشلىقىغا قاراپ قويدى.

ــ مەن ئۇلارنى قولغا ئالمىدىم، ئالمىدىم...

بوۋاي ھېچنېمىنى چۈشىنەلمىدى.

ــ قارىڭا...كېلىڭ!...

ئۇلار پەلەمپەيگە كېلىشىپ، ژان ۋېيېرنىڭ 4 ــ قەۋەتتىكى بوۋاينىڭ ئىشكى ئالدىدا ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈشتى. ژان ۋېيېر ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئىتتىكلا ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

ــ ئەمدىغۇ چۈشەنگەنسىز، لىكلاۋاگىن؟...ئۇلار سىزگە يەيدىغان نەرسە ئەكىلىپ بېرىشكە جۈرئەت قىلالمايدۇ، شۇنداقمۇ؟...شۇنىڭ ئۈچۈن بۇگۈن ھەرىكەت قوللانمىسام بولمايدىغان بولۇپ قالدى... ئۇنداق بولمىغاندا، قاراپ تۇرۇۋېرىشكە رازى ئىدىم!...

ئىشك كەينىدىن چاشقان تىپرلىغاندەك يېنىك شەپە كەلدى. مىگىر كۇنۇپكىنى باستى.

— سز ئەدى دەرۋازىڭىزغا قاراۋبرىڭ، دەرۋازىڭىزغا خانىم. رەھمەت سزگە...قاراڭ، ھەممە ئىش ناھايىتى ئوڭۇشلۇق بولدى...

ئىشكتىن كىچىك يوچۇق ئېچىلدى. ئۇچلۇق بۇرۇن، سوزۇنچاق يۈز، لىكلاۋاگىن خانىمنىڭ ئۆتكۈر كۆزلىرى، ئۇ توۋلىۋەتتى.

— ئۇنى تېپىۋالدىڭىزمۇ؟ ئۇ نەدىكەن؟

— كىرىڭ، لۇگا! كىرىڭ، ژان ۋېيىبر! سزمۇ كىرسىڭىز بولىدۇ، قېرىنداش...

ساقچى باشلىقىنىڭ ئۆزىنى تۇنجى قېتىم بۇنداق يېقىنچىلىق بىلەن ئاتىسغانلىقىنى ئاڭلاپ، لىكلاۋاگىن تىترەپ كەتتى. بۇ ئۇنى خۇشال قىلغاندى، ئۇنى يېنىكلەشتۇرگەنىدى.

— قاراڭ، مەندە ئۆتكەنكى گەپلىرىڭىزنى يەنە بىر دەپ بېقىڭا دەيدىغان قائىدە يوق...

بۇ مەرتەم تىترەش نۆۋىتى ھېلىقى ئايالغا كەلدى. ئۇ نېمىسىدۇ سۇنۇپ كەتكەندەك، ساقچى باشلىقىغا بۇرۇلدى.

— بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟

— خانىم، ھېچنېمە دېگىنىم ئەمەس...لۇگا، ئۇنىڭغا كۆز-قۇلاق بول!...ژان ۋېيىبر، خېنىمنى تېپىپ كەل، ئۇنىڭ بارلىق ھەرىكەتىنى نازارەت قىل...بوۋايغا كەلسەك، بۇنىڭ ھاجىتى يوق...شۇنداق ئەمەسمۇ، دوستۇم، ئەمدىغۇ يۇڭاشلارسىز؟

شۇنىسى ئاجايىپكى، بوۋاي ئۇنىڭغا مىننەتدارلىق نەزەرى بىلەن قاراپ قويدى.

— پەلتوىمنى سېلىۋەتسەم بولامدۇ؟ — دەپ سورىدى ئۇ.

— بولىدۇ، ئەلۋەتتە بولىدۇ...ئەمدى ھېچقىسى يوق...

دەرۋەقە، مىگىر بۇ ھەرىكەتكە ناھايىتى قىزىقىپ قالدى: بەل-

كىم ئۇ ئالاھىدە بىر نەرسىنى بايقاشىنى خالىغانىدۇ. نەتىجە ئۇنىڭ ئويلىغىنىدەك ئانچە مۇھىم بولۇپ چىقمىدى. قېلىن پەلتۇنى سېلىۋەتكەندە، مۇرىسىگە قويغان قاتۇرمىنىڭ ئىنتايىن قېلىن ئىكەنلىكى بايقالدى، چۈنكى بوۋاينىڭ بىر مۇرىسى يەنە بىر مۇرىسىدىن ئېگىز ئىدى.

لۇگا بىلەن ژان ۋېيبېر باشلىقىنىڭ نېمىسگە شۇنچە خۇشال بولۇپ كەتكەنلىكىنى ھېچ چۈشىنەلمىدى، ئۇ غاگزىنىڭ كۇلىنى گىلەمگىلا قېقىۋېتىپ، يەنە بىر زاپاس غاگزىسىغا تاماكا توشقۇزدى.

بۇ ئالتەيلەن جاھازلارنىڭ رەڭگى ئۆڭۈپ كەتكەن، دېرىزىسىگە يېشىل دۇخاۋا پەردە ئېسىلغان مېھمانخانىدا جەمئىيەت ئولتۇراتتى، پارىژنىڭ ۋاراڭ ـ چۇرۇڭلىرى ئۇلارغا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئۇلار بەئەينى گىرۇزان شامدىن ياسالغان ئادەملەر سارىيىدىكى شام ئادەملەردەك، مىدىر ـ مىدىر قىلماي جىمجىت ئولتۇراتتى، پەقەت لىكىلاۋاگىن خانىمىنىڭلا ئوزۇق سېلىۋالغان قوللىرى ئەسەبىيلەرچە تىترەيتتى.

پەلەمپەيدىن ئېغىر ئەمما ئالدىراش قەدەم تىۋىشى ئاڭلاندى. بىرسى ئىشىك تۆۋىدە بىردەم ئارىسالدى بولۇپ تۇردى. ئەگەر ئەمكىنلىك بىلەن ئىشكىنى ئاچتى.

ـــ تېلېفون، ساقچى باشلىقى ئەپەندى...سېن رافېلدىن كەپتۇ...

بۇ بىر توپ ئادەم ئاغزى ئېچىلىپ، ھاگۇبقىپ ئاشخانا خوجايىنىغا قاراپ قېلىۋېدى، خوجايىن خىجالەت بولۇپ قالدى.

ھەگەر ئۇنىڭ بىلەن ئىشىك ئالدىغا كەلدى.

ـــ دەققەت قىلىڭلار، بالىلار...

ئۇ تۇرۇۋېلىپ، لىكلاۋاگىن خانىمنىڭ كۆزىنىڭ ئېچىگە مىختەك

تىكلىپ قارىدى.
— كىم بىرنېچى بولۇپ مىدىرسا، شۇنى...
ئۇ كۆرەڭلىگەن ھالدا تاپانچىسىنى ئۇرۇپ قويدى.
— كېيىن كۆرۈشەيلى!...

8. لىكلاۋاگىن خانىمنىڭ ئۆچ ئېلىشى

كۆپچىلىكنىڭ نەزىرىدە، بۇ مىگىر تەكشۈرۈۋاتقان ئەڭ قىزىقارلىق ئەنزىلەردىن ئەمەس ئىدى، چۈنكى گېزىت ساھەسىدىكىلەر ئىشنى باشلاپ بەرگەندىن كېيىن، گلانگۇر كوچىسىدىكى پالچى ئايالنىڭ ئۆلتۈرۈلۈش ئەنزىسىگە دائىر كۆپتۈرمە-مۇبالىغىلەر توساتتىن توختىتىپ قويۇلدى. ئەمما جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسىدە ئىش بۇنىڭ ئەكسىچە ئىدى، ئەنزىنىڭ بارلىق تەپسىلاتلىرىنى، ھەتتا راست ياكى يالغان گەپلەرنىمۇ كۆپچىلىك ئېسىدە ساقلايتتى، بۇنىڭ ئۆزىمۇ مەھكىمىنىڭ ئەنئەنىسى ھېسابلىناتتى.

پارىژدا بىر ئايدىن كۆپرەك قۇرغاقچىلىق ۋە تومۇز ئىسسىق بولغاندىن كېيىن، ئاشۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن سائەت بەش بولاي دېگەندە، ئۇشتۇمتۇتلا قارا يامغۇر يېغىپ كەتتى.

— بۇنداق ياغقان يامغۇرنى ئۆمرۈمدە كۆرۈپ باقماپتىكەن، — دېدى ئەترەت باشلىقى لۇگا، — ئويلاپ بېقىڭا، دېرىزىسىگە يېشىل دۇخاۋا پەردە تارتىلغان مېھمانخانىنىڭ بىر تەرىپىدە مەن بىلەن ژان ۋېيىنېر ئولتۇردۇق، يەنە بىر تەرىپىدە ئىككى ئايال بىلەن ھېلىقى قېرى ئولتۇردى.

مىگىرنىڭ ئۇدۇلدىكى ئاشخانىنىڭ خوجايىنى بىلەن چىقىپ

كەتكىنگە يېگىرمە مىنۇتچە بولۇۋىدى، لىكلاۋاگىن خانىم بىتاقەت بولۇپ، ئورنىدىن تۇرۇپ دېرىزە ئالدىغا كەلدى ۋە بىر قولى بىلەن دېرىزە پەردىسىنى تارتتى، ئۇ پەستكى پۇقراچە كىيىنگەن ساقچىنى ماربلىغان چاغدا مۇشۇنداق قىياپەتتە تۇرغان بولسا كېرەك.

شىددەتلىك بوران بادنول كوچىسىدا ھۇشقۇتۇپ، چاڭ-توزانلارنى تۆتىنچى قەۋەتنىڭ دېرىزىسىگە ئۇچۇرتۇپ كەلدى، قەھۋەخانىنىڭ ئۆگزىسىنى تەۋرەتتى، ئۇشتۇمتۇتلا يامغۇر شارقىراپ يېغىپ كەتتى، ئاسفالىت يول بىردەمدىلا ئۆستەڭ بولۇپ قالدى، پىيادىلەر تەرەپ-تەرەپكە چېپىشتى، تاكسى ماشىسا، خوددى ماتورلۇق كېمە ماڭغاندەكدەك، يول-يول ئىز قالدى.

لىكلاۋاگىن خانىم يۇزىنى دېرىزىگە يېقىن ئاپاردى، گۈڭگا ئۆيدە مۇشۇ چىراينىلا ئوچۇق كۆرگىلى بولاتتى. لۇگا بۇنداق خوتۇنىنى كىم ئالسا، شۇنى دوملە باسدۇ، دەپ ئويلاپ تۇرۇشىغا، ئۇ كەينىگە ئۆرۈلۈپ، غەزەپ بىلەن كوچىنى كۆرستىپ تۇرۇپ ئۇنىڭدىن:

ــ ئۇ نەگە كەتتى؟ ــ دەپ سوردى.

دەرۋەقە، مىگىر ھېلىراقتا شوپۇرلار غىزالىنىدىغان ئاشخانىدىن چىقىپ، پەلتوسىنىڭ ياقىسىنى ئۇستۇن قىلىپ، كىرە مەيدانى تەرەپكە يۈگۈرۈپ كەتكەنىدى، بەلكىم ئۇ تاكسى ئىزلىگىلى كەتكەندۇ.

مۇشۇ چاغدا، بۇ ئايال كېيىنچە جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسىدە ھەممەيلەن ئېغىزدىن چۈشۈرمەي دەيدىغان بىر ئېغىز گەپنى قىلدى:

ــ ئۇ بىزنى ئۇنتۇپ قالمىسا بولاتتى!

بۇ، دۇشۇ قېتىمقى ئۇنتۇلماس كۈتۈش ئىچىدىكى بىرىنچى

قىستۇرما ــ كومپىدىيىلىك كىچىك قىستۇرما ئىدى. لۇگا ھەممە جەھەتتە مەگرىنى دوراپ بېقىشتا تىرىشىپ، خاتىرجەملىك بىلەن غاڭزىسىغا تاماكا سالدى، بوۋاينىڭ ئۆزىگە قاراۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ تاماكا چاينىشىنى ياخشى كۆرىدىغانلىقى ئېسىگە چۈشتى ــ دە، تاماكا خالتىسىنى ئۇنىڭغا سۇندى.

ــ ھاجەتخانىغا باراتتىم...، ــ ئاقۇش كۆزلۈك بوۋاي ئاستىلا سۆزلىدى، ــ مەن بىلەن بارامسىز؟

ئاھ! ئەلۋەتتە لۇگا ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇپ باردى، ھەتتا ھاجەتخانىنىڭ ئىشكىنى ياپقۇزمىدى.

ــ مېنىڭ ھۇجرامغا كىرىشنى خالامسىز؟

ئۇ تام ئىشكابىنىڭ ئەڭ ئىچكىرىسىدىن كونا پاپياقتا يۆگەلگەن، سېپى سۇنۇپ كەتكەن كونا غاڭزىنى ئالدى.

ــ بىلەمسىز؟... ئۇلار ئەمدى يەنە گەپ ــ سۆز قىلالمايدۇ! تاماكا خالتىسىزنى ماڭا يەنە بىر قېتىم بېرىپ تۇرامسىز؟

ئۇ ھەممە ئىشنى مېھمانخانىدا، ئىككى ئايالنىڭ كۆز ئالدىدا قىلىشتا چىڭ تۇردى. ئۇ غاڭزىسىغا ئەتەي ئالدىرىسىماي تاماكا توشقۇزدى ۋە ئەتراپ باشلىقى بەرگەن سەرەڭگىدىن بىر تال ئېلىپ ياندۇردى.

لىكلاۋاگىن خانىم چىدىيالماي قالدى:

ــ بىزنى نېمىشقا ساقلىتىۋاتقانلىقىنى بىلەلمەيلا قالدىم...

بىراق ئۇ ئازابلىنىشقا باشلىغانىدى. ۋاقىت بىر مىنۇت ــ بىر مىنۇتلاپ ئۆتمەكتە، مېھمانخانىنى كونا غاڭزىنىڭ پۇرىقى ئاستا ــ ئاستا قاپلىماقتا. دېرىزە تامغا ئۇرۇلماقتا، يامغۇر شارقىراپ ياغماقتا، خەقلەرنىڭ بەزىلىرى كوچىدا يەنىلا يۈگۈرۈپ كېتىۋاتىدۇ، بەزىلىرى

خەقلەرنىڭ ئىشكى ئالدىدا يامغۇردىن پاناھلانماقتا. بىر سائەت بولاي دېگەندە، بىر تاكسى توختاپ، ئىچىدىن ئادەملەر چۈشتى، پەلەمپەيدە ئىككى ئادەمنىڭ ئايال تۇرمىشى ئاڭلاندى، ئاندىن ئىشىك قوڭغۇرىقى جىرىڭلىدى. ژان ۋېيبېر بىرىپ ئىشكىنى ئاچتى.

ــ سىزكەنسىزغۇ سوراقچى ئەپەندى؟... كىرىڭ!... يوق، ئۇ بۇ يەردە ئەمەس... ئۇ ئۇدۇلدىكى ئاشخانىغا تېلېفون بەرگىلى باردى، ئاندىن كىرىپ مەيدانغا يۈگۈرۈپ كەتتى...

تەيىارلىق سوراق سوراقچىسى ئېگىز ۋە ئورۇق پۇتۇكچى بىلەن بىللە كەلگەنىدى. ئۇ ھېچنېمىدىن خەۋەرسىز بولغاچقا، ئىككى خانىم بىلەن ئوڭايسىزلىنىپ سالاملاشتى، ئاندىن ئولتۇردى. مىگر ئۇنىڭغا ھېچنېمە دېمەستىنلا، پۇتۇكچىنى باشلاپ بادىنول كوچىسىغا كېلىڭ، دەپ تېلېفون بەرگەنىدى.

ئادەتتىمۇ ناھايىتى قاراڭغۇ بۇ مېھمانخانا ئەمدى تېخىمۇ قاراڭغۇلاشقانىدى. كۆچلۈك چېقىلغان بىر چاقماق ھەممەيلەننى چۆچۈتەۋەتتى. ئۇلار بەئەينى پويىزنىڭ ۋاگونىدا ئولتۇرغانىدەك سىدىر ــ سىدىر قىلمايتتى، دوختۇرخانىنىڭ كۈتۈش بۆلمىسىدە ئولتۇرغانىدەك گەپ ــ سۆز قىلىشمايتتى. ئۇلار ئۆزئارا قارشى تەرەپكە قارىشىپ قويماتتى. لۈگا تاماكا خالتىسىنى بوۋايغا ئۇزاتتى، ئۇ بىر غاجىزا تاماكىنى چېكىپ بولۇپ، خۇددى كىچىك بالىلاردەك خۇشال بولۇپ، غاجىزىسىغا يەنە تاماكا سېلىۋاتاتتى.

ژان ۋېيبېر سائىتىگە قاراپ قويدى. بىردەمدىن كېيىن تەيىارلىق سوراق سوراقچىسى سائىتىگە قارىدى. يەنە بىردەمدىن كېيىن پۇتۇكچىمۇ سائىتىگە قارىدى. ھازىر سائەتكە قاراش جەمجىتلىقنى بۇزىدىغان بىردىنبىر ھەرىكەت بولۇپ قالدى.

سائەت يەتتە... يەتتە يېرىم... بىردىنلا ئوكتاۋ لىكلاۋاگىنىنىڭ ئەندىشە ئارىلاش ئاۋازى ئاڭلانىدى... ئۇ خۇددى تەييارلىق سوراق سوراقچىسى ئۇنىڭغا نسبەتەن ئېيتقانىدا ناھايىتى كاتتا ئەربابتەك، لۇگاغا قاراپ:

ــ بۇ تام ئىشكاپىدا پورت ھاربقى بار ئىدى... بىراق ئاچقۇچ ئۇنىڭدا!... ــ دېدى.

غەزەپكە تولغان كۆزلەر. لىكلاۋاگىن خانىم گەپ ـ سۆزسىزلا، قول سومكىسىدىن ئاچقۇچنى ئېلىپ، چاي ئۈستىلىگە قويدى.

ــ پورت ھاربقىدىن بىرەر رۇمكا ئىچەمسىز، خانىم؟

ــ رەھمەت...

قىزچاقنىڭ كۆڭلى بەك بىسەرەمجان ئىدى، ئۇ تۆۋەن ئاۋازدا:

ــ مەن ئازراق ئىچەيچۇ...، ــ دېدى.

بۇ، سائەت سەككىزدىكى ئەھۋال. ھېچنېمىنى كۆرگىلى بولماي قالدى، لۇگا چىراغ ياندۇرۇش قارارىغا كەلدى. لۇگانىڭ قورسىقى ئاچقانىدى، ژان ژېيئېرنىڭمۇ قورسىقى ئاچتى. ئىشىك قوڭغۇرىقى جىرنىڭلىدى. ئەترەت باشلىقى بىرىپ ئىشكىنى ئاچتى ۋە بىرىنچى بولۇپ، مىگرىنىڭ پەلەمپەينىك تەكشى يېرىدە تۇرۇپ:

ــ مەرھەمەت، خانىم، ــ دېگىنىنى ئاڭلىدى.

ناھايىتى پاكىز كىينىگەن، ھەتتا ناھايىتى چىرايلىق قارا كىيىملىك ئايال ئارىسالدىلىق ئىچىدە كىرىپ كەلدى. ئۇنىڭ رەڭگى ئۇنىڭ ياش ـ قۇرامىدىكىلەرگە سېلىشتۇرغاندا ئادەمنى ھەيران قالدۇرارلىق دەرىجىدە ياخشى ئىدى. مىدىر ـ سىدىر قىلماي تۇرغان بۇ ئادەملەر ئۇنى ئىنتايىن ھەيران قالدۇردى، ئۇ ئەڭ ئاۋۋال لىكلاۋاگىن خانىمنىلا كۆردى. ئۇ قېنىق رەڭلىك پەلەي كىيىگەن قوللىرىنى

كۆموش قۇلۇپلۇق قول سومكىسىغا قويغان هالدا ئالدىغا بىر - ئىككى چامداپ، بىر ئېغىز گەپ قىلدى، ئاۋازىدىن ئىلگىرىكى، ئەمما هازىرغىچە ئۇنتۇمىغان ئاغرىنىش چىقىپ تۇراتتى.

— كەچلىكىڭىز خەيىرلىك بولسۇن، ئانتوۋانىت...

مىگرىنىڭ كىيىمى چىلىق - چىلىق سۇ بولۇپ كەتكەن كۇنلۇكتەك پارقىرايتتى، ئۇ لاكلانغان پولدا ماڭسا، يول - يول سۇ تامچىپ قالاتتى. ساقچى باشلىقى هېچنېمە دېمەيلا تەيىارلىق سوراق سوراقچىسىغا ۋە پۈتۈكچىگە قاراپ بىلىنەر - بىلىنمەس سالام بەردى.

— بۇ تەكەللۇپچان ئەپەندى مېنى ئېلىپ كەلمىگەن بولسا، ئۆتكەنكى ئىشلارنى ئويلاپ...

لېكىن بۇ چاغدا ئۇ يېنىچە بولۇپ، بوۋايىنى كۆرۈپ قالدى. ئۇ سۆزلىمەكچى، ياخشىمۇ سىز دېمەكچى بولۇپ ئاغزىنى ئۆمەللىدىيۇ، ئاغزىدىن بىر ئېغىزمۇ گەپ چىقىرالمىدى. ئۇ كۆزلىرىنى قىسىپ، تاقىتى تاق بولۇپ سومكىسىنى ئېچىپ، كۆزەينىكىنى ئالدى.

ئۇنىڭ هېچنېمىنى چۈشەنمەيۋاتقانلىقىنى، ئالدىنىپ قالدىم، دەپ ئويلاۋاتقانلىقىنى هېس قىلغىلى بولاتتى. ئۇنىڭ نەزىرى مىگرىدىن ئانتوۋانىت لىكلاۋاگىنغا، ئەڭ ئاخىردا ئۆزىگە ئوخشاش هېچنېمىنى چۈشىنەلمەيۋاتقان بوۋايغا چۈشتى.

— بۇ ئوكتاۋ ئەمەس، بولدى!... بىلەمسىز، بۇ مېنىڭ ئۆكام ئەمەس!... ۋاي خۇدايىم!... مەن دائىم...

— ئولتۇرۇڭ، خانىم... تەييارلىق سوراق سوراقچىسى ئەپەندى، سىزگە بىلۇن خانىمنى، ئېنىقراق قىلىپ ئېيتقاندا، بىلۇن ئەپەندىنىڭ تۇل قالغان خانىمنى تونۇشتۇرۇش شەرىپىگە ئىگىمەن، قىز ۋاقتىدىكى ئىسىم فامىلىسى كاتېرىنا لىكلاۋاگىن، سېنى رافىلدىكى ساقچى ئىدارىسى

ئۇنىڭ ئۇ يەردە ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بەردى... ئولتۇرۇڭ خانىم، مەرھەمەت، ستۇ ئەپەندى ئۇچۇن قورقۇپ يۇرمەڭ. بىلۇن خانىم يولدىشى ئۆلگەن ۋاقتىدا ھېچنېمىسى يوق دېگۈدەكلا قالغان ــ ئۇنىڭ يولدىشى سېن دېگى شەھەرلىك ھۆكۈمەتنىڭ خىزمەتچىسى، ناھايىتى ئادىل، توغرا ئادەم ئىدى. شۇنىڭ ئۇچۇن بىلۇن خانىم پۇتۇنلەي دېگۈدەك مېيىپ بولۇپ قالغان ستۇ بوۋايىنىڭ خوجدارى بولىدى. ئۇ ستۇ بوۋايغا ئىنتايىن كۆڭۈل قويۇپ، ناھايىتى ياخشى قارىدى...

ــ سز بزگە ئۇكىڭز ئوكتاۋنىڭ ئىشلىرىنى سۆزلەپ بېرىشنى خالامسز، بىلۇن خانىم؟

ئىككى ئايال بىر ـ بىرىگە ئۆزئارا قۇسۇر تاپماقچى بولغان نەزەردە تىكىلدى. ستۇنىڭ ئايال خوجدارى چېركاۋدىن ئۆگىنىۋاتقانلىغانىمىكىن، بوغۇق ئاۋازدا ئالدىرىماي، بىرمۇبىر سۆزلەشكە باشلىدى:

ــ ئاتا ـ ئانىمز ئانچە باي ئەمەس ئىدى... ئۇلار تونۇرا، ئادىل ئادەملەر بولۇپ، خەقلەرنىڭ ئېيتقىنىدەك، ئۇلار قان ـ تەر تۆكۈپ ئىنمنى دوختۇر قىلىپ يېتىشتۇردى... ئۇ دائىم سىرتىلاردا يۈرەتتى. بىر قېتىم تەلىيى ئوڭدىن كېلىپ، ئىنتايىن باي ئادەمنىڭ ئىشىغا ياردەم قىلىپتۇ، ئۇ ئادەم مىننەتدار بولۇپ... شۇنىڭ بىلەن، ئۇ ئۆيلەندى، ئېتىراپ قىلىشىم كېرەكىكى، ئۇ بزگە بەك كەڭ قول ئىدى...

ــ توختاپ تۇرۇڭ، سز: ئۇ قەرەللىك تۇردە پۇل ئەۋەتىپ تۇراتتى، دېمەكچىمۇ سز؟

ــ قەرەللىك تۇردە، ياق... مېنىڭ مەرھۇم يولدىشىم قوبۇل قىلمايتتى. لېكىن ئۇ بارلىق پۇرسەتلەردىن پايدىلىنىپ، بزگە سوۋغا

تەقدىم قىلىپ تۇراتتى... 15 يىلنىڭ ئالدىدا، مەن ئادەمنى بىزار قىلىدىغان ئۇششاق كانايى يالليۇغى كېسىلى بىلەن ئاغرىپ قالدىم، ئۇ مېنى ئۆزىنىڭ سېسىق راھىلدىكى داچىسىغا ئېلىپ كەلدى، كېلىپ بىلدىمكى، بۇ يەردە مەن ئارتۇقچە ئادەم ئىكەنمەن...

ئۇنىڭ لىكلاۋاگسن خانىمغا قارىغان نەزىرىدىن، ھەممەيلەن ھەممىنى چۈشەندى.

— ئۇكام ئۆيىدە گەپ-سۆز قىلمايتتى، ئۇنىڭ شىركەت ئۇچۇن ئىلگىرى دېگەندا سەپەر قىلغان ھايات-ئۆلۈمىغا ئەسلەيدىغانلىقىغا ئىشىنەتتىم... ئۇ ئۆزىگە بىر كېمە سېتىۋالدى، ئۇنىڭ بىردىنبىر خۇشاللىقى تەنھا ئۆزى دېگەندەك بىرىپ بېلىق تۇتۇش ئىدى... شۇنداق قىلغاندىلا، ئۇ بىرئاز ئارام تاپاتتى...

— داچىدىكى تۇرمۇش ئازادىمىدى؟

— مېنىڭچە شۇنداق... توختاق... ئىككى خىزمەتچى بار ئىدى...

— ئۇنداق بولسا، 200 مىڭ فرانك كىرىم بار بولغاندىكەن، تۇرمۇش خېلى رەتلىك بولسا كېرەك؟

— بەلكىم شۇنداقتۇ... 200 مىڭ فرانكتىن ماڭا زادى خەجلەپ بەرگىنى يوق...

— ئۇكىڭىزنىڭ سالامەتلىكى ياخشىمىدى؟

— قان بېسىمى يۇقىرىراق ئىدى، بىراق ئۇنىڭ كېسىلى بارلىقىغا ئىشەنمەيمەن... ئۇ ھازىر قانداقراق؟

ھەممەيلەن بىراقلا لىكلاۋاگسن خانىمغا قارىدى. ئۇ لەۋلىرىنى چىشلەپ، سۆرلۈك قىياپەتتە، گەپ قىلغىلى ئۇنىماي تۇرۇۋالدى.

— ئۇكىڭىزنىڭ خانىمىنىڭ ئۇنى ئۆلتۈرۈشكە بىرەر ئاساسى بارمۇ؟

ـــ كىم بىلىدۇ دەيسىز. مېنىڭچە، بولماسلىقى مۇمكىن، چۈنكى پەقەت ئۇ هايات بولسىلا، باشقىلار ئۇنىڭغا يىلىنىق پۇل بېرىدىغان تۇرسا...

ـــ بىزگە يەنە دەيدىغان گەپ ـ سۆزىڭىز بارمۇ؟ لېكىلاۋاگىن خانىم؟

بۇ چاغدا مىگىر ئەزەلدىن دۇچ كېلىپ باقمىغان دۇشمەنلىك قاراشقا دۇچ كېلىپ، ئىختىيارسىز كۈلۈمسىرىدى.

ـــ ئۇبدان...، ـــ دېدى ئۇ، ـــ تەييارلىق سوراق سوراقچىسى ئەپەندى، سىزگە چۈشەندۈرۈپ قويايلى... ماڭا بىر رۇمكا قۇيۇۋېتىڭا، لۇگا... بۇ ئۆيدە بۇنىڭدىن كۆچلۈكرەك هاراق يوقمۇ؟

بوۋاي دەرهاللا:

ـــ ئۇنىڭ هۇجرىسىدا بىرنىم بوتۇلكا براندى بولۇشى كېرەك، ـــ دېدى.

ئەلۋەتتە، ئانتوۋانىت لىكلاۋاگىننىڭ هۇجرىسىدا ئىدى.

ـــ بۇ تىراگېدىيىنى بىرنەچچە جۈملىگە ئىخچاملاشتا بولىدۇ... لىكلاۋاگىن سېنى رافېلدا ئارامخۇدا ياشاپ، هەر يىلى 200 مىڭ فرانكنى خەجلىگەن... مەن بانكىغا تېلېفون بەردىم... ئون يىلنىڭ ئالدىدا ئۇ ئاران نەچچە ئونمىڭ فرانك يىغقان ئىكەن... لېكىن ئۇ تۆيۈقسىز ئۆلۈپ كەتتى... كۈنلەرنىڭ بىرىدە، لىكلاۋاگىننىڭ تۇل قالغان خانىمى ئۇنىڭ قانداق ئۆلۈپ قالغانلىقىنى بىزگە ئېيتىپ بېرىشنى خالاپ قالار... بېلىق تۇتۇۋاتىپ ئاپتاپ ئۆتۈپ كەتتىمۇ، ياكى مېڭىسىگە قان چۈشۈپ ئۆلۈپ قالدىمۇ؟

ـــ قىسقىسى، ئۇنىڭ خانىمى بىلەن قىزىغا بۇنىڭدىن كېيىن بايلىق، مال ـ مۈلۈك قالمىدى... تەييارلىق سوراق سوراقچىسى

ئەپەندى، بەزىلەر بۇنداق ئەھۋالغا چىداپ تۇرالمىدى...

ــ دەرۋەقە، تازا ئەپ كېلىپ، گاناپرىستانىدا، ئانچە ئەقىللىقمۇ ئەمەس، خەتەرلىكمۇ ئەمەس بىر سەرگەردان بار ئىدى، ئۇ ئىلگىرىكى پاراخوت دوختۇرىغا ھەيران قالارلىق ھالدا ئوخشىشىپ كېتەتتى...

يالغان لىكلاۋاگىن پىسخىكىدە كۆلۈپ قويدى، زېھنىي قۇۋۋەتتىگە بېرىلگەن باھاغا خاپا بولۇپمۇ كەتمىدى.

ــ ئەپەندىلەر، مەن تەمىن ئەتكەن يىپ ئۈچىغا ئاساسەن، سېن رافېل ساقچى ئىدارىسى ھېلىراقتا داچىنىك گەمىسىگە يوشۇرۇپ قويۇلغان ھەقىقىي لىكلاۋاگىنىنىك جەسىتىنى تاپتى... تۈگىدى... يەنە بار ئىكەن، سىلەرگە مۇنۇ بىر تەپسىلاتنىمۇ ئېيتىپ بېرىشىم كېرەك... بەزىلەر بۇ سەرگەردانغا ئىسىم ـ فامىلىسىنى ئۆزگەرتىپ، غەمسىز، ئازادە تۇرمۇش كەچۈرۈشنى تەكلىپ قىلغاندا، پورت ـ پرىستانلاردا قېقىلىپ ـ سوقۇلۇپ، كوچا ـ كويىلاردا يېتىپ يۈرگەن، ھاياتىدىن بىزار بولغان بۇ بىچارە ئادەم تەكلىپنى قوبۇل قىلمىغان. لېكىن، تەسەۋۋۇر قىلىنمىغان توسالغۇ بار ئىدى... ئەرز ـ دەۋا ۋەكالەتچىسى ھەر يىلى پۇلنى تاپشۇرۇپ بەرگەندىن كېيىنكى تاپشۇرۇۋېلىش ھۆججىتىگە ھېچكىم سېزىۋالالمايدىغان قىلىپ قانداق ئىمزا قويۇش كېرەك؟... ئۇلار ئۇنىڭغا ئۆلگۈچىنىك ئىمزاسىنى دوراتقۇزۇپ باقتى، بىراق، قۇرۇق ئاۋارىچىلىق بولدى... ئۇ ملك تەسلىكتە قىلغىر ـ سىلغىر قىلىپ ئۆزىنىك ئىسمىنى ئاران يازالدى!...

ــ شۇنىك ئۈچۈن ئوك قولىنىك بىگىز بارمىقىنىك بىر بوغۇمىنى كېسىۋېتىشكە مەجبۇر قىلىشتى، بۇنداق بولغاندا ئاساس يېتەرلىك بولاتتى...

ــ كۆپكۆك دېگىز بويىدا ئۇنى تونۇيدىغانلار بەكمۇ كۆپ ئىدى... شۇڭلاشقا پارىژغا كۆچۈپ كېلىپ ئولتۇراقلاشتى...

ــ لىكلاۋاگىننىڭ ئاچىسى بۇ ئالماشتۇرۇش تېخنىكىسىنى بايقاپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى: بۇ تۈل خوتۇن بىر ئامالىلار بىلەن ئۇنىڭ غورۇرىغا قاتتىق تەگىدى، شۇنىڭ بىلەن، بۇ مەغرۇر ئايال ئاكىسى ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن بولغان باردى ــ كەلدىسىنى ئۈزدى...

ــ بۇ ئايال خەت يېزىپ مېنى قەلەندەر دېدى...، ــ دەپ غۇدۇرىدى بىلۈن خانىم، ــ مەن ئۇكامغا خەت يازغاندىم، ئۇ ماڭا زادى جاۋاب خەت يازمىدى. نېمىشقا ئىكەنلىكىنى ئەمدى بىلدىم. تىمەن... ئۇ چاغدا مەن بۇ ئايال ئۇنى پۈتۈنلەي ئۆز ئىلكىگە ئېلىۋالغان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپ قاپتىكەنمەن...

ــ پۇل، بىلىۋاتامسىلەر؟... بۇ ئىش ئېپلاس پۇل مەسىلىسىدىن ئىبارەت. مەن ئىگەللىگەن ئەڭ، ئەڭ ئېپلاس نەرسە... ئويلاپ بېقىڭلارچۇ، ئالدى بىلەن بىر جەسەتنى يوشۇرغان... ئاندىن سەرگەردانلىنىڭ ناھايىتى ئاۋاق قىيابىتىنى ئۆزگەرتكەن، بەختكە قارشى، ئۇنىڭ بىر مۇرىسى ئېگىز، بىر مۇرىسى پەس ئىكەن...

ئۇنى خەت تونۇمايدۇ دېسىمۇ بولىدۇ... شۇڭا ئۇنىڭغا گرامماتىكا، ھېساب دەرسلىرىنى ئۆگىتىش كېرەك... ئۇنداق قىلمىغاندا، باشقىلار ئىلگىرى پاراخوتتا دوختۇر بولغان ئادەمنىڭ بۇنچىلىك ساۋاتسىز ئىكەنلىكىدىن ئەجەبلەنمەي قالمايدۇ... شۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇنى نېرۋىسى جايىدا ئەمەس، غەلىتە ئادەم، يېرىم سارىڭ دېيىشتى... يىراق شەرقتىكى ھاياتنى ئىنتايىن ياخشى باھالىغانە ــ سەۋەب بىلەن تەمىن ئەتتى...

ساقچی باشلىقى ئەتراپتىكى ئادەملەرگە قاراپ، بىردىنلا كۆڭلى ئاينىغاندەك بولدى.

— ئەگەر رەزىل يەھرى شۇكى، ئۇلار ھەتتا بۇ پۇلنى خەجلەمگەن!... ئىككىنچى لىكلاۋاگسن بىرىنچى لىكلاۋاگسنغا ئوخشاش ئۆلۈپ قالمىغان بولسا، ئۇنىڭ ئورنىغا يەنە بىرىنى تاپقىلى بولماي قالاتتى... شۇنىڭدىن باشلاپ، ئۇلار تۈرمۈشىدا ئىمكانقەدەر يول تاپقان... ھەر يىللىق 200 مىڭ فرانكنىڭ ھەممىسىنى دېگۈدەك بانكىغا قويغان... 20 يىلدىن بۇيان بۇ ئىككى ئايال 1 مىليون 500 مىڭ فرانكچە پۇل يىغقان... شۇنداقمۇ؟ لىكلاۋاگسن خانىم؟

سىز بولسىڭىز، پىكار...

بوۋاي ئۆز ئىسمى ئاتالغانلىقىنى ئاڭلاپ ھايا جانلانغاندەك بولدى.

— سىز بىر تەخسە پۈرچاق ئۇچۇن چوڭ ئوغۇلنىڭ ۋارىسلىق قىلىش ھوقۇقىنى ساتتىڭىز... ئەلۋەتتە، سىز بىر كارىۋاتقا ئىگە بولدىڭىز... خەقلەر سىزگە يەيدىغان نەرسە بەردى، چۇنكى سىز ياشىشىڭىز كېرەك... تاماكا چەكسىڭىز بولمايدۇ، چۇنكى راست لىكلاۋاگسن تاماكا چەكمەيتتى... ھاراق ئىچمىڭىز چەكلەندى، چۇنكى ئۇ كۆچلۈك ھاراقلارغا ئۆچ ئىدى... ھەممە نەرسىدىن چەكلەندىڭىز!... سىز خۇددى بىرسى يېتىلەپ يۈرگەن ئىتقا ئوخشايسىز، بىردىنبىر ئىچ پۇشۇقىڭىزنى چىقىرىدىغان ئىش ئىلگىرىكىگە ئوخشاش كوچىلاردا لاغايلاپ يۈرۈش، ئۆيگە قايتقان ھامان، سولاپ قويىدۇ... ھەر يىلى ئەرز ـ دەۋا ئەكالەتچىسى كەلگەن ۋاقىتتا، ئۇلار سىزنى ياتقۇزۇپ قويۇپ، غەمخورلۇق قىلىدۇ، سىزنى ئاغرىپ قالدى، دەيدۇ، ھۇجرىڭىزنىڭ چىرىغىنى مۆمكىنقەدەر غۇۋا قىلىدۇ...

— بىراق سىز سىزنى پايلاۋاتقان ئىكىكى ئايالنى ئالداپ... بىر مەخپىيەتلىكنى ساقلاپ كەلدىڭىز...

پىكار ھاياجانلىنىپ، بېشىنى تولغىدى. كۆزىدىكى ياشنى باشقىلارغا كۆرسەتمەسلىكنى ئويلىغانلىقىنى پەرەز قىلغىلى بولاتتى.

— دەسلەپكى ئايالىڭىز سىزگە بىر قېتىم تۇغۇپ بەردى... ئۇنى سىز پارىژدىن تېپىۋالدىڭىز... ھەر يەكشەنبە ئۇنى كۆرگىلى باردىڭىز... ئۇ گلانگۇر كوچىسىدا كىشلەرگە پال ئېچىپ جان باقىدۇ...

نەچچە شاخلىق ئاسما چىراغ يورۇقىدىكى چاك-توزان ئىچىدە، يوغان-يوغان سايىلەر ۋە ھەر خىل-ھەر ياڭزا چىراي-شەكىللەر خىرە-شىرە كۆرۈنەتتى. مىگر گېپىنى توختىتىۋالدى. تەييارلىق سوراق سوراقچىسى ئوڭايسىزلىنىپ، بىردەم پۈتىنى ئالماشتۇرسا، بىردەم ئۇزۇن سوزاتتى، ئاخىرى ئۇ ئارىسالدىلىق ئىچىدە:

— لىكلاۋاگىن خانىم، رونا خېنىمنى سىز ئۆلتۈردىڭىزمۇ؟ — دېدى.

— بۇنداق بولۇشى مۇمكىن ئەمەس!

— لىكلاۋاگىن خانىم، سىز يالغان ئېيتىڭىز بىلەن بىللە گلانگۇر كوچىسىغا بېرىپ، 69-نومۇرلۇق بىنانىڭ 2-ئىشىكىگە كىرمەيدىغانلىقىڭىزنى؟

— بۇنداق بولۇشى مۇمكىن ئەمەس! — گېپىنى تەكرارلىدى ئۇ.

— ھەقىقىي ئېيتىڭىزنى جەسىتىنى سېنى رافىلدىكى داچىسىنىڭ گەمىسىگە يوشۇرۇپ قويغانلىقىڭىزغا ئىقرارمۇ سىز؟

— يەنە بارمۇ؟

— سىز ئېلىشقا تېگىشلىك بولمىغان پۇلنى قانۇنسىز تۇردە ئالغانلىقىڭىزغا ئىقرارمۇ سىز؟

— بىلمىدىم... بۇ پۇلنى مەن ئالمىدىم...ئەرز-دەۋا ۋەكالەتـ

چىسى بۇ ئادەمگە بىۋاستە ئەكىلىپ بېرىپ تۇردى، بۇ ماڭا ئالاقسىز... مەن ئۆزەمنىڭ تەۋەككۈلچىلىك قىلغانلىقىمنى بىلمەن...

— تەگرىم، ئاھ تەگرىم! — دېدى بۇنداق پوزىتسىيەدىن چۆچىگەن ستۇئىنڭ ئايال خوجىدارى دۇدۇقلاپ.

شۇنى ئېتىراپ قىلىش كېرەككى، ئاۋاق ۋە جىلىخور لىكلاۋاگىن خانىم تەمكىنلىك بىلەن بۇ سۆزلەرنى قىلىۋاتقاندا، شۇ سورۇندىكى كۆپىنى كۆرگەن ئەرلەرمۇ ھەيران بولۇپ بىر-بىرىگە قارىشىۋالدى. بۇ ئايال ئۆز سۆزىنىڭ سالمىقىنى ئۆزى دەگىسىپ باقىقانىدى، ئۇ ھەممە ئەھۋالنى چۈشەنگەن ھەمدە شۇنىڭغا لايىق ئالدىنى ئېلىش تەدبىرلىرىنىمۇ كۆرۈپ قويغانىدى.

— سىلەر ئوبدان بىلىسلەركى، ماڭا ئانچە چوڭ خەۋپ-خەتەر يوق... 16 فرانكتىن 50 فرانكقىچە جەرىمانە، ئالتە كۈنىدىن ئىككى ئايغىچە قاماق جازاسى كېلىدۇ... بۇ، جىنايى ئىشلار قانۇنىنىڭ 368 - ماددىسى...

ئۇ بۇنىڭدىن پەخىرلەنىدى، ھەتتا لەۋلىرىدىكى مەغرۇرانە تىترەكنى باسالماي قالدى.

— مەن بۇ ئادەمنىڭ قىزى بارلىقىنى، قىزىنى كۆرگىلى بارىدىغانلىقىنى ئۇقمايدىكەنمەن... مېنىڭ ئېرىمگە كەلسەك، ئۇ قەبرىستانلىققا كۆمۈلسىمۇ، باشقا يەرگە كۆمۈلسىمۇ، ئۇنىڭغا نىسبەتەن ھېچقانچە پەرقى يوق دەپ قارايمەن.

— ئاغزىڭنى يۇم، نومۇسسىز خوتۇن! — بىلۇن خانىم چىداپ تۇرالماي ۋاراقراپ كەتتى، — ئۆزەڭنىڭ جىن-شايتاتۇن ئىكەنلىكىڭنى بىلمەمسەن، ئەزەلدىن بىر ئايالنىڭ، ئىگەم يارانتىقان مەخلۇقنىڭ ئاغزىدىن بۇنداق ھەيران قالارلىق گەپنى ئاڭلاپ باقمە-

خانىدىم!... بىچارە ئوكىتاۋنى ئويلىسام... ساقچى باشلىقى ئەپەندى...مەن چىدىيالمىدىم... مەن بىر ھاۋا ئالماشتۇرۇۋالاي...

ئۇنىڭ چىرايى تامدەك ئاقىرىپ، تەر تامچىلىرى ئېغىزى ئەتراپىغىچە ئېقىپ چۈشتى. مگىر دېرىزىنى ئېچىۋەتكەندى، يېشىل دۇخاۋا پەردە شامالدا كۆپۈپ كەتتى. دېرىزىدىن شامال گۈرىدە كىرىپ، قارا يامغۇرنىڭ شىددەتلىك شارقىراشلىرىنى ھەممە جەھەتتە جىمجىتلىققا چۆمگەن مېھمانخانىغا ئېلىپ كىردى.

"ئەپەندى قانداق قىلىمىز، مگىر؟" دەپ سورىغانىدەك قىلاتتى بۇ ئەنزىگە مەسئۇل بولغان تەييارلىق سوراق سوراقچىسى.

ئۇنىڭغا ساقچى باشلىقى ھەرقاچانقىدەك ئۆز ـ ئۆزىگە ئىشەنگەن ھالەتتە تۇرمىغاندەك قىلاتتى. ئۇ تاماكىسىنى ئالدىرىماي چېكىپ، لىكلاۋاگىن خانىمنىڭ ئالدىغا كېلىپ تۇردى. ئۇ ئادەمنى ھەيران قالدۇرغۇدەك ئېگىز ئەمما سۈرلۈك كۆرۈنەتتى.

ـــ توغرا ئېيتتىڭىز خانىم،... سوت سىزنىڭ ئۇستىڭىزدە ھېچقانچە ئەجەبلەنگۈدەك ھۆكۈم چىقارمايدۇ... بىراق مۇشۇ كەسىپ بىلەن شۇغۇللانغىنىمدىن بۇيان پۇلغا نىسبەتەن نەپسانىيەتچىلىكىنىڭ مۇشۇ دەرىجىگە بېرىپ يەتكەنلىكىنى ھەمىدە ئادەمىلەرگە مۇشۇنچىۋالا ئېپلاسلىقلارنى قىلدۇرغانلىقىنى تۇنجى قېتىم كۆرۈپ ئولتۇرۇپتىمەن... بىرمەھەللىك ئاچچىق بىلەن لىكلاۋاگىننى ئۆلتۈرۈۋەتكىنىڭىزدەك، مەنمۇ سىزنى...

بىلمۇن خانىم تازا چۈشىنەلمەي، مىگىرنىڭ كەينىدە تۇرۇپ توۋلىۋەتتى.

ـــ كەچۈرۈڭ، خانىم... بەزى ئىشلارنى دېيىشكە توغرا كېلىدۇ... تەييارلىق سوراق سوراقچىسى ھازىر گلانگۇر كوچىسىدا زىيانكەشلىككە

ئۇچرىغان بىچارە قىزنى تىلغا ئېلىپ ئۆتتى، ئەھۋال ئادەمنى بەكمۇ ئويلاندۇرىدۇ... ۋەھالەنكى، لىكلاۋاگىن خانىمنىڭ بىر ئېغىز سۆزى ھەممە نەرسىنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋېتىشى، بىرنەچچە مىنۇتتىن كېيىن بىز قاتىلنى تۇتالىشىمىز مۇمكىن ئىدى... سۆزۈم خاتا ئەمەستۇ، خانىم؟

خانىم ئۇنىڭغا سەپ سېلىپ، بىر سېكۇنتچە ئارىسالدى بولۇپ قالدى. مۇمكىن بولسىدى، چىرايىنى تېخىمۇ سوغۇقلاشتۇرۇۋالاتتى.

ــ ياق! ــ دېدى خانىم.

ــ ئۇنداق بولسا، قولىڭىز سىزدە...

ــ مەن ھېچنېمە دېمەكچى ئەمەسمەن... ئاڭلىدىڭىزمۇ؟

ئۇ بىردىنلا ھازاغۇل خوتۇنلاردەك چالۋاقاپ، رەڭگىرويىنى ئۆزگەرتتى.

ــ قەتئىي گەپ قىلمايمەن، ئاڭلىدىڭىزمۇ؟... ھېچنېمە دېمەيمەن، چۈنكى سىزنى ئۆچ كۆرىمەن، سىزنى، سىز ئۆزىڭىزنى، ساقچى باشلىقى مىگر، سىزنى دۇنيادىكى ھەرقانداق نەرسىنى ئۆچ كۆرگەندىنمۇ بەك ئۆچ كۆرىمەن! سىز بىزنىڭ ئۆيىگە قەدەم قويغاندىن باشلاپ، سىزنى كۆرگەن كۈنۈمدىن باشلاپ سىزگە ئۆچ بولۇپ كېلىۋاتىمەن! سىزگە ئۆچمەن!... سىزگە ھېچنېمىنى دەپ بەرمەيمەن! سىز ھېچنېمىگە ئېرىشەلمەيسىز! مەنغۇ تۇرمىدە ئىككى ئاي ياتارمەن، مەيلى، سىزچۇ... سىز...

ــ 200 مىڭ فرانكنى كىمگە تاپشۇرۇپ بەردىڭىز؟

ــ دېمەيمەن...

ئۇ گېپىنى ئوڭلىۋالدى، بىراق كېچىكىدى:

ــ نېمە 200 مىڭ فرانك؟

ــ شەنبە كۈنى بانكىدىن ئەكەلگۈزگەنچۇ؟...

ئۇ جاۋاب بەرمىدى.

ــ يەكشەنبە كۈنى چۈشتىن ئاۋۋال سائەت ئوندىن چۈشتىن كېيىن سائەت تۆتكىچە نەگە بارىدىگىز؟

ئۇ زەھەرخەندىلىك بىلەن مەسخىرە ئارىلاش مىگرىغا قارىدى. مىگر بۇ ئايالنىڭ يۈ ئاتمايۋاتقانلىقىنى، قانداق سوتلىغان بىلەنمۇ ئاغزىدىن بىرەر ئېغىز گەپ ئالماقنىڭ تەسلىكىنى بىلىپ قالدى.

ــ تەييارلىق سوراق سوراقچىسى ئەپەندى، خاپا بولماي قولىغا ئېلىش قەغىزىدىن بىرنى يېزىۋەتسىگىز، بۇ ئايالنى ۋە قىزىنى قولغا ئالايلى...

ــ قىزىمنى؟ قىزىمنىڭ بۇ ئىشلار بىلەن نېمە ئالاقىسى؟ تەييارلىق سوراق سوراقچىسى ئەپەندى، بىلىشىگىز كېرەككى، بۇنداق قىلىشقا ھەققىگىز يوق... مەن ئادەم ئۆلتۈرمىدىم، ساقچى باشلىقىمۇ بۇنى ئېتىراپ قىلىدۇ... مەن ئېرىمنى يوشۇرۇنچە كۆمۈپ قويىدۇم. بۇ مېنى ئەيىبلىگۈدەك بىردىنبىر ئىش، ئۇ چاغدا قىزىم تېخى بالاغەتكە يەتمىگەن،... تېخى كىچىك ئىدى، سىزنىڭ ھەققىگىز يوق، يەنە بىر قېتىم ئېيتاي...

بىردەم بېچارىلىك، بىردەم كۈلكىلىك، بۇ ئىككىسى ھېلىدىن ــ ھېلىغا ئالمىشىپ تۇرۇۋاتاتتى. كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا تۇرمىنى چىش ــ تىرنىقى بىلەن ئۆزىنى قوغداش قارارىغا كەلگەن ئادەم ئىدى...

ــ مەن ئۇ ئايالنى ئۆلتۈرمىدىم، مەن ئۇنى تونىمايمەن...

ــ ئەمسە كىم ئۆلتۈردى؟

ــ مەن ھېچنېمىنى بىلمەيمەن... ھېچنېمىنى دېمەيمەن... سىزگە ئۆچ بولۇپ كەتتىم!... سىز دېگەن ئالۋاستى...

مىگر ئالۋاستىكەن. ئۇ ئۆزىگە بىر روملا براندى ھارىقى قۇيىدى

ۋە تەرلەرنى سۈرتتى. تەييارلىق سوراق سوراقچىسى ئارسالدى بولۇپ ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتى، ھېلىراقتا ئۆزىگە خېلى ئىشەنچ قىلغاندى، ئەمدىلىكتە بۇ ئەنزىنىك بۇنچىلىك قول تۇتقىنانلىقىنى بىلىپ قالدى.

ــ لۇگا، موماينى ئېلىپ مېڭىك...

مىگىر ئەتەي موماي دېگەنىدى، ئايال زەھەرخەندىلىك بىلەن ئالىيىپ قارىدى.

ــ ژان ۋېيئېر... سىز قىزچاقنا ئىگە بولامسىز؟... دىققەت قىلىڭلار... لۇگا... ژان ۋېيئېر...

چۈنكى بۇ چاغدا لىكلاۋاگىن خانىم ئوچۇق تۇرغان دېرىزىنىك ئالدىغا بېرىۋالغانىدى. ساقچى باشلىقى ئەنسىرىمەسمۇ بولاتتى، ئۇنىڭدا ئۇلۇۋېلىش نىيىتى يوق ئىدى. ئۇ ئاچچىقىغا پايلىماي بىر سەتچىلىك پەيدا قىلماقچى بولۇپ، چۈقان كۆتۈرۈپ، قۇتۇلدۇڭلار، دەپ ۋارقىرىماقچى ئىدى. بىراق بادىنول كوچىسىدا مۇشۇك چاغلىق ئەرسىنىڭمۇ يوقلۇقىنى، دەرەخلەرنىك تۈۋىدىكى ئېرىقلارنىڭ، خۇددى ئىمىر ــ چىمىر خەرىتىدەك سۇغا تولۇپ كەتكەنلىكىنى ئويلاپ باقمىغانىدى.

ــ كويزا، لۇگا!... ژان ۋېيئېر، دېرىزىنى يېپىڭ!...

كۈلكە، ئېلىشىپ قالغان ئادەمنىك كومېدىيىلىك كۈلكىسى. كونا سەرگەردان تاقەت قىلالماي قالدى. ئۇ شۇنچە ئۇزاق ۋاقىتلاردىن بۇيان ئۆزىنى قورقۇتۇپ يۈرگەن ھازازۇلىنىڭ ئەمدىلىكتە پاكار بويلۇق باشلىقىنى ئۇرۇپ، شاپىلاقلاپ، تاتىلاپ ۋە تېپىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، كۆزلىرىدىن ياش چىقىۋچە كۈلۈپ كەتتى.

بۇ كۈلكىرنى ئۇ نېمىشقا ئويلاپ باقمىغان بولغىيدى...

ـــ مەن... مەن ھازىرلا ئادۇوكاتقا تېلېفون بېرىمەن... سىزنىڭ... ھەرقانداق ئادەمنىڭ ھوقۇقى يوق...

بۇگۈن ئاخشام ھەزىلكەشلىكنى ئۇچىغا چىقارماي مۇمكىن ئەمەس تەك قىلاتتى. ئىشك قوڭغۇرىقى جىرىڭلىدى. بىرسى قوڭغۇراق كۆنۈپكىسىنى باسقانىدى. مىسكىن ئىشك تۇۋىگە بېرىپ، ئىشكنى ئاچتى.

ـــ كەچۈرىسىز... ئايال دوستۇم؟...

پۈزۈر ياسانغان ئوتتۇرا ياشلىق ئايال بىلەن ئېگىز بويلۇق تارتىنچاق يىگىت كىرىپ كەلدى... ئۇ مېھمانخانىدىكى مىدىر ـ سىدىر قىلماي تۇرغان غەلىتە مېھمانلارغا ئەجەبلىنىپ قارىدى... لىكلاۋاگىن خانىمنى كۆرۈپ، ھەجىيىپ، خۇشال كەيپىياتتا ئۇنىڭ ئالدىغا باردى...

ـــ مېنىڭ ئانتوۋانىتىم، بۇنداق قاتتىق يامغۇر ياغقان كۈندە... ئۇ بىردىنلا تۇرۇپ قالدى، ئۇ ناھايىتى قىزغىنلىق بىلەن بۇ قوللارنى تۇتماقچى ئىدى، كويزا تۇرغىنى نېمىسى؟

ـــ بىراق... ئەمما...

ئۇ چۈشەندى: بۇ ئادەملەر ساقچى ئىدى. ئۇچۇق؟ كاسىگۇلان دې نىمۇر بولسا ئوغلىغا ئەپ بەرگىلى تاس قاپتۇ...

ـــ بۇ ياقتا كەل، ژىرمان! بۇ... بۇ...

ئۇنىڭ نەزەرىدە ھازىرقى ھېسسىياتىنى ھەرقانداق كۆچلۈك سۆز بىلەن ئىپادىلىگىلى بولمايتتى. بۇ بىر قىلتاق! بۇ... پەقەت مۇخبىر بىلەن فوتوچىلا كەم ئىدى!... ناۋادا ئۇنى كەتكىلى قويمىسا، ناۋادا ئۇنىڭ نامى ئەتىكى گېزىتكە بېسىلىپ قالسچۇ؟...

ئۇ قىلچە توسقۇنلۇققا ئۇچرىمای پەلەمپەينىڭ تەكشى يېرىگە

چىقىۋالدى، بۇنىڭدىن ئۆزىمۇ ئەجەبلىنىپ، دەرھال ئوغلىنى يېتىلىگەنچە، پەلەمپەيدىن ئىلدام چۈشۈپ كەتتى.

مىگىر غاڭزىددىكى تاماكىنى بىگىز قولى بىلەن ئېزىپ يۇمشاتتى، ئاخىرقى نۆۋەت ئۆيگە يەنە بىر كۆز يۈگۈرتتى ۋە لۈگا بىلەن ژان ۋېيبۇرغا يەنە بىر قارىۋالدى.

ــ ماڭايلى! باللار...

بىلۇن خانىم بىر چەتتە قېلىپ قالارمەنمىكىن، دەپ ئەندىشە قىلىۋىدى، مىگىر ئۇنى خاتىرجەم قىلدى، ئۇنى ئۇنتۇپ قالمىدى.

ــ سىزگە كەلسەك، خانىم، خالىسىڭىز بىرەمدىن كېيىن تاكسىدا ئاپىرىپ قويىمەن...

مىگىر ئۇنىڭغا خۇددى ئانىلارغا مەھرىۋانلىق كۆرسەتكەندەك مەھرىۋانلىق كۆرسەتتى.

9. سۈڭپياز سالغان پىشلاق شورپىسى ئىچكەن كېچە

دەل مۇشۇ چاغدا، مىگىردا تولۇپ تاشقان ھۇزۇر ــ ئىپكۇرچە ھۇزۇر ــ بىلەن جىسمانىي ھەۋەسنىڭ قوزغىلىشى، كاللىدىكى كۆچلۈك پىكىر قىلىش بىلەن روھىي دۇنياسىدىكى مۇرەككەپ پائالىيەتلەر ئەجەبلىنەرلىك ھالدا بىر ــ بىرىگە قوشۇلۇپ كەتكەندى.

قاتتىق يامغۇر ياغقان بولسىمۇ، كېچە يەنىلا ئىسسىق ئىدى. كىرىم مەيدانىدىكى ھېلىقى چوڭ پىۋىخانىنىڭ بارلىق ئىشىك ــ دېرىزىلىرى ئېچىۋېتىلگەن. بۇ ئىككۈيلەن زال بىلەن ئوچۇقچىلىقنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى يەردە ئولتۇراتتى. ئىچكىرىدە چىراقلار يورۇرۇق بولۇپ، كەيپىيات قىزغىن، كۆتكۈچى ئۇ ياقتىن ــ بۇ ياققا چېپىپ

يۇرىدۇ، ھەربىر ئۇستەلدىكى كەچلىك تاماق پىگۇچىلەرنىڭ كەيپىياتى بەكمۇ ئۇستۇن. سىرتتىكى ئۆگزىگە يامغۇر سۇيى تولۇپ قورساق سېلىپ قالغان، سىرتتا مېھمان يوق، پەقەت ئىككى پاھىشە ئايال ئالدىدىكى قۇرۇق ستاكانغا قاراپ ئولتۇرىدۇ. يامغۇر يېغىۋاتقان بولسىمۇ، بايىقىدىن سەل بوشاپ قالغاندى.

ئۇدۇلدا بلانىش مەيدانى ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى ئېلان تاختىلىرى، يول چىراغلىرى گۇڭگا، تاكسى ماشىنىلار ئۇ يەرگە كەلگەندە سۈرئىتىنى ئاستىلىتىپ، چىلىق-چىلىق سۇ بولۇپ كەتكەن ئاسفالىت يولدا تېپىلىپ ماڭاتتى، "قىزىل تۇغمەن"نىڭ ئالدىدا تىنماي چۆگىلەۋاتقان چاقپەلەكنىڭ شولىسى سۇدا ئەكس ئېتەتتى.

گاھ نەمخۇش دىمىق، گاھ راھەت سالقىن؛ پارىدا ياز تۇغۇپ، كۆز يېقىنلىشىپ قالغاندى... بۇ ئىككۆيلەن سۆگىپياز سالغان پىشلاق شورپىسىنى ئىچىپ بولۇشىغا، كۆتكۈچى چىلىغان سەيدىن بىر تەخسە ئەكىلىپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا قويدى ۋە ئىككى ستاكان پىۋىنى ئالماشتۇرۇپ قويدى. قەيەردىندۇ بىلىنمەر-بىلىنمەس مۇزىكا ئاڭلىنىۋاتاتتى. بوۋاي سەي ۋە ئۇنىڭ خوش پۇراقلىرىدىن راھەتلىنىپ، بۇنداق ياخشى پۇرسەتنىڭ ھەربىر مىنۇت-سېكۇنتىنى قولدىن بېرىپ قويماي ھۇزۇرلىناتتى، ئۇ ۋېشىنى كۆتۈرۈپ ساقچى باشلىقىغا بەئەينى كەچۈرۈم سوراۋاتقاندەك قارىدى.

يېرىم كېچە سائەت 12 ۋاقتى. لۇگا لىكلاۋاگىن خانىم بىلەن قىزىنى تاكسىغا چىقىرىۋاتقاندا، مىگىر ئۇنىڭ يېڭىنىڭ ئۇچىدىن تارتىپ:

— ئۇلارنى نەگە ئېلىپ بارماقچىسىز، ئەخمەق؟ — دېدى.

— سولاقخانىغا ئېلىپ بارىمەنغۇ، ئۆزىڭىز شۇنداق دېدىڭىزغۇ،

باشلىق...

— ئۇلارنى بىزنىڭ مەھكىمىگە ئېلىپ بېرىڭ، مەن كەلگۈچە ژان ۋېئېبىر ئىككىلار قاراپ تۇرۇڭلار...

شۇنىڭ بىلەن ئۇلار سولاقخانىدا مەھبۇس ماشىنىسىدا ئېلىپ كېلىنگەن پاھىشە ئايالالر بىلەن بىللە تۇنەشتىن قۇتۇلۇپ قالدى. ئۇلار زەرگەرلەر پرىستانىدىكى قۇرۇق ئىشخانىدا، بىردىن ئورۇندۇقتا، گەپ-سۆز قىلىشماستىن، خۇددى مېھمانخانىدا ئولتۇرغاندەك راۋۇرۇس ئولتۇرۇشتى. لىكلاۋاگىن خانىم بولسا چېركاۋدا دۇرۇت ئوقۇۋاتقان مومايلاردەك، بىردەمدىن كېيىن ئادۇوكاتقا دەيدىغان گەپلىرىنى ئۆزىچە پىچىرلاپ ئولتۇراتتى.

بىلۇن خانىمنى ساقچى باشلىقى ستۇنىڭ ئۆيىگە ئاپىرىپ قويدى، ئۇ تاكسىدىكى چاغدا ساقچى باشلىقىغا:

— بىر ئايالنىڭ قولىدىن مۇشۇنداق ئىشلارنى قىلىش كېلەرمۇ؟... — دېدى.

ئەدى بوۋاي قالغاندى. ساقچى باشلىقى ئۇنى كىرىم مەيدانىغا باشلاپ كېلىپ تاماق يېيىشتى، سۇكچىياز سالغان پىشلاق شورپىسى بىلەن چىلىغان سەي ئۇنى راھەتلەندۇرۇپ، بەكمۇ خۇشال قىلىۋەتكەندى.

— ئۇلار سىزگە ئوبدان تاماقلارنى بەرمەمدۇ؟

— ئۇلار تاماق ۋاقتىدا قائىدە-يوسۇننى بىلمەيسەن، دېگەنىنى باھانە قىلىپ، يەيدىغىنىمنى هۆجرامغا ئەكىرىپ بېرىشىدۇ... ئاچلىقتىن ئۆلتۈرۈپ قويماسلىقنى چەك قىلىشىدۇ... ئاشقازىنىم هامان قۇرۇقلا تۇرىدۇ... قىزىم ئانچە يامان ئەمەس، بەزىدە يەيدىغان نەرسىلەرنى يوشۇرۇنچە ئەكىرىپ بېرىدۇ...

ـــ نېمىشقا ئۇلاردىن ئايرىلىپ كەتمەيسىز؟

بۇ بىچارە ئادەم سىگىرغا لاپىسىدە قاراپ قويىدى، بۇ قاراش مەسىلىنى ناھايىتى ئوبدان چۈشەندۈرۈپ بېرەلەيتتى: بۇ ئادەم تۆغۇلۇشىدىن قورقۇنچاق بولۇپ، ئۆزىنى ئازابلاۋاتقانلارغا قارشىلىق قىلىشنىمۇ بىلمەيتتى.

ـــ سىز ئۇنى چۈشەنمەيسىز، ئۇ ماڭا بەكمۇ ۋەھشىيلىك قىلدىۇ. بەزى كىچىلىرى ئۇ كىلىپ مېنى ئۇرۇپ كېتەمدىكىن دەپ قالىمەن... ئۇ ماڭا، ناۋادا ساتقىنلىق قىلساڭ، قىلچە ئىككىلەنمەي ئۆلتۈرۈۋېتىمەن دېگەن... ئۇ مېنى سېغىنىپ رافىيلدا جەسەتنى يوشۇرۇشقا مەجبۇر قىلغان ۋاقىتدا، ئۇنىڭ ئەلپازىنى كۆرگەنىدىم... ئۇ گەمىدە مەن بىلەن خوددى ئەركىشىلەردەك ئىشلىدى... ماڭا جەسەتنى، خوددى ئادەمىي بوپىنى يۆتكىگەندەك كۆتۈرۈشۈپ بەردى...

ـــ سىزنىڭ قىزىڭىزنى كىم ئۆلتۈردى، پىكار؟

ئۇ چىلىغان سەينى يەپ بولغاندىن كېيىنلا، مىگىر كوچىدا لاپ-لاپ يېنىۋاتقان چىراغلارغا ۋە چۆگىلەۋاتقان چاقپەلەكنىڭ سۈدىكى شولىسىغا قارىغاچ، ناھايىتى تەبىئىي ھالدا مۇنداقلا قىلىپ بۇ سوئالنى سورىدى.

ـــ قەسەم قىلمەنكى، ساقچى باشلىقى ئەپەندى... ئۇ ئەمەس... كىملىكىنى بىلمەيمەن... بىلسەم...

ئۇنىڭ ئاۋازى تۆۋەن چىقتى، بەئەينى مۇشۇ گۈزەل مىنۇتلاردا، مۇشۇ ئېچىنىشلىق ۋەقەنى تىلغا ئېلىپ، ئۇنىڭ خۇشاللىقىنى يوقىتا چىقارغانلىقىغا ئەپسۇسلانغاندەك قىلاتتى.

ـــ بىر قېتىم ماريى ماڭا... مەن ئۇنى شۇنداق چاقىراتتىم، خېرىدارلار رونا دەپ چاقىرىشىدۇ... بىر قېتىم ئۇ ماڭا، خالىغان

ۋاقتىگىزدا مېنى يوقلاپ كېلىۋەرمەك، كېلىشتىن ئاۋۋال ماڭا خەۋەر قىلىپ قويۇڭ، دېگەندى... بىراق مەن يەنىلا ئۆزۈم خالىغاندا ئۇنى كۆرگىلى بارىۋەردىم. مەن يولىنىڭ ئۇ چېتىدە بىرقانچە مىنۇت كۈرىپ ـ چىقىۋاتقانلار بارمۇ ـ يوق، دەپ ساقلاپ تۇراتتىم... ئۇ كۆنى ئۇ ئۆزى يالغۇز ئىكەن...

بوۋاي شۇنداق بىر كونا غاگزىنى چىقاردىكى، ئۇنى نەلەردىن تېپىۋالغانلىقىنى بىلىپ بولمايتتى، مىگىر ئىككىلىنىپ قالدى، چۈنكى ئۇنىڭ يانچۇقىدا دائىم ئىككى غاگزا بولاتتى، ئۇ ئۇنچۇقماستىن بىرىنى بوۋايغا سۇندى. بوۋاي غاگزىغا تاماكا توشقۇزدى. يەنە بىر ئۇستەل يېنىدا ئولتۇرغان ئايال كۈلۈۋاتاتتى، بىر ئەركىشى، ئولتۇرغان ئىككى پاھىشە ئايالنىڭ چىرايىنى ئىنىق كۆرەلمىگەچكە، قايىسىنى تاللاشنى بىلەلمەي ئارىسالدى بولۇپ، چۆگىلەپ يۈرەتتى.

ـــ ئۇ بىئارام ئىدى... ئۇ، سىز ئىشنى چوڭايتىپ قويدىڭىز، ماڭا ئاۋارىچىلىق تېپىپ بېرىدىغان بولدىڭىز... دېدى،... توساتتىن، بىر ماشىنا يولنىڭ چېتىدە توختىدى، ئۇ تىترەپ كەتتى ـ دە، بالكونـدىن قارىدى... دەل شۇ چاغدا ئۇ مېنى ئاشخانىغا ئىتتىرىپ كىرگۈزۈۋەتتى، لېكىن ئىشكىنى قۇلۇپلاپ قويدىمۇ ـ يوق، بۇنى ئېنىق بىلمەيمەن...

ـــ كەلگەن ئادەمنى كۆردىڭىزمۇ؟

ـــ ياق... مەن بىرەيلەننىڭ ئاستا گەپ قىلغانلىقىنى خىرە ـ شىرە ئاڭلىدىم...

ـــ ئەركىشىمۇ؟

ـــ ھەئە... توختاپ تۇرۇڭ...، مارىي ماڭا يەنە بىر ئىشنى ئېيتـقاندى... مەن ئويلاپ باقاي... كاللام ئىشلىمەيۋاتىدۇ...

مىگىر ئىككى رۇمكا براندى هارىقى ئالدى، غاڭزىسىنى ئالدىرىماي چېكىپ، ئۇنىڭ گېپىنى كۈتتى.

ــ توغرا،... ئۇ ماڭا مۇنداق دېدىغۇ دەيمەن... مەن بىر ئادەمنى تونۇيمەن، ئۇ ئىلگىرى كۆك دېڭىز بويىدا سىزنى كۆرۈپتىكەن... ئۇ ھەپتىدە بىر قېتىم پارىژغا كېلىدۇ. بىركۈنى سىز مۇشۇ يەردىن چىقىپ كېتىۋاتقاندا، سىزنى تونۇپ قاپتۇ...

ساقچى باشلىقى يامغۇردىن كېيىنكى ساپ ھاۋادىن نەپەس ئېلىپ، پارىژنىڭ كەچكى مەنزىرىسىدىن ھۇزۇر ئېلىپ، ئۇندىمەي ئولتۇراتتى. ئۇ تونۇش مەنزىرىلەرنى كۆرگەن ۋاقتىدا، ئىنتايىن توغرىلىق بىلەن باشقا ئىشلارنى ئەسلەپ چىقاتتى.

بۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم بولغان، پەقەت ئۇنىڭدىلا بولىدىغان مىنۇتلار ئىدى، بۇ بىر دەملىك خۇشاللىق ئۈچۈن، ئۇ ھەرقانچە ئاۋارىگەرچىلىكلەرگە دۇچ كېلىشكە، ھەرقانداق بىر خىل-بىر قېلىپتىكى تەكشۈرۈشلەرنى ئېلىپ بېرىشقا چىداشقا رازى ئىدى...

ياشانغان پىكار گانا پرىستاندا ئايلىنىپ يۈرمەكتە...

ــ ئېيتىڭا پىكار، قانداق قىلىپ بۇ ھالغا چۈشۈپ قالدىڭىز؟

ــ بىلمەيمەن... مەن ئەزەلدىن ياخشى ئىش قىلىپ باقمىدىم... مەن ۋاڭچىلىك شەھىرىدىكى ئاياغ كىيىم زاۋۇتىدا قاچىلاش ئىشچىسى بولغانىدىم... ئايالىم مېنى تاشلاپ كەتتى... ئۇنىڭ كىم بىلەن كەتكەنلىكىنى ھازىرغىچە بىلمەيمەن، كېيىن قانداق بولغانلىقىنىمۇ بىلمەيمەن... دەسلەپتە ھېلى ئۇ يەردە، ھېلى بۇ يەردە ئۇ ياقتىن بۇ ياققا قاتىراپ، ئاز-تولا ئىش تېپىپ ئىشلەپ يۈردۇم. كۆڭلۈم بەك پاراكەندە بولۇپ كەتكەندە ياكى غەرق مەس بولۇپ قالغاندا

پويىزغا چىقىۋېلىپ، قايەر ئۇدۇل كەلسە شۇ يەرگە بېرىپ توختىدىم... مانا شۇنداق!... بىركۈنى، ھېچ ئىش قىلماي يۈرسەم... گانادا... مۇشۇ ئايال...

بۇ ئايالنى ئېغىزغا ئالسىلا، ئۇنى قورقۇنچ باساتتى.

— يېشىمۇ بىر يەرگە بېرىپ قالدى... ھاردىم... بىردەم ئارام ئالاي دېدىم، ياتىدىغانغا ئورۇن، يەيدىغانغا تاماق بولسىلا...

ئۇنىڭ قاراشلىرى سەمىمىي، سەبىي بالىلارنىڭكىگە ئوخشاپ كەتتى، ئۇ:

— سىز ئۇ مېنى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ، دەپ ئىشىنەمسىز؟ — دەپ سورىدى.

— بىلەلمىدىم، پىكار، بىراق بۇ مۇمكىن...

مىگىر چوڭقۇر ئويغا پاتتى... بۇۋاي ھالىدىن كەتكەن، ھارغان، تۇرمۇشىنى كاپالەتكە ئىگە قىلىش ئۈچۈن ئۆزىنى ساتقان... ئانتىۋۇا-نىت لىكلاۋاگسن ئەزەلدىن غۇربەتچىلىك تارتىپ كۆرمىگەن، شۇڭا ۋە-ھىمگە چۈشكەن، ئۆمرىنىڭ ئاخىرىنى ئويلاپ، ئۆزىگە يېتەرلىك مىقداردىكى پۇلغا ئېرىشىشنى ئويلاپ، مۇشۇنداق قىلىشقا...

— بولدى! ۋاقىت توشتى... كۆتكۈچى، ھېسابات قىلىڭ!

ئۇلارنىڭ ئەتراپىدىكى كىشىلەر ھەقىقىي ياشاۋاتاتتى، ئۇلار دەل مۇشۇ ۋاقىتلاردا ھەقىقىي تۇرمە ھايات كەچۈرۈۋاتاتتى. مىگىرچۇ، ئۇ بىرۋاقىتنىڭ ئۆزىدە ئۇچ خىل، بەش خىل، ئون خىل ھاياتنى تەڭلا بېشىدىن كەچۈرۈۋاتاتتى: ئۇ بىردەم گانادا، بىردەم سېن رافېلدا، بىردەم بادىنول كوچىسىدا، يەنە بىردەمدە گلانگۇر كوچىسىدا ئىدى...

ئۇلار سىرتقا، يامغۇر ياغقان يەرگە چىقىشتى. بۇۋاي ئىنتايىن

ئاق كۆڭۈللۈك بىلەن؛

ــ نەگە بارىمىز؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ گېپىمگە قۇلاق سېلىڭ، پىكار، سىز ئاخىردا تۇرمىدە بىر كېچىنى ئۆتكۈزىسىڭىز، بىئارام بولماسسىز؟

ــ ئايالارمۇ شۇ يەردىمۇ؟

ــ ياق. ئەتە ئەتىگەندە سىزنى چاقىرتىپ كېلىمەن. ئاندىن كېيىنكىسىنى كېيىن كۆرەرمىز...

ــ ئىختىيارىڭىز.

ــ تاكسى، سولاقخانىغا.

دەريا بويىدىكى يول ناھايىتى قاراڭغۇ ئىدى. سولاقخاننىڭ دەرۋازىسىدا قىزىل چىراغ يېنىلىق ئىدى.

ــ كەچلىكىڭىز خەيىرلىك بولسۇن، بوۋاي... ئەتە كۆرۈشەيلى... گۈندىپاي! بۇ ئادەمگە قاراپ قويۇڭا، بولامدۇ؟

گۈندىپاي بوۋاينى بىر كېچىك ئۆيگە باشلاپ كىرىپ، ئاختۇردى، ئۇ بۇ ئادەمنىڭ ھېلىلا ساقچى باشلىقى مىگىر بىلەن بىرلىكتە كىرىپ مەيداندىكى پۈتخانىدا بىللە كەچلىك غىزا يېگەنلىكىنى قىلچە ئويلاپ يەتمىگەنىدى.

زەرگەرلەر پرىستانىدا پەقەت ئىككى دېرىزىلا يورۇق تۇراتتى. مىگىر ئانا ـ بالا ئىككۈيلەننىڭ ئولتۇرغانلىقىنى، لۇگانىڭ ئەسنەۋاتقانلىقىنى، ژان ۋېيىبرنىڭ پۇتا ۋە بولكا ئەكەلگەنلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلدى. ئۇ ئۇ يەرگە كىرسۇنمۇ؟ ئەجەبا...

مىگىر دەريا ياقلاپ مېڭىپ، كۆۋرۈكنىڭ شالاسغا بىرىدەم يۆلەنىپ تۇردى. ھازىر كىشىنىڭ كاللىسىنى سەگىتىدىغان سىم ـ سىم يامغۇر يېغىۋاتاتتى.

بىر بىرىگە باغلاشمايدىغان ئوي ـ پىكىرلەر... جىن تەگكۈر پالچى ئايال ئۆز تەقدىرىنى ئالدىن كۆرەلمەيدى... قانداقلا بولمىسۇن بىرەر ئاۋارىگەرچىلىك بولمىغانلىقىنى بىلەلمەيدى... ئۇ ھەپتىدە بىر قېتىم "پارىژغا كېلىدىغان" ئادەم بارلىقىنى ئېيتتى، پەقەت مۇشۇ سۆزلا ئۇنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىكىنى ئېنىق چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيدۇ.

جۈمە كۈنى...بىر ماشىنا كېلىپ توختىدى... ئۇستى ئوچۇق يېشىل ماشىنا... ئېھتىمال...

مىگىر يېڭى كۆۋرۈككە كەلدى. بىر تاكسى كېلىپ قالدى.

ــ گلانگۇر كوچىسى.

ــ نەچچىنچى نومۇر؟

ــ ۋاقتى كەلگەندە توختا دەيمەن...

ئەسلىدە ئەتىگەنچە ساقلىسا بولاتتى، بۇ قانۇنىي بولاتتى. ئۇنىڭ قىلمىغان ئىشى، روشەنكى، نورمال ئەمەس ئىشلار ئىدى. بۇ بىرىنچى قېتىملىقى ئەمەسقۇ، يامان ئىشلارنى قىلمىغان ئادەملەرمۇ قانۇنلۇق، قانۇنسىز دەپ ئولتۇرامتى؟

ئۇ ئۆزىنىڭ ئەتە تاڭ ئېتىشنى ساقلاپ ياتالايدىغانلىقىغا كۆزى يەتمىدى. ئامال يوق. ئۇ ئىشەنچكە تولدى.

ــ توختاڭ... يەنە سەل ئالدىغىراق، سولغا... بىر ئاق دۇكان...

ئۇ تاكسىنىڭ شوپۇرىغا: تۇرۇپ تۇرۇڭ، دەپ قويۇپ، بىر ئۆينىڭ ئالدىغا كېلىپ ئىشىك قوڭغۇرىقىنىڭ كۇنۇپكىسىنى باستى. ئۇ ئۇچ قېتىم باسقاندۇ، قاتتىق ئۈيقۇغا كەتكەن ئۆيدىن ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ ئاڭلاندى. ئاخىرى قۇلۇپنى ئاچقان ئاۋاز ئاڭلاندى. مىگىر ۋېكلىيۇچاتلىنى تېپىپ، ئاندىن ئىشىك باقارنىڭ دېرىزىسىنى چەكتى.

ــ سۈت مەھسۇلاتلىرى دۇكىنىدىكىلەر قەيەردە تۇرىدۇ؟

ـــ نېمە؟... نېمە ئىش؟

ئۇ ئۈيقۇسىنى ئاچىتى ۋە غەلىتە بىر چىراي كۆرۈندى، بېشىغا چاچلىرىنى بۇدۇر قىلىدىغان قىسقۇچلار قىسىلغاندى.

ـــ سۈت مەھسۇلاتلىرى دۈكىنىدىكىلەرنى ئىزدەيتتىم... نېمە دەيسىز؟... ئۇلار دۈكاننىڭ كەينىدە ياتامدۇ؟... ئىشىك قوڭغۇرىقى يوقمۇ؟... ھېلىقى پاكار خىزمەتچى ئەيمانچۇ؟...

بەللى! 8 ـ قەۋەتتە، خوجايىن ئۇ يەردىن ئۇنىڭغا بىر ئېغىز خىزمەتچىلەر ياتىقى ئىجارە ئېلىپ بەرگەنىدى.

ـــ رەھمەت، خانىم...ئەندىشە قىلماڭ... ئاۋاز چىقارمايمەن...

تۆتىنچى قەۋەتتىن باشلاپ، ۋېكلیۇچاتىلىنى تاپالماي، سەرەڭگە يېقىپ ماڭدى. بىرسى سەككىزىنچى قەۋەت، 3 ـ ئىشىك ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بەرگەنىدى. ئۇ ئىشكىنى ئاستا چەكتى ۋە قۇلىقىنى ئىشىككە ياقتى. ئۇ خورسىنىش ئاۋازىنى ئاڭلىغاندەك، ئاندىن تاتلىق ئۇخلاۋاتقان بەدەننىڭ قوپاللىق بىلەن ئۆرۈلگەنلىكىنى ئاڭلىغاندەك بولدى.

ئۇ ئىشكىنى يەنە چەكتى، ئۈيقۇسىرىغان ئاۋاز:

ـــ نېمە ئىش؟ ـــ دېدى.

ئۇ ئەتراپتىكى قوشنىلارنى ئويغىتىۋەتمەسلىك ئۈچۈن، بوشقىنا:

ـــ ئىشكىنى ئېچىڭ... مەن... ساقچى باشلىقى...، ـــ دېدى.

بىرسى يالاڭغىداق پېتى پولدا ماڭدى. چىراغ يانىدى. بىركىم ئۇ ياقتىن ـ بۇ ياققا مېڭىپ، ئاخىرى ئىشكىتىن بىر يوچۇقنى ئاچتى. ئىچ كىيىملىك سېمىز قىز كۆرۈندى، قىزنىڭ كۆزلىرى ئەنسىزلىك ئىچىدە ئۇنىڭغا تىكىلدى، قىزنىڭ ئۈيقۇسى تېخى ئېچىلمىغاندەك قىلاتتى.

ـــ نېمە قىلماقچىسىز؟

بۇ يەردە كىشى يېرىم كېچە بولۇپ قالغانىدەك ھېسقا كېلەتتى.

ئايالـلارنىڭ ھۈجرىسى، يۈمشاق كارىۋات، ئەتىر ۋە سوپۇنـنىڭ پۇراقلىرى...

ـــ نېمە قىلماقچىسىز؟

ـــ ئۇنى تۇتۇۋالدىم.

ـــ كىمنى؟

ـــ قاتىلنى... ئۇستى ئوچۇق بېشىل ماشىنىدىكى ئادەمنى...

ـــ نېمە دەيدىغانسىز؟

قىز بارا ـ بارا سەگەكلەشتى، كۆزلىرى تورلاشتى.

ـــ ئۇنى ھېلىلا تۇتۇۋالـدىم... مەن بىلەن زەرگەرلەر پرىستانىغا بېرىپ ئۇنى تونۇپ بېرىڭ، دېمەكچىمەن...

ـــ تەكرى، ئاھ تەكرىم! ـــ دەپ كەتتى ئۇ.

ـــ كىيىملىرىنىڭـزنى كىيىـڭ... قورقـماڭ... مەن تام تەرەپـكە قاراپ تۇرىمەن...

ساقچى باشلىقى ئۇنىڭ كەينى تەرىپىـدە مېڭىـپ يۈرگەنلىكىنى، ئورۇندۇقتىكى كىيىملىرىنى ئىزدەشتۇرۇپ تاپقانلىقىنى، كارىۋاتـنىڭ ئاستىدىن ئۆزۈن پايپىقىنى تاپقىنىنى ئاڭلىدى.

ـــ تەكرىم! ۋاي ئىگەمەي!... ـــ دەۋەردى ئۇ.

ئۇ يىغلىدى، ئۇنچۇقماي مىشلداپ يىغلىدى. ئۇ ئەللىك قېتىمچە "ئىگەمەي..." دېگەندۇ، ئاندىن كېيىن:

ـــ بۇنداق بولۇشى مۇمكىنمۇ؟... ـــ دېدى.

مىگر كەينىـگە ئۆرۈلگەنـدە، ئۇ يەنـىلا قىزىل ئىچ كۆڭلەكچان پېتى پايپىقـىنى كـىيۋاتاتـتى. مىگر بۇنـداقـلارنى كۆپ كۆرگەن! ئەيمانۇ ئۆزىنىڭ بىر ئەركىشـىنىڭ ئالدىدا كـىيىم كىيۋاتقانلىقـىنى ئۇنتۇپ قالغانىدى.

ـــ سز ئۇنى تونۇيالايسزغۇ، شۇنداققۇ؟

ـــ ئۇنى كۆرۈشۇم كېرەك ۋە ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىشىم كېرەك... ئۇ ئۆكسۈگىنىچە كارىۋاتقا ئۆزىنى ئېتىپ، بېشىنى چايقاپ تۇرۇپ، قايتا ـ قايتا:

ـــ خالىمايمەن! خالىمايمەن!... مېنىڭ سەۋەبىمدىن سز ئۇنى قولغا ئالالمىدىڭىز!... ـــ دېدى.

فوتو ئاپپاراتچى مىگىرنىڭ مۇشۇ پەيتتىكى سۇرىتىنى تارتىپ ئالالىغان بولسا ئىدى! ئۇ ئۆز قامىتىگە ماس كەلمەيدىغان كېچەك ئۆيىدە، ئېڭىشىپ تۇرۇپ ئېچ كۆينەكچان سېمىز قىزنىڭ ھال رەڭ سۇرىتىگە ئاستا ئۇرۇپ پەپىلەۋاتاتتى!

ـــ ئۆزىڭىزنى تۇتۇۋېلىڭ،... بالام... ماڭايلى! ۋاقىتى بولۇپ قالدى...، ـــ دەيتتى.

قىز كارىۋاتنى قويۇۋەتمەسلىك قارارىغا كەلگەنىدەك، يوتقان كىرلىكىنى چىشلەپ، ھە دەپ بېشىنى چايقايتتى.

ـــ سز بۇنداق ئەخمەقلىقىرنى كۆپ قىلدىڭىز،... ھازىر مەن كەلمىگەن بولسام، سزمۇ تۇرمىگە باراتتىڭىز...

بۇ سېھرىي كۈچكە ئىگە سۆزلەر بىردىنلا ئۇنى تىنچلاندۇردى، ئۇ بېشىنى كۆتۈردى ۋە:

ـــ تۇرمىگە بارامتىم؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ شۇنداق، بەلكى ناھايىتى ئۇزۇن ۋاقىت ياتاتتىڭىز... چۈنكى سزنىڭ ئىشىڭىزنى بىرلىشىپ جىنايەت ئۆتكۈزدى دېيىشكە بولىدۇ... نېمىشقا مەن سۇرەتلەرنى سىزگە كۆرسەتكەندە، ئۇنى تونۇپ يەتمىدىڭىز؟

ئۇ ئاستىنقى لېۋىنى قاتتىقىراق چىشلىدى، چىرايىدىن

تېخىمۇ جاھىللىق چىقىپ تۇراتتى.

— ئېيتىڭا... نېمىشقا؟

— چۇنكى، ئۇنى ياخشى كۆرىمەن!

— بىراق مۇشۇ چاغدا، ۋاقتىمىزنى ئىسراپ قىلىۋاتىمىز... ئۇ قېچىپ كېتىشى مۇمكىن، بىز بەلكىم بىر بىگۇناھ ئادەمنى خاتا تۇتۇۋالارمىز... كېيىنكى...مېنى پەستىكى ساقچىلارنى چاقىرىشقا مەجبۇر قىلماڭ...

ئۇلار قاراڭغۇ پەلەمپەيدىن ئالدىرىماي چۈشۈشتى. تازا غەلىتە بىر جۈپتە! تاكسى پەستە ساقلاپ تۇرۇپتۇ.

— ماشىنغا چىقىڭ!...

ماشىنىدا ئەيما بىرئاز ئويلانغاندەك:

— ئۇ نېمىشقا ئۇنى ئۆلتۈرىدۇ؟... ئۇنىڭ ئاشىنىسىمىكەن، شۇنداقمۇ؟... ئۇ باشقا ئەرلەرنىڭ خىزمىتىدە بولغان بولسا،... ئۇ كۈنلەپتىمۇ؟...، — دېدى.

— بەلكىم شۇنداقتۇ...

— شۇنداقلىقىغا ئىشىنىمەن... ئۇ ئۇنى ياخشى كۆرىدۇ...

مىگىر ئۇنىڭ بىلەن جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسىنىڭ پەلەمپەيىدىن چىقىپ، كارىدورغا كىردى، ئۇ يەردە بىر چىراغ كېچىچە يېنىپ تۇراتتى. ژان ۋېيېر ئاۋازنى ئاڭلاپ ئىشخانىدىن چىقتى ۋە باشلىقىنىڭ شۇنچە كەچ بولۇپ كەتكەندىمۇ سۈتچى ئايال بىلەن بىللە ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ ھەيران قالدى.

— ئۇلار نېمە ئىش قىلىۋاتىدۇ؟ — دەپ سورىدى ساقچى باشلىقى.

— قىز ئۇخلاپ قالدى...ئۇ تېخىچە ساقلاۋاتىدۇ...

مىگىر ئىشخانىغا كىردى، ژان ۋېيئېرمۇ كىرىپ كەتتى ۋە ئىشكنى ياپتى.

— ئۇ نەدە؟ — سورىدى ئەيما.

— ئالدىرىماڭ... بىردەمدىن كېيىن كۆرىسىز... ئولتۇرۇڭ...

بىچارە سېمىز قىز، ئادەتتە قىزىلگۈلدەك قىپقىزىل ئىدى، بۈگۈن ئاخشام تاتىرىپ، قان دېدارى قالماپتۇ!

— قارىڭ...خوجايىنىڭىز سىزنى بىرىنچى قېتىم ئەۋەتكەندە، مۇشۇ سۈرەتلەرنى كۆرسەتكەندىم، شۇنداققۇ؟

ئۇ سۈرەتلەرنى قالايمىقان پېتى ئۈنىڭ ئالدىغا تاشلاپ قويماستىن، بىر-بىردىن ئۈنىڭ ئالدىغا تىزىپ قويۇپ، خالىغان بىر نەسىلەرنى ئاتاۋەردى:

— بەدىنىگە گۈل چېكىۋالغان ژۈستان...مونپېلىېلىق بىبار... راكاي...

بۇ ئىككىيلەننىڭ ئىچىدە ئەڭ جىددىيلەشكىنى مىگىر ئىدى، چۈنكى ھازىر بارلىق ئىش بەلگىلىنىدىغان پەيت ئىدى. ئۇ قىزغا توغرىدىن-توغرا قاراشقا پېتىنالمىدى، ئەمما ئۈنى چۆچۈتۈپ قويماي-دىغانلىقى ئۈسۈلىنى تاپتى: قىزنىڭ قوپال، توم، تىرناقلىرى يېرىلىپ كەتكەن قوللىرىغا تىكىلىپ قاراپ ئولتۇردى، چۈنكى بۇ قوللارنىڭ بىرى ئىش ئۈستىلىدە بولۇپ، يەنە بىرى مەسىلىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدىغان رەسىمنى تۇتۇشقا تەييارلانغان ھالدا تۇراتتى.

— بېرۇبردىكى كىچىك لۈئى... ژۈستان...

مىگىر دىمىقىپ قالدى، بىردىنلا كۆكرىكى چىڭقىلىپ كەتتى، ئاخىرى نەپەس ئالدى، مىدىر-مىدىر قىلالمايدىغان ئازابلىق

ھالەتتىن ئاخىرى قۇتۇلدى. چۈنكى قىزنىڭ ئىككى قولى تەڭلا تارتىشىپ قالغاندەك يېغلىپ قالدى.

ــ مۇشۇغۇ، شۇنداق ئەمەسمۇ؟... ژۇستان... تۆلۈنلۈق ژۇستان...

ئۇ بىردىنلا شامال تەگكەندەك، تىترەپ كەتتى. ئۇ ساقچى باشلىقىغا قاراپ ئۆڭۈپ كەتتى ۋە دەسلىپىدە بالىلارچە:

ــ سىز ئۇ ئىكەنلىكىنى بىلمەمتىڭىز؟... ئۇ قەيەردە؟...ــ دېدى.

ئاخىرىدا، ئۇ ھەممىنى چۈشەندى ـ دە، بىردىنلا ئاچچىقى كېلىپ، سەكرەپ تۇرۇپلا ساقچى باشلىقىغا ئېتىلدى:

ــ ھازىر دېگەنلىرىڭىز يالغانكەن!... ئۇنى تۇتالماپسىلەر... ماڭا تۆزاق قۇرۇپسىلەر، مەن... مەن! مەن!... مەن...

ــ ئاستاراق، بالام... ئاۋايلاڭ!... سىزگە كاپالەت بېرەيكى، ژۇستان دېگەن ئۇچىغا چىققان بۇزۇق...

ــ مەن،... مەن!...

ــ بولدى،... ھېرىپ كەتتىڭىز... بەك سەھەر تۇرۇپ كەتتىڭىز... سىزنى ئاپىرىپ قويسۇن...

ئۇ قوڭغۇراق كۆنۈپكىسىنى بېسىپ، ژان ۋېبېرنى چاقىردى.

ــ ئاغىنە، بۇ قىزنى ئاپىرىپ قويۇڭ... ئالدىراتماڭ... تام ئىشكاپىدا ئازراق بىرنېمە قالغان بولسا، ئۇنىڭغا بىرەر رۇمكا قۇيۇپ بېرىڭ، ئۆزىنى رۇسلىۋالسۇن...

ئەيمانلىق ھېلىمۇ تەلىيى بار ئىكەن، ژۇستان ئۇنى ئۆزىگە بەكمۇ قارىتىۋالماپتۇ.

10. ئېھتىياتچان سەممىيەتسىز ئادەم

ــ ۋەي! جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسىمۇ؟ مەن مىسكىر خانىم. ئېرىم بارمۇ؟

ــ بار، قەدىردان دوستۇم...

ــ ئۆيگە قايتامسىز؟

ــ ئەتە... ئەتىگىچە...

ياۋاش مىسكىر خانىم سەھەر سائەت توققىتە چۆچۈپ ئويغىنىپ، يېنىدا ھېچكىم يوقلۇقىنى كۆرگەندىن كېيىن، خاتىرجەم بولالمىغاندى.

ــ ياق... يىراقتا بارمايمەن... يېقىن ئەتراپتىكى بىر يەرگە بېرىپ كەلمەكچىمەن... ئوبدان ئۇخلاۋەرگىن...

مىسكىر يالغۇز ئۆزى ئىشخانىسىدا ئولتۇرۇپ، خۇددى ئورکىستر-نىڭ دىرىژورىدەك بىر قاتار تېلېفونلارنى بەردى.

ــ بولمايدۇ، ساقچى باشلىقى ئېپەندى... ئۇچ-تۆت كۈنگىچە ماسكۇۋئانىنى سوراق قىلىشقا بولمايدۇ...

ئەمدىكسى تۈلون ئامانلىق ساقلاش ئىدارىسى، ئۇنىڭدىن كېيىن نىس ئامانلىق ساقلاش ئىدارىسى.

ــ ژۇستان... توغرا... ھەرقانچە بەدەل كەتسىمۇ؟... چوقۇم!

لۇئايت بۇۋژى مەريەم موناستىرى كوچىسىغا ئەڭ يېقىن بولغان ساقچى ئىدارىسى ئارقىلىق، ئۇ بىلايدىزنىڭ ئىشكى ئالدىدا نۆۋەتچىلىك قىلىۋاتقان لولاسقا خەۋەر بەردى.

يولغا چىقىش كېرەك!... ياق، دەرھال ھېچىپ كەتكىلى

بولماس... ئۇ ئاچقۇچ سالىدىغان تۆشۈكتىن ئورۇندۇقتا راۋۇرۇس ئولتۇرغان لىكلاۋاگىن خانىمغا قارىدى، لۇگا دېگەن بىخەستە خورەك تارتقىلى تۇرۇپتۇ.

تاك يورۇدى، ھاۋا يەنىلا نەمخۇش، يامغۇر توختىغانىدى، كوچىلار دەرەخ يوپۇرماقلىرى ۋە پارچە-پۇرات قەغەزلەر بىلەن تولغان.

ــ تاكسى!... مېيىگىز يىراق يولغا يېتەمدۇ؟

سائەت سەككىز. ئانتوۋانىت لىكلاۋاگىن ھېرىپ ھالى قالمىغان بولسىمۇ، ئۆزىنى تېتىك تۇتۇپ ئولتۇرماقتا. ئۇ ئۇنىڭ ئالدىنقى يۇزىنى يۇيۇۋاتقان لۇگادىن:

باشلىقىڭلار بىزنى بۇ يەردە خېلى ۋاقىتقىچە تۇتۇپ تۇرامدۇ، نېمە؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ ئەمىسە، دەرھال تۇرمىگە بېرىشنى خالامسىز؟

ــ شۇنداق بولسىمۇ مەيلىدى.

قىزنىڭ چاچلىرى بىر تەرەپكە يېتىپ، يۈزىنى توسۇۋالغانىدى. ژان ۋېيبېر كۇتۇش ئۆيىدىكى ئۆزۈن بەندىكىدە ئىككى سائەتچە ئۇخلىۋالدى. جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسى جانلىنىشقا باشلىدى.

سائەت توققۇزدا، ساقچى باشلىقلىرىنىڭ ھەممىسى مەھكىمە باشلىقىغا كۈندىلىك خىزمەتلىرىنى دوكلات قىلىشقا كىرىشتى، پەقەت مىگرىلا يوق ئىدى.

ــ ئۇنىڭ قەيەردىلىكىنى قايسىلار بىلىسىلەر، ئەپەندىلەر؟

ئۇ نېس ئاماناتلىق ساقلاش ئىدارىسى ئەۋەتكەن تېلېفون ئۇقتۇرۇشىنى ئوقۇشقا باشلىدى، ئۇنىڭدا، دېگىز بويىدىكى

قمارخاندا ژۇستان ئىسملىك بىرەيلەننى قولغا ئالدۇق، ئۇ ئەتىگەن سائەت يەتتىدە قمارخانىدىن چىقىپ كېلىۋاتقاندا قولغا ئالغاندۇق، بۇ ئادەم قارشىلىق كۆرسىتىۋاتىدۇ، دېيىلگەنىدى.

ــ بۇ مىگرىغا كەلگەن تېلېفون بولسا كېرەك...

ــ ئۇ ئىشخانىسىدا يوقمۇ؟

مەھكىمە باشلىقى ئىشخانىسىنىڭ ئىشكىنى ئېچىپ، چۆچىگەن هالدا كېچىچە مۇشۇ يەردە تۇنىگەندەك كۆرۈنگەن ئىككى ئايالىنى كۆردى، ئادەمنى بىزار قىلىدىغان لۇگا ئۇلارغا قاراپ ئولتۇراتتى. ئۇ ئىختىيارسىز هالدا ئۇلار بىلەن ئامانلاشتى.

ــ بۇ خانىملار...

لېكىن ئىككى ئايالدىن ياشانغان بىرسى ئورنىدىن ئېتىلىپ تۇرۇپ، ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىۋىدى، ئۇ كەينىگە داجىدى.

ــ بۇ كىم؟

ــ مەھكىمە باشلىقى...، ــ دەپ جاۋاب بەردى لۇگا.

ــ ئۇنىڭغا دەڭ، مەن چوقۇم... مېنىڭچە... مەن...

ــ بولمايدۇ! بۇ دېگەن دوكتور قىلىدىغان ۋاقىت...

پارىژنىڭ بىر تاكسى ماشىنىسى مورسان بىلەن خونتېينبېلۇ ئارىلىقىدا، ئېنىقراقى، مورسان تومىسى بىلەن سىدانگىت تومىسى ئارىلىقىدىكى لاي ـ پاتقاق يولدا كېتىۋاتاتتى. ماشىنا ئۇ يەردىكى ئىككى مېهمانخانا ئىشكى ئالدىدا ئىككى قېتىم توختىدى.

ــ ئېيتىڭا، خوجايىن، شۇنداق بىر توغرا كېلىپ قېلىپ...

مىگر ئۇنىڭغا سۇرەتلەرنى، بولۇپمۇ ئۇنىڭ ئىچىدىكى بىر سۇرەتنى كۆرسەتتى...

مىگر كېچىك بىر رومكىدا ئىچىۋالدى...

ۋاي! قاتتىق يامغۇر ئارىلاش شامال بىر تۇپ دەرەخنى دەل يولنىڭ ئوتتۇرىسىغا ئۇرۇپ تاشلاپتۇ ئەمەسمۇ! يول ياسايدىغانلار كېلىپ، پالتىلرىنى ئىشقا سالدى.

— ئېيتىڭلارچۇ، دوستلىرىم...

كۆپچىلىك ھەممە ئەزايى لايغا مىلىنىپ كەتكەن سېمىز ئەپەندىنى كۆرۈپ بەكمۇ ھەيران قېلىشتى، ئۇ ئىچ پۈشۈقىنى چىقىرىش ئۈچۈن، غاڭزىسىغا كەينى - كەينىدىن تاماكا تولدۇرۇپ ئۇلاپ چېكەتتى.

ئاقۇۋەت، بىرەيلەن:

— بۇ ئادەم، ئەلۋەتتە... ھەر يەكشەنبە كۈنى دېگۈدەك، قارا‌ڭ، ئاۋۇ يەردىكى قوم تاسقايدىغان مەيدانىنىڭ ئەتراپىدا بىر ماشىنا تۇرمامدۇ...، — دېدى.

بۇ تەييارلىق سوراق سوراقچىسىنىڭ ئۈچىنچى قېتىم مىگىرنىڭ ئىشخانىسىغا تېلېفون بېرىشى ئىدى.

— يوق، سوراقچى ئەپەندى...كەلمىدى...بىراق چارەك سائەتتىن كېيىن بارىمەن دەپ تېلېفون بەردى... شۇنداق... بالايىدىز ئەپەندى؟... ئۇ پۇقراچە كىيىنگەن ساقچى دولاس بىلەن يەنە بىر ئىشخانىدا... ئۇ باشلىقنى ئىزدەيمەن، دەيدۇ... شۇنداق... ياق، بىلمەيدىكەنمەن... لىكلاۋاگىن خانىمۇ، دائىم شۇ بىرخىللا... ھەئە، مەن قەھۋە بىلەن بولكا ئەكەلتۈرۈپ بېرىۋىدىم... مومای بولكىنى يېمەي، قەھۋىنى ئىچتى...

ھەممەيلەن مىگىرنى كۈتمەكتە. مەھكىمە باشلىقىمۇ تىنچسىزلانماقتا، چۈنكى ئۇ ھەرقايسى تەرەپلەردىن كەلگەن نارازىلىق خەتلىرىنى تاپشۇرۇۋالغانىدى. مىگىر تېز پوچتا ئارقىلىق چاقىرتقان

بېرىت خېنىم قىزىل بۆكنى كېيىپ كۆتۈش ئۆيىدە ياۋاشلىق بىلەن ئۇنى ساقلاپ ئولتۇرماقتا.

بۇ ئادەمىلەرنىڭ ھەممىسى، جۈملىدىن تۇرمىدە ئورۇنداشقا ئولتۇرغان قېرى پىكارمۇ، ناۋادا ساقچى باشلىقىنىڭ مۇشۇ ھالىتىنى كۆرگەن بولسا، چوقۇم بەك ھەيران قالغان بولاتتى.

ئۇ كۆزلىرىنى يۇمۇپ تاكسىدا ئوڭدىسىغا ياتاتتى. ياق، پۈتۈنلەي يۇمۇۋالماي، ئىككى يانداسكى مەنزىرىلەرنى كۆرگۈدەك ئېچىپ قويدى، ئۇ ھېلىمۇ سوۋ تامچىلاۋاتقان ياپيېشىل دەرەخلەرنى كۆرۈپ ياتتى.

ئۇ غاڭزىسىنى شورىماقتا!... چوڭقۇر ئويغا پاتماقتا... ئۇ ئاجايىپ غەلىتە بىر شاھمات ئوينىماقتا، بۇ شاھماتتا ھەربىر ئادەم بىر پېشكا، ئۇ سەۋرچانلىق بىلەن ئۇرۇقلارنى يۆتكىمەكتە.

بۇ شۇ قەدەر ئاددىي... يېغىپ ئەكەلگەندە بولسا، شۇ قەدەر مۇرەككەپ!... بۇ ھاماقەت ھەممىنى قالايمىقان قىلىۋەتمىگەن بولسىدى...

ئۇ يەنىلا ئوردا دوختۇرخانىسىدا باش-كۆزىگە داكا ئورالغان ھالدا ياتقان ماسگۇۋۇنىڭدىن ئاغرىناتتى... ئۇ بولمىغان بولسا...

بىراق مېگر ئۇنىڭغا بەكمۇ كەڭ قولاۋۇق قىلىدى... چۈنكى كۆلسە زىناق چىقىدىغان ھېلىقى ياش خانىمغۇ بېرىت بار-دە... ئۇ نەقەدەر سادا-ھە!

ماسگۇۋۇنىڭ دېگەن بۇ سەمىمىيەتسىز، ئەمما ئېھتىياتچان ئادەمنى چۈشەنگەندىلا، بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى چۈشەنگىلى بولىدۇ. ئۇ خاتالىق ئۆتكۈزدىيۇ، ئەمما ئىچ-ئىچىدىن ئازابلاندى...

ئۇنىڭ كىرىم-چىقىمىنى بوغالتىرلاردەك ھېسابلاشقا توغرا

كېلىدۇ: بىر تەرەپتىن، پۇلۇ ۋە دېلۇئانىنىڭ بۇ خىزمەتچىسىنىڭ قانچىلىك پۇل تاپالايدىغانلىقىغا؛ يەنە بىر تەرەپتىن، ئۇنىڭ بېرىت خېنىمنىڭ تەربىيىسى ۋە ئولتۇرۇلۇق ئۆيىنى ئۇچۇن قانچىلىك پۇل خەجلەيدىغانلىقىغا قاراپ بېقىش كېرەك...

ۋەھالەنكى، ئۇنىڭ ماڭاشى ئانچە كۆپ ئەمەس...

دېلۇئان ئەپەندى قەيت قىلدىكى، بۇ خىزمەتچى پۇل ئىشكاپىدىن پۇل ئالمىدى...

ماشىنا ھەربىر كاتاكدىن ئۆتكەندە، مىگر بىر سىلكىنىپ كېتەتتى، ئۇ غاڭزىسى ئاغزىدا چىشلەگلىك پېتى، ئۆز خىيالىدىن بىرەمۇ ئايرىلمايتتى. ئۇ ھەمەيلەن، بارلىق پېشكىلار تولۇق يىغىلىپ بولغانىدا، زەرگەرلەر پرىستاندىكى ئىشخانىسىدا ئولارغا مۇنداق دېمەكچى:

"شۇنداق، تەييارلىق سوراقچىسى ئەپەندى، ھەممە ئىش ئاشۇ يەردىن باشلانغان... ماسكۇۋىنان ئېزىپ تومۇشۇقىدىن ئىلىنىپ قالغان... ئۇنى كىم ئازدۇردى؟ ئىش بېجىرىش ئورنىنىڭ بىر دائىمىي خېرىدارى، ئۆزى ئۇششاق سودا-سېتىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان، ئەمما باشقىلارنىڭ سودا-سېتىقىغا قىزىقىدىغان دائىمىي خېرىدارى...چۇنكى سىز بۇ ئادەمگە قاراپ بېقىڭ، بۇ بلايدىز ئەپەندى ئەڭ ۋەھشىي زەھەرخەندە، ئەڭ ھىيلىگەر ئالدامچى..."

ئۇ نەقەدەر ئەپچىللىك بىلەن ئورۇنلاشتۇرغان-ھە! ئۇنىڭ شېرىكى بار، لېكىن ھېچكىمۇ ئۇنىڭ باشقىلار بىلەن بىللە تۇرغىنىنى زادى كۆرۈپ باقمىغان! ئۇ لۇئايىت بۇۋى مەريەم مونىستىرى كوچىسىدىكى ئۆيىدە ھېچقانداق ئادەمنى كۈتۈۋالمايدۇ، ئۇ يەردە ئۇ مول يىللىق كىرىمگە ئىگە تېپىك شەخىس

هېسابلىنىدۇ."

"مورسانىدىكى 'گۈزەل كەپتەر' مېھمانخانىسىدا، ئۇ باشقا خېرىدارلار بىلەن كارى يوق، پەقەت بېلىق تۇتۇشقا ھەۋەس قىلىدىغان ئادەم..."

"ئۇ چارئىت بېلىقى تۇتىدۇ... باشقىلار كۆرەلمەيدىغان دەريانىڭ سول قىرغىقىدىكى ئوت - چۆپلۈكتە چارئىت بېلىقى تۇتىدۇ..."

بۇگۈن ئەتىگەن ئىسدور مىگىرگە مۇنداق دەپ ئىقرار قىلىشقا مەجبۇر بولدى:

— سىزنىڭچە قانداق قىلسام بولاتتى... ئۇ بىرىمىرگە ئۆيلۈك - ئوچاقلىق بولغان بىر ئايالنى كۆرگىلى باردۇ، ئۇنىڭ كىملىكىنى بىلمەيمەن... ئۇنى زادى كۆرۈپ باقمىدىم... ئۇ باشقىلارغا بىلدۈرۈشنى خالمايدۇ... مەن پەقەت... قولاي بولۇشى ئۈچۈن... ئۇنى تىرىك بېلىق بىلەن تەمىن ئېتىمەن.

مورسان تومسى بىلەن سىدانگىت تومسى ئارىلىقىدا كىم ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشىدىغاندۇ؟

ئوبدان ئويلاش كېرەك! بلايدىز ئەپەندى بەكمۇ ئېھتىياتچان، ھەرقانداق سودا - سېتىقتا ئۆزى ئەزەلدىن ئوتتۇرىغا چىقمايدۇ. ئۇنىڭغا كىم كېرەك؟ ئۇنىڭغا بىر چوماقچى كېرەك...

بۇ دەل ژۇستان!... ئۇ كۆپكۆك دېڭىز قىرغىقى بىلەن پارىژ ئارىلىقىدا قاتناپ يۈرۈپ... "خېرىدار" لارغا "يانچۇق كولىمايدىغان بولسا"... دېگەننى بىلدۈرۈشكە مەسئۇل...

ژۇستان ۋە ئۇنىڭ ئۇستى ئوچۇق يېشىل ماشىنىسى...

بلايدىزغا يەنە كىم كېرەك؟ ئۇنىڭغا ھازىر ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ئاز - تولا گۇمان ئارىلاشقان سودا - سېتىق ئەھۋالىنى يەتكۈزۈپ

تۇرىدىغان ئادەم لازىم...

ماسكۇۋىسىلەر، ئېھتىياتچان ماسكۇۋىلەر قانداقلارچە بۇ ئورىغا چۈشكەندۇ؟ ئۇ بىر ئىش بىجىرىش ئورنىنىڭ خىزمەتچىسى تۇرسا. ئۇ يەردە يەر ـ زېمىن، ئۆي ـ مۈلۈك قاتارلىقلارنى سېتىۋېلىش ۋە سېتىش سودىسى بولۇپ تۇرىدۇ، شەھەرنىڭ بەزى پارلامېنت ئەزالىرى ۋە باشقا ئاتاقلىق ئەربابلارمۇ بۇ ئىش بىلەن شۇغۇللىنىدۇ...

بىلەمسىز، دېلۇلۇلار ئەپەندى؟ سىز خىزمەتچىلىرىم بىرتىيىن پۈلنىمۇ ئوغرىلاپ كېتەلمەيدۇ، دەپ توغرا ئېيتتىڭىز، لېكىن باشقىلارنىڭ خەت ـ چەكلىرىنىڭ كۆچۈرۈلمە نۇسخىسىنى ئوغرىلاپ كېتەلەمدۇ ـ يوق؟

مانا مۇشۇنى ماسكۇۋىلار تەمىن ئەتكەن! مانا بۇ ئۇنىڭ سىگنالىغا بېرىدىغان ۋە ئۆزىنى قامايدىغان پۈلنىڭ كېلىش مەنبەسى...

شۇنىڭدىن ئېتىبارەن، ئۇ ئۆزىنى ئۆزى باشقۇرالمايلا قالدى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن، باشقىلار ئۇنى چاڭگىلغا ئېلىۋالدى. بۇ ياۋاش ئادەم بىر خاتالىشىپلا، ئۆمۈربويى سەممىيەتسىز ئادەم بولۇپ قالدى.

ئۇ بۇنىڭ ئۈچۈن ئازابلاندى... ئۇنىڭدىن تاشقىرى، ئۇ ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان گىراف خانىمنىڭ ئۆزىگە قىلغان رەھىمسىزلەرچە سوغۇق مۇئامىلىسىدىن ئازابلاندى...

بۇ، دەككە ـ دۈككىدە يۈرۈيدىغان مۇرەككەپ ئادەم... دېلۇلۇلار مۇنداق دېگەن... بۇ خەق مەندىن گۇمانلىنىدۇ دەپلا ئويلايدىغان ئادەم ئىدى، ئاخىرى ئاچا يولغا كىرىپ قالدى...

ــ نېمە؟... نېمە دەيسىز؟ سوراقچى ئەپەندى...

ماشنا پارىژ شەھەر رايونىغا كىردى، مىگىر ماشنا دېرىزىسىنىڭ ئەينىكىنى چېكەتتى. ئۇ يەر زەرگەرلەر پرىستانى، ھەممەيلەن ئۇنى كۆتمەكتە.

ــ ماشىنىنى توختىتىڭا، شوپۇر... ئۇسساپ كەتتىم...

ئەمەلىيەتتە، ئۇ ئاغزاكى دوكىلات ئۇچۇن تەيىارلىق ۋاقتىغا موھتاج ئىدى.

"لېكىن رونا خېنىم، ھېلىقى پالچى ئايالچۇ؟" دەپ سوراپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى تەييارلىق سوراق سوراقچىسى.

"ئۇ شېرىكى..." دەپ جاۋاب بېرەتتى مىگىر.

"كىمنىڭ شېرىكى؟"

"ئۇنى بىر قوشۇمچە ئادەم، بلايىدىز ئەپەندىسىنىڭ يارىدەمچىسى دەپ قاراشقا بولىدۇ... بىر ساختىپەز جىنايەتچىگە گېپىنوز پالچى ئايال ئەڭ ياخشى كۆز ـ قۇلاق ھېسابلىنىدۇ... كىشىلەر ئۇنىڭدىن ئۆز ئىستىقبالىنى سۈرۈشتە قىلىپ، بارلىق ئىچ سىرلىرىنى تۆكۈۋېتىدۇ... خرۇستال شارچە ئارقىلىق كىشىلەرنىڭ ئاغزىدىن ئالداپ ئېلىنغان بۇ سىرلارنىڭ ھەممىسىنلا پاكىز دېگىلى بولمايدۇ، ھەر ھەپتىدە ژۇستان، ئۇستى ئوچۇق يېشىل ماشىنىدا ئولتۇرۇپ،دېغان ئادەم بۇ سىرلارنى مورسانىغا ئېلىپ كېلىپ، كاتتىبىشى بلايدىز ئەپەندىنىڭ تاللىشى ۋە پايدىلىنىشىغا سۇندۇ... ئەمدىغۇ چۈشەنگەنسىز؟ سوراقچى ئەپەندى!"

"نېمە دەيدىغانسىز؟... رونا خېنىم قانداقلارچە... زادى بىلەلمىدىم... ئانىسىنىڭ بۇزۇلۇپ كەتكەنلىكىنى، دادىسىنىڭ سەرگەردان بولۇپ كەتكەنلىكىنى ئۇنتۇپ قالماڭ، ئۇ مۇشۇنداق تەقدىرلەدىن قۇتۇلۇشنى ئويلىدى، لېكىن سودىسى ئاقمىدى... ئۇ

چىرايلىق، كېلىشكەن ژۇستانىنى ياخشى كۆرۈپ قالدىمۇ ـ قانداق؟...
بۇ سۆيىقەستتە ئۇ پۈلغا ئىگە بولۇشنىلا ئويلىدىمۇ ـ قانداق؟..."

"قارىغا، پۈللا بولسا، بالايىز ئەپەندىگە مەخسىيەتلىكنى ساتىدىغانلارنى يەنە تېپىشى مۇمكىن، بالايىز بۇ ئاردىدىن يەنە جىق پۇل ئۇندۇرۇۋالىدۇ..."

"ژۇستان يالغان لىكلاۋاگىننىڭ ھەقىقىي سالاھىيىتىنى بايقىغاندىن كېيىن، بادىنولدىكى ھېلىقى ئۆينىڭ سىرىنى ئاچتى..."

"نۇرغۇن پۇل تاپقىلى بولىدىغان چوڭ سودا ـ دە! لىكلاۋاگىن خانىم پۇل چىقىرىشى كېرەك! بۇ كۆڭۈلدىكىدەك ئوبيېكت! ئۇ 200 مىڭ فرانك كىرىمگە ئىگە بولىدىغاچقى بولىدىكەن، غايەت زور بەدەل تۆلىشى كېرەك..."

مىگر قاۋاقخانىنىڭ پوكىيى يېنىدا ئولتۇرغانىدا، شوپۇر ئۇنى ئۇخلاپ قېتىپ قالدىمىكىن دەپ ئويلىدى.

"سىزگە كېپىللىك قىلايىكى، سوراقچى ئەپەندى، ئىشىنىڭ جەريانى مانا مۇشۇنداق...رونا خېنىم ئۇلارنىڭ لىكلاۋاگىسن خانىمنى شۇلىمەكچى بولۇۋاتقانلىقىنى، بۇنىڭ بىلەن دادىسىنىڭمۇ جاپا تارتىدىغانلىقىنى بىلىپ قېلىپ، ئۇلارغا يالۋۇرۇپ باقتان بولسا كېرەك، ئاندىن كېيىن، ھەممىنى دەيمەن، بۇ گۆرۈھنى پاش قىلىمەن، دەپ تەھدىت سالغان بولسا كېرەك."

"بۇ چاغدا، بۇ ئادەملەر پالچى ئايالىنى ئۆلتۈرۈش قارارىغا كەلگەن!"

"ئەدىغۇ چۈشەنگەنسىز؟ رونا باشقىلارنى ئوبدان بىر سودا بىلەن تەمىنلەپ قويغانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمىگەن، ئۇ بولغاچقىلا، ھېلىقى ئادەملەر گۆھەر تۇغدىسغان بۇ مىكىيانىنى تۇتۇۋالغان...

لىكلاۋاگىن خانىمدىن ئاۋۋال قانچىلىك پۇل ئېلىش كېرەك؟ ئاۋۋال 200 مىڭ فرانكنى، يالغان دوختۇرنىڭ بىر يىللىق كرىسنى ئېلىش كېرەكمۇ؟"

"رونا خېنىم گەپكە كىرمەيدىغان بولسا، ئۆزىنىڭ شورى."

"ئۇجۇقتۇرۇۋېتىش..."

"مۇشۇنداق دەيدىغان بولسام، سوراقچى ئەپەندى، 'ھەقىقىي سەممىيەتسىز' ئادەمنى تاپماق بەكمۇ تەس."

"ماسگۇۋۇئىنغا ئوخشاشلا، رونامۇ بۇ ئۆلچەمگە توشمايدۇ..."

"بلايدىز ئەپەندىنىڭ ئارتۇقچىلىقى بىز زەرگەرلەر پرىستانىدا 'كەلسە ـ كەلمەس' ئادەم دەپ ئاتايدىغان ئاشۇ ئادەملەردىن پايدىلىنىش."

"جۇمە، سائەت بەشتە، پالچى ئايال ئۆلتۈرۈلدى..."

زەرگەرلەر پرىستانىدا ھەممەيلەن كۈتۈۋېرىپ، بىتاقەت بولۇشۇپ كەتتى. تەييارلىق سوراق سوراقچىسى ئۆز ئىشخانىسىدىن چىقىپ مىگرىنىڭ ئىشخانىسىغا كىرىپ ئولتۇردى. ساقچى باشلىقىنىڭ شوپۇرىمۇ تاقەتسىزلەندى، چۈنكى ئۇمۇ بىر كېچە"ئىشلىگەن" بولۇپ، بىردەم يېتۈالغۇسى كېلىپ كەتكەنىدى.

ــ يەنە بىر رومكا ئالما ھاربقى بېرىڭا، خوجايىن...

"ئادەم ئۆلتۈرمەكچى! بۇ بىرنېمىلەر ئادەم ئۆلتۈرمەكچى! بىچارە ماسگۇۋۇئىنى بىلىپ قالدى! ئۇلار بۇ ئىشنى ئۇنىڭغا ئېيتتى، بەلكىم ئۇنى تېخىمۇ تىزگىنلەشنى ئويلىغاندۇ! لېكىن ئۇ ھەرقانچە زور بەدەل تۆلەپ بولسىمۇ بۇ پاجىئەنىڭ يۈز بېرىشىنى توسماقچى بولدى.

ئۇ جۇمھۇرىيەت مەيدانىدىكى ئۆزى دائىم بارىدىغان ھېلىقى قەھۋىخانىغا باردى...

مىگىرنىك ئاچچىقى تۇتتى! ئاچچىقىدا مۇشتۇمىلىرى چىلىك تۈگۈلدى! چۈنكى، بۇ بىرنەمە بۇ قەدەر مۇرەككەپ بولىمغاندا ئىدى...

روشەنكى ئۇنىڭدىن: "مەن جىنايەتچىلەر گۇرۇھىنىك ئەزاسى... ئەتە سائەت بەشتە گۇرۇھىمىز بىر ئەنزە تۈغدۇرۇپ، ئىسىم-فامىلىسى ۋە تۇرار جايى ماڭا نامەلۇم بىر پالچى ئايالنى ئۆلتۈرمەكچى بولۇۋاتىدۇ..." دەپ ساقچى ئىدارىسىغا كېلىپ ئەھۋال ئېيتىشنى تەلەپ قىلغىلى بولمايدۇ-دە.

"ئۇ ئويلاندى، مېڭىسىنى ئىشقا سالدى، سىياھ سۈمۈرگۈچ قەغەز ئويۇنىنى ئورۇنلاشتۇردى، پىلانلىدى، ئىجاد قىلدىيۇ، ئۆزىنى چەتكە ئالدى، شېرىكلىرىنىك ئۆچ ئېلىشىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ھەتتا مىڭ فرانك ئوغرىلىغانلىق ھەققىدىكى ھېكايىنى توقۇپ چىقىرىپ، ئۆزىنى بىر مەزگىل قولغا ئالغۇزىدىغان بولدى..."

"مانا شۇنداق، سوراقچى ئەپەندى!"

پىكپوس!... ھا... ھا! ئىمزا قويىدىغان چاغدا، ماسگۇڭىڭان مۇنداقلا ئالدى تەرەپكە قاراپ، ئەينەكلىك كىيىم ئىشكاپىنى بىر قولىدا ئوينىتىپ، خۇشال كېتىۋاتقان پالۋانغا كۆزى چۈشتى...

ئىمزا: پىكپوس...

بۇ ھاماقەت قاتىللىق ئەنزىسى يەنىلا يۈز بەرگەنلىكىنى بىلگەن ۋاقتىدا، ئۆلۈۋېلىشنىلا ئويلىدى،...

ـــ ھەي!... باشلىق!

شۇپۇر پوكەيده ئۇخلاپ قالغان مېهمانىنى ئىرغاتقىلاتتى. مىگىر كۆزىنى ئاران ئاچتى.

ــ سىزنى نەگە ئاپىرىپ قويىمەن؟

ــ زەرگەرلەر پوستانىغا.

ــ ھە؟

ــ جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسىگە...

ئۇ راستىلا ئۇخلاپ قالدى، يول ئاز قالغاندى، ئۇ ئۇيقۇسىنى ئېچىشقا ئۇلگۈرەلمىدى. ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئېيتقاندا، پىكپوس ئەنزىسى ئىياغلاشقانىدى، ئەمدى جاپالىق ئىش باشلىنىدۇ: ئۇ سودىيەگە چۈشەندۈرىدۇ، ئاندىن كېيىن...

بىردىنلا ئۇ سەكرەپ تۇرۇپ كەتتى. ئۇ لىكلاۋاگىن خانىمنىڭ ئوبرازىنى ئېسىگە كەلتۈردى، ئىقرار قىلىش كېرەككى، ئۇ ئۇ ئىيالغا ئىچ ـ ئىچىدىن ئۆچ ئىدى. بىلايدىز ئەپەندى بولمىسمۇ، گىلانگۇر كوچىسىدىكى قاتىللىق دېلوسى بولمىسمۇ، ئۇ ئاشۇ ئېپىلاس ھېيلە ـ نەيرەڭىنى داۋاملاشتۇرۇپ ھېرتىتى؛ 200 مىڭ فرانكلىق يىللىق كىرىمنى تاكى سەرگەردان ئۆلگىچە داۋاملىق يىغىۋېرەتتى، ئۇ بولسا ئۇنى تاماكا چېكىشتىن چەكلەپ، ھۆجرىسىغا سولاپ قويۇپ يۈرىۋېرەتتى!

ــ ئېپلاس نەرسە!...

جىنايى ئىشلار ساقچى مەھكىمىسى... مىگىر كۆڭۈلسىز ھالدا پەلەمپەيگە چىقتى.

ــ ھەممەيلەن سىزگە قاراپ قالدى، ساقچى باشلىقى ئەپەندى...

ــ بىلمەن... بىلمەن...

چۈش سائەت 12 . ھەممە ئادەم ئۇنى كۆتىمەكتە، ھەممە

ئادەم ئۇنى ئەيىبلىمەكتە، بولۇپمۇ تەيىارلىق سوراق سوراقچىسى، ئۇننىڭچە، ئۇنىڭ ئابرويى...

تاكى سائەت ئۇچكىچە دوكلات داۋاملاشتى.

ــ ئىسپاتلاش كېرەككى... ــ دېدى بلايدىز ئەپەندى سوغۇق كۈلۈپ تۇرۇپ.

ــ ھەممىسى تولۇق ئىسپاتلىنىپ بولدى...نىس ساقچى ئىدارىسى ژۇستانىنى سوراق قىلدى، ئۇ...

بۇ راست ئىدى. ئۇ يەردىكىلەر يۇمشاق قوللۇق ۋاستىلەر ئارقىلىق ژۇستانىنى ئىقرار قىلدۇرغانىدى. ھەر دائىمقىدەك، ئۇ ئۆز كاتتىبىشىنىڭ جىنايىتىنى ئېغىرلاشتۇرۇپ، ئۆزىگە يېنىكرەك جازا كېلىشنى ئۈمىد قىلدى.

مىگر خانىم تېلېفوندا:

ــ ئۆيگە يەنە قايتمامسز؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ بىر سائەتتىن كېيىن... كەچلىك تاماقتا نېمە يەيمىز؟...

يەنە بىر قېتىم مېڭىشقا توغرا كېلىپ قالدى. چۈنكى تەيىارلىق سوراقچىسى، لىكلاۋاگسن خانىمنى ئالداپچىلىق جىنايىتى ئۆتكۈزدى دەپ ئەيىبلەش ئۈچۈن، زىيانكەشلىككە ئۇچرىغۇچىنىڭ ئەرزى بولۇشى كېرەك، دەپ ھېسابلىغانىدى.

زىيانكەشلىككە ئۇچرىغۇچى بولسا ھېلىقى ئارگېنتىنالىق ئادەم، ئۆز قىزىنى قوتۇلدۇرۇپ قالغان كىشىگە يىلىغا 200 مىڭ فرانك پۇل بېرىشكە كاپالەتلىك قىلغان ئادەم ئىدى. ئۇ ئۆلگەن.

ئۇنىڭ قىزى جەنۇبىي ئامېرىكىلىق نۇرغۇنلىغان مىراسخور پۇلدار ئادەملەردەك، بىر چەت ئەللىك شاھزادىگە تۇرمۇشقا چىقىپ، پارىژدا تۇرۇۋاتاتتى.

مىگىر يۇلتۇز مەيدانىدىكى ئالاھىدە بىر مېھمانخانىدا قىسقا شۇم كىيگەن خىزمەتچىنىڭ يول باشلىشى بىلەن ھەشەمەتلىك مېھمانخانىدا كۇتۇپ ئولتۇردى. ئۇ بىر سائەت كۇتتى، بىچارە مىگىر خانىم! يەنە بىر سائەت كۇتتى ۋە ئۇخلاپ قالدى.

ــ كەچۇرىسىز، ساقچى باشلىقى ئەپەندى... سىزنىڭ بۇ يەردە ئىكەنلىكىڭىزنى ئېيتىپ قويۇشىنى ئۇنتۇپ قاپتۇ... ئۇنىڭدىن باشقا، مەن بىلەلمىدىم...

ئىلگىرى دوختۇر لىكلاۋاگىن داۋالاپ قۇتۇلدۇرۇپ قالغان ياش قىزچاق ئەمدىلىكتە ئەللىك ياشلاردىكى خانىم ئىدى. ئۇ ياش قىزلاردەك ياسانغانىدى. ئۇ ھۆسن تۈزەش ئورنىنىڭ باي دائىمىي خېرىدارى ئىكەن ــ دە. ياش يىگىت خۇددى چەۋەندازلاردەك ئۇنىڭ يېنىدا ھەمراھ بولۇپ تۇراتتى.

ــ سىز بەلكىم... سىز بەلكىم دادىڭىزنىڭ بىر دوختۇرغا يىلىغا 200 مىڭ فرانك بېرىۋاتقانلىقىنى بىلەمسىزكىن دەيمەن، بۇ دوختۇر...

ــ ھە! راست... مەن ئۇ چاغدا كىچىك بولغانىدىم... روسىت، مېنىڭ كىچىك بولۇپ قالغانلىقىمنى تەسەۋۋۇر قىلالامسىز...

ــ ۋاھالەنكى، بۇ ئادەم ئۆلۈپ كەتتى...

ــ ۋاي بىچارە!... ئۇ ياش بولسا كېرەك...

ــ شۇڭلاشقا ئۇ...

بولدىلا! ئەڭ ياخشىسى بۇ ئۆيدە ياشىنىڭ گېپىنى چىقارمىغان تۈزۈك!

ــ ئۇنىڭ ئايالى... يىللىق كىرىمىنى قولدىن چىقىرىپ قويماسلىق ئۈچۈن... گانا پورتىدىن ئۆز يولدىشىغا ئوخشايدىغان بىر سەر ــ گەردانىنى تېپىپ ئەكەپتۇ...

ـــ تازا قىزىقكەن!... ۋاي خۇدايىم، روست، گەجەب قىزىق-هە!... ئېيتىڭا، ساقچى باشلىقى ئەپەندى... ئۇ بۇ سەرگەردان بىلەن ... بوپتۇمۇ؟ قىسقىسى، ئۇ ئۇنى ھەقىقىي ئېرىم دەپ قاراپتىمۇ؟ ئۇلار پەزىرەنتلىك بوپتۇمۇ؟...

ـــ بۇ بىر ئالدامچىلىق ئەنزىسى، سىز بولسىڭىز زىيانكەشلىكىگە ئۇچرىغۇچى، شۇڭا يۇقىرىغا ئەرز سۇنامسىز-يوق، سوراپ باقاي دەپ كېلىۋېدىم...

ـــ ئەرز سۇنۇش؟... نېمىشقا؟

ـــ چۈنكى ئون يىلدىن بۇيان ھەرىيلى سىزدىن نۇرغۇن پۇلنى ئالداپ ئېلىۋاتىدۇ...

ـــ بىچارە ئايال! ئۇ ماڭا خەت يازغان بولسا... مەن يىللىق پۇل ھەقىقىدىكى ئىشنى ئۇنىتۇپلا كەتتىم... بۇ ئىشنى ۋاكالەتچىم باشقۇرىدۇ... لېكىن، ياق، ساقچى باشلىقى ئەپەندى... ئېيتىڭا... مۇشۇنداق ئايال بىلەن تونۇشقان بولسام ناھايىتى خۇشال بولغان بولاتتىم... تازا قىزىق ئىكەن!... يەنە بىر يولدىشى ئەسلىدىكىگە ئوخشايدىكەن!... روست، سىزنىڭچە بۇ ئىش ئادەمنى ھاياجانلاندۇرامدۇ؟... ئۇنىڭغا ئېيتىڭ، ماڭا تېلېفون بەرسۇن، كېلىپ بىرەر ئىستاكان چاي ئىچىپ كەتسۇن...

ـــ ئاخىرى قايتىپ كەلدىڭىز-دە!... كەلدىڭىز، مېگىر! سىز تېلېفوندا دېگەندىكىن، مەن كالا گۆشىگە چوشقا مېيىنى ئارىلاشتۇرۇپ تەييارلىق قىلىپ قويدۇم...

لېكىن، مېگىر ئىشىك ئالدىدا تۇرۇپلا چاپىنىنى سېلىپ، گالىستوكى، يالغان ياقىسىنى ئالغاچ، چۈشىنىكسىز تۇردە:

ـــ ئۇخلايمەن...، ـــ دېدى.

ـــ ھە؟... تاماق يېمەمسز؟ سز...

ئۇ ئاڭلىمىدى، ئۇدۇل ياتاق ئۆيگە كىردى ـ دە، ئۇلۇغ ـ كچمك تىنىپ، كېيىملىرىنى سالغاچ:

ـــ ئەخمەق!... قارىمامسەن، خەقلەر تازا ئەخمەقكەن! ... ـــ دېدى.

ئۇ كارىۋاتنىڭ پۇرۇنىسىنى غىچىرلىتىپ، ياستۇقىتىن بېشى پاتقۇدەك ئورەك ھازىرلىدى. ئۇ ئۇخلاپ قالغان بولسىمۇ، ئۆزىچە:

ـــ ئۇلار ئۇنىچىۋالا ئەخمەق بولمىسا، ساقچى لازىم بولمايتى... ـــ دەۋاتاتتى.

تەرجىمە قىلغۇچى: سائادەت ئىمىن
تەرجىمە مۇھەررىرى: ئايشەم تاۋار

جاۋابكار مۇھەررىر: ئابدۇللا ئابلىز
جاۋابكار كوررېكتور: خۇدا بەردى خېلىل

گۈلستان (23)

(ئەدەبىي تەرجىمىلەر)

تۈزگۈچى، نەشر قىلىشقا مەسئۇل: مىللەتلەر نەشرىياتى
مۇچى ۋە تارقاتقۇچىسى
سانتۇچى: جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
باسقۇچى: مىللەتلەر باسما زاۋۇتى
1991-يىل 1-ئايدا 1-قېتىم نەشر قىلىندى
1991-يىل 1-ئايدا بىرىنچىدا 1-قېتىم بېسىلدى
باھاسى: 2.05 يۈەن

花坛（23）

（文学译丛）

（维吾尔文）

民族出版社编辑出版发行
各地新华书店经销
民族印刷厂印刷

开本：850×1168毫米 1/32 印张：3 3/4
1991年1月第1版
1991年1月北京第1次印刷

印数：0001—1,500册

ISBN 7—105—01200—5/I·239

民 文 （维 34） 定价：2.05元

ISBN 7—105—01200—5/I·239
民文（维34） 定价：2.05元